

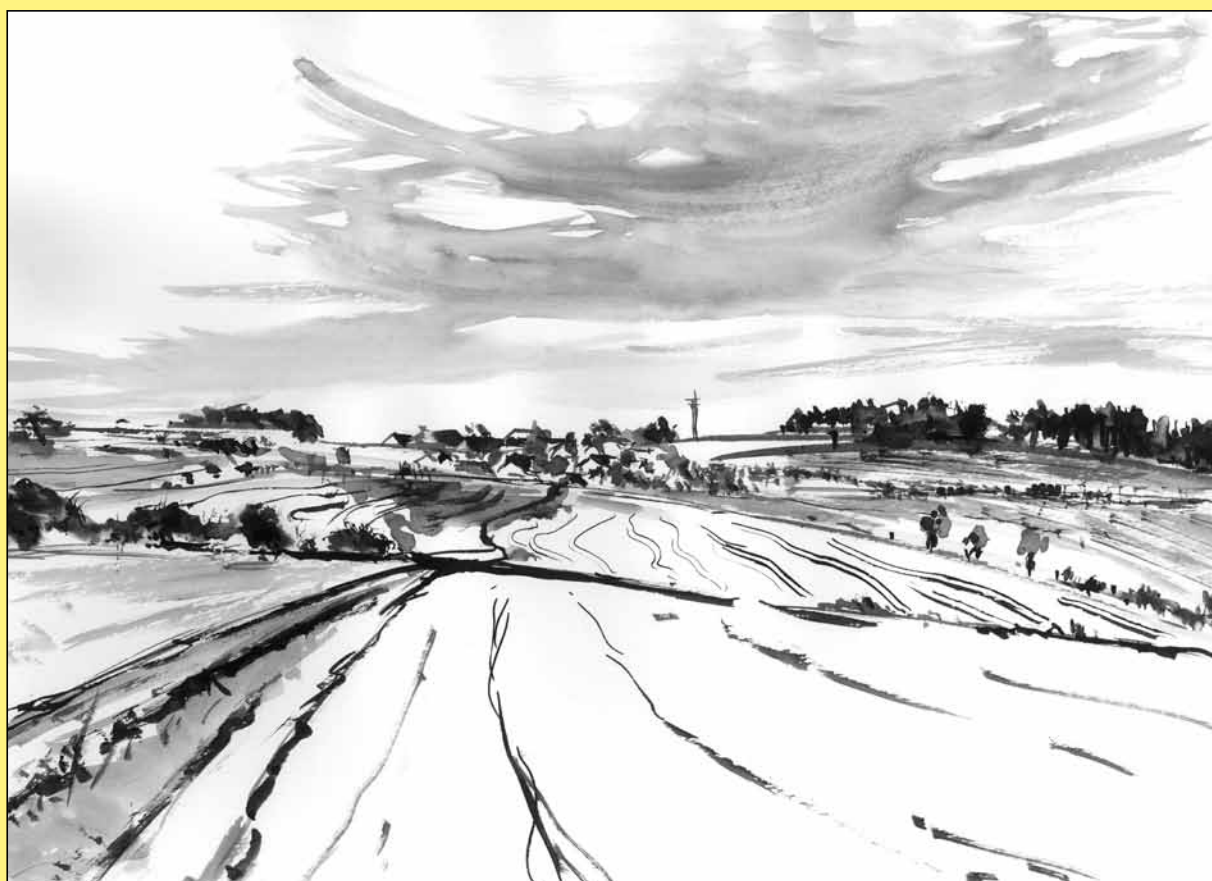
1/2014

17. ročník

cena 40 Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Veřovické souvrství u Bernartic nad Odrou

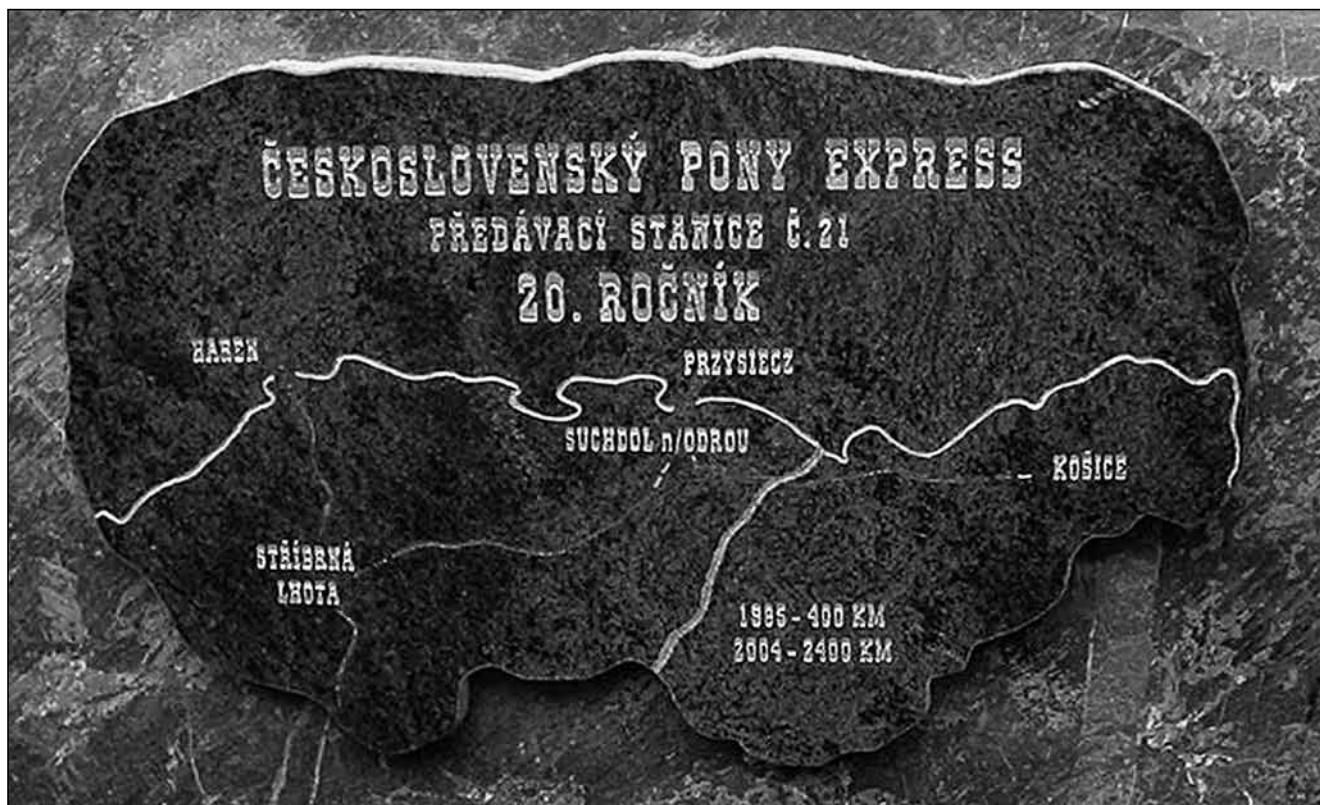
50 let od tragické události u Hůrky

Alois Hnatek z Oder

František Šustek ze Spálova

30 let Pony Expressu v Suchdole nad Odrou

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

www.casopispoodri.cz

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková, MVDr. Kateřina Křenková, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Oblá 11, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Printo spol. s r. o., Ostrava

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR, registrační číslo: MK ČR E 12812

ISSN 1803-2338

Vychází 2 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 40 Kč, předplatné: 80 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XVII. ročník, č. 1/2014

Titulní strana obálky: Krajina kolem Spálova (Ilustrace Radim Jarošek).

Tato strana: U kletenské přehrady se nachází pamětní kámen 20. výročí Pony Expressu, který byl odhalen 22. srpna 2004 (více v čísle). Foto Jaroslav Tošovský.

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000 Kč, A5 – 5000 Kč, A6 – 2500 Kč
Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechticky, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Stará Bělá, Stará Ves nad Ondřejnicí, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry.
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné.

Obsah

Veřovické souvrství u Bernartic nad Odrou	4	František Šustek ze Spálova	58
Daniel Kletenský		Radim Jarošek	
Čedičová žíla na vrchu Pohoř	8	Průzkum větrných mlýnů v Oderských vrších	75
Vojtěch Šešulka, Radka Drápalová		Miroslav Rafaj	
Řeka jako muzeum	12	30 let Pony Expressu v Suchdole nad Odrou	76
Lukáš Klega		Ludmila Tošovská	
Dřevokazné houby Poodří – část II.	15	Je, nebo není to tak prosté?	82
Helena Deckerová		Karel Sýkora	
Brouci přírodní rezervace Suchá Dora	21	Místa k zamyšlení – cesty k pramenům	86
Jiří Stanovský		Radim Jarošek	
Rudoltovice (Rudoltice, Rudelzau).	23	O Zámečnickově kříži v Bartošovicích	89
Historie farního kostela			
sv. Mikuláše z Myry a drobných církevních památek		Region Poodří	90
Jana Krejčová		Kateřina Křenková	
50 let od tragické události u Hůrky	42	Jak je to s „Poodřími“	92
Ladislav Jerguš		Oldřich Usvald, Pavlína Ambrosch, Radim Jarošek	
Alois Hnatek – zapomenutý ředitel	45	Drobné zprávy	94
oderské firmy Schnek & Kohnberber			
Pavel Kašpar st.			

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

první číslo roku 2014 se zčásti nese ve znamení výročí – uběhlo sto let od narození Františka Šustka ze Spálova, významného vlastivědného pracovníka, hudebníka a učitele, padesát roků od leteckého neštěstí v Hůrce a třicet let trvání letos oslaví Pony Express.

Ale to není zdaleka vše, co POODŘÍ přináší. Rozsáhlý seriál příspěvků o historii sakrálních staveb na Libavé nás zavede do zaniklé obce Rudoltovice, připomeneme si málo známou osobnost z Oder – Aloise Hnatka, projdeme se řečištěm Odry, zastavíme se u Stříbrné skály u Bernartic, dozvíme se mnoho zajímavého o dřevokazných houbách, možná nás překvapí sopečné horniny u Pohoře, zamyslíme se nad krajinou a dočteme se o pestré činnosti aktivistů z Proskovic a Staré Bělé.

Mírnou změnu doznal i vzhled časopisu, neboť zadní strana obálky je poprvé tištěna barevně.

V čísle najdete vloženou složenkou na letošní předplatné s tím, že je samozřejmě možné ho zaplatit přímo převodem na účet. Někteří čtenáři již platbu provedli, pro ty je tato informace bezpředmětná.

Příjemné a podnětné čtení přeje

- redakce

Veřovické souvrství u Bernartic nad Odrou

Daniel Kletenský (text a foto)

Procházíme-li se kolem řeky Odry z Bernartic nad Odrou směrem na Jeseník nad Odrou, v místě, kde se řeka zařezává do příkrého lesního svahu, narazíme na dvě tmavě zbarvené skály. Jsou to výchozy jílovců tzv. veřovického souvrství. V CHKO Poodří se jedná o jediné větší skalní výchozy, proto se jim na následujících stránkách budeme více věnovat.

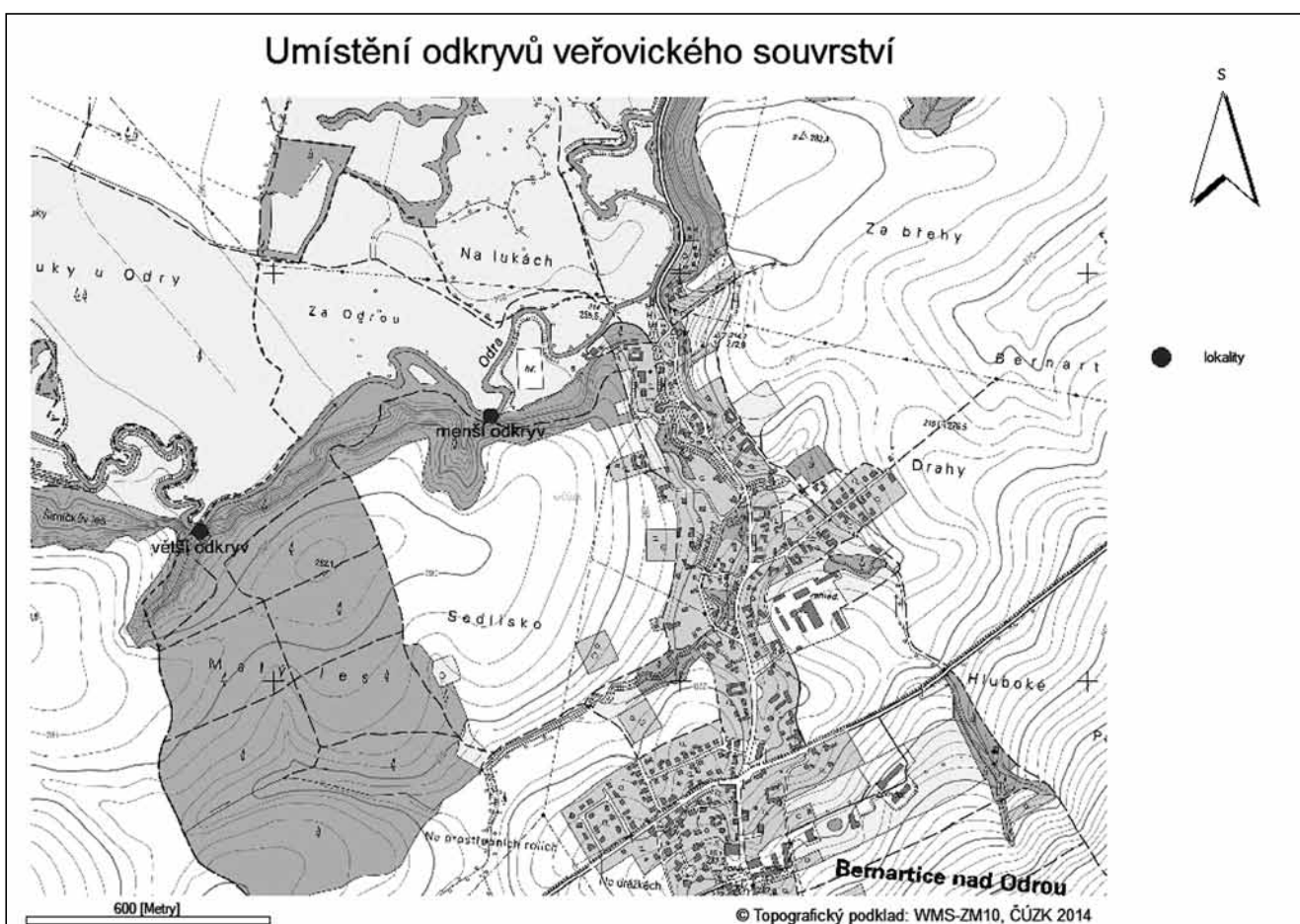
Oba odkryvy jsou od sebe vzdáleny zhruba necelý jeden kilometr. Větší výchoz, který je výraznější a mohutnější, se nachází blíže k Jeseníku nad Odrou, v místě, kde řeka Odra mění nápadně svůj směr, z jihovýchodního na směr severozápadní (obr. 1). Místní obyvatelé lokalitu označují jako Stříbrná skála. Na menší výchoz narazíme, jdeme-li podél levého břehu řeky Odry směrem od fotbalového hřiště v Bernarticích. Samotné odkryvy jsou obtížně přístupné, zvláště za vyšších vodních stavů. Lze se k nim dostat v období nízkého vodního stavu z levého břehu řeky Odry.

Větší výchoz (obr. 2) kopíruje pravý břeh řeky Odry v délce cca 50m, výška v nejvyšším bodě činí přibližně 10m. Menší výchoz je méně výrazný, netvoří souvislý celek jako větší výchoz.

Dříve než přistoupíme k popisu veřovického souvrství, stručně si nastíníme geologický vývoj širšího území.

Výchozy se nacházejí na rozhraní dvou významných geologických celků – Českého masivu a Západních Karpat. Horniny Českého masivu se však na povrchové geologické stavbě oblasti neprojevují. V období alpínské orogeneze, v paleogénu až miocénu, došlo k odtržení hornin flyšového pásma od podkladu původního sedimentačního prostoru a ve formě příkrovu k jejich nasunutí od JV na platformní předpolí. Pod zátěží sunutých flyšových příkrovů došlo k prohnutí okraje platformy a k založení karpatské předhlubně (dnešní Moravské brány), do které koncem spodního miocénu proniklo moře. Na paleozoickém kulmském podloží se v karpátu (závěrečné období spodního miocénu) uložily převážně jílovité sedimenty s podílem písčité složky (šlírový vývoj). V dalším období geologického vývoje, v badenu, se pak usazují mořská bazální a okrajová klastika a na ně se pak ukládají vápnitě jíly (tzv. tégly) s vložkami písků.

Přes sedimenty karpatské předhlubně se částečně nasunul příkrov podslezské jednotky, která

Obr. 1.

Obr. 2.

je zde zastoupena šedými jíly a jílovci frýdeckých vrstev. Přes podslezskou jednotku je nasunuta jednotka slezská, která je zde reprezentována právě mesozoickými černými prokřemenělými jílovci veřovického souvrství v kelčském vývoji.

Ve středním pleistocénu území zasáhl elsterský a sálský ledovec, který zde zanechal mocné souvrství písků, jílu a štěrkopísků. Koncem pleistocénu došlo vlivem fluviálních a eolických procesů k rozčlenění území na údolní nivu a morfologicky výraznou pravobřežní terasu.

Veřovické souvrství bylo původně popsáno Hoheneggerem (1858), který jej nazval jako Wernsdorferschichten. V jeho pojetí zahrnovaly veřovické vrstvy i svrchní část hradišského a spodní část lhoteckého souvrství. Veřovické souvrství dostalo svůj název podle obce Veřovice, kde jej lze v zářezu železnice západně od železniční stanice pozorovat ve svém typickém vývoji (Roth et al., 1962).

Veřovické souvrství je dle vymezení Matějky a Rotha (1949) tvořeno sazově černými, prokřemenělými, nevápnitými jílovci (obr. 3). Jílovce jsou deskovitě až lávkovitě zvrstvené, vlivem zvětrávání se rozpadají roubíkovitě a kostkovitě. Při zvětrávání jsou pro ně charakteristické limonitické

Obr. 3.

povlaky. Časté je síranové větrání jemně rozptýleného pyritu. Souvrství vzácně obsahuje tenké, až několik decimetrů dlouhé čočky tmavošedých, jemně až hrubě zrnitých, křemitých, místy i slabě vápnitých houževnatých pískovců. Pískovce lze spatřit v severozápadní části většího odkryvu (obr. 4). Souvrství je také doprovázeno nepodstatnými lávkami až bochníkovitými konkrecemi pelosideritů (obr. 5). Spodní hranice veřovického souvrství je definována vymizením černošedých vápnitých jílovců hradištského souvrství. Svrchní hranice je definována objevením šedých skvrnitých jílovců lhoteckého souvrství (Roth et al., 1962).

V nadloží obou odkryvů se nacházejí svahové hlíny. Ve východní části menšího odkryvu lze spatřit šterkopísky hlavní terasy. Oba odkryvy jsou zvláště při vyšších vodních stavech ovlivňovány erozní činností řeky Odry, proto se jejich rozměry neustále mění. Dochází zde k podemílání pravého břehu a k postupnému sesouvání hornin k patě odkryvu či do řeky Odry.

Horniny veřovického souvrství neobsahují žádné makrofosilie. Byl prokázán relativně bohatý výskyt mikrofosilií zastoupený aglutinovanými foraminiferami a nevápnitými cystami dinoflagelát. Podle vyhodnocení mikrofauny se veřovické souvrství

Obr. 4.

Obr. 5.

ukládalo v hlubokovodních, anoxických podmínkách v extrémně redukčním prostředí, při extrémně sníženém pH – během spodnokřídové anoxické události (Adámek et al., 2007; Havíř, Adámek, Bubík, 2008).

Na základě výskytu foraminifer byly vymezeny dvě stratigrafické úrovně (Adámek et al., 2007; Havíř, Adámek, Bubík, 2008).

- apt (alb?) s *Haplophragmoides concavus*, *Recurvoidella vocontiana*, „*Dorothia*“ *filiformis* atd.
- vyšší alb – cenoman s *Bulbobaculites problematicus*.

Poznámka: Pojmy jako apt, alb a cenoman jsou stupně z období křídý. Definují se na paleontologickém základě, zejména pomocí vůdčích rodů, podrodů a druhů. Nomenklatura stupňů se odvozuje od geografických názvů oblastí, kde byl stupeň poprvé definován nebo v nichž se nacházejí stratotypy, tj. lokality, které definují typický sled vrstev.

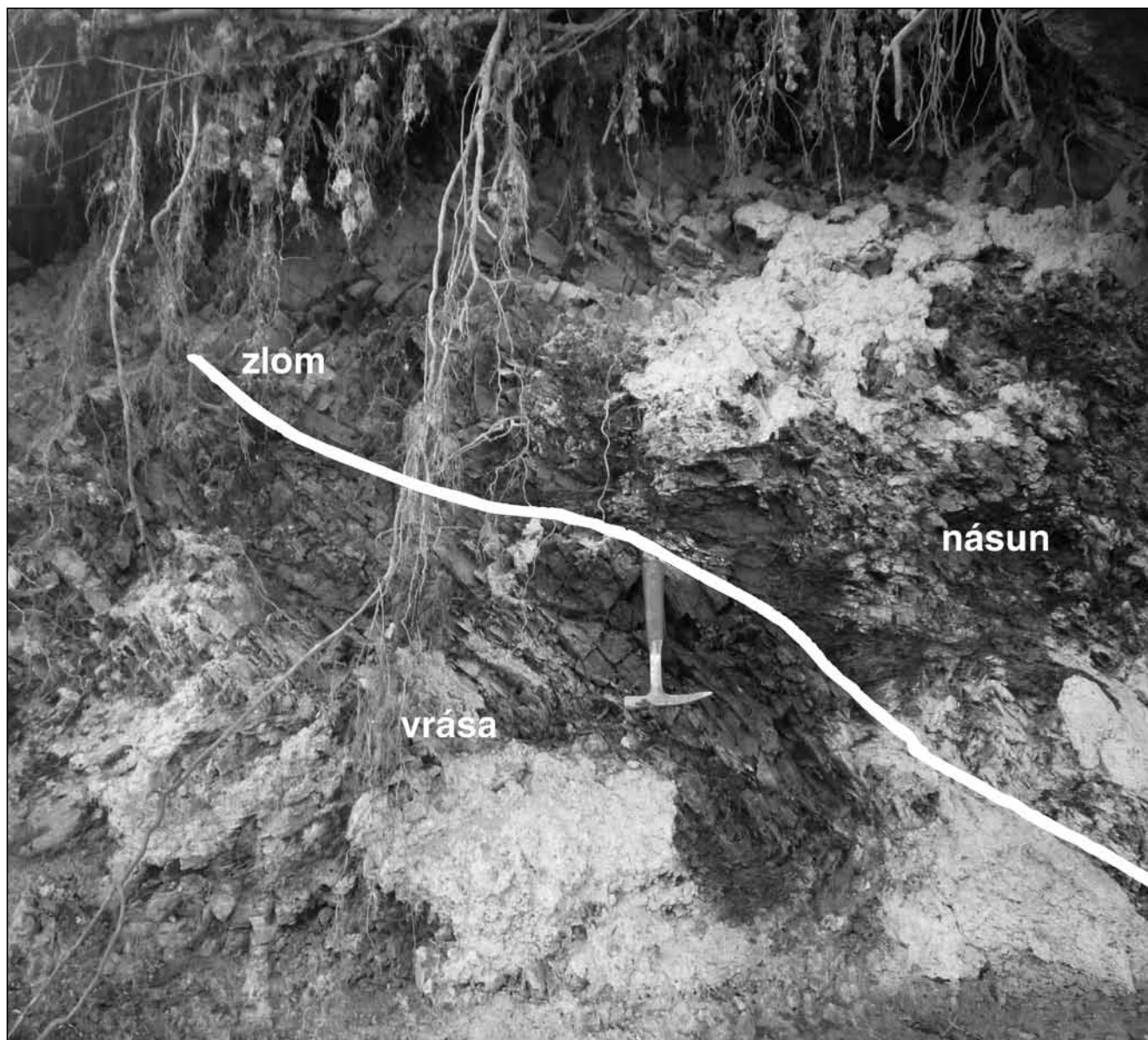
Horniny veřovického souvrství jsou silně provrásněné s hojnými drcenými polohami. Na menším odkryvu Havíř, Adámek, Bubík (2007) popsali zlom uklánějící se pod mírnými až středními úhly k JJZ. Tento mírně až středně ukloněný zlom odděluje dvě tektonické šupiny tvořené sedimenty veřovického souvrství (obr. 6).

Tektonická pozice sedimentů veřovického souvrství ukazuje, že se jedná o součást relativně drobné příkrovové trosky slezské jednotky situované na jednotce podslezské. Stratigrafické vyhodnocení mikrofauny ukazuje na větší rozsah souvrství směrem do nadloží v kelčské facii (do vyššího albu) oproti facii godulské. Kelčská facie představuje facii svahu, kde regionálně rozšířená zóna kyslíkového minima byla stabilnější. Naproti tomu godulská (pánevní) facie byla spíše pod vlivem prokysličených dnových vod obdobně jako v jiných oceánských pánvích (Havíř, Adámek, Bubík, 2008).

Těsně před sepsáním tohoto článku jsem ve spodní části odkryvu našel makrofosilii amonita. Dle prof. Zdeňka Vašíčka (ústní sdělení, 2014) se jedná o zástupce rodu *Deshayesites* (obr. 7). Na základě tohoto předběžného určení náleží část odkryvu s fosilií hradištskému souvrství, nikoliv veřovickému.

Jak již bylo řečeno v úvodu, jsou to jediné větší skalní odkryvy na území CHKO Poodří. Předpokládalo se, že o těchto odkryvech víme skoro vše, a že nás nic již nemůže překvapit. Nález amonita nás ovšem přesvědčil o opaku a je pobídkou k dalšímu bádání.

Mgr. Daniel Kletenský, vystudoval obor ochrana a tvorba krajiny na Ostravské univerzitě, studium zakončeno obhajobou diplomové práce z oboru geologie. Od r. 2003 pracuje ve státní ochraně přírody – v současnosti na Agentuře ochrany přírody

Obr. 6.

a krajiny, Správa CHKO Poodří a krajské středisko Ostrava. Toulky po polích, pískovných a lomech jej od dětství nasměrovaly k intenzivnímu zájmu

Obr. 7.

o geologii – především o oblast kontinentálního zalednění a Podbeskydí.

Kontakt: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Poodří a krajské středisko Ostrava, ul. 2. května 1, 742 13 Studénka, tel.: 722 692 465, email: daniel.kletensky@nature.cz

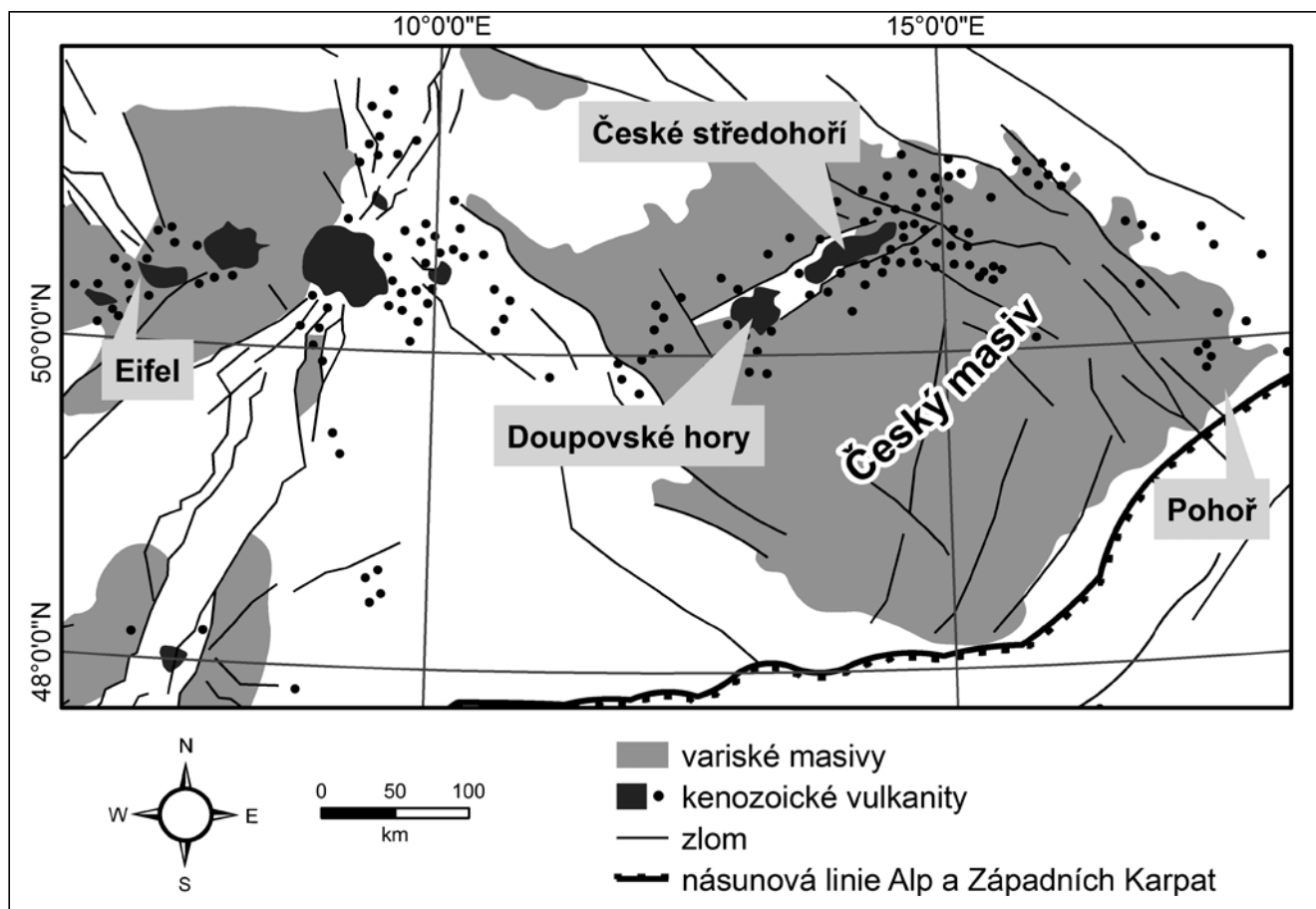
Literatura

- ADÁMEK, Josef et al. (2007): *Vysvětlivky k základní geologické mapě ČR 1: 25000, list 25-124 Starý Jičín*. Brno, Česká geologická služba.
- HAVÍŘ, J.; J. ADÁMEK a M. BUBÍK (2008): *Veřovické souvrství kelčského vývoje slezské jednotky u Bernartic. Geol. výzk. Mor. Slez. v r. 2007*. Brno, s. 57–59.
- HOHENEGGER, Ludwig (1858): *Erläuterung zur geognostischen Karte des Kreises Teschen. Amtlicher Bericht über die 32. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte im Spt. 1856*. Wien, s. 134–142.
- MATĚJKA, Alois a Zdeněk ROTH (1949): *Předběžné poznámky ke geologii Moravskoslezských Beskyd. Sbor. Stát. geol. úst. ČSR*. Praha, 16, s. 293–328.
- ROTH, Zdeněk et al. (1962): *Vysvětlivky k přehledné geologické mapě ČSSR 1:200 000 M-34-XIX Ostrava*. Praha: Ústř. úst. geol.

Čedičová žíla na vrchu Pohoř

Vojtěch Šešulka, Radka Drápalová

Zjednodušená skica Středoevropské vulkanické provincie s umístěním lokality Pohoř. Autor Vojtěch Šešulka.

Severní Morava a Slezsko prošly v třetihorách a čtvrtohorách, v období označovaném jako kenozoikum, překotným vývojem s dramatickými proměnami krajiny a klimatu. Značná část území byla v třetihorách zalita mořem, které omývalo východní okraj Českého masivu, konsolidovaného již v prvohorách při variské orogenezi. Od jihovýchodu došlo k mohutným tektonickým pohybům, při nichž byly Západní Karpaty natlačeny na Český masiv a vyvrásněny tak byly hřebeny od Beskyd až po Pavlovské vrchy na jižní Moravě. Moře postupně ustoupilo a o mnoho milionů let později ve čtvrtohorách, z geologického pohledu vcelku nedávno, pokryl značnou část území ze Skandinávie postupující ledový příkrov.

V Nížkém Jeseníku probíhala poměrně intenzivní sopečná činnost, jejíž pozůstatky jsou dnes patrné na několika desítkách lokalit, z nichž jmenujeme alespoň Velký Roudný, Uhlířský vrch nebo Venušinu sopku v okolí Bruntálu, Otickou hůrku u Opavy nebo výskyty u polské Nowe Cerekwie. Tehdejší sopečná aktivita byla součástí tzv. Středoevropské vulkanické provincie (viz skica výše), která zahrnuje mj. České středohoří a Doupovské hory v sz.

Čechách nebo pohoří Eifel v západním Německu (Kopecký 1964).

Nejihovýchodnějším dosud zjištěným výskytem kenozoického vulkanismu v Nížkém Jeseníku je lokalita Pohoř. Objevena byla při stavbě železniční trati ze Suchdola nad Odrou do Budišova nad Budišovkou v roce 1883. Byla to poslední příležitost

Pohled na jihozápadní svah vrchu Pohoř od Emauzského rybníka (Foto Vojtěch Šešulka).

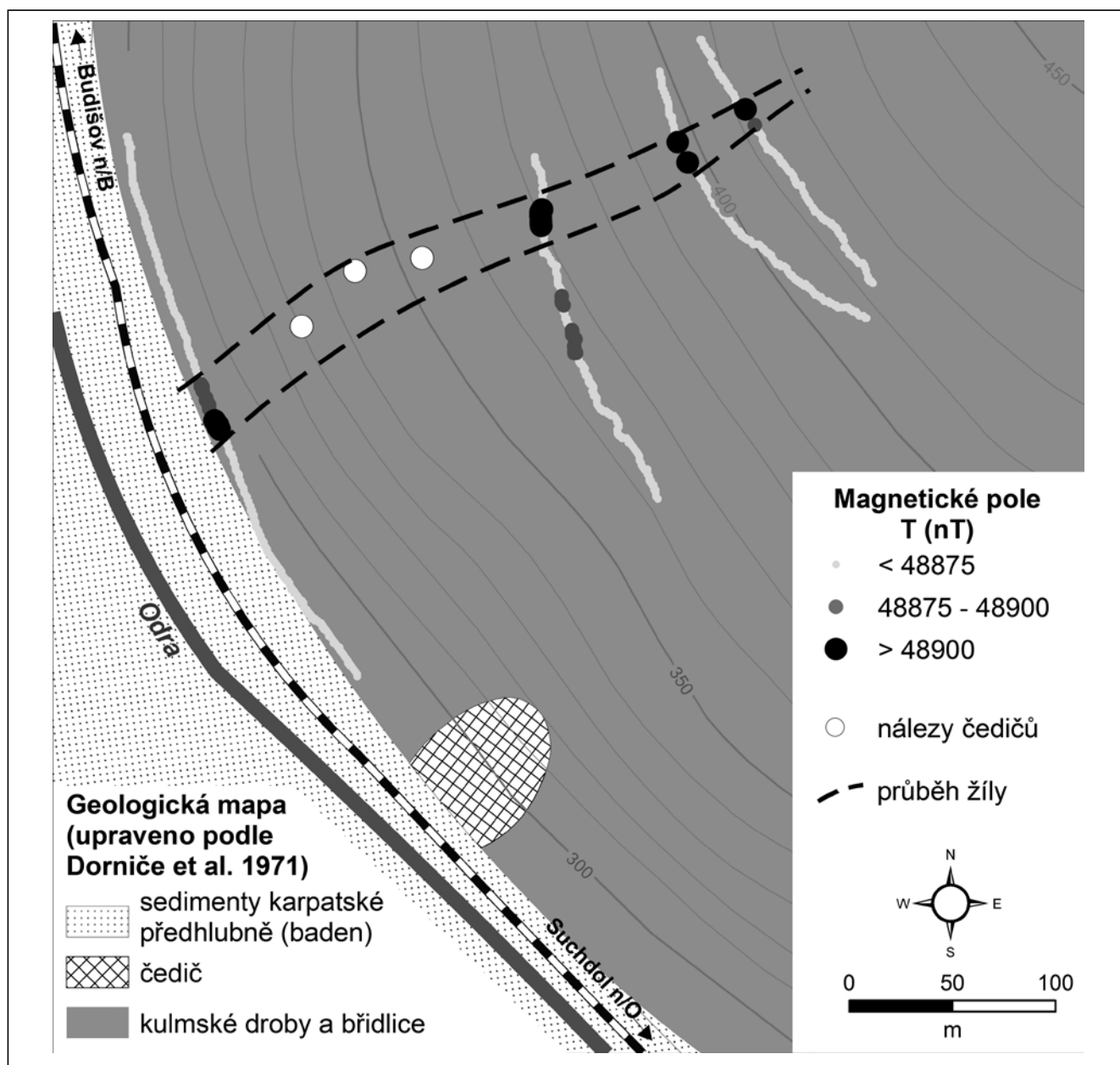

Železnice do Budišova nad Budišovkou s opěrnou zdí z roku 1883, za níž se skrývá čedičová žíla (Foto Vojtěch Šešulka).

přímo studovat odkryv této zajímavé struktury, neboť strmý svah při patě vrchu Pohoř si vyžádal opatření v podobě opěrné stěny.

Zachovalo se však několik vzorků, které byly o několik desítek let později studovány prof. Oldřichem Pacákem. Ve své velmi obsáhlé publikaci „Čediče Jeseníku a přilehlých oblastí“ z roku 1928 přináší prof. Pacák podrobný popis vzorku z Pohoře. Podle ústního sdělení pamětníka p. Weigla z Nového Jičína, jenž byl přítomen obnažení žíly při budování železniční trati, poměrně přesně lokalizoval tehdy již neexistující čedičový odkryv. Tato lokalizace byla poté přejímána dalšími autory a poslední mapou, v níž byl čedič na úpatí vrchu Pohoř zanesen, je podrobná geologická mapa měřítko 1 : 25 000 ze 70. let minulého století (Dornič et al. 1971). V novějších mapách již zmiňovaný čedičový

Geologická mapa (upraveno podle Dorniče et al. 1971) s vyznačenými hodnotami magnetického pole na vybraných profilech a s interpretací průběhu vulkanické žíly. Autor Vojtěch Šešulka.

výskyt chybí. Posledními autory, kteří se dosud zabývali horninou z Pohoře, byli Fediuk a Fediuková (1985), kteří provedli geochemické analýzy dochovaných vzorků.

Geofyzikální průzkum

Vzhledem k tomu, že nebyla známa přesná poloha čedičového tělesa, odkryv byl ztracen a lokalita byla v podstatě zapomenuta, bylo ve studovaném území v posledních letech provedeno podrobné geofyzikální mapování za pomoci cesiového magnetometru. Tento přístroj kontinuálně registruje hodnoty magnetického pole T (nT), resp. jejich změny v místě a čase. Přirozené magnetické pole Země je ovlivňováno geologickou stavbou měřeného území, především horninami s vyšším obsahem magnetických minerálů (např. oxidy železa). Na výsledných geofyzikálních mapách a profilech lze poté identifikovat skryté struktury, které nejsou při běžném geologickém mapování vůbec zřetelné, nebo jsou jen velmi obtížně zachytitelné.

Při vyhodnocování nasbíraných dat na lokalitě Pohoř bylo využito kontrastu magnetické susceptibility (bezrozměrná veličina vyjadřující schopnost magnetizace) mezi čedičovou horninou ($26\text{--}29 \times 10^{-3}$ SI) a okolními drobnými a břidlicemi ($0,1\text{--}0,2 \times 10^{-3}$ SI). V průběhu detailního pozemního průzkumu na jz. svahu vrchu Pohoř bylo provedeno více než 10 km měřičských túr na ploše $1,5 \text{ km}^2$. Na několika profilech byla zachycena výrazná magnetická anomálie s hodnotami až 350 nT. Tato anomálie je prokazatelně spojena s vysoce magnetickou vulkanickou žílou o délce více než 400 m a mocnosti v řádu prvních metrů. Směr struktury je paralelní s nedalekým okrajovým zlomem Oderských vrchů, tedy SV–JZ. Ve vrcholové části žíla pravděpodobně přirozeně vyklíňuje a ztrácí se. Pokračování opačným směrem, tedy k řece Odře nebylo možné geofyzikálním průzkumem uspokojivě vysvětlit, neboť železniční trať je z pohledu magnetického průzkumu výrazně rušivým elementem.

Přímým výsledkem magnetického průzkumu tak je přesná lokalizace a průběh vulkanické žíly od řeky Odry vzhůru k vrcholu Pohoře. Jak je patrné z obr. na str. 9, žíla se nachází o několik set metrů dále ve směru železnice a má jiný tvar, než jak ji zaznamenal prof. O. Pacák. Je to ovšem pochopitelné, uvážíme-li, že odkryv byl tehdy již několik desítek let zlikvidován a přímé studium tak nebylo prof. Pacákovi umožněno.

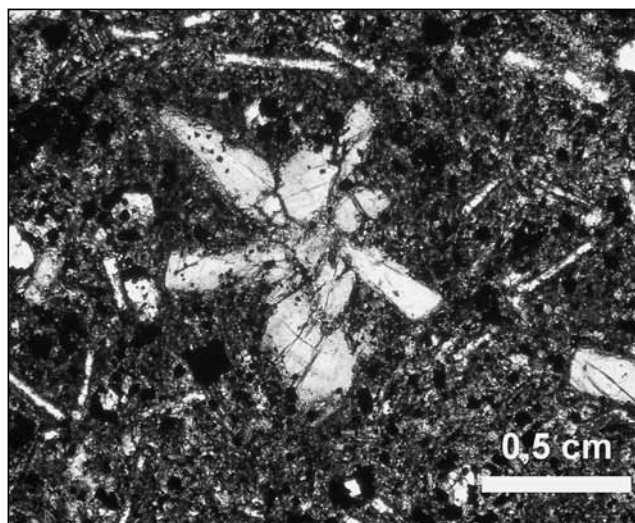
Petrografický popis

Dalším, neméně významným přínosem geofyzikálního průzkumu, bylo nalezení několika menších balvanů čedičových hornin. Jedná se o první vzorky čediče z Pohoře po více než 130 letech. Ty byly podrobně petrograficky studovány pomocí polarizačního mikroskopu a elektronové mikrosondy. Za účelem zjištění zastoupení hlavních oxidů

byla provedena silikátová analýza na ÚGV PŘF MU v Brně. Podrobná celohorninová analýza byla vyhotovena v kanadské laboratoři ACME.

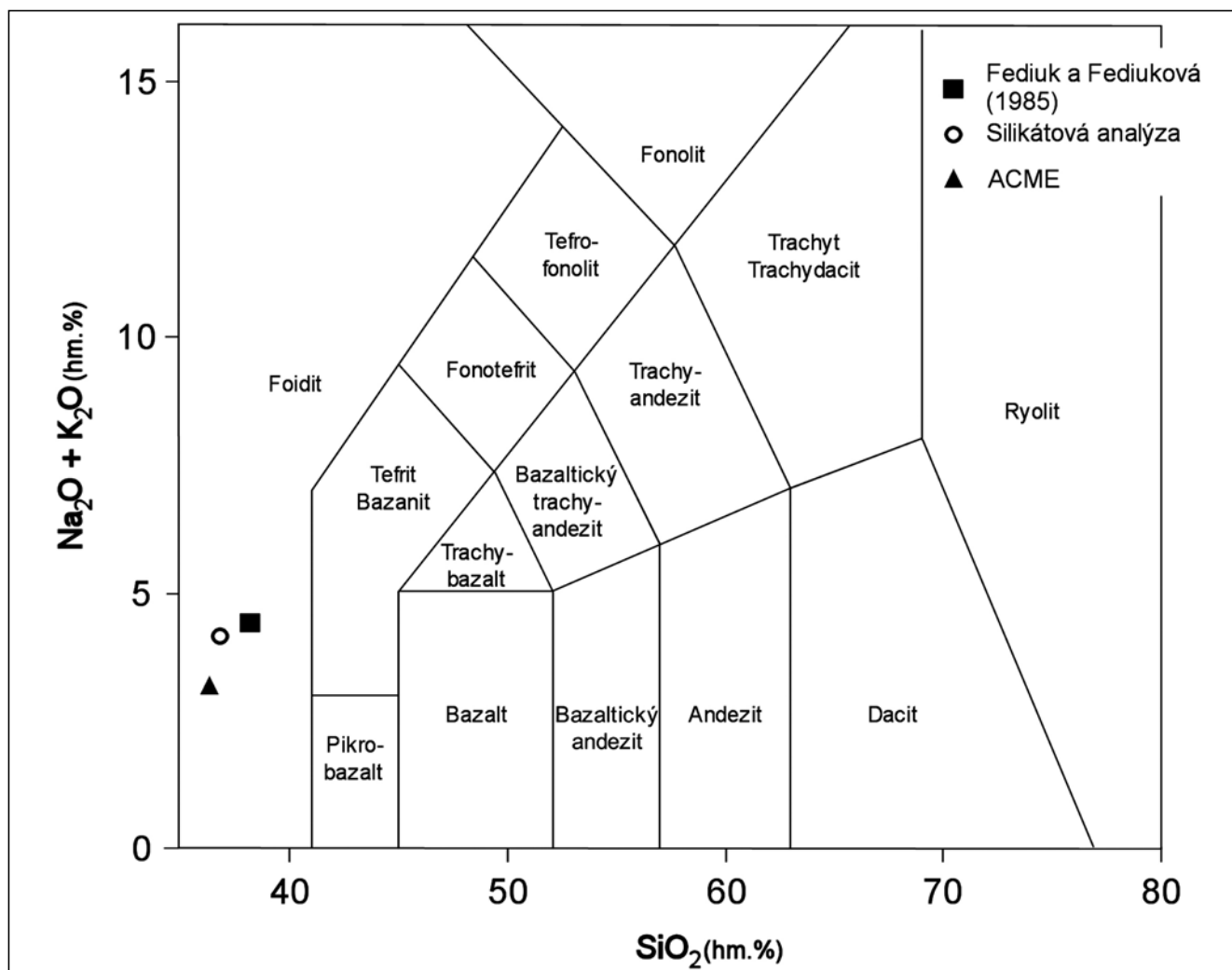
Horniny nalezené v průběhu geofyzikálního měření byly pokryty žlutošedou kůrou, která vznikla dlouhodobým vystavením horniny povětrnostním vlivům. Na čerstvém lomu je hornina tmavošedá, kompaktní, s mikroporfyrickou strukturou. Ve výbrusu (viz obr. níže) je zřetelná porfyrická struktura s olivínovými a pyroxenovými vyrostlicemi. V holokrystalické základní hmotě je obsažen pyroxen, olivín, nefelín, melilit a spinelidy. Tyto minerály jsou zcela běžné ve vulkanických horninách na území České republiky. Výjimku tvoří hojně zastoupený minerál melilit, který se běžně nachází v sopečných produktech v západních Čechách. V oblasti severní Moravy je však znám pouze z několika lokalit. Zjištěny byly i minerály serpentínové skupiny, pyrit a stronciem bohatý baryt. Vyrostlice bezbarvého olivínu (dosahují velikosti až $500 \mu\text{m}$) mají homogenní složení. Některá zrna jsou částečně serpentinizována na okrajích a podél puklin. Pomocí elektronové mikrosondy bylo zjištěno, že se jedná o hořečnaté olivíny (forsterity). Množství olivínových vyrostlic převládá nad vyrostlicemi velmi slabě hnědozelených klinopyroxenů. Ty mají velikost až $200 \mu\text{m}$ a u některých je viditelná oscilační nebo sektorová zonálnost, případně tzv. struktura přesýpacích hodin. Přepočtení mikrosondových analýz ukázal, že se jedná o vyrostlice diopsidu. Nefelín vyplňuje prostor mezi minerály základní hmoty. Hojné šedomodré krystaly melilitu se v hornině vyskytují ve formě lišt. V těchto lištách lze pozorovat drobné tmavé jehličky směřující od okraje ke středu zrn, tzv. cvočkovitá struktura.

Hornina byla mineralogicky popsána již Pacákem (1928) a pojmenována jako hauynicko-meliliticko-nefelinický čedič. Fediuk a Fediuková (1985)

Pohořská hornina v polarizačním mikroskopu (skřížené nikoly). Uprostřed snímku je shluk vyrostlic pyroxenů v základní hmotě, která je tvořena nefelínem, pyroxeny, olivíny, spinelidy a charakteristickými lištovitými melility (Foto Radka Drápalová).

Chemické složení horniny z Pohoří podle Fediuka a Fediukové (1985) a nová silikátová analýza a celohorninová analýza z laboratoří ACME, vynesené v TAS diagramu (podle Le Bas et al. 1986) na základě poměru sumy alkálií vůči množství SiO_2 .
Autorka Radka Drápalová.

interpretují podle tehdejší terminologie název jako hauynicko-melilitický olivinický nefelinit a zároveň v této práci uvádějí dosud nepublikovanou analýzu vzorku ze sbírek katedry petrologie PřF UK.

Po vynesení výsledků nové silikátové analýzy do TAS diagramu (podle Le Bas et al. 1986) hornina spadá do pole foiditu (obr. výše), což koresponduje s analýzou publikovanou Fediukem a Fediukovou (1985). K určení normativního zastoupení minerálů byla použita CIPW norma v programu GCDkit (Janoušek et al. 2006). Podle výsledků této normy a podle klasifikace ve smyslu Le Maitre (2002) i podle mikroskopického obrazu lze horninu označit jako melilitit. Protože množství modálního olivínu v hornině je vyšší než 10 %, lze pohořskému melilititu přisoudit přídomek olivinický.

V neposlední řadě byla hornina z Pohoří podrobena radiometrickému datování pomocí metody K-Ar, jehož výsledek je značně překvapivý a z pohledu severní Moravy a Slezska velmi významný. Nově bylo stanoveno stáří $32,3 \pm 1,4$ Ma (Ulrych et al. 2013), což z pohořského čediče činí nejstarší

zjištěnou kenozoickou vulkanickou horninou na celém východním okraji Českého masivu. Obdobného stáří běžně dosahují horniny v Českém středohoří, Doupovských horách nebo v Dolním Slezsku. V kontextu nejvýchodnější části Středoevropské vulkanické provincie je však pohořská hornina zcela jedinečná. Interpretace stáří a pozice vulkanické žíly na Pohoří zatím zůstává nevyjasněna a představuje vyzývavý podnět pro další geologické studium.

Literatura

- DORNIČ, J.; DVOŘÁK, J. & TYRÁČEK, J. (1971): *Základní geologická mapa 1 : 25 000*, list M 33-96-B-a Odry. Ústř. úst. geol. Praha.
- FEDIUK, F. & FEDIUKOVÁ, E. (1985): Postmezozoické alkalické vulkany severní Moravy. – *Acta Univ. Carol., Geol.*, No. 4, 355–382. Praha.
- JANOUSĚK, V.; FARROW, C. M. & Erban, V. (2006): Interpretation of whole-rock geochemical data in igneous geochemistry: introducing Geochemical Data Toolkit (GCDkit). *Journal of Petrology*, 47, 6, 1255–1259.
- KOPECKÝ, L. (1964): *Neovulkanity Českého masivu*. In: Svoboda, J. et al.: Regionální geologie ČSSR, I-2, 365–408. Nakl. Čs. Akad. Věd, Praha.
- LE BAS, M. J.; LE MAITRE, R. W.; STRECKEISEN, A. & ZANETTIN, B. (1986): A chemical classification of volcanic rocks based on the total alkali-silica diagram. *Journal of Petrology*, 27, 745–750.
- PACÁK, O. (1928): *Čediče Jeseníku a přilehlých oblastí*. – *Věst. král. čes. spol. nauk, tř. matemat.-přírodověd.*, 1–172. Praha.

ULRYCH, J. ACKERMAN, L. ; BALOGH, K., HEGNER, E. ; JELÍNEK, E. ; PÉCSKAY, Z. ; PŘICHYSTAL, A. ; UPTON, B. G. J. ; ZIMÁK, J. & FOLTÝNOVÁ, R. (2013): Plio-Pleistocene basanitic and melilititic series of the Bohemian Massif: K-Ar ages, major/trace element and Sr-Nd isotopic data. *Chemie der Erde*, 73, 4. 429–450.

Mgr. Vojtěch Šešulka

je postgraduálním studentem geologie na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V rámci svého výzkumu se zabývá geofyzikálním vyhledáváním a ověřováním skrytých vulkanických struktur.

Kontakt: Přírodovědecká fakulta Masarykovy

univerzity, Kotlářská 2, Brno 611 37,

email: vsesulka@seznam.cz

Mgr. Radka Drápalová

vystudovala geologii na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně a v současné době je studentkou navazujícího doktorského programu. Tématem jejího výzkumu je petrografie a provenience kamenných surovin používaných v neolitu a eneolitu pro výrobu broušených nástrojů.

Kontakt: Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, Kotlářská 2, Brno 611 37,
email: dr.radka@email.cz

Řeka jako muzeum

Lukáš Klega

Při pátrání po fosíliích v řečišti Odry lze narazit rovněž na spoustu jiných zajímavých nálezů, ať už to jsou pozůstatky vulkanické činnosti naší planety, výtvořky řemeslné činnosti člověka a tak podobně. Řeka se tak při troše představivosti podobá muzeu, až na to, že nálezy na štěrkových lavicích nejsou nijak tematicky či chronologicky uspořádány. O to je však takové pátrání napínavější, protože člověk nikdy neví, na co v ten který den může zrovna narazit. Do řeky jsou jako do nejnižší položeného místa v okolí celkem logicky splavovány všemožné předměty. Řeka je na některém místě opět uloží, zakonzervuje bahnem a po určité době zase odkryje a přesune jinam.

Polodrahokamy

I v Odře lze nalézt různé kameny, které sice na první pohled nejsou ničím zajímavé, pokud se však vybrousí, jde o docela pěkné polodrahokamy. Jejich přitažlivou strukturu poznáme nejlépe tak, že je umyjeme a ještě mokré prosvítíme. Tak zjistíme, který kus se snad vyplatí rozříznout a vybrousit. Občas se najde achát, jindy zase fialový ametyst, červený jaspis, popř. jiný krásný kus, který nelze s jistotou zařadit do žádné ze známých kategorií. Docela často lze nalézt i plazmu, zelený chalcedon s původem při podmořském vulkanizmu, který vzniká v dutinách vulkanitů. Typickou lokalitou jejich původních nálezů je například Žilina u Nového Jičína.

Těšínit

K vulkanickým horninám, které lze v Odře nalézt, patří i těšínit (podle města Těšín, původně označován jako teschenit). Klasickou oblastí jejich původního výskytu je severozápadní úpatí Beskyd. Těšínity vznikly při podmořském vulkanizmu v období spodní křídy. Tmavé jehlicovité krystaly jsou amfiboly. O vulkanitech v tomto regionu jste

se mohli dočíst již v POODŘÍ 1/2009 v článku Svědectví o křídovém vulkanizmu v Poodří. Jeden takový zaniklý a zapomenutý lom s těšínitem se nachází rovněž v Trnávce poblíž vrchu Chabičov.

Pelosiderit

Jde o konkrecionární útvary až celé vrstvy složené z karbonátů obsahujících železo a proměnlivé jílovité příměsi. Jsou většinou tmavé barvy (především hnědošedé), jemnozrné a nápadně kompaktní. V Beskydech byly pelosiderity těženy jako železná ruda. V Odře se čas od času objevují, zaujmou především kusy tvaru čočky. Obrovská čočka o průměru 60 cm dokonalého tvaru byla nalezena v potoce Rakovci ve Staré Vsi nad Ondřejnicí.

Keramika

V Odře se pochopitelně často objevují rovněž pozůstatky řemeslné činnosti člověka. Kovové předměty v řece dlouho nevydrží, naopak to však platí pro keramiku, která může být často značného stáří. Přesné určení je však zpravidla nemožné, protože jednak nenalzáme materiál v jeho původní vrstvě a z téhož důvodu pak nemáme nikdy více fragmentů daného nálezu, jednak je materiál často

Pelosideritová čočka v korytě potoka Rakovec (Foto autor).

Úlomky pánve trojnožky, 15. až 19. stol., vše Odra, Proskovice, vše cca 5 cm, vlevo dutá rukojeť pánve s nožkou, dále dvě nožky (Foto Jiřina Chalupská).

značně opracován vodním tokem. Lze však alespoň v některých případech určit přibližné období, ze kterého ten který střep pochází. Časté jsou nožičky a rukojeti pánví, tzv. trojnožek. Tyto pánve stály na třech nožkách a měly dutou keramickou rukojeť, do které bylo možné nasunout dřevěnou násadu. Takovéto pánve se hojně používaly v 15. až 19. století.

Subfossilní stromy a semena

I v nejspodnějších patrech břehů, někdy jen kousek nad hladinou řeky, lze často nalézt uložené skořápky lískových ořechů a různých semen, které jsou s ohledem na své umístění často staré tisíce let. Na některých z nich jsou vidět stopy po zubech hlodavců. Tyto naplaveniny byly uloženy až po posledním zalednění, mohou být tedy staré

Vlevo 16. až 17. stol., 70 cm x 4,5 cm, Odra, Stará Bělá, uprostřed 14. až 15. stol., 6 cm x 7 cm, Odra, Stará Bělá, vpravo 16. až 17. stol., 9 cm x 4 cm, Ondřejnice, Proskovice (Foto Jiřina Chalupská).

až 10 000 let. Často mohly být splaveny ze značné vzdálenosti.

V POODŘÍ č. 3/2010 jste se pak mohli dočíst rovněž o subfossilních kmenech, které řeka na tisíce let přikryje sedimentem a následně je téměř neporušené vyplaví (viz foto vpravo). Pokud vidíme ze spodních pater říčních břehů trčet takového kmeny, jsou zpravidla staré tisíce let, většinou to jsou duby. Do jejich dřeva pronikají roztoky obsahující minerální částice, které se v průběhu let postupně vysrážejí v buňkách a mezibuněčných prostorách. Proto je velice těžké je uřezat. Nicméně vyleštěný kus takového dřeva je velmi efektní

Lískové ořechy se stopami ohryzu hlodavců, spodní vrstvy břehu, Odry, Stará Bělá (Foto Jiřina Chalupská).

a nabízí se proto úvaha, zda by nějaký řezbář neměl zájem vytvořit z tohoto materiálu nějaké menší dílo. Takováto soška či jiný předmět by byla jistě naprostým unikátem. V úvahu připadají i hudební nástroje, drobnější nábytek (např. nějaké ozdobné skříňky) apod. Změna přírodní barvy na černou je způsobena reakcí železitých složek rozpuštěných ve vodě s taniny obsaženými v dubu (proto jsou nazývány jako „černý dub“).

Pseudofosilie

Občas lze v řečišti Odry nalézt jakési trubičky, které připomínají nějaké ichnofosilie, tedy stopy

Pseudofosilie v říčním břehu (Foto autor).

Jeden z kmenů v korytě Odry u Proskovic (Foto autor).

po činnosti organismů. Někdy jsou velmi křehké a lze je rozmáčknot rukou, jindy jsou však překvapivě pevné a při poklepání znějí dokonce jako kov či keramika. Nejde však ve skutečnosti o žádné fosilie, ale o precipitáty vzniklé pod zemí kolem již neživých kořenů stromů. Tlející kořen vytvoří chemickou bariéru a nastartuje srážení oxidů železa. Lze je nalézt přímo v březích řeky (někdy ještě se zřetelným zbytkem kořenu), zpravidla v hloubce několika metrů, jindy už ležící vyplavené na štěrkové lavici.

Jiným příkladem pseudofosilií jsou dendrity, drobné keříčkovité povlaky na puklinách různých hornin (často křemene či silicitů), složené nejčastěji z oxidických sloučenin manganu a vysrážené z prosakujících vod.

Literatura

- KOLEKTIV (1983): *Encyklopedický slovník geologických věd*, 2. svazek N-Ž. Academia, Praha, s. 149.
MACOUN, J.; ŠIBRAVA, V.; TYRÁČEK J.; KNEBLOVÁ-VODIČKOVÁ, V. (1965): *Kvartér Ostravska a Moravské brány*. Praha.
RAJLICH, P. (2007): Čedičové amfiboly na Novojičínsku. *Minerál* č. 2.

Písemná forma přednášky „Subfossilní dřevo a radiokarbonové datování“
Ing. Tomáše Koláře
geologická on-line encyklopedie – www.geology.cz

Další fotografie – viz barevná příloha.

Poděkování: Mgr. Eva Mertová a Mgr. Zbyněk Moravec z Ostravského muzea

JUDr. Lukáš Klega, klegalukas@seznam.cz

Dřevokazné houby Poodří – část II.

Helena Deckerová (text a foto)

Houby hniložijné (saprotrofní)

V předchozí části pojednání o dřevokazných houbách jsme se seznámili s parazitskými (parazitickými) druhy hub v Poodří. Dnes si povíme něco o houbách hniložijných (saprotrofních), které rozkládají odumřelé dřevo. Těchto hub se v regionu nachází opravdu nepřeberné množství a zcela určitě se nebudeme zabývat každou z nich. Mohou se vyskytovat již v korunách stojících stromů na mrtvých větvích, ve vyhnílených dutinách nebo na poraněných a odumřelých kořenech. Nejlepší podmínky k růstu však skýtají saprotrofním houbám padlé kmeny stromů, ležící větve, pařezy a tlející kusy dřeva. V přírodní rezervaci Rezavka ležel v roce 1999 v odstaveném meandru mohutný kmen listnáče, na kterém se dalo napočítat při jediné návštěvě i deset druhů hub. Takové kmeny je možno nazvat „učebnicové“, protože s postupující degradací dřeva se na něm objevují další a další houby, kterým stupeň rozkladu dřeva právě vyhovuje. Tento proces může trvat i dvacet let, dokud se kmen zcela nerozloží na humus. Rychlost rozkladu závisí na agresivitě hniloby, svůj vliv má také průběh počasí. Za sucha se dřevo rozkládá pomaleji, za vlhka se proces urychlí. Nesmíme zapomenout ani na tuhý mráz, který dokáže vlhké dřevo doslova roztrhat. Zimy s prudkým kolísáním teplot tak mají vliv nejenom na rychlost rozpadu našich silnic...

Významnou práci o rozkladu bukového dřeva houbami napsal v 80. letech 20. století ostravský mykolog Jan Kuthan. Zabýval se v ní postupným rozpadem dřeva od stojících odumírajících kmenů přes ležící mrtvé dřevo až po zcela beztvary trouch. Popsal, jaké houby osidlují dřevo v první vlně, které nastupují následně a které rozklad ukončují. Pokud se budeme držet jeho návodu, musíme začít se stojícími živými stromy a čerstvými vývraty.

Na mrtvých větvích tam můžeme spatřit povlaky různých barev. Jsou to převážně houby patřící mezi tzv. kornatce – vyvíjejí se totiž hlavně na kůře. Velmi běžný je **kornatec rozvitý** (*Cylindrobasidium laeve*), který se za vlhčího počasí rozrůstá na kůře nejrůznějších listnáčů (foto v barevné příloze). Větve dubů porůstá **kornatka dubová** (*Peniophora quercina*), jejíž fotografii najdeme v barevné příloze. Na lípě je to **kornatka rezavolemá** (*P. rufomarginata*), na jasanu **kornatka jasanová** (*P. limitata*), na habru **kornatka lošákovitá** (*P. laeta*). Jiné kornatky si tolik nevybírají a rostou na různých listnáčích, například **kornatka šedá** (*P. cinerea*) a **kornatka masová** (*P. incarnata*). Velmi hojně rostou na mrtvých větvích pevníky. V celém Poodří se v posledních desetiletích rozšířil **pevník plstnatý** (*Stereum subtomentosum*), kterému se zamlouvají

všechny dřeviny, nejvíce však olše. Jeho čerstvé plodnice po poranění žloutnou. Ani podobný **pevník chlupatý** (*S. hirsutum*) není vybíravý a najdeme ho na nejrůznějších listnáčích, ve velkém roste na bucích a dubech. Na tenkých větvičkách listnáčů se v Poodří nehojně vyskytuje **pevník větvený** (*S. rameale*). No a pro změnu něco na jehličnanech – ty si oblíbil **pevník krvavějící** (*S. sanguinolentum*). Ještě další dva pevníky po poranění červenají. Jsou to „listnáčové“ druhy **pevník dubový** (*S. gausapatum*) a **pevník korkovitý** (*S. rugosum*). Poněkud vzácnější je v Poodří **pevník kaštanový** (*Lopharia spadicea*), který dostal své jméno podle kaštanového zbarvení plodnic.

Pevníkům se hodně podobá **Eichleriella deglubens** (foto v barevné příloze). Patří však do zcela jiné skupiny hub (Heterobasidiomycetes). Tento vzácnější chladnomilný druh roste pouze na topolech a je na Ostravsku znám hlavně z hald. V Poodří byl nedávno objeven na padlém kmeni topolu bílého „V Oboře“ u Nové Horky. Pevníky připomíná také další skupina hub – kožovky. Nejběžnější je **kožovka rezavá** (*Hymenochaete rubiginosa*), rostoucí na pařezech a kmenech dubů. **Kožovka tabáková** (*H. tabacina*) je hostem v měkkém luhu, roste tam téměř výhradně na mrtvých větvích vrb. Drobné kloboučky vespod s klikatými žebírky má **měkkouš kadeřavý** (*Plicaturopsis crispa*). Ten je běžný v bučinách, ale v Poodří je možno ho najít i na větvích olší a lísek. V první polovině ledna 2014 panovalo takové teplo, že byly V Oboře u Nové Horky pořízeny fotografie slimáka hodujícího na čerstvých plodnicích měkkouše.

Leden 2014 – slimák hoduje na měkkouši kadeřavém. Obořa u Nové Horky.

Pěkně zbarvené povlaky tvoří i některé žilnatky. Barvu hojně **žilnatky oranžové** (*Phlebia radiata*) nemusím určitě napovídat. Nafialovělé okraje plodnic má vzácná **žilnatka bledá** (*P. centrifuga*), zařazená

v Červeném seznamu. Ta je známa ze smrkového pařezu v Hrabětickém lese. Velmi hojná je v luzích Poodří **žilnatka proměnlivá** (*P. rufa*) na nejrůznějších listnáčích.

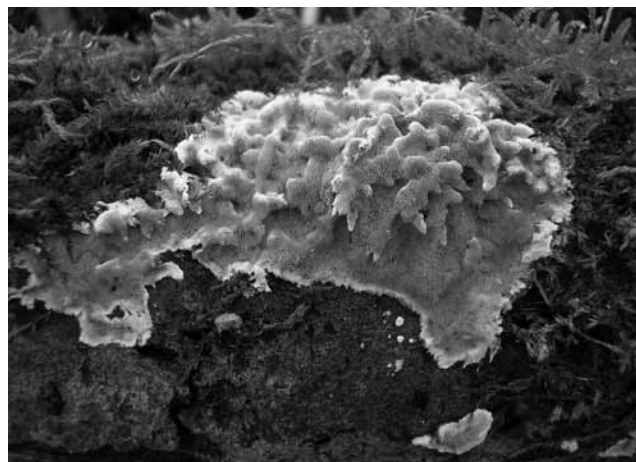
Významnou skupinu „pionýrských“ hub na čerstvě odumřelém dřevu představují **tvrdohouby**. Patří mezi vřekaté houby a barevností příliš nevynikají. Většinou mají černou barvu, takže větve nebo i rozsáhlé plochy kmenů vypadají zdálky jako ohořelé. Hlavním úkolem těchto hub je narušit resp. odchlípnout kůru a vytvořit tak vstupní bránu pro osídlení mrtvého dřeva dalšími houbami. Tvrdohoubám nevadí teplotní skoky, proto je v poslední době pozorováno jejich šíření. Tak například dřívě na Ostravsku vzácná **káčovka penízkovitá** (*Biscogniauxia nummularia*) vázaná na buk se dnes vyskytuje nejenom v pralesích, ale i na padlých kmenech a větvích ve všech fragmentech bučin v Poodří. Méně častá **káčovka lemovaná** (*B. marginata*) roste vzácně v přírodní rezervaci Polanský les na padlých dubech, rozšířila se však téměř kalamitně na odumírajících jeřábech v městské výsadbě. Podobně vypadají bolinky. Roztroušeně se vyskytuje **bolinka mnohovýtrusá** (*Camarops polysperma*), kterou je možno vidět hlavně na kmenech olší. Jednou z tvrdohub, která zažívá boom, je **bradavkatka ostnitá** (*Eutypa spinosa*), která občas pokrývá rozsáhlé plochy kůry a dřeva padlých kmenů buků. Velmi brzy a hojně se na padlých bucích objevují dřevomory, hlavně **dřevomor červený** (*Hypoxylon fragiforme*) a **dřevomor ranový** (*Annulohypoxylon cohaerens*). Další druhy dřevomorů osidlují i jiné listnáče. Tak například dřevomor **mnohotvárný** (*A. multiforme*) si oblíbil olše a břízy, **dřevomor hnědý** (*Hypoxylon fuscum*) zase olše a lísky, **dřevomor rezavý** (*H. rubiginosum*) a **dřevomor Howeův** (*H. howeanum*) vezmou zavděk jakýmkoli listnáčem. Jediný z dřevomorů, který nasládlé voní, je **dřevomor velký** (*H. macrocarpum*), foto opět v barevné příloze. Ten se v Poodří v poslední době šíří a vyhovují mu hlavně padlé kmeny javorů. Pouze na jasaněch se líbí **dřevomoru moravskému** (*H. cercidicola*), v Poodří jde o zcela běžný druh. Zajímavě utvářený je plochý a křivolaký **dřevomor plazivý** (*Nemanía serpens*), fotografii nabízí barevná příloha. Ten se ale vyskytuje až na odkorněném dřevu. V zaplavovaných územích roste podobný druh **Nemanía aenea**.

Pružnou konzistencí jsou nápadné rosolovky (*Tremella*) a černorosoly (*Exidia*). Velmi rozšířená je v Poodří na všech listnáčích **rosolovka mozkovitá** (*Tremella mesenterica*), foto v barevné příloze. Naopak docela vzácná je zde **rosolovka listovitá** (*T. foliacea*). Černorosoly patří k nejběžnějším houbám na mrtvém dřevu. Za vlhkého počasí bývají větve různých listnáčů pokryty **černorosolem bukovým** (*Exidia glandulosa*), na jehličnaněch je zase hojný podobný **černorosol smrkový** (*E. pithya*). Dubové větve porůstá hojný **černorosol**

uřatý (*E. truncata*). Na vrbách se můžeme někdy setkat s **černorosolem jantarovým** (*E. recisa*). Nejvzácnějšími jsou ale v Poodří dva další druhy, a to **černorosol chrupavčitý** (*E. cartilaginea*) na lípách (foto v barevné příloze) a **černorosol bělavý** (*E. thuretiana*) na bucích. Oba jsou zařazeny v Červeném seznamu. **Ucho Jidášovo** (*Auricularia auricula-judae*) asi nemusím představovat. Typické je růstem na bezu černém, ale dá se najít za vlhkého počasí i na řadě jiných listnáčů. Méně hojná je příbuzná **boltcovitka mozkovitá** (*A. mesenterica*), která roste v tvrdém luhu na mohutných padlých kmenech listnáčů, zejména jilmů. V prasklinách živých kmenů habrů je možno v lužních lesích Poodří nalézt zajímavý vzácnější **prachovečník bukový** (*Phleogena faginea*) s droboučkými plodničkami.

Pružné plodnice má i vzácná **mozkovka rosolovitá** (*Ascotremella faginea*), která se v Poodří vyskytuje zcela ojediněle. Patří mezi vřekaté houby a známe ji z Polanského lesa. Zajímavá vřekatá houba, která se v následujících letech po katastrofální povodni v roce 1997 rozšířila na padlých lípách, se jmenuje **voskovička černá** (*Holwaya mucida*). Tři posledně zmíněné houby jsou zařazeny v Červeném seznamu. Nádhernou jarní houbou s ohnivě červeným zbarvením je **ohnivec rakouský** (*Sarcoscypha austriaca*). Ten se po celém Poodří rovněž rozšířil po povodni v roce 1997. Nejvíce mu vyhovují mechom obrostlé tlející větve částečně zanořené ve vlhké zemi. Tmavě olivové plodnice má vzácná **ploskovička olivová** (*Catinella olivacea*), známá z přírodní rezervace Polanský les a národní přírodní rezervace Polanská niva. Naproti tomu je na tlejícím dřevu velmi rozšířeným druhem **řasnatka krátkonohá** (*Peziza micropus*). Na větvích lísek za mírných zim proráží kůru zajímavá vřekatá houba **kornice otrubičnatá** (*Encoelia furfurea*), foto v barevné příloze. Méně hojná **kornice svazčitá** (*E. fascicularis*) byla v Poodří nalezena na mrtvých větvích topolů.

Na některých plodnicích saprotrofních dřevokazných hub můžeme vidět ostny. V Poodří je běžný

Ostnateček okrový s drobnými ostny si hová na mechatém dřevu. Národní přírodní rezervace Polanská niva.

ostnateček okrový (*Steccherinum ochraceum*), **ostnateček Bourdotův** (*S. bourdotii*) a světle fialový **ostnateček brvitý** (*S. fimbriatum*). Na větvích dubu se usídlil **struhák blanitý** (*Radulomyces molaris*), na větvích jiných listnáčů, zejména třešně ptačí, je hojný **kornatec okrouhlý** (*Basidiaradulum radula*). Poněkud delší ostny má vzácnější **ostnatec křehký** (*Dentipellis fragilis*). Dalšími „ježatci“ jsou hrotnatečky – z nich je v Poodří běžná **hrotnatečka žlutá** (*Mycoacia uda*). Nehojná **hrotnatečka sladkovonná** (*M. nothofagi*) roste hlavně na buku, byla však nalezena i v tvrdém luhu Polanského lesa na ležícím kmeni statného dubu.

Tvrdé kloboukaté plodnice na mrtvých kmenech, pařezech a větvích patří většinou chorošovitém houbám. Na čerstvě odumřelém dřevu se ze saprotrofních druhů nejdříve objevuje **outkovka chlupatá** (*Trametes hirsuta*), vzápětí po ní **outkovka pestrá** (*T. versicolor*). Převážně na jasaněch se v lužních lesích setkáme s **outkovkou francouzskou** (*Coriolopsis gallica*), na topolech a vrbách je zase hojná **outkovka Trogova** (*C. trogii*). Zcela typické jsou pro vlhčí lesy Poodří choroš **smolonohý** (*Polyporus badius*) a **choroš hlíznatý** (*P. tuberaster*).

Choroš hlíznatý si dokáže padlý strom osedlat i na dálku. V Oboře u Nové Horky

Všude v listnatých lesích jsou hojné drobnější choroše stojící na nápadné „nožičce“. Jsou to **choroš poloplástvový** (*P. brumalis*) a **choroš zimní** (*P. ciliatus*). Na bucích, ale nejenom na nich, roste i drobný **choroš měnlivý** (*P. varius*). Nejhezčím z těchto chorošů je oranžově zbarvený **choroš voštinovitý** (*P. alveolaris*). Roste hlavně na opadávajících větvích jasanů, v poslední době však rozšířil svůj repertoár a byl nalezen i na střemše, lípě a dokonce i bezu černém. Ač je uveden v Červeném seznamu, v Poodří se s ním setkáme v jarních měsících velmi často. V tvrdém luhu můžeme občas uvidět bílé polštářovité plodnice **ostropórky lužní** (*Oxyporus latemarginatus*), také **ostropórky krémové** (*O. ravidus*) a **ostropórky korové** (*O. corticola*). Hodně vzácná je **pórnatka polštářkovitá** (*Antrodia pulvinascens*), objevená nedávno v přírodní

památku Hraniční meandry Odry na padlém topolu. Je to její první nález ve Slezsku.

V dutinách stromů už tlení dřeva většinou více pokročilo. Můžeme tam spatřit některé lupenaté houby, například **líhu jilmovou** (*Lyophyllum ulmarium*) nebo **strmělku dřevní** (*Ossicaulis lignatilis*). Na bázích stromů, zejména na náběhu uhnílych kořenů, se vyskytuje **dřevnatka kyjovitá** (*Xylaria polymorpha*), velmi časté tu bývají hnojníky, zejména **hnojník třpytivý** (*Coprinus micaceus*) a **hnojník nasetý** (*C. disseminatus*). Vzácněji roste na bázích listnáčů **křehutka čokoládová** (*Psathyrella spadicea*).

Silněji zetlelé dřevo si oblíbily i některé kuřátkovité houby. Zcela běžnými druhy jsou v lužních lesích **korunokyjka svícnovitá** (*Artomyces pyxidatus*) a **kuřátka vzpřímená** (*Ramaria stricta*).

Novým druhem lupenaté houby, který byl pro Poodří objeven v národní přírodní rezervaci Polanská niva, je **strmělka kmenová** (*Clitocybe truncicola*). Její bělavé plodnice s pleťovým nádechem se prozradí nepříjemnou vůní. Zajímavou skupinu lupenatých dřevokazných hub představují trepkovitky. Nejvzácnější z nich, kriticky ohrožená **trepkovitka šafránová** (*Crepidotus crocophyllus*) se zabydlela „V Oboře“ u Nové Horky. Běžné jsou v celém Poodří **trepkovitka měkká** (*C. mollis*), **trepkovitka Cesatiho** (*C. cesatii*) a **trepkovitka měnlivá** (*C. variabilis*). Největší plodnice má **trepkovitka zploštělá** (*C. applanatus*). Ta se tu v tvrdém luhu vyskytuje také, byť v menší míře. Její pravé místo je totiž v bučinách.

Trepkovitka zploštělá vzdáleně připomíná drobnou hlívu. Přírodní rezervace Polanský les.

Oranžově zbarvená a nepříjemně páchnoucí je vzácnější drobná **hlíva hnízdovitá** (*Phyllotopsis nidulans*). Setkáme se s ní hlavně v chladnější části roku, kdy roste ve skupinách plodnic na dřevu listnáčů, hlavně topolů, vrb a buků. Velmi rozšířené jsou v Poodří na tlejícím dřevu další lupenaté houby – štítovky. Nejběžnější je statná **štítočka jelení** (*Pluteus cervinus*). Řadu dalších najdeme v Červeném seznamu, jsou to **štítočka stinná** (*P. umbrosus*), **štítočka bílá** (*P. pellitus*), **štítočka**

Pařezová zahrádka s opeňkou měnlivou a popencem břečťanolistým. Ostrava-Pustkovec.

Thomsonova (*P. thomsonii*), **štítkovka sítnatá** (*P. phlebophorus*). Ovšem, co by nás potěšilo, by byl nález **štítkovky šarlatové** (*P. aurantiomarginatus*), která se nachází doslova za rohem – blízko Větrkovic u Kopřivnice. Ještě větší událostí by se stal objev **kalichovky lužní** (*Omphalina discorosea*), která je doposud známa jen z lužních lesů jižní Moravy. Ale co není, může časem být...

A teď zase něco jedlého – no konečně! Na tlejícím dřevu lip, ale i jiných listnáčů, trsnatě roste výborná houba, která příjemně voní. Je to **opeňka měnlivá** (*Kuehneromyces mutabilis*).

Vynikající delikatesou jsou její kloboučky podušené na tuku a přidané do polévky nebo dušené na másle a zalité zakysanou smetanou. Mohu vřele doporučit, avšak pozor na záměnu s jedovatou **čepičatkou jehličnanovou** (*Galerina marginata*), která je v lužních lesích Poodří také velmi hojná a navzdory svému jménu zde roste hlavně na listnáčích! Rovněž další skupina „pařezových“ hub – třepenitky – není hodna pozornosti houbového labužníka. Hned první z nich, **třepenitka svazčitá** (*Hypholoma fasciculare*), je odporně hořká a navíc jedovatá. Její rodná sestra **třepenitka cihlová**

(*H. sublateritium*) už je pouze nahořklá. Nejedlá je i **třepenitka roztroušená** (*H. marginatum*). Jediná jedlá z dřevožijných třepenitek je **třepenitka maková** (*H. capnoides*), rostoucí na pařezech jehličnanů. Ale ani ta není nic moc... Seznam uzavírá **třepenitka vlhkožijná** (*H. subericaeum*), rostoucí na vlhkých bahnitých místech s úlomky tlejícího dřeva. Je zařazena do Červeného seznamu, ale ve vlhkých lužích Poodří je poměrně častá v místech, kde nedlouho předtím opadla voda.

Prostředí středně rozrušeného dřeva si oblíbily některé křehutky. Velmi hojně roste v Poodří například **křehutka šedohnědá** (*Psathyrella spadiceogrisea*), včetně její jarní formy, kterou je možno nalézt již v dubnu. Hojná je také **křehutka vodomilná** (*P. piluliformis*), rostoucí občas ve stovkách plodnic na tlejících kmenech buků, méně i jiných listnáčů. Rovněž **křehutka Candolleova** (*P. candolleana*) tu patří mezi běžné druhy. Poměrně vzácná **křehutka trpasličí** (*P. pygmaea*) byla v Poodří nalezena prozatím dvakrát, a to v přírodní památce Hraniční meandry Odry a v přírodní rezervaci Kotvice. Zajímavá **křehutka rozvětvená** (*P. multipedata*) roste trsnatě ze dřeva zanořeného v zemi. Je známa

Brzy zjara roste na větvičkách a kouscích dřeva helmovka raná. Přírodní rezervace Přemýšov.

z Hrabětického lesa, ale byla překvapivě nalezena i v trávníku uprostřed Suchdolu nad Odrou.

Další skupinu hub na dřevu v pokročilejším stadiu rozkladu tvoří helmovky. Ty jsou v Poodří nesmírně hojné, a často jsou jimi pařezy nebo tlející kusy dřeva doslova obsypány. Už zjara se můžeme setkat s **helmovkou ranou** (*Mycena abramsii*).

Na dubové pařezy je vázána **helmovka leponohá** (*Mycena inclinata*). Listnaté i jehličnaté dřevo rozkládá **helmovka tuhonohá** (*M. galericulata*). Statné tmavé plodnice má **helmovka brázditá** (*M. polygramma*). Pěkně vybarvené jsou **helmovka krvonohá** (*M. haematopus*) a **helmovka medonohá** (*M. renati*). Bělavá **helmovka Oortova** (*M. arcangeliana*) má nejraději mechaté padlé kmeny. V mírných zimách, které jsou čím dál častější, se můžeme setkat s otužilou **helmovkou pařezovou** (*M. tintinnabulum*). Droboučká modrošedá **helmovka koromilná** (*Mycena pseudocorticola*) je sice uvedena v Červeném seznamu, avšak na mechatých větvích listnáčů je ve vlhčích obdobích docela hojná.

Na tlející dřevo jsou specializovány i některé druhy rozsáhlého rodu závojenka (*Entoloma*). V Poodří můžeme vzácně potkat drobnou **závojenku modrou** (*Entoloma euchroum*), která je celá včetně lupenů zbarvena inkoustově modře. Nádherná je také **závojenka hnědofialová** (*E. tjallingiorum*), známá z obřích dubových pařezů v Suchdolském lese a také z přírodní památky Turkov (foto v barevné příloze). Zářivě žluté zbarvení má **šupinovka hlízkovitá** (*Pholiota tuberculosa*), vyskytující se roztroušeně na tlejícím dřevu lip.

Ani sníh nezkrušil helmovku pařezovou. Přírodní rezervace Bartošovický luh.

U bázi olší, ale i jiných listnáčů, roste ve vlhčích místech **šupinovka olšová** (*P. alnicola*). Nápadně šupinaté plodnice má **šupinovka ohnivá** (*P. flammans*), osidlující mechaté kmeny a pařezy jehličnanů. Velmi hojná je v celém Poodří **šupinovka nevonná** (*Gymnopilus penetrans*) rostoucí na listnáčích i jehličnanech. Většina šupinovek je hořkých, k jídlu se rozhodně nehodí.

Zvláštní odstavec bychom měli věnovat mulčovací kůře. To je sice materiál nepůvodní, člověkem upravený, ale vyskytuje se v něm také spousta hub, se kterými lidé často navštěvují houbařské poradny. Probereme jen ty nejhojnější. Na úplně čerstvém zásypu se nám brzy na jaře mohou objevit **smrže** (*Morchella*) a **ucháče** (*Gyromitra*), někdy i ve stovkách plodnic.

Obří smrž v mulčovací kůře před hotelem Imperial. Moravská Ostrava.

Smrže vítáme, všechny jsou jedlé a chutné, avšak před ucháči musíme důrazně varovat. **Ucháč obecný** (*Gyromitra esculenta*) bývá příčinou otrav, někdy i docela vážných. Z lupenatých hub roste na mulči další jarní druh **polnička raná** (*Agrocybe praecox*). Občas vyraší v tlejícím mulči obří plodnice **límcovky vráscitoprstenné** (*Stropharia rugosoannulata*) se žlutými nebo červenofialovými klobouky o průměru až 30 cm, čímž způsobí velký rozruch. Jde o vyšlechtěnou houbu, která se dříve pěstovala a dnes se vyskytuje na pilinách, mulči nebo zaorané slámě. Občas člověk až žasne, jaké houby se na mulčovací kůře objeví. Tak například v revitalizovaném zámeckém parku ve Frýdku-Místku vyrostly zástupy plodnic statné **bedly Bresadolovy** (*Leucoagaricus americanus*), jejíž foto si můžeme prohlédnout v barevné příloze. Je to houba dříve známá hlavně z paskovských skleníků, kde se na mulčované zemině pěstovala zelenina. Zajímavým přivandrovalcem, pravděpodobně také ze Severní Ameriky, je **psivka Ravenelova** (*Mutinus ravenelii*). Vcelku hojně bývají na kůře také **šupinovka masťná** (*Pholiota lucifera*) a **šupinovka šedohlínová** (*P. lenta*). Výjimečně tu lze pozorovat

hnojník vločkatý (*Coprinus flocculosus*) s nápadnými bílými vláknitými vločkami (útržky vela – obalu mladé houby) na klobouku. S příchodem podzimních přímrazků se v mulči mohou objevit statné aromatické plodnice **čirůvky fialové** (*Lepista nuda*), **čirůvky dvoubarvé** (*L. saeva*) nebo **strmělky mlženy** (*Clitocybe nebularis*). Všechny tři posledně zmíněné houby rostly v roce 2013 ve velkém množství v Ostravě-Porubě na Hlavní třídě v okrasných záhonech. Praktické houbaře upozorňujeme, že obě čirůvky jsou sice jedlé, musí se však povařit alespoň 20 minut.

I ve zcela trouchnivém dřevu, které se drolí v prstech a začíná již splývat s okolím, můžeme nalézt řadu hub, kterým toto prostředí vyhovuje. Jsou to například některé břichatkovité houby (Gasteromycetes). Velmi hojná je zde **hadovka smrdutá** (*Phallus impudicus*), vzácnější je **psivka obecná** (*Mutinus caninus*), může se tu vyskytnout i cizokrajný **květnatec Archerův** (*Anthurus archeri*). Z dalších hub, které mají rády surový humus, můžeme zmínit **červenolupen krvavý** (*Melanophyllum haematospermum*). Také některé límcovky si v dřevní drti libují. Patří k nim **límcovka měděnková** (*Stropharia aeruginosa*) a **límcovka šupinatá** (*S. squamosa*).

Rod čepičatka je na trouchu zastoupen **čepičatkou opýřenou** (*Conocybe digitalina*) a **čepičatkou chloupkatou** (*C. pilosella*). Drobná šedá **štitovka huňatá** (*Pluteus hispidulus*) se může ve vlhké humózní půdě se zbytky dřeva také vzácně objevit.

Letem světem jsme v článku probrali některé skupiny hub, jak je můžeme v Poodří spatřit na mrtvém dřevu v různém stupni rozkladu. Těchto hub je pochopitelně mnohem více a daly by se o nich napsat celé litanie. Pokud jste v obou článcích nenašli svoji oblíbenou houbu, která také okupuje dřevo, musíte mi to prominout. Snad někdy příště...

A komu vrtá hlavou, jaké houby to vlastně rostly na zmíněném učebnicovém kmeni v přírodní rezervaci Rezavka za mé první návštěvy, může si prostudovat jejich abecední seznam: bělochoroš jabloňový, černorosol bukový, klanolístka obecná, kornatec rozvitý, lesklokorka ploská, ostnateček Bourdotův, ostropórka lužní, outkovka chlupatá, outkovka pestrá, pevník kaštanový. Pozorní čtenáři už by měli dokázat určit, které z těchto hub jsou parazitické a které hniložijné. Otázka na závěr: co myslíte, jak vypadá tento kmen dnes, po 15 letech? Nebudu vás napínat – je z něho ubohé torzo, které se zaručeně během následujících dvou let úplně rozpadne a splyne s terénem. Tak už to v přírodě chodí...

Ing. Helena Deckerová

Kontakt: helena.decker@tiscali.cz

Brouci přírodní rezervace Suchá Dora

Jiří Stanovský

Strmý, zalesněný svah v místech, kde říčka Suchá vstupuje do širokého údolí Odry poblíž Jakubčovic nad Odrou, skrývá jedno z přírodně cenných míst Oderska – přírodní rezervaci Suchá Dora. V roce 2010 v ní byl proveden entomologický průzkum, zaměřený na brouky. Jaké přinesl výsledky?

Přírodní rezervace Suchá Dora s výměrou 17,60 hektarů se nachází v katastrálním území Dobešov a Jakubčovice nad Odrou. Chráněné území bylo vyhlášeno v roce 1969 a tvoří ho lesní porost na severně orientovaných svazích hlubokého údolí Suché v nadmořské výšce od 356 do 524 m n. m. Důvodem vyhlášení byly přirozené květnaté bučiny kamenitých svahů charakteristické pro oblast Nízkého Jeseníku.

Brouky, kteří se vyskytují v přírodní rezervaci Suchá Dora a jejím blízkém okolí, lze rámcově rozdělit na druhy epigeické (žijící na povrchu půdy). Ty jsou převážně karnivorní (masožravé). Dále jsou to druhy fytofágní (býložravé) a druhy xylofágní (druhy vázané životem na dřeviny), respektive saproxylické, vyvíjející se ve dřevě v různém stupni rozpadu, v dutinách stromů apod.

Ve fauně brouků v přírodní rezervaci hrají rovněž významnou úlohu některé menší, potravně vyhraněné skupiny jako druhy mykofágní (vázané na houby), zvláště pak na saproparazitické druhy hub, jejich mycelia a plodnice, vyrůstající zvláště na starých, odumírajících stromech.

Karnivorní druhy půdního povrchu jsou reprezentovány zástupci čeledí Carabidae (střevlíkovití) a Staphylinidae (drabčíkovití). Uvedme druhy typické pro listnaté lesy středních poloh jako střevlík hladký (*Carabus glabratus*), střevlík zlatolesklý (*C. auronitens*), střevlík Linného (*C. linnaei*), střevlíček kovový (*Pterostichus burmeisteri*) drabčici *Staphylinus tenebricosus*, *S. macrocephalus* a další. K významnějším lesním druhům reliktního charakteru náleží střevlík úzkoštítník zúžený (*Cychrus attenuatus*).

K druhům epigeickým lze přiřadit nosatce rodu *Acalles*, kteří jsou charakterističtí pro původní zachovalé lesní porosty. Žijí v opadu a na větvičkách na půdním povrchu, kde se živí plodničkami hub nebo plísněmi. Příslušníci tohoto rodu jsou považováni za relikty a jejich přítomnost na lokalitě je považována za důkaz kontinuální existence tohoto lesního porostu. Na větvičkách se vyskytuje rovněž nosatec *Trachodes hispidus*. Z dalších druhů nosatců zemního povrchu lze uvést nosatce *Rhinomias forticornis*, typického pro přírodě blízké lesy Nízkého Jeseníku.

Interiér staré bučiny (Foto Radim Jarošek).

Z typických fytofágních druhů bukových porostů byl zjištěn na bažanku vázaný dřepčík *Hermaphysa mercurialis*. Podél širších lesních cest a v okolí lesních skládek je pomístně rozšířena poloruderální vegetace s příslušnými expanzními fytofágními druhy brouků jako nosatec *Nedyus quadrimaculatus*, dřepčici *Phyllotreta* ssp., mandelinka *Fastuolina fastuosa* apod.

Keřové a nižší stromové patro je nerovnoměrně vyvinuté a tvoří ho jednotlivé skupinky zmlazení buku, klenu, v okrajích potom keře bezu, lísky apod. Fytofágní fauna keřového patra je reprezentována zástupci nosatců jako *Phyllobius* sp. a *Rhynchaenus fagi*. V keřovém a stromovém patře se rovněž vyskytují karnivorní druhy, které zde vyhledávají svou potravu, především páteříčci a sluněčka.

Z druhů saproxylických, které se vyvíjejí ve dřevě v různém stadiu rozpadu, jsou pro bukové porosty typičtí zástupci roháčů – zde například roháček bukový (*Sinodendron cylindricum*) a roháček kovový (*Platycerus caprea*). Pod kůrou odumírajících kmenů a větví se vyskytují rovněž některé

mykofágní druhy, které zde žijí na myceliích hub, jako pýchavovníci – pýchavovník červený (*Endomychus coccineus*), *Mycetina cruciata*, a trojáci *Dacne bipustulata* a *Tritoma bipustulata*.

Jaké druhy jsou faunisticky a bionomicky významnější?

Střevlíci

Cychrus attenuatus (Fabr.)

Lesní střevlík pahorkatin a hor, který se na severní Moravě vyskytuje jen lokálně.

Květomilové

Gonodera luperus (Herbst)

Teplomilný druh, který obývá lesní okraje, světliny. Na severní Moravě je jen málo dokladů.

Roháči

Sinodendron cylindricum (L.) – roháček bukový, *Platycerus caprea* (De Geer) – roháček kovový. Jde o typické druhy přírodně blízkých bučin, vývoj brouků se odehrává v pahýlech, pařezech a kmenech buků, napadených bílou hnilobou.

Nosatci

Acalles camelus (Fabr.), *Acalles comutatus* (Germ.), *Acalles hypocrita* Boh., *Acalles pyreneus* Boh. Typické druhy starých původních porostů, žijí na půdním povrchu, v detritu a na opadaných bukových větvích, kde se živí pravděpodobně plodničkami hub.

Drabčici

Staphylinus macrocephalus (Grav.)

Druh je rozšířený v horských oblastech celé střední Evropy, na severní Moravě častěji v Beskydech.

Závěr

Inventarizačním průzkumem bylo v roce 2010 zjištěno celkem 123 druhů 34 čeledí brouků.

Z hlediska entomologického lze spatřovat význam území v následujících aspektech:

Přírodní rezervace reprezentuje na dostatečné ploše přírodě blízká lesní společenstva Nízkého Jeseníku s druhovou skladbou, která je blízká skladbě původní, včetně typické hmyzí fauny.

Vzhledem k poloze rezervace se projevuje v minimálním rozsahu ekotonový efekt, spojený s pronikáním expanzních druhů z okolních kultur.

Převážná část chráněného území se nachází ve fázi optima až počínající fázi rozpadu, což vytváří vysoce atraktivní území pro saproxylické, mykofágní a na ně navázané karnivorní druhy brouků.

Zpracování průzkumu s názvem „Inventarizační průzkum entomologický PR Suchá Dora – brouci (Coleoptera)“ bylo součástí projektu „Vytvoření komplexního monitorovacího systému přírodního prostředí Moravskoslezského kraje“.

Ing. Jiří Stanovský, Ph.D.

Kontakt: Stanovsky.J@seznam.cz

Prudký svah v rezervaci s vývraty a skalními výchozy (Foto Radim Jarošek).

Rudoltovice (Rudoltice, Rudelzau). Historie farního kostela sv. Mikuláše z Myry a drobných církevních památek

Jana Krejčová

Rudoltovice patřily spolu s Barnovem, Luboměř pod Strážnou a obcemi Milovany a Zigartice k potštátskému panství, v roce 1848 se staly součástí Libavského soudního okresu. Od roku 1946 sdílely osud podobný mnohým jiným na Libavé, tj. byly zabrány do vojenského újezdu Libavá a zcela zničeny.

Obec se připomíná již 30. listopadu 1394 a v kupní listině z roku 1408. V době reformace byl kostel v rukou protestantů, farnost zanikla a ves byla přifařena k Potštátu. Expozitura byla obnovena až v roce 1781 za P. Johanna Paula Königa, ale bez pozemků a desátků, které zůstaly potštátské faře;¹⁾ od roku 1784 už zase byly Rudoltovice kura-cí. Úředně byla farnost zrušena v roce 1946.

Starý dřevěný kostel sv. Mikuláše stojící v části zvané Na bělidlech, byl teprve pár měsíců po renovaci,²⁾ když byl 22. dubna 1758 zcela zničen velkým požárem. Tehdy shořela i fara a několik stavení. Stalo se to v době, kdy se v okolí pohybovali pruští vojáci, kteří obsadili blízký Potštát. Původní dřevěná stavba stávala naproti pozdějšímu kamennému kostelu stejného zasvěcení, na jeho místě byl poselndě dům č.p. 133.

Nový kostel sv. Mikuláše z let 1758–1760 obrácený průčelím do silnice byl i s farou postaven za 3.931 fl. v barokním slohu u hlavní cesty v horní části obce. Slavnost spojená s položením základního kamene nového kostela se konala 4. května 1758, tj. na svátek sv. Floriána. Tento den byl zvolen vědomě, sv. Florián je ochráncem proti ohni. Pochopitelně bylo přáním Rudoltovických, aby se stran kostela jako takový projevil a nový kostel od ohně chránil. Na památku byl den svěcení slaven až do roku 1946, kdy byli obyvatelé odsunuti. Každoročně si Rudoltovičtí připomínali i den, kdy shořel původní kostel. Na svátek sv. Floriána bývala ráno mše svatá, nepracovalo se a děti nemusely do školy.

Hlavní tíha při organizování stavby ležela na tehdejší potštátském faráři P. Johannu Sottplovi. Známa jsou i jména zednického mistra Antona Matznera a tesaře Johanna Längera. Svěcení kostela postaveného z dobrého materiálu, o třech zvonech, připadlo na svátek jeho patrona, tj. na 6. prosince roku 1760.³⁾

Orientovaná jednodlná podélná stavba s užším kněžištěm s okosenými rohy měřila na délku 31,7 m (15 sáhů) a na šířku 15 metrů (7 sáhů), od základů po střechnu měl kostel 11,3 m (6 sáhů). Vnitřní prostor byl klenutý, vnější fasáda nečleněná.

Kostel sv. Mikuláše. Archiv J. Machala.

Do kostela se vcházelo při svatbách, pohřbech, svátku Božího Těla, hodech apod. z průčelí hlavním vchodem. Mužům však běžně sloužil vchod na epištolní straně, ženám zase na evangelní straně, oba tyto vchody byly chráněny proti nepohodě závětrými. Boční vstupy v průčelí sloužily k přístupu na kůr a ke zvonům a neměly závětrí. Všechny byly pravouhlé.

Lod' byla prosvětlena na každé straně dvěma okny se segmentovými záklenky, kůr třemi okny, z nichž prostřední bylo větší. Nad ním byla nika pro sošku světce, snad patrona kostela.

Tělo mohutné, ale poměrně nízké zvonicevé hranolové **věže** o výšce necelých devatenácti metrů (10 sáhů) mírně vystupovalo z osy průčelí. Z průčelí byla nad korunní římsou po stranách trojúhelníkového štítu prolomena dvě kruhová

okna, z nichž prostřední okno mělo půlkruhový záklenek. Ve zvonovém patře ze tří stran věže byla obdélná okna a nad nimi kruhové číselníky hodin. Zdvojená helmice věže byla ukončena štíhlou lucernou s věžičkou a patriarchálním křížem ve vrcholu. V roce 1818 byla znovu pokryta šindelem⁴⁾ stejně jako **sanktusová věžička** a střecha zákristie. Sanktusník byl umístěn nad presbytářem, na fotografiích z posledních let kostela ho tam však již nevidíme.

Užší **kněžiště** podélného půdorysu se zaoblenými rohy prosvěcovala dvě okna s půlkruhovým záklenkem o rozměru 224 x 151 cm. Byla malovaná, vlevo s výjevem Sv. Rodiny, vpravo se sv. Cecílií. Byla osazena na jaře roku 1917, vyrobila je brněnská sklářská firma Benedikta Škardy, náklady na ně činily celkem jeden tisíc korun. O rok později dodala stejná firma zbývajících sedm oken, za něž si účtovala 3.250,- korun.⁵⁾ Dvě okna blíže k vítěznému oblouku byla vitrajová, vlevo s výjevem nazvaným Život Matky Boží a vpravo Život sv. Josefa. Okna byla osazena v železných rámech.

Presbytář i loď byly zaklenuty valenými klenbami s lunetami. V klenbě presbytáře vymalovaného ornamentálními motivy byl nad hlavním oltářem umístěn bohatě zlacený reliéf Božího oka, který po

Obraz sv. Mikuláše z rudoltovického hlavního oltáře, nyní v Novém Hrozenkově. Foto archiv Římskokatolického farního úřadu v Novém Hrozenkově.

obou jeho stranách zbožně uctívali andělé, každý s malým andílkem u nohou. Tyto sochy stály na římsce mohutné portálové architektury, do které byl vsazen oltářní obraz patrona kostela sv. Mikuláše z Myry.⁶⁾ Na konzolách dole byly umístěny sochy archandělů sv. Gabriela a sv. Michaela. Klenbu lodi až do roku 1918 pokrývala freska Posledního soudu.

Celkem byl kostel vybaven třemi oltáři. **Hlavní oltář** dle nekvalitní fotografie lze popsat jako nevelký, s vysokým svatostánkem, na němž poslední stála 1,4 metru vysoká socha Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, modelovaná v sádře akad. sochařem Theodorem Mallenerem. Byla polychromována olejovou barvou (bílá s odstínem do žluta), vypadala umělecky a působila „docela elegantně“. Licence na její benedikci byla konzistoří udělena 25. listopadu 1919.⁷⁾ Po stranách horní římsy hlavního oltáře bylo z každé strany umístěno pět svícňů, o něco níže z obou stran přiklekali andělé. Inventář z roku 1805 ho popisuje takto: „základ oltáře je modročerně mramorován, tabernakulum je zdobeno modrou lazurovou barvou, vedle jsou dva pozlacení cherubíni, nahoře stojí pozlacený kříž“. Hlavní oltář a dva boční oltáře byly natřeny v rámci rekonstrukce v roce 1919, práce byla provedena solidním způsobem. Celkové náklady tehdy činily 5.300,- korun, nejen tuto práci „poměrně uspokojivě“ provedl akad. sochař Rudolf Drahoš z Mariánských Hor. Při příležitosti rekonstrukce kostela také zakoupil od společností Franz Frank, umělecká výroba kostelních předmětů a bohoslužebních potřeb se sídlem v Mohelnici nový postříbřený svícen a obnovil třináct dalších svícňů za honorář 1.500,- korun.⁸⁾

V roce 1805 oltáře neměly hořejší kamennou desku, ale desku z jiného materiálu, patrně dřevěnou (portatile, přenosný oltář). Podle starších předpisů do ní byla jistě vložena malá kamenná deska s ostatky světců. Uvádí se, že konsekraci všech tří oltářů provedl sufragánní biskup Karl Godefried von Rosenthal.⁹⁾ Oltáře byly celé dřevěné, zdobené řezbou. K obměně bočních oltářů se přikročilo v roce 1861. **Mariánský oltář** (původně Panny Marie Pomocné) stál po levé straně lodi blíže k triumfálnímu oblouku, nad ním bylo okno s výjevem ze života Matky Boží. Oltářní architekturu vždy doplňovaly obrazy s odpovídajícím námětem, zde tedy musel být obraz Panny Marie. Protějškový **oltář sv. Josefa a sv. Jana Nepomuckého** nahradil v roce 1918 starší oltář Sv. Kříže. P. Štěpán Břečka prosil o licenci k žehnání dvou oltářních obrazů (Altarbilder), tj. Sv. Josefa a Sv. Jana Nepomuckého s bl. Janem Sarkanderem, souhlas byl udělen 25. listopadu 1919. Oba obrazy namaloval akad. malíř Alois Zapletal z Mariánských Hor za honorář 1.880,- korun.¹⁰⁾ Nad oltářem bylo okno s motivem ze života sv. Josefa. Okna bývala pořizována obvykle některou z místních rodin. Původně měl každý

z rudoltovických oltářů jen jeden obraz, po jehož stranách stály sochy světců.

V seznamu vybavení z roku 1947 je zapsán jako značně chatrný **obraz Panny Marie Růžencové**, o jehož osudu se dozvíme níže. Zařízení kostela se postupně rozrůstalo, např. rudoltovický farář P. Johann Christ objednal v roce 1885 poměrně vysokou (130 cm) sochu tehdy velmi uctívané **Panny Marie Lurdské**, žehnání provedl na základě uděleného konzistorního povolení v listopadu 1885.¹¹⁾ Sochu Matky Boží Lurdské i obraz Panny Marie Růžencové v roce 1919 v rámci obnovy kostela restauroval akad. sochař Rudolf Drahoš.

V lodi kostela nechybělo čtrnáct zastavení **Křížové cesty**, zde z roku 1808, které pocházely z dílny fulneckého malíře Johanna Georga Frömmela,¹²⁾ absolventa vídeňské akademie. Náklady na Křížovou cestu byly hrazeny z příspěvků dobrodinců. Na zdech lodi bylo patrně v blízkosti obrazů Křížové cesty čtrnáct svítidel. Nové obrazy Křížové cesty (kopie dle mnichovského malíře Gebharda Fugela), solidně provedené olejovými barvami, byly pořízeny v roce 1919 v rámci celkové opravy kostela. Náklady činily 2.500,- korun. Křížovou cestu vysvětil vysocedůstojný P. Hubert Ettl, olomoucký kvardián 17. června 1919.¹³⁾ Je možné, že starší obrazy byly přeneseny na hřbitovní zeď, jak se často stávalo.

Obraz Panny Marie Růžencové od Josefa Kriestena. Foto archiv Římskokatolického farního úřadu v Novém Hrozenkově.

Přízdní dřevěná **kazatelna**, umístěná na evangelní straně vítězného oblouku, byla v roce 1805 uvedena jako pozlacená. Vcházelo se na ni z levé zákristie. Na její stříšce stála socha Vzkříšeného Krista, řečniště bylo bohatě vyřezáváno. Do reliéfu byly vloženy dva výrazné štukové(?) oválné medailony s neznámým výjevem. Naproti umístěná dřevěná pozlacená **křtitelnice** s cínovým kotlem byla v roce 1820 nahrazena darem arcibiskupa Maxmiliána Josefa ze Sommerau-Beckha (žil 1769–1853).¹⁴⁾ Štafírovaná kazatelna a křtitelnice byly po sto letech, resp. v roce 1919, znovu natřeny tak, že byly v harmonickém souladu s oltářem. Náklady tehdy činily 1.000 korun, práci provedl již zmíněný akad. sochař Rudolf Drahoš. Před triumfálním obloukem byl zavěšen rozměrný korunní lustr a v presbytáři lampa s věčným světlem.

Zpovědnice se často dělaly z měkkého dřeva, tak tomu bylo i v Rudoltovicích. V inventáři jsou uvedeny také dva kříže, tj. procesní a ten, který se nosil v čele pohřebního průvodu.

V lodi kostela bylo v roce 1805 rozestavěno čtyřiačtyřicet **lavic** dva sáhy dlouhých (3,80 m). Posledně prostor pro sezení uzavíraly boltcovitě upravené boční strany nových lavic (1918), sedmdesát pět centimetrů hlubokých a tři a půl metru dlouhých. U kostelních lavic stávaly dvě pozlacené lucerny na tyčích.

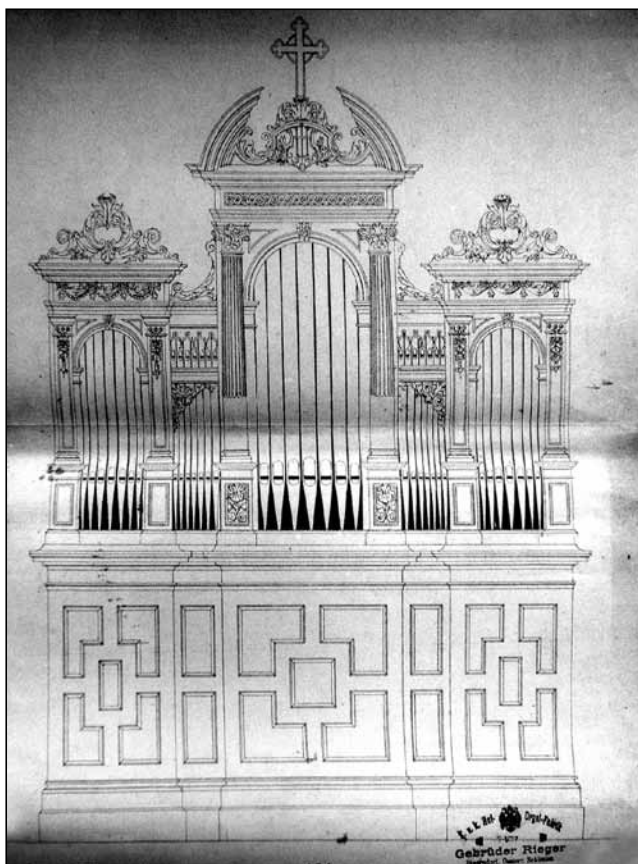
I dále sledujeme soupis z roku 1805, ze stříbra kostel vlastnil pozlacený kalich se třemi reliéfními vyobrazeními, tj. Krista, Panny Marie a sv. Mikuláše. Druhý stříbrný kalich byl nezdobený, třetí byl uvnitř pozlacený, ke všem patřila také patěna. Stříbrná byla i schránka na svěcený olej. Z mědi a mosazi inventář vykazuje pozlacenou mšeň, ciborium, velkou postříbřenou kadičnici s loďkou a jednu menší, dva malé svícny, dvě pozlacené pochodně, kotlík na svěcenou vodu s kropáčem, patěnu s pozlaceným paprskem, která se nosila k nemocným, pozlacený a postříbřený pacifikál (kříž, který se podával věřícím k políbení) a formu na hostie. Z cínu byla lampa, šest velkých svícnu a čtyři menší, tři páry mešních konviček s tácky, křestní konvice s táckem. Bohoslužebných rouch bylo sedmnáct souprav.¹⁵⁾ Náčiní i rouch postupem let přibývalo i díky darům, např. farář P. Johann Paul König kostelu daroval nový kalich o hmotnosti jednoho pfundu a 21 lotů, zdobený smaltu. Dobrodinci v letech 1813–1858 pořídili asi 10 ornátů, jeden pluviál, baldachýn, šest praporců, kostelnické a ministrantské komže a oltářní prádlo.¹⁶⁾ Počátkem roku 1912 žádal farář P. Theodor Graca konzistoř o povolení k nákupu parament, protože kostel valných rouch nemá a je třeba i nových oltářních ubrusů na všechny oltáře.¹⁷⁾ Žádal rovněž o **Boží hrob**, i když kostel měl jeden starý. V této souvislosti byl zmíněn olomoucký řezbář Franz Celler,¹⁸⁾ který dodával sochy Krista do Božích hrobů

vyráběných olomouckou firmou Zbitek(!). Bohužel se Boží hrob stejně, jako i jiné zařízení, nedochoval.

Ve třicátých letech minulého století kostel vlastnil ve stříbře provedenou monstranci, ciborium a kalich s paténou, další monstrance a kalich s paténou byly z mosazi stejně jako i další mešní nádoby a soubory svícňů. Bohoslužebná roucha byla tehdy bohatě zastoupena, jen kasulí (bílých, červených, fialových a černých) bylo sedmnáct, některé zlatou nití vyšívané stejně jako některé kusy oltářního prádla. Obrazy Křížové cesty byly hodnoceny na 2.363,- K, socha Panny Marie Lurdské na 100,- korun. V soupisu věcí je uveden nespecifikovaný oltářní obraz a Růžencový obraz (resp. obraz Panny Marie Růžencové se sv. Dominikem a sv. Kateřinou Sienskou), varhany v hodnotě 6.160,- korun a socha Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v ceně 1.200,- korun, celkem necelých 150 položek.¹⁹⁾

Kůr podepřený dvěma sloupy nesl barokní **varhany** s osmi rejstříky. V roce 1843 je opravoval spálovský varhanář Mořic Hanačík. Jejich kvalita se do počátku dalšího století zhoršila. Ředitel dómského kůru, skladatel a sbormistr Josef Nešvera informoval konzistoř o jejich špatném stavu 26. února 1905 a zároveň doporučoval pořízení nových od firmy Rieger Krnov. A tak byly barokní varhany v roce 1905 nahrazeny nástrojem z roku 1904, opus 1146, postaveným krnovskou firmou bratří Riegrů. Úctováno bylo 6.160,- korun i s montáží.²⁰⁾ Varhany s cínovými píšťalami a patrně s 30 registry

Nákres varhan dodaných firmou bratří Riegrů. SOkA Olomouc.

a dvěma až čtyřmi manuály, měly údajně krásný zvuk. Nový nástroj vyzkoušel a kolaudoval Josef Nešvera a požehnal ho tehdejší rudoltovický farář P. František Výlet. Již v roce 1915 se však začalo s krnovskou továrnou jednat o reparaci varhan (pořízení 35 nových varhanních píšťal ze zinku, hmotnost 41 kg), k níž došlo v roce 1918, kolaudace pak proběhla o rok později.²¹⁾ U varhan v posledních letech sedával Edwin Rohmfeld, který byl od narození mentálně postižený, jeho nástupcem byl Johann Jäkel.²²⁾

Na kůru byly uloženy i hudební nástroje, inventář z roku 1805 uvádí dva lesní rohy, jeden fagot, dva klarinety ze zimozobového dřeva a kontrabas.

Kostel v roce 1805 vykazoval velký **zvon** z roku 1756 (Sv. Mikuláš, 6 centnýřů, nahoře s velikonočním nápisem Sancte Deus, S. Fortis, et S. Immortalis I. N. R. I., na věnci s nápisem Ab Igne, Bello, Esurie et Peste ac Tempestate Libera nos Domine et S. Nicolae, tj. Od požárů, válek, hladu, moru a bouře zbav nás, Pane a sv. Mikuláši; menší zvon Panny Marie Pomocné, také z roku 1757 (4 centnýře, na čepci s nápisem Larga Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, tj. Štědrá Matko Boží pros za nás, hříšníky, dole s nápisem Ecce t Domini. Ave Maria gratia plena, tj. Ejhle Ukřižovaný Kristus. Zdravas Maria, milosti plná; třetí zvon rovněž z roku 1757 (Panny Marie a sv. Jana a Pavla, 40 liber, s nápisem Sancta Maria et SS. Joannes et Paule, orate pro nobis, tj. Svatá Maria a svatí Jane a Pavle, orodujte za nás). Poslední zvon, sanktusník o hmotnosti 54 liber, s nápisem In honorem S. Crucis et beatae Virginis Mariae, tj. Ke cti Sv. Kříže a Blahoslavené Panny Marie.²³⁾ Vyjma sanktusníku byly zvony pořízeny nákladem obce.²⁴⁾ Názvy zvonů téměř odpovídaly zasvěcení oltářů. Tři zvony přečkaly požár starého kostela a byly znovu zavěšeny na věž nového kostela. Největší zvon byl v roce 1843 přelit, čímž se jeho hmotnost zvýšila na devět centnýřů. Nakonec všechny byly odebrány 28. října 1916 pro vojenské účely první světové války.²⁵⁾

Farní obec však pořídila nové zvony. Dodala je firma Herold v Chomutově, celková částka na jejich pořízení činila 34.403,- korun. Největší zvon měl hmotnost 610, prostřední 372 a malý 232 kilogramů. Farář P. S. Břečka požádal začátkem srpna konzistoř o licenci k jejich žehnání a polní mši svaté. Žádosti bylo vyhověno 6. srpna 1924 s povolením sloužit mši za obvyklých podmínek. Slavnost se konala 10. srpna, ke svěcení zvonů byl přizván P. Josef Klameth,²⁶⁾ tehdy již rektor kláštera Otců redemptoristů (kongregace Nejsvětějšího Vykupitele) ve Svitavách-Čtyřiceti Lánech. První zvon byl zasvěcen Panně Marii, druhý ke cti sv. Mikuláše biskupa, třetí pak na počest svatého Štěpána, prvomučedníka, sv. Josefa, manžela Panny Marie a sv. Floriána, mučedníka. Tyto nově pořízené zvony byly kostelu odebrány ve druhé světové válce.

Pamětníci vzpomínají, jak bývalo působivé, když na svátek Všech svatých každou hodinu byly hodiny a o sedmé hodině večer zvonily zvony. Zvonilo se ručně, a proto zvoníkovi pomáhali žáci z vyšších tříd.²⁷⁾

Swíce pro rudoltovický kostel zhruba od počátku 20. století dodávala voskařská firma Eduarda Kopschitze z Opavy, kadidlo bývalo posíláno z Kutné Hory (firma Alois Jozefy, obchod zbožím koloniálním). Paramenta, oltářní prádlo a pozlácování mešního náčiní pro rudoltovický kostel poskytovala v prvním desetiletí 20. století firma Josefa Neškudly z Olomouce.²⁸⁾

Zákristie přiléhaly k jižní (se stanovou střechou) a severní straně kněžiště (s pultovou střechou), každá se dvěma zamřížovanými okénky. V severní zákristii bývala skříň se zásuvkami pro uložení bohoslužebných rouch a oltářních textilií. V posledních letech sloužila pro uskladnění **Božího hrobu**, který se vystavuje během velikonočního tridua, tj. od Zeleného čtvrtka do Bílé soboty, k adoraci. V pořadí druhý Boží hrob byl pořízen v roce 1842,²⁹⁾ první je zmíněn již v inventáři z roku 1805. Ovšem v roce 1912 kostel neměl dle P. Theodora Graci mj. valná paramenta, ale ani Boží hrob. Žádal tedy konzistoř, na koho se má ve věci pořízení Božího hrobu obrátit a dostal doporučení na již zmíněného Franze Cellera, což také učinil. V žádosti o povolení k pořízení Božího hrobu byl přiložen jeho náčrt, který se však bohužel nedochoval. Nezbytné náklady ve výši 500 korun se P. T. Graca zavázal uhradit ze zvonového fondu. Do něj se výpůjčka měla vrátit „ze zvonečku“, tj. každoročně ze sbírek nejméně dvě stě korun. Ve třicátých letech minulého století se vykazují v seznamu věcí tedy dva Boží hroby, starý v hodnotě 20,- K a nový v hodnotě 500,- korun („samt Leintüchern“, tj. včetně prostěradla na zabalení Kristova těla). O dalším osudu Božího hrobu se dozvíme níže.³⁰⁾

Nová, dokonce patrová zákristie nahradila v roce 1820 původní přízemní stavbu. Za finanční pomoci patrona kostela byla roku 1820 k jižní straně lodi také realizována přístavba s pultovou střechou, ve které bylo umístěno **sousoší Olivové hory**. Sochy Krista, sv. Petra, sv. Jakuba a anděla byly v roce 1854 natřeny jasnými barvami. Sousoší Olivové hory bývalo i u farního kostela Povýšení sv. Kříže ve Městě Libavé, v okolí se dodnes takové sousoší zachovalo u farního kostela Nanebevzetí Panny Marie v Moravském Berouně, u farního kostela Zvěstování Panny Marie ve Šternberku a také u kostela sv. Jiljí v bývalé Německé Huzové.

U kostela býval jinde zřídka uváděný zděný **domek pro hlídače**, jako je tomu např. v Kostelíčku u Hranic.

Opravy kostela

Kostel byl původně pokrytý dřevěnými šindeli a střecha musela být několikrát opravována. Financování oprav hradila církev, farníci a dobrodinci.

V roce 1847 bylo povoleno kostel pokrýt břidlicí, ale i tato střecha se několikrát opravovala. Všechny opravy byly hrazeny z náboženského fondu a částečně ze sbírek. Udržovací práce se prováděly i na zdivu a v interiéru. Do roku 1842 byl kostel zvenčí třikrát opraven.³¹⁾ V rámci údržby byl kostel renovován ještě i v letech 1859–1862.³²⁾

Největší interiérové opravy se prováděly za P. Štěpána Břečky. Počátkem dubna roku 1919 si vyžádal od akad. malíře Aloise Zapletala, majitele atelieru pro monumentální a dekorativní umělecké malby, rozpočet a vzápětí prosil konzistoř o schválení návrhu na renovaci kostela. K tomu se musel vyjádřit P. Jan Nevěřil, který varoval před použitím křiklavých barev a vyžadoval solidní provedení celé renovace.³³⁾ Práce byly provedeny a A. Zapletal vystavil účet, v němž je uvedeno i zlacení štuk na římsě a ošetření obrazů Křížové cesty, s materiálem v celkové částce 10.070,- korun. Proplaceno bylo zatím jen 5.827,30 Kč, zbývalo doplatit 4.242,70 Kč. Farář P. S. Břečka nebyl se Zapletalovou prací na obnově nástropní malby spokojen, proto se sešlo 21. prosince 1919 na faře v Rudoltovicích komisionální jednání týkající se obnovy prací, které jsou předmětem sporu malíře A. Zapletala a faráře P. S. Břečky, ze kterého vyplynulo následující: Restaurátorské práce budou hodnoceny v souladu s návrhem schváleným arcibiskupskou konzistoří a návrhem rozpočtu (pomineme výčet prací uvedených výše, ke kterým nebyly připomínky). Skica výzdoby interiéru kostela byla arcibiskupské konzistoří předložena a výmalba byla provedena kaseinovými barvami ve světlých tónech. Jednoduchou architekturu kostela bylo dobré obohatit o ornamentální motivy. Bohužel bylo třeba uvést, že tam, kde dříve byly olejomalby (na klenbě hlavní lodi a kněžiště a ve cviklových polích u oken), prosakovaly velké plochy. V případě, kdy docházelo ke změnám teploty, vystupovaly obrysy původní malby. Komise se domnívala, že příčinou toho bylo, že staré malby nebyly zcela odstraněny.

Konzervátor pro ostravský obvod P. Antonín Zamazal,³⁴⁾ působící v Moravské Ostravě-Mariánských Horách jako katecheta, práce na obnově rudoltovického kostela konzultoval s A. Zaplalem. Ten se k věci vyjádřil 29. ledna 1920 takto: „K přípisu z 13. ledna 1920 č. 182 dovoluji si níže podepsaný sdělit následující: Důst. pan farář z R. sdělil mi na jaře 1919, že hodlá opravit vnitřek tamního chrámu Páně a žádal mne, abych mu v této příčině dodal odborné pokyny. Vyhověl jsem milerád jeho prosbě a zajel jsem si do Rudoltovic, abych na místě samém zhlédl, čeho by třeba bylo k řádné opravě vnitřku chrámového. Při té příležitosti doporučil jsem mu jak malíře, tak i řezbáře a natěrače, o jejichž solidní práci jsem se již častěji přesvědčil. Na to dp. farář dal si vypracovati návrh nové malby malířem A. Zaplalem z Mar. Hor jakož i návrh opravy oltářů od sochaře Rud. Drahoše,

taktéž z Mar. Hor. Oba návrhy byly poslány nejd. konzistoři k nahlédnutí a schválení.

Portrétní fotografie P. Štěpána Břečky z roku 1910.
Archiv autorky.

Když se v létě r. 1919 opravoval kostel v Březové u Fulneku, zašel si dp. farář P. Břečka z Rudoltovic schválně do Březové, aby se přesvědčil o práci obou navrhovaných umělců. Když na vlastní oči seznal, že práce jejich je nejen umělecká, ale i solidní, vyzval oba umělce, aby po skončené práci nastoupili ihned restaurační práci v Rudoltovicích. Tak se i stalo. Mimochodem podotýkám, že stará malba v kostele Rudoltovicích byla velmi nevkusná. Na klenbě lodi byla velká figurální kompozice Posledního soudu, jež byla již valně sešlá. Bylo těžko posouditi, v jaké barvě byla původně malovaná (zda klišová, či temperová nebo olejová). Ani dp. farář, ani malíř, ani já jsem netušil, že barva původní byla olejová. Když bylo postaveno lešení, tu teprve shledal malíř, že malba je olejová a že je třeba opatrnosti, aby byla novou barvou dobře a neprostupně kryta. O tomto nálezu nebylo mi ničeho oznámeno, nýbrž jednáno pouze mezi malířem a dp. farářem. Výsledek jednání není mi přesně znám, ten podá sám malíř Alois Zapletal. Když byla malba stropu (v jednoduchém tónu dle schváleného návrhu) hotova, zajel jsem si opět do Rudoltovic, abych posoudil práci obou umělců. Shledal jsem, že malba nová úplně zakrývá starou. Nevěda o vyjednávání mezi dp. farářem a malířem,

netušil jsem, že barva olejová nebyla odrýpána z omítky, a viděl jsem, že práce pokračuje přesně dle návrhu schváleného.

Když byli oba umělci hotovi, odešli domů, aniž by se jim bylo před odjezdem něco vytýkalo. Za krátkou však dobu obdržel jsem od dp. faráře P. Břečky dopis, v němž mi se žalem sděluje, že v neděli při četné návštěvě chrámu prostupovala stará malba na stropě. Tu teprve dozvěděl jsem se o celém jednání předcházejícím. Nyní byla ovšem odborná rada již opožděná. Chyba byla na obou stranách, jak na straně dp. faráře, že mi to dříve neoznámil, tak i na straně malířově, že vyjednával pouze s dp. farářem. Přesto však nechci obviňovati žádného z obou, poněvadž jednali oba bona fide (v dobrém úmyslu, pozn. autorky). Jsou tedy oba povinni nésti následky svého jednání. Malíř tvrdí, že malba kryje úplně starou, bude-li kostel dostatečně ventilován. Dokud byly otevírány dveře chrámu, malba byla suchá. Ve všední dny vůbec nic neprostupuje, pouze při větší návštěvě nedělní, když nasedá na stěny mnoho par. Upozorňuji na to, že ni v jediném okně není ventilace a že sám malíř aspoň dvě ventilace ve stropě dal zhotoviti. Kdyby byl kostel řádně i v neděli ventilován, nebylo by pronikání barvy vrchní tak snadno možné. Radil jsem, aby aspoň ve dveřích byly nahoře zhotoveny malé ventilace, než ani to nebylo vykonáno a to proto, že d. pan farář je na průvan velmi citlivý. Že to tedy bylo několik příčin, které zavinily nepříjemné mrzutosti na obou stranách.

Že malíř byl jist svou věcí a prací a že nechtěl práci lehkomyšlně odbyti, o tom svědčí ta okolnost, že nedal si vyplatiti ani onen obnos, na nějž měl právo, ale na žádost dp. faráře chtěl počkati s výplatou, až bude míti dp. farář všechny sbírky skončeny. Dp. farář mu však skoro 70 % (celý obnos) zadržel a dosud nevyplatil, čímž malířovi způsobena za dnešních poměrů značná škoda. Navrhoval bych, aby se zadrželo nejvýše 20 %, ale ostatní aby byly ihned vyplaceny, aby z toho nebylo dalšího sporu.

Aby se celá záležitost ke spokojenosti obou stran vyrovnala, navrhoval bych, aby oba nesli útraty nové opravy a sice: dp. farář ať postaví na svůj náklad resp. náklady obce nové lešení a malíř nechť na svůj náklad provede malbu novou. Seškrabání barvy staré nebo příp. novou omítku hradí kostelní jmění nebo sbírky. Malíř je s návrhem tímto srozuměn. Ku konci poznamenávám, že svou radou nebo osobní intervencí nikterak jsem nemínil vměšovati se do práva konzervátora, jemuž onen děkanát je určen (patrně P. Robert Schünke?), jednal jsem pouze na přání dp. faráře a výslovně jsem se o této okolnosti zmínil.“

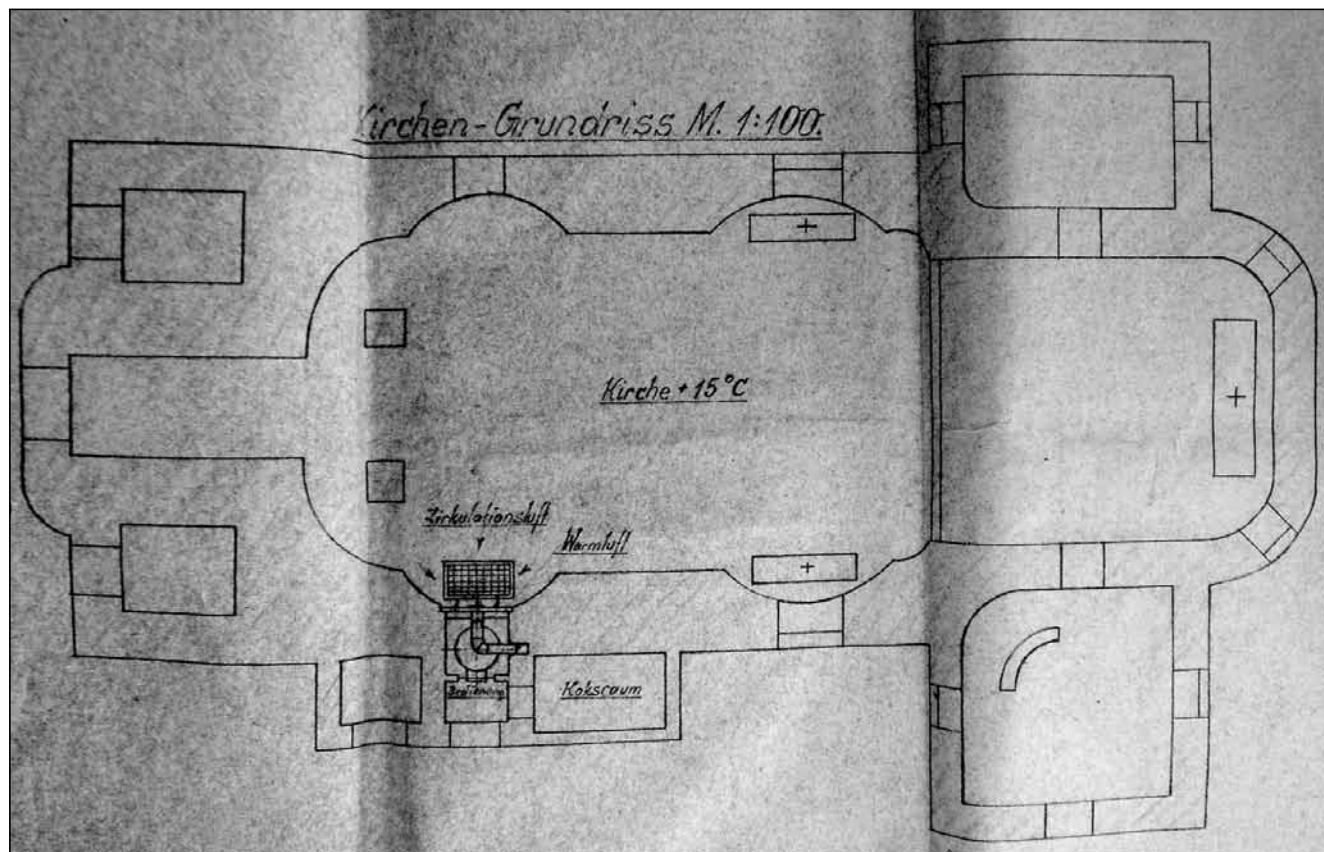
Malíř Alois Zapletal se proti nařčení z nekvalitní práce bránil. Mimo jiné požádal zemskou radu živnostenskou a úřad na zvelebování živností pro markrabství moravské v Brně o odbornou radu,

„jakým způsobem možno odstraniti malbu olejovou ze zdiva a je-li to vůbec možno aby plochy olejovou barvou natřené nepronikaly (nevlhly) jsou-li přemalovány barvou křihovou resp. kaseinovou při zahřátí vzduchu ve studeném prostoru (dýcháním v kostele s nedostatečnou ventilací) v zimě.“ Na výtku, že olejovou barvu neodstranil, sdělil konzistoři 3. února 1920: „Já jsem vůbec nevěděl a věděti nemohl zda obrazy malovány jsou v oleji, tím méně když celý vnitřek byl tak zničen a tak uboze vyhlížel, že měl jsem sám obavy, že nebude mi možno bych jen náležitě restauroval. Tak nepočítám nikdy s barvami olejovými, poněvadž zkušený odborník nebude nikdy malovati kostely olejem, aby je vlastně ničil. Když však bylo lešení postaveno, a já měl s prací počítati, viděl jsem teprve, že plochy jsou olejové a upozornil jsem hned p. faráře, co to může mít za následky. Radil jsem mu, aby nechal plochy olejové oklepat a znovu nahodit, že jiné pomoci není. Na to on však přistoupiti nechtěl, jednak že není pracovních sil, ani odpovídající materiál, a že doba je již pokročilá, že by to ani neuschlo, tím méně by se to mohlo vymalovat. Dostal jsem lhůtu šest týdnů, ve kterých musel jsem býti hotov. Tady zamítám úplně obvinění mé osoby, poněvadž já předem upozornil p. faráře, co se stane, a kdyby na tom nebyl p. farář stál, byl bych klidně odejel a nechal práci na dobu pozdější. A tvrdím ještě jednou, že mylné jsou názory, že někdo dovedl by oškrábati barvu olejovou ze zdi,

anebo obrousiti, nebo opáliti, nebo louhem umýti! Náhledy ty jsou tak diletantské a může je vysloviti pouze člověk, který pramálo rozumí. Proč? Povím také: Chce-li kdo malovati olejem na zeď, musí tuto olej napustiti. Olej vnikne do zdiva alespoň půl centimetru a to znamená, že uzavře všechny póry. Další ponechávám p. chemikům na vůli, by vynalezli prostředek, kterým se tato vrstva stane zase porézní bez odstraňování téže. Já vím vždy, co dělám, rád bych poznal vzdor tomu odborníky lepší naší republiky. Co se týče rozpočtu, dovolím si podotknouti jen tolik. Rozpočet byl, lépe řečeno zněl na docela jiný obnos. To znamená, že p. farář se mnou handloval, chtěl mít malbu lacinější, což se také stalo. Vzdor tomu však neběru svůj rozpočet na váhu, doufaje, že věc vyřídí se docela hladce. Ku konci podotýkám, že vzdor tomu, že práci jsem prováděl laciněji, prováděl jsem vše přesně a nabízejí smlouvu p. farář řekl, není zapotřebí. Já jej upozdil, co se stane, stává se přesně. V neděli jsou plochy mokré a v pondělí vyschnou zase, takže nic nevidět. Mám svědky na to, že i p. farář ví dobře a dosvědčí, co jsem mluvil. Záruku? Nabízel jsem ještě 5. ledna t.r. osobně a p. farář zase nepřijal. Řekl jsem p. faráři, ať nechá plochy oklepat a znovu nahodit, že vše dělám pak zdarma. Na tom teď přemýšlí. Teď však dovoluji se co nejuctivěji tázati, proč mi bylo zadrženo 60 %(!) celkového obnosu. Je to snad na povzbuzení umělců, by poctivě pracovali? Učinil jsem dotaz na

Plán kostela z roku 1941 se zakresleným kotlem na vytápění. SOkA Olomouc.

zemský moravský úřad, by rozluštěno bylo odborně, kdo na věci nese vinu. Znamenám se v účtě dokonale oddaný Alois Zapletal.“

Český odbor zemské rady živnostenské a zemského úřadu na zvelebování živností v Brně dal A. Zapletalovi zapravdu. I proto si začátkem března dovolil urgovat nedoplatek na honoráři. Profesor J. Nevěřil po měsíci sdělil, že sjednané práce nebyly A. Zapletalem provedeny přesně dle rozpočtu, nemůže je tedy převzít a je nucen žádat, aby malíř chyby opravil. Poté, až se konzistoř přesvědčí o tom, že byl závazek přesně splněn, povolí vyplacení zbývajících obnosů. Zapletal nadále trval na své nevině a nabízel konzistoři ponechat jako záruku deset procent z celkové částky na dobu tří let.

„Atelier pro monumentální a dekorativní umělecké malby, Alois Zapletal, akademický malíř, Marianské Hory, Morava. Malby kostelů, kaplí, pokojů, divadelních dekorací atd. atd. v každém slohu a provedení. Umělecké nástěnné malby, dekorativní. Návrhy pro uměl. průmysl, grafiku, plakáty“ atd. opakovaně žádal konzistoř o vyrovnání plateb, což patrně s konečnou platností 1. července 1920 Prof. J. Nevěřil zamítl. Doplňme, že členy komise, která hodnotila dílo nešťastného Aloise Zapletala, byli Prof. PhDr. Jan Nevěřil, P. Štěpán Břečka a akad. sochař T. Mallener.

Vnějšek kostela se znovu opravoval roku 1923.

Pozoruhodné bylo pořízení **kotle** na vytápění kostela. Šlo o kotel Kronos No. 5 vyrobený firmou Esch & Co Mannheim, dodaný již před zimou roku 1941. V létě následujícího roku prováděla firma Florian Lindner z Města Libavé usazení pěti nových kostelních oken, čistila věž, pokládala novou deskovou podlahu a opravovala střechu kostela.³⁹⁾ S dalšími opravami se počítalo až v roce 1948, kostel byl totiž poškozen při přechodu fronty 6. května 1945. K tomu ovšem již nedošlo. Kostel stál ještě v roce 1954.

V první polovině 20. století přetrvávalo členství Rudoltovických v **bratrstvech a družinách**, a to sv. Michaela, Nepřetržitého uctívání nejsvětější Svátosti, sv. Terezie Ježíškovy a Nejsvětějšího Srdce Ježíšova (Božského Srdce Páně), které fungovaly na křesťanských mravních základech. Od ústředí spolku „ku klánění(!) se Nejsvětější svátosti oltářní a ku podpoře chudobných chrámů“ dostal v roce 1874 rudoltovický kostel polštáře(!) na oltář a pět burs. Spolek sv. Terezie byl ustaven až v roce 1905 (12. listopadu) v hostinci U Zlatého lva, dům č.p. 20.³⁶⁾

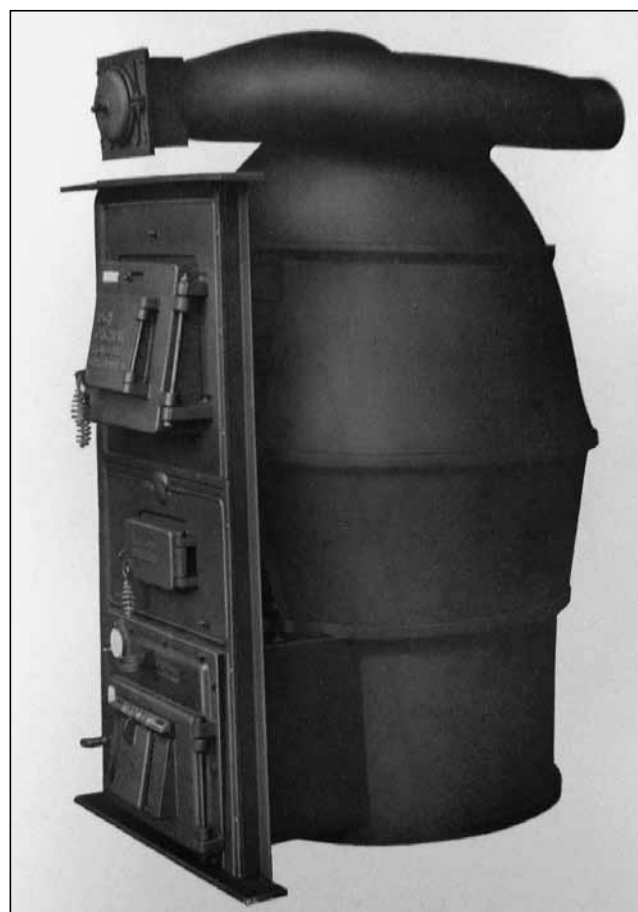
Misie se konaly např. v roce 1922, vedl je redemptorista P. Jakub Kugler, který působil ve Staré Vodě.³⁷⁾

Setkáváme se také s odkazy majetku kostelu. Na příklad 20. května 1912 ve svém testamentu odkázala své jmění včetně domu č.p. 175 Marie Krámerová.³⁸⁾

Fara, původně kaplanka, č.p. 88 stála po pravé straně kostela. Byla to podsklepená zděná přizemní

budova z roku 1781 postavená na kamenné zídce o přibližném rozměru devatenáct na devět a půl metru. I v roce 1805 měla čtyři místnosti, z nich dvě, určené pro kněze, měly dřevěný strop. Hostinský pokoj byl v podkroví, nechyběla ani spižárna a kuchyň. Okna byla opatřena okenicemi. Vstup byl uprostřed podélné strany domu, dlouhá chodba vedla napříč domem vedla do zahrady. Po stranách bylo po jednom okně, menší podélné okénko nad vstupem osvětlovalo chodbu. Mansardová střecha byla krytá šindelem, červeně malované průčelí členěno šesti bílými pilastry a do střechy zasahovala zděná atika. Přistavěn byl čeledník, kůlna pro povozy a na dřevo a seno, stáj postavená ze dřeva a malá stodola.³⁹⁾

Na podzim roku 1948 ohlásil římskokatolický farní úřad ve Městě Libavé jako správce rudoltovické fary okresnímu národnímu výboru v Moravském Berouně, že „došlo ke škodě na matričním majetku farního úřadu v Rudoltovicích“. Z dopisu vyplývá, že byl učiněn seznam zničených, zcizených a vážně poškozených matrik. Dále se měl případem zabývat Zemský národní výbor v Brně.⁴⁰⁾ Patrně v této době byly soustředěny na libavské faře matriky a jiné písemnosti, které byly později přeneseny do kostela sv. Anny v Domašově nad Bystřicí, kde byly v roce 1993 nalezeny. Bohužel jen část materiálů byla odevzdána do Státního archivu v Olomouci,

Kotel Kronos No 2 instalovaný v rudoltovickém kostele. SOKA Olomouc.

rudoltovické věci mezi ně nepatří. Nejstarší rudoltovická **matrika** narozených, zemřelých a oddaných, která se zachovala, pochází z let 1780–1787 a do archivu se dostala jiným způsobem.

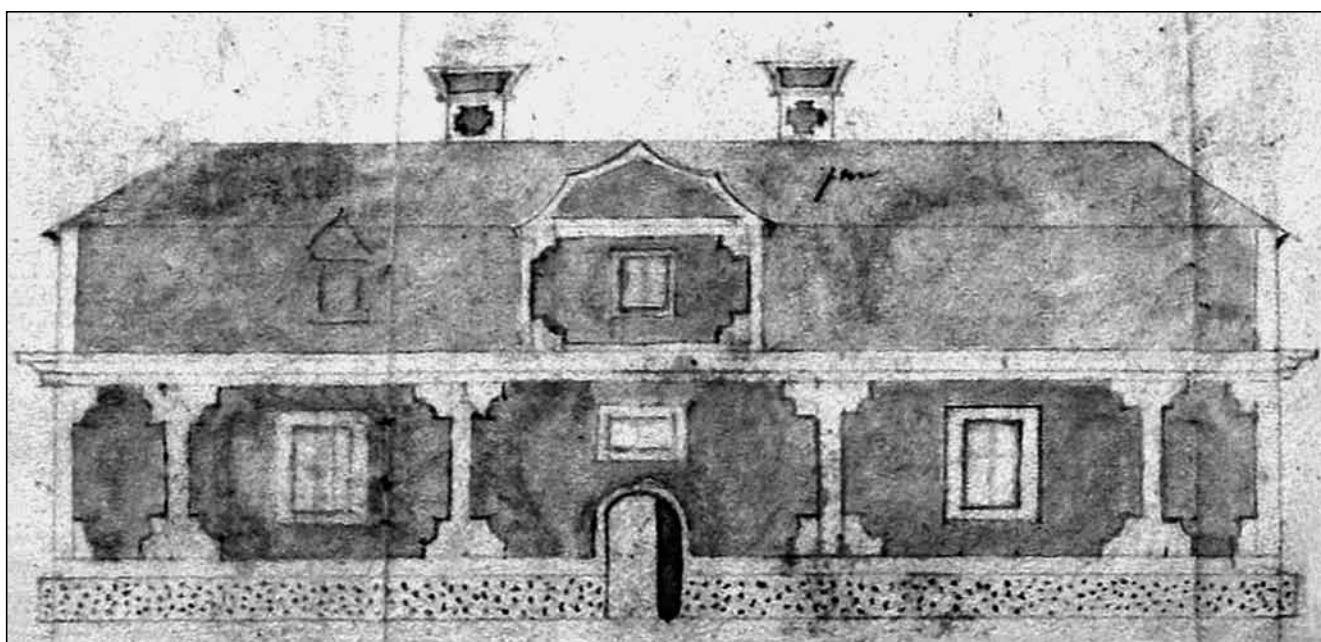
Na konec dubna a začátek května roku 1901 byla naplánovaná **generální vizitace** budišovského děkanátu. Do Rudoltovic přijel arcibiskup Theodor Kohn 8. května, den předtím byl v Barnově a po Rudoltovicích zvizitoval Podlesí (Schönwald). Svě dojmy zaznamenal P. František Botek, který arcibiskupa doprovázel: Rudoltovice jsou obcí rozloženou na kopcích, na kterých panoval pokoj a klid. To se dá říci i o jednom tisíci tři sta obyvatelích, kteří jsou v okolí známí jako dobromyslní lidé žijící v poměrném blahobytu. Bylo deštivo, ale počasí slavnostní ráz dne neovlivnilo. Všechno bylo ověšeno a ozdobeno vlajkami, dokonce i obyvatelé těch nejvzdálenější stavení si slavnostní výzdobu neodpustili. Na hranici obce arcibiskupa očekávala skupina oblečená do středověkých šatů a kněží. Byly postaveny tři brány a navzdory dešti se shromáždil dav lidí, kterých mohlo dohromady být více než dva tisíce. Nebyli to jen Rudoltovičtí, na nohou bylo celé okolí. Neočekávaná generální vizitace měla takový efekt, že bylo těžké odloučit od sebe kněze a obyvatele, které bylo vidět dojetím plakat jako malé děti. Farnost od arcibiskupa dostala 200,- korun na chudinský fond, 80,- korun bylo určeno k okamžité pomoci chudým a 100,- korun na nákup varhan a opravu omítky kostela. Starosta vystoupil s prosbou o požehnání pro obec, spolky a obyvatele a ujistil arcibiskupa, že Rudoltovičtí trvají na zděděné víře otců.⁴¹⁾ Dodejme, že poslední arcibiskupskou vizitaci vykonal 15. června 1925 arcibiskup Leopold Prečan.

Kostel byl dokola obehnaný pevnou kamennou zdí a prostor mezi ní a kostelem sloužil jako **hřbitov**.

Na tento starý hřbitov o oktagonálním půdorysu se pohřbívalo do roku 1844, zrušen byl v roce 1852.⁴²⁾ Nový, na čtvercovém půdorysu, byl založen severovýchodně od kostela na okraji vsi v blízkosti cesty do Starých Oldřůvek. V jeho středu se tyčil kamenný hřbitovní kříž, hroby byly situovány kolem obvodových zdí. V říjnu 1920, kdy v Rudoltovicích řádila chřipková epidemie, byl hřbitov rozšířen.⁴³⁾ Márnice zůstala v koutě po pravé straně starého hřbitova.

Na **poutě** chodili Rudoltovičtí do Staré Vody, a to kolem 15. srpna, tj. na svátek Nanebevzetí Panny Marie. Jejich poslední pouť se konala na svátek sv. Anny ještě v roce 1946. Za tím účelem musel mít každý obyvatel německé národnosti vystavenou propustku, za kterou zaplatil pět korun. Šlo se cestou za domy kolem Mlýnského kopce dolů k Vojnovicím, tam kolem kostela do kopce polními cestami a pak údolím potoka Stará Voda.

Podzim téhož roku byl pro obec a rovněž pro kostel osudným. O zřízení **vojenského tábora** již bylo rozhodnuto, proto o rušení a likvidaci kostelů na Libavsku pronikly prostřednictvím novoosídlenců zprávy i do vnitrozemí.⁴⁴⁾ P. Karel Kolsdorf, budišovský děkan a farář ve Městě Libavé doporučil olomoucké arcibiskupské konzistoři „předání celkového chrámového zařízení (mj. i kostela v Rudoltovicích) pro stavbu kostela filiálního v Novém Hrozenkově-Karolínina Huť, okres Vsetín“ již 6. listopadu 1946.⁴⁵⁾ O doporučení byl požádán zástupci kostelní jednoty v Novém Hrozenkově-Karolínina Huť. Farář v Novém Hrozenkově P. Augustin Spurný⁴⁶⁾ mohl tedy hned následující den dostat od konzistoře plnou moc k zajištění celého církevního majetku v rudoltovické farnosti a příp. i jiných libavských farností. V povolení stojí: „Některé zajištěné předměty smíte odvést do úschovy na jiné místo. Jste

Nákres kaplanky. ZAO, pobočka Olomouc.

však povinen pořídit seznam odvezených věcí, ve kterém kromě jiného bude označen jejich stav, dále odkud byly odvezeny a kde uloženy. Odvezených předmětů smí být užíváno, uživatel však je povinen udržovat je v dobrém stavu.“ Odvoz inventáře poněkud zkomplikoval konzistorní přípis ze dne 25. listopadu 1946 adresovaný farnímu úřadu v Novém Hrozenkově, kterým se rušilo pověření pro odstěhování movitého majetku z libavských farností vyjma rudoltovické.

Podle zápisu na konzistoři ze 4. června 1947 vypadala situace v Rudoltovicích následovně: „kostel zcela vystěhován (Karolínina Huť). Zůstalo: svatozánek na hlavním oltáři, 1 chatrná zповědnice, 1 dobrý zazděný kotel na vytápění kostela.“ Varhany podle dalšího zápisu z 12. června byly ještě v Rudoltovicích, ač se uvažovalo o jejich přesunu do filiálního kostela v Karolínině Huti. Z dalšího vyplývá, že P. A. Spurný nedodal přes několikrát urgence seznam jím přestěhovaných předmětů. Reagoval až 1. července 1947: „Nadepsaný farní úřad měl do konce června t.r. podati seznam církevního majetku z vysídlené oblasti, tj. z Rudoltovic, přestěhovaného na podzim roku 1946. Pro různé okolnosti: škola, patrocínium, 3 školní výpravy na Sv. Hostýn, zemědělské práce a nemoc podepsaného hlavně – nemohl podepsaný dostat se na místo v Karolínině Huti, kde je vše složeno pro filiální kostel. Doufá, že tento nebo příští týden učiní seznam a tento zašle. V hluboké úctě podepsaný P. Aug. Spurný, farář.“ V dalším dopise z 11. července 1947 upřesnil: „Po příchodu z pouti na posv. Velehrad 6/7 s 300 poutníky podepsaný musel ulehnutí pro horečku. Podávám dnes seznam církevního majetku z farního kostela Rudoltovice, který všechn je uložen ve škole U huti zde a ve sklárnách a ve skladišti parní pily Orságovy – a byl přestěhován pro filiální kostel v Novém Hrozenkově-Karolínině Huti v listopadu 1946. Majetek tento je pojištěn u Hasičské pojišťovny v Brně na 1/4 mil. Kčs. Seznam: 3 mešní kalichy, 1 ciborium s pláštěčkem, 1 monstrance všední, 1 monstrance sváteční úplně spálená ohněm před Rusy, celá černá v pouzdře, 1 ostatky sv. Kříže, 1 zvonek k oltáři pro ministranty, 1 zvon železný 45 kg těžký, 1 lampa k zaopatřování, 1 kadidelnice s lodkou, 1 patena k sv. přijímání, 1 aspergil s kropáčem, 1 socha Vzkříšení, 1 varhany, 1 křtitelnice, 1 věžní hodiny, 1 kus z Božího hrobu (spodní část se sochou v hrobě), 5 soch z Getsemanské kapličky venkovní (Olivová hora, pozn. JK), 2 sochy ze vchodu (patrně z předsíně, pozn. JK): sv. Teresie Ježíškova a sv. Antonín, 1 kříž ze vchodu, 12 svícnu kovových bílých, 2 koberce k hlavnímu oltáři, sváteční a všední roztrhaný, 1 obraz Růžencové P. Marie velmi chatrný rám, 1 obraz z hlavního oltáře: Sv. Mikuláš, 2 boční oltáře s příslušenstvím: 2 obrazy a 4 sochy, 24 lavic kostelních. Zařízení spodní sakristie. Paramenta a prádlo, složené ve škole

U huti. Podrobný seznam prádla a paramentů se pořídí v krátké době. V hluboké úctě oddaný P. Augustin Spurný, farář.“

Jak tomu bylo s kostelem v Karolínině Huti? V době, kdy se odehrával transfer, žádný kostel v Karolínině Huti nestál. O jeho stavbě se sice uvažovalo již před druhou světovou válkou, za tím účelem byl ustaven „Přípravný výbor kostelní jednoty pro stavbu kostela sv. Cyrila a Metoděje v Karolínině Huti“.47) Pro neexistující kostel byly získány: „varhany, lavice, křížová cesta, oltářní obrazy, sochy, bohoslužebná roucha a nádoby, věžní hodiny, zvon a nábytek do sakristie.“ Kostel měl být postaven ze dřeva dle projektu brněnského architekta Klauudia Madlmayera,48) materiál byl nakoupen. Po únoru 1948 byl spolek zrušen, „materiál a inventář zabaven, rozkraden, nebo dán do sběru (např. varhany)“. Nakonec stavební povolení bylo vydáno až v roce 1994 a hotový filiální kostel Panny Marie Karmelské v Karolince mohl 12. července 1997 posvětit olomoucký arcibiskup Mons. Jan Graubner.

A co se tedy z převezeného inventáře z Rudoltovic zachovalo? S jistotou lze tvrdit, že dva volně zavěšené obrazy ve farním kostele sv. Jana Křtitele v Novém Hrozenkově, a to: **Sv. Mikuláš z Myry**,49) kvalitní obraz neznámého autora z doby po polovině 18. století a signovaný obraz **Panny Marie Růžencové se sv. Dominikem a sv. Kateřinou Sienskou**, který v roce 1882 namaloval Josef Kristen.50) Na bývalém obraze hlavního oltáře zobrazuje malíř stojícího biskupa sv. Mikuláše, opírajícího se pravou rukou o biskupskou berlu. Levou rukou sahá po knize (bibli), na níž leží jeho atribut – tři jablka, které mu podává putto. Druhý sedí sv. Mikuláši u nohou, nebeskou sféru představuje skupina dalších tří puttů s andělem a celek doplňuje průhled na moře s korábem, upozorňující na slavnost, kterou pořádají obyvatelé italského města Bari na památku sv. Mikuláše ještě v současné době.

V souvislosti s oblibou družin Panny Marie Růžencové v 19. století byl častěji frekventován i tento námět. Kristenův obraz Panny Marie Růžencové představuje trůnící Pannu Marii s Dítětem na klíně. Ježíšek se naklání ke klečící sv. Kateřině Sienské a svatý Dominik přijímá od Panny Marie růženec. Obraz je lemován patnácti medailony s vyobrazeními Tajemství svatého Růžence. Kompozice obrazu je převzata od Sassoferrata, jehož obraz z baziliky sv. Sabiny v Římě byl rozmnožován formou devočních obrázků a posloužil takto jako předloha malířům.51)

Také v Přílukách (Příluky, obec a farnost Lešná, okr. Valašské Meziříčí) měli zájem o církevní majetek, mj. o přibližně 60 m² dlaždic do tamní kaple. Dlažbu si mohli prohlédnout na místě v Rudoltovicích, kde byly „poměrně zachovalé dlaždice“. K převozu došlo patrně v září roku 1947.

Dolní část obce. Archiv J. Machala.

Kříže, kaple, památník padlým v první světové válce

1. Severozápadně od obce směrem k Odře stála kamenná **kaple sv. Antonína Padovského** (Anton Kapelle), dosud se zachovalo půlmetrové zdivo, které určuje půdorys kaple o 7,60 m na 3,80 metry. V roce 1757 bylo v Rudoltovicích 489 lidí schopných přijmout svátost smíření, kteří měli po požáru svého kostela velmi ztíženu možnost účastnit se mší a jiných obřadů, neboť oprava kostela (tj. starého dřevěného) neměla být hotova před koncem podzimu a potštátský farní kostel byl dobrou míli vzdálen (tj. něco málo přes jedenáct kilometrů). V obci však již existovala kaple sv. Antonína Padovského, kamenná, s oltářem, 4 sáhy dlouhá a 2 široká, s dobrou střechou, uzavíratelná, údajně benedikovaná, celkově slušná, jenom množství lidu neúměrná, takže by se mohlo stát, že v deštivém období lidé nevytrvají. Proto farář P. Johann Sottpla prosil o povolení sloužit v oné kapli u přenosného oltáře o nedělích a svátcích mše a konat i jiné obřady, obzvláště pohřby. Dále žádal o povolení, aby si místní mohli svým nákladem vystavět u kaple dřevěný přístřešek.⁵²⁾ Žádané povolení ke sloužení mší svatých o nedělích a svátcích a pro případ pohřebních bohoslužeb konzistoř odsouhlasila 5. května 1757.⁵³⁾

2. **Kaple** menších rozměrů **zv. Vojnovická**, z konce 18. století stála nedaleko rudoltovického mlýna č.p. 82 (Schwarzův mlýn), od kterého bylo blíže do sousedních Vojnovic. Stavba z kamene s cihelnými vysprávkami na téměř čtvercovém

půdorysu (asi tři a půl na tři a půl metru) s půlkruhovým závěrem, se sedlovou střechou, na čelní stěně římsou odděleným omítnutým štítem. Do kaple se vcházelo z průčelí segmentově zaklenutým vstupem, nika nad ním jistě sloužila k umístění sošky. Průčelí bylo lemováno barevně odlišenými lisénami, výška kaple nečinila ani 2,50 metru. Kapli na pokání postavil majitel svobodného dvora, který zabil svou manželku. Po stranách byly vysazeny stromy. V současnosti kapli vlastními silami a ve vlastní režii za podpory Vojenských lesů a statků ČR, s.p. Lipník nad Bečvou rekonstruuje Jindřich Machala.

3. Jižně od centra Rudoltovic při komunikaci na Potštát je polní trať nazvaná Bei der Kapelle, kde stála **kaple Nejsvětější Trojice**.⁵⁴⁾

4. Jedna z polních tratí jihozápadně od obce (úbočí Richtrova kopce) nese po nejstarším a v minulosti stále obnovovaném **břevnovém Richtrově kříži** název Richterkreuz.

5. Benedikce jiného **břevnového kříže** byla na základě žádost P. Ignaze Drozdka konzistoří povolena 17. srpna 1831. Místo, kde kříž stál, nebylo zjištěno. Naproti tomu nevíme, zda **kříž**, který stál při polní cestě do Vojnovic či **kříž** stojící poblíž křižovatky cesty vycházející zhruba ze středu obce východním směrem se silnicí do Starých Oldřůvek, **kříž** poblíž Nového mlýna nebo **kříž** při polní cestě do Zigartic není některým z níže popsaných.

6. **Mramorový kříž R. Sohra**, z doby kolem roku 1880, stával před hlavním vchodem do kostela. Vysoký kamenný podstavec ukončený římsou a

Tzv. Vojnovická kaple. Foto J. Machala.

na ní malou skalkou nesl rovněž kamenný kříž s korpusem Krista.

7. Poblíž vstupu do jedné ze štol pod Kozími hřbety (Ziegenrücken) stál na památku důlního neštěstí **kříž** zřízený v roce 1889. Také do skály (Höher Stein) byl vytesán **kříž**.

8. V obci patrně již před rokem 1897 stál **Kor-seskův kříž**. Místo, kde stál, nebylo zjištěno.

9. Nejpozději v roce 1905 byl zřízen **Morbitze-rův kříž**. Rodina vlastnila hostinec.

10. **Neumannův kamenný kříž**. Koncem května žádal farář o licenci pro žehnání dvou nových korouhví a kříže pořízeného manžely Neumannovými s pamětním nápisem. Konzistoř žádost odsouhlasila 6. června 1908, byla tedy složena nadace na udržování kříže a kříž mohl být slavnostně požehnan. Jeho umístění neznáme.

11. Ještě v roce 1925 dostal římskokatolický farní úřad povolení k žehnání **polního kříže** a dalšího nového **kříže**. Podrobnosti nejsou známy.

12. Povolení k žehnání nového **hřbitovního kamenného kříže** s datem 25. června 1913 dostal od konzistoře P. Štěpán Břečka, který také žehnání provedl.

13. **Pomník padlým** v první světové válce. Na vysokém dvojnásobném podstavci z hrubých kamenů stála socha vítězného sv. Michaela Archanděla ve zbroji, opírajícího se pravou rukou mečem o zem, zhotovená patrně z bílého mramoru. Pamětní deska se jmény padlých byla na třech (všech?) stranách

horního soklu. První světová válka si vzala životy 34 osob z Rudoltovic.⁵⁵⁾ Ideový námět pomníku pochází od P. Štěpána Břečky, tehdejšího rudoltovického duchovního správce, který rovněž od olomoucké konzistoře dostal povolení pomník požehnat a sloužit polní mši.⁵⁶⁾ K realizaci byl pozván již shora zmíněný akad. sochař Theodor Mallener, zakládající člen uměleckého sdružení Kunstring (Vereinigung deutscher bildender Künstler in der Tschechoslovakei, 1925) ve Vítkovicích.⁵⁷⁾ Slavnost odhalení pomníku se konala 4. září 1921 na základě povolení konzistoře z 27. srpna 1921. Zároveň bylo povoleno celebrovati mši sv. pod širým nebem.⁵⁸⁾ Pomník patrně stál přes silnici téměř naproti kostelu.

14. **Pamětní kámen** na zaniklou obec s nápisem *Rudoltovice – Rudelzau 1394–1936* nechali upravit rodáci (Hedwig Frickeová) v květnu 2000. Památník je umístěn poblíž bývalého Schwarzova mlýna. Benedikci provedl budišovský farář P. Josef Byrtus.

Obec

Počátky osídlení sahají do 13. století. Jedna z četných kolonií Rudoltovic nese název Staré Rudoltovice (Alt Rudelzau).

Stará dědičná **rychta**, dům č. 14, byla postavena v roce 1751. Býval to v Rudoltovicích nejstarší dům, jeho stěny byly jeden metr silné. Údajně se později majitel dostal do úpadku a rychta ztratila na významu. Následně byla rychta pronajata dvěma Židům, první se jmenoval Suwald, který v ní zřídil

stávala hájovna. Dále těsně za hranicí pracoval šumvaldský mlýn Oswalda Zimmera. Výše po toku následoval třetí rudoltovický mlýn, tj. Schwarzův (Schwarzmühle, č.p. 80), dříve Nový mlýn (Neumühle) a dále pak mlýny starooldřůvský a novooldřůvský. Schwarzův mlýn vyhořel v roce 1902, ale o deset let později již dodával do Rudoltovic elektrickou energii.

Obcí protékal také potok Schlingenbach (Klikatý potok, též Hádek).

Na katastru obce byly ještě dva větrné mlýny německého typu (dřevěné). Mlýn Johanna Kahliga, č.p. 163 stál v horní části vsi za kaplí sv. Antonína. Od původního majitele Engelberta Heroudka z Těšíkova (postaven 1875) ho v roce 1897 zakoupil Alois Kahlig. Větrák ale ve dvacátých letech minulého století vyhořel a nahradil ho nový menší mlýn, který stál ještě v roce 1945. V 19. století se měly stavět čtyři větrné mlýny, ale k jejich stavbě nakonec nedošlo.⁶⁰⁾

Pořadí kněží⁶¹⁾

Od 1408, fara, první duchovní správci nejsou známi.

1560 – 1624, fara v rukou protestantů (kolem roku 1573, *P. Valentin Tadler*, luterský farář, Rudoltovice spravoval z Potštátu).

1624, vydán císařský patent, kterým byli z budišovského panství vypovězeni protestantští duchovní. Farnost se vrátila do katolické správy až v roce 1637. Potštátskými faráři byli *P. Kaspar Kress*, *P. Kristoph Eckard*, *P. Abraham Kress* (zemřel 21. ledna 1657), *P. Balthasar Salzmann* (1667 rezignoval), *P. Ignatz Johann Pohl* (v letech 1677–1704), *P. Josef Wildner*, *P. Johann Franz Knauer* (v letech 1709–1724), *P. Marek Josef Torperger* (v letech 1724–1731).

1731, dotud potštátská fara patřila do děkanátu lipenského, odtud do oderského.

1731 – 1753, *P. Johann Karl Jordan*, farář potštátský. Narodil se roku 1697, zemřel 24. prosince 1753 v Potštátě.

1754 – 1766, *P. Johann Sottpla*, farář potštátský, narozen v Tyrolsku. V jeho době probíhala stavba nového rudoltovického kostela. Do Potštátu byl přeložen ze Sobotína.

1766 – 1786, *Adalbert Mosler*, potštátský farář. Zemřel v Potštátě 2. března 1786.

1785, obnovena rudoltovická kuracie.

1784 – červen 1806, kuracie, kterou někdy spravovali zase potštátská farář.

14. srpen 1780 – 1787?, *P. Johann Paul König*, lokální kaplan. Narodil se v Potštátě roku 1747, zemřel 17. září 1816. V letech 1777–1780 kooperátor v Dubu, konzistoř si o něm poznamenala: „kvalitní kněz“, 1806–1816 farářem v Potštátě.

1787? – 1805, *P. Franz Xav. Bergmann*, potštátský farář. Narodil se v Olomouci roku 1757, zemřel 16. prosince 1805 v Potštátě.

Říjen 1806 – 6. prosinec 1812, *P. Josef Winkler* (*Wingler*), narozen v Budišově roku 1781, přišel z Města Libavé, kde byl kooperátorem od roku 1777 a tam se také vrátil. Narodil se v Budišově (nad Budišovkou) 29. listopadu 1751, vysvěcen 27. července 1777, zemřel 18. prosince 1825 ve Městě Libavé.

1812 – březen 1813, *P. Josef John*, administrátor. Narodil se 1784, vysvěcen 1807, další podrobnosti nezjištěny.

Březen 1813 – prosinec 1816, *P. Benjamin Jüstel*, narozen v Rázové 1774, vysvěcen 1799, poté poslán do Bílčic, sloužil ve Tvrdkově, zemřel 1842 ve Vítkově.

Srpen 1817 – 1840, *P. Ignaz Drosdek* (*Drosdek*), lokální kaplan, dotud kaplanem na Nové Ulici (nyní Olomouc), narozen 1786 v Olomouci, vysvěcen 1809, pensionován 30. června 1840, zemřel v Olomouci 29. ledna 1859.

Leden – duben 1841, *P. Franz Bayer*, narozen v Rázové 1811, ordinován 1836, zemřel 24. ledna 1864 v Opavě.

7. květen 1841 – 1844, *P. Wenzel Rupprecht*, lokální kaplan, narozen 1793 v Dolní Dlouhé Loučce, vysvěcen 1822, byl v roce 1844 penzionován a odešel do Svitav.

1844 – 1845, *P. Karl Böss* (*Boess*), administrátor, vysvěcen 1823, zemřel 29. února 1880 jako farář ve Starých Oldřůvkách.

Duben 1845 – 6. duben 1859, *P. Peter Haass*, narozen v Bruntále 1801, vysvěcen roku 1827. Z Rudoltovic byl poslán do Horního Města. Horlivý znalec historie a autor dějin farnosti Horního Města (dílo patrně zůstalo jen v rukopisu).

11. srpen 1859 – 1867, *P. Cölestin Suwald*, přišel z Nových Valteřic, narozen ve Vítkově roku 1813, ordinován 1839, odešel do Karlova pod Pradědem, zemřel jako emeritní farář ve Svitavách 23. června 1886.

Říjen 1867 – 28. červenec 1876, *P. Marcus Nestler*, lokální kaplan. Narodil se 24. dubna 1822 ve Vrbně, ordinován 1848, zemřel 25. listopadu 1896 jako emeritní farář opavský. Do Rudoltovic přišel z Bílčic, odcházel do Bladovic, v srpnu ještě v Rudoltovicích vypomáhal.

Červen – srpen 1876, *P. Johann Valoušek*, administrátor. Narodil se v Březové 13. června 1846, vysvěcen 1874, zemřel 9. července 1885 jako farář v Luboměři pod Strážnou. Tam působil patrně od roku 1883 a je tam i pohřben.

1876 – prosinec 1901, *P. Johann Christ* (*Krist*), emeritní farář žitavský. V Rudoltovicích žil a občasné kratší či delší dobu vypomáhal či zastupoval, poprvé tam zmíněn 29. listopadu 1876. Někdy se uváděl jako rudoltovický farář (1901), jindy jako penzista. V roce 1884 žádal konzistoř o povolení vykonat pouť do Mariacel.⁶²⁾ Narodil se roku 1840, ordinován 1865. Posledně farář v Jistebníku, zemřel 21. března 1929 na Mírově. V Rudoltovicích oslavil

5. července 1925 své kněžské jubileum, tj. šedesát let od vysvěcení.

Březen – červen 1886, P. Jan Zelenka, administrátor. Narozen 7. července 1853 v Kravařově u Komárova (Opava), vysvěcen 1879, zemřel jako emeritní farář ve Svitavách 14. června 1925. Byl kooperátorem v Zubří, minimálně v letech 1881–1884 působil jako kooperátor v Neplachovicích na Opavsku. Poté od července 1884 do listopadu 1885 kooperátorem ve Městě Libavé, např. v roce 1886 vypomáhal ve Staré Vodě, krátce byl kurátem v Luboměři pod Strážnou, 1886–1899 již byl farářem v Podlesí u Budišova nad Budišovkou. Odtud byl poslán do Mankovic u Oder.

28. července 1886 – květen 1889, P. Florian Fritz, kurát, narozen v Opatovicích 4. května 1849, ordinován 1873, od 1. srpna 1883 byl kurátem v Barnově, od 1. července 1885 administrátorem ex kurendo v Luboměři pod Strážnou. V hlavním poutním období roku 1887 vypomáhal piaristům ve Staré Vodě. Z Rudoltovic odešel do Olbramic u Vítkova. JUDr. P. Florian Fritz zemřel jako emeritní farář 22. srpna 1926 v Kylešovicích.

Říjen 1888, P. Johann Grézl, administrátor, patrně jen na zástup. Zemřel 3. prosince 1891 jako kooperátor v Olšanech.

20. březen 1889 – 1. srpen 1889, P. Jan Syrovátka, administrátor, narozen 15. června 1861 v Lošticích, vysvěcen roku 1887, od 21. srpna 1889 kooperátorem v Hlučíně, zemřel 12. března 1899 ve Staré Vsi.

1. srpen 1889 – 1900, P. Franz Kloss, farář. Narozen asi 1840, zemřel 13. února 1901 jako farář ve Větrkovicích (Dittersdorf) u Vítkova. Do Rudoltovic přišel z Olbramic u Vítkova. V roce 1890 a 1892 vypomáhal starovodským piaristům, jindy zase zastupoval v Barnově. Často žádal konzistoř o dovolenou. Pro kostel objednal 8. listopadu 1896 novou monstranci.

Prosinec 1900 – 9. března 1901, P. Josef Pospíšil, administrátor. Narozen v Čechách u Přerova 1875,

vysvěcen 1898. Po odchodu z Rudoltovic byl patrně obsazen do Hranic, ale ve třicátých letech byl duchovním správcem vídeňských Čechů.

20. března 1901 – 1902, P. Raffael Riml (Rimmel), farář. Narozen 23. října 1865 ve Vsetíně, vysvěcen v roce 1890, zemřel 19. ledna 1921 jako emeritní farář v Kemetenu (Linec). Do Rudoltovic přišel z Hranic, kde byl kooperátorem. Již v roce 1902 rezignoval na kuracii Rudoltovice, i když patrně byl agilním knězem, neboť několik dnů po svém nástupu objednával od firmy L. Kottal, nástupce, novou monstranci.

1902 – květen 1903, P. Johann Christ, viz výše. Ještě v roce 1905 založil fond Křížové cesty.

Květen 1903 – červenec 1909, P. František Výlet, farář v Rudoltovicích, odešel v létě roku 1909 do Velké Bystrice. Narodil se 13. března 1870 ve Vacačovicích, ordinován 1892, zemřel 5. října 1930 jako konzistořní rada a farář v Paršovicích.

Srpen 1909 – listopad 1909, P. Robert Neumann, administrátor. Narozen 1876 v Temenici, ordinován 1900. Další data nezjištěna.

Prosinec 1909 – 12. prosinec 1912, P. Theodor Graca, farář, narozen 29. prosince 1875, syn Theodora Graci, domkaře ve Stěbořicích na Opavsku a jeho ženy Antonie rozené Vičkovy ze Zlatník. Na kněze byl vysvěcen v roce 1899, zemřel v 36 letech na chronickou nemoc ledvin 12. prosince 1912 v Rudoltovicích, od července již z důvodu choroby nebyl schopný sloužit. Zaopatřil ho provisor P. Franz Kolář, pohřbil P. Johann Heremel, děkan ve Vítkově. V říjnu a listopadu ho zastupoval P. Johann Christ, viz výše. Od této doby se farnost zase stala kuracíí.

Listopad 1912, P. František Řezníček, zmíněn v Rudoltovicích, patrně jen na výpomoc. Narozen 1880 v Bilanech, ordinován 1904, byl též u sester dominikánek v Klimkovicích.

25. březen 1913, P. František Kolář, zmíněn v Rudoltovicích, patrně též jen na výpomoc. Narozen v Bukové 1886, ordinován 1910, později doktor teologie, působil např. v Zábřehu.

		Übertrag 24 . 10 14				1			
25	1912.	P. Graca Theodor,				Chor.			
Tom.	Dezember	Pfarrer von Riedelgau,				Mieren.	Frang	Johann	
II.		Sohn des Theodor				Entführung	Kolář	Hermet	
Fol.	12 14. 88	Graca, Hünslers in				Kant	Provisor.	Deckert	
290		Liebrovitz, imd. demen				Tobacco,		ans	
		Gallin Antonia, Gebor.				schau. 10/12		ans	
		renen Vička (rožené				1870			
		Vičkovy) aus Zlatník				17. 9. 1912			
		Geboren, 29. 12. 1875				Nr. 25			

Zápis o úmrtí P. Theodora Graci. ZAO, pobočka Olomouc.

26. březen 1913– září 1938, *P. Štěpán (Stefan) Břečka*, narozen 23. prosince 1875 v Zarazicích, kroměřížské gymnázium absolvoval v roce 1896, vysvěcen byl v roce 1900. Od 18. července 1900 byl kooperátorem ve Spálově, od 23. ledna 1903 ve stejné funkci v Klimkovicích, od 23. října 1907 administrátorem v Albrechticích, od 23. ledna 1908 administrátorem v Mošnově, od 25. května 1908 kooperátorem v Novém Jičíně, od 22. července 1908 ve Fulneku, od 15. července 1909 v Holici u Olomouce (viz tablo kněží děkanství velkobystřického z roku 1910. Rezidence premonstrátů na Svatém Kopečku u Olomouce), od 28. prosince 1910 na Nové Ulici u Olomouce. Na kuracii Rudoltovice povolán 26. března 1913. Tam také 5. července 1925 vzpomenu své pětadvacetileté kněžské jubileum.

V roce 1930 byl nominován na konzistorního radu a do správy ex kurendo dostal luboměřskou farnost. V téže roce se zúčastnil kněžských exercicií ve Staré Vodě. Od prosince roku 1930 jako administrátor ex kurendo spravoval barnovskou farnost a od července 1931 ex kurendo i farnost šumvaldskou. V září roku 1938 ze svého přesvědčení rezignoval na Rudoltovice a 1. října 1938 nastoupil jako administrátor do Šumic, 1. ledna 1939 byl poslán do Olomouce-Holice a 1. července téhož roku do Partutovic, kde jako farář zemřel 26. června 1945.

V Rudoltovicích byl pokládán na dobrého kněze, ale názorově za českého nacionalistu. Prosadil, aby byl rudoltovický památník obětím první světové války pojat netradičním způsobem.

20. října 1938–1941, *P. Gregor Peter, OMI*, administrátor od 20. října 1938, farářem od 1. listopadu 1938. Člen komunity oblátů ve Staré Vodě, organizátor poutí mládeže, ministrantských kurzů a dalších akcí, jako kněz byl konzistory chválen. Narodil se 7. dubna 1908 v Chebu, ordinován 13. května 1935, po vysvěcení nastoupil do Staré Vody. V roce 1937 byl krátce kooperátorem ve Strání na Slovácku. Závěr života trávil v klášteře oblátů ve Vídni, kde také zemřel 9. října 1994.

22. leden 1941–1943, *P. Johann Zwerenz, OMI*, řádový kněz ze Staré Vody, ustaven jako administrátor pro kuracii Rudoltovice. V rudoltovickém kostele vybudoval topení. Narodil se 23. prosince 1912 v Pavlově Studenci u Tachova, ordinován 1938, ve Staré Vodě zůstal až do odsunu, pak působil v Oberleisu v Dolních Rakousích, kde zemřel 29. února 1976.

1943–1946, *P. Albert Britten, OMI*, řádový kněz ze Staré Vody, byl posledním správcem farnosti, ale jen ve funkci administrátora. Poslední bohoslužbu před odsunem vykonal 9. září 1946. Narodil se 20. dubna 1883 v Borbecku u Essenu, ordinován 1908, ve Staré Vodě od 1932, administrátor v Podlesí (1939–1941?), administrátor ve Staré Vodě (1941–1943?), zemřel v Badischlu 31. ledna 1956. Občas mu ještě vypomáhal P. Johann Zwerenz, OMI.

1947, *P. Jaroslav Franc*, kněz z Budišova nad Budišovkou, již jen jako provisor. Přišel z Hradiska u Kroměříže. Narodil se v Seči (Suchdol-Jednov) 27. dubna 1913, ordinován 1937, zemřel 14. dubna 1964.

Rodáci z Rudoltovic

P. Franz Lichtblau, narodil se roku 1844, ordinován 1871, byl farářem v Mezině a v Lomnici u Bruntálu, v roce 1878 v Roudně, v roce 1880 krátce v Německé Huzové, poté do listopadu 1880 byl kooperátorem v Moravském Berouně. Od 1. prosince 1880 přišel jako kurát do Dětrichova nad Bystřicí. Odtud byl investován 13. ledna 1891 jako farář v Oskavě a od 23. listopadu 1898 jako farář v Jívové. Již 4. února 1901 odešel jako farář do Křenova, kde 13. června 1904 zemřel. Do rodných Rudoltovic býval povoláván, aby pohřbil své příbuzné.

Poznámky

1) Základní informace o kostele viz Wolný 1863, 64, 65; Malý 1931, 215 – 217; plán kostela Bärner Ländchen 1993, 457; dostupné fotografie; ZAO, pobočka Olomouc, ACO, karton 8305. I dále.

2) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667.

3) Tamtéž.

4) Wolný 1863, 64.

5) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667. Též SOKA Olomouc, O 1 – 54 Archiv obce Rudoltovice 1932, Gedenkbuch der Gemeinde (–1932). Tuto pamětní knihu dostal od jednoho obyvatele v Rudoltovicích Alfréd Dvorský a odevzdal ji 4. června 1957 do farní kanceláře kostela Povýšení sv. Kříže v Prostějově. Odtud byla postoupena do Státního okresního archivu Olomouc. – Firma Benedikta Škardy zhotovila např. také okna do poutního kostela Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce.

6) SOKA Olomouc, O 1 – 54 Archiv obce Rudoltovice 1932, Gedenkbuch der Gemeinde (–1932) a Wolný 1863, 64 zmiňují v souvislosti s obrazem někdejšího krajského úředníka Thaddeuse Milliana(!). Patrně z nesprávného přepisu původního zápisu vznikla domněnka (Glonek 2007, 19), že obraz namaloval „hranický malíř Šimon Tadeáš Milián“ (žil 1794–1875), který se věnoval krajinářství. Podrobněji v pozn. 49. – Zásluhou, resp. penězi T. Milliana byl ještě pořízen nový svatostánek, opraveny varhany, přemístěna mramorová kazatelna a střechy zákristií pokryty plechem (!).

7) SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice 1749–1946, 4. karton.

8) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667. – O akad. sochaři Rudolfo Drahošovi se nepodařilo zjistit žádné údaje.

9) Světící biskup Karl Godefried von Rosenthal, narozen 1738, vysvěcen na kněze 1761, biskupem 1778, zemřel 1800. Kostel byl dokončen v roce 1760.

10) Akad. malíř Alois Zapletal se narodil 30. července 1886 v Kroměříži a studoval na akademických v Německu, Francii, Anglii a Švýcarsku. Zemřel 14. října 1943 v Mariánských Horách (Ostrava-Mariánské Hory), kde působil jako malíř oltářních obrazů a fresek, ale i jako krajinář (maloval starou Ostravu) a figuralista. – V roce 1926 stál u zrodu ostravského uměleckého spolku (Jarošek 2013, 46).

11) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 6, karton 4930.

12) Fulnecký malíř Johann Georg Frömmel, narozen 5. května 1754, zemřel 16. února 1814. Maloval obrazy ve Fulneku, Budišově, Novém Jičíně, Hladkých Životících, Čermné ve Slezsku, Barnově, Čermné na Moravě a Velké Střelné. Wolný 1863, 64 uvádí Josefa Frömmela.

13) Gebhard Fugel se narodil 14. srpna 1863, zemřel 26. února 1939 v Mnichově. – P. Hubert Ettl, O. Cap., kvardián olomouckého kláštera, narozen 1850, svěcen 1874, zemřel 19. května 1920. – ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667.

14) Wolný 1863, 65.

15) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, karton 8305. Jeden z kalichů s paténou v roce 1900 znovu za 34 K pozlacovala firma Protokollierte Kirchen Paramenten – Metallwaren – Wäsche. – Standarten- und Fahnen Fabrik Josef Neškudla (Olomouc). Tehdy Neškudla dodal rovněž čtyři kusy černých ministrantských komží s límcí v ceně 15 korun. I později se farní úřad při dodávání bohoslužebných rouch na Josefa Neškudlu spoléhal.

16) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667.

17) Wolný 1863, 64.

18) Franz Celler (Zeller) narozen 20. prosince 1862 v Chlumci nad Cidlinou, zemřel 18. listopadu 1923 v Olomouci.

19) SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, 2. karton.

20) Mořic Hanačík, narozen 5. ledna 1792 ve Zlíně, zemřel 24. července 1863 ve Spálově. (Sehnal 2003, 58). – Josef Nešvera, narozen 24. října 1842, zemřel v roce 1914. – Seznam varhan z produkce bratří Riegrů uvádí mylně Rudoltice. – SOKA Olomouc, O 1 – 54 Archiv obce Rudoltovice 1932, Gedenkbuch der Gemeinde (–1932). – ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667.

21) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667. – SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, 1. karton, Dva plány nových varhan, s.d. Tam uloženy dva nákresy varhanní

skříně, z nich jeden odpovídá fotografii rudoltovických varhan, viz fotografie.

22) Bärner Ländchen 1993, 458.

23) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, karton 8305; První tři uvádí Indra 1978, 154; všechny jmenuje Mlčák 1986, 107. Ten u prvních tří zvonů uvádí zvonaře Valeria Oblettera; Stief 1896 uvádí jen zvony z let 1756 a 1757. – Valerius Obletter se narodil kolem roku 1717 v Tyrolích, olomouckým měšťanem a cechovním mistrem se stal v roce 1752, žil v domě ve Ztracené ulici č.p. 270, zemřel 29. července 1782. (Mlčák 1999, 91.) – V rudoltovické pamětní knize se uvádí u zvonů hmotnost 370, 300 a 30 kg.

24) Wolný 1863, 64.

25) Bärner Ländchen 1993, 456.

26) P. Josef Klameth, narozen v Bartultovicích na Osoblažsku 12. února 1878, profesi vykonal 2. srpna 1896, ordinován 1902. V roce 1922 krátce působil ve Staré Vodě; ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667. – SOKA Olomouc, O 1 – 54 Archiv obce Rudoltovice 1932, Gedenkbuch der Gemeinde (–1932).

27) Bärner Ländchen 1993, 458. – Jak probíhalo svěcení zvonů, popisuje Fra Domenico: „Zvon světiti je právo biskupovo; pouze v klášterích smí opat světiti zvony pro klášterní chrám; je-li však diecese veliká a biskup pro jiné práce času nemá, může výjimkou svěcení světiti knězi. Biskup i asistence jeho obleče se v roucha bílá, a usadí se u zvonů a počne s duchovenstvem modliti se žalmy (ž. 50., 53., 56., 66., 69., 85., 129.). Pak povstane, posvětit sůl a vodu, jež smísí a mitru maje na hlavě umývá zvon pomocí kněží uvnitř i zevně, načež se zvon utírá a biskup opět s kněžími modlí se žalmy (145. – 150.) vybízející k chvále Hospodinově. Pak učiní biskup olejem nemocných na zvonu znamení sv. kříže, vykoná modlitbu, v níž Boha prosí, by zvuk zvonu k zbožnosti volal, a setřev sv. olej, říká žalm 28. Po žalmu činí sedm křížů olejem nemocných a čtyři kříže svatým křížem, řka: „Posvěcen a požehnán, Pane, budiž zvon tento ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého ke cti svatého (jméno zvonu, pozn. JK). Pokoj tobě.“ Ježto zde biskup jmenuje jméno světce, jemuž zvon zasvěcen, říkává lid obřadu tomu křest zvonu, ač to ovšem křest není a býti nemůže. Vroucí modlitbou vyzývá potom biskup Pána, by požehnal tento zvon, by jen ke chvále Boží zazníval a lid k pravé pobožnosti volal. Že pak zbožnost věřících jest Bohu jako libá vůně, vloží biskup do kadidelnice thymián, kadidlo a myrrhu a postaví kadidelnici pod zvon, by dutina jeho vonným dýmem se naplnila, zatím co klerus pje žalm 76. Po modlitbě biskupově, by Hospodin hlas zvonu jako modlitbu vždy vyslyšel a vše zlé od nás odvracel, zpívá jáhen část sv. evangelia (Luk. 10. 38 – 48) líčící, jak Pán Ježíš přišel do Bethanie a u Marie a Marty

se usídlil. Maria pak jak u jeho nohou sedíc, s dychtivostí slyšela slovo jeho. Je to zajisté čtení případné, nebo zvon nás vybízí, bychom též k Ježíši Kristu do chrámu chodili a v oddanosti takřka u nohou jeho sedíce, slyšeli slovo jeho, slovo Boží. Učinniv ještě kříž nad zvonem odchází biskup v pokoji. Zvon posvěcený vytáhne se již jen na věž a plní od té chvíle úkol svůj.“ – Na konci léta roku 1941 začal farní úřad uvažovat o elektrifikaci zvonů a korespondoval se zvonařem Oktavem Winterem z Broumova (SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, 1. karton).

28) SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, kniha č. 7. – ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667.

29) Wolný 1863, 64.

30) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667. – O firmě Zbitek více rukopis autorky: Firma Zbitek, výrobce Božích hrobů a Lurdských jeskyní.

31) Wolný 1863, 64.

32) Malý 1931, 217.

33) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667. I dále. – PhDr. P. Jan Nevěřil, narozen 1. března 1864 v Hradci u Uničova, ordinován 1887, zemřel 9. března 1940 v Olomouci. Profesor historie na CM teologické fakultě, dopisující člen vídeňské centrální komise uměleckých a historických památek.

34) P. Antonín Zamazal, narozen v Malhoticích 1874, vysvěcen 1896, zemřel 27. června 1943 v Mariánských Horách.

35) SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, 1. karton.

36) Více viz SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, 1. karton.

37) SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, karton 4. – P. Jakub Kugler, CSsR, narozen 10. října 1888, do řádu přijat 5. října 1909, ordinován 1915.

38) SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, 1. karton.

39) ZAO, pobočka Olomouc, Velkostatek Poštát, inv. č. 741, sign. Pub 70, karton 48, tam nákres kaplanky.

40) www.vademecum.archives.cz, Z_inv_c_9764_sig_Bu_IX_8_1861-1925_Rudoltovice_191, přilepeno do matriky.

41) Dle Botek 1913, 131, 132. – SOKA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, kniha č. 7. – ThDr. František Botek, narozen 6. května 1864 v Ostrožské Nové Vsi, vysvěcen 1890, zemřel 23. července 1918 ve Vídni, kde je pochován. Byl sekretářem a ceremoniářem biskupů Friedricha Fürstenberga a Theodora Kohna.

42) Malý 1931, 217; Bärner Ländchen 1993, 457.

43) Od října 1901 do března 1902 byla v Rudoltovicích epidemie tyfu. SOKA Olomouc,

O 1 – 54 Archiv obce Rudoltovice 1932, Gedenkbuch der Gemeinde (–1932).

44) Krejčová 2007, č. 3.

45) P. Karel Kolsdorf, narozen 1. července 1870 v Bojkovicích, vysvěcen 1892, zemřel 5. března 1954 v Norberčanech. O něm více viz Krejčová, Jana: Sakrální památky Norberčan (rukopis 2011, vyjde ve Vlastivědném věstníku moravském). – Karolínina Huť, od roku 1951 Karolinka.

46) P. Augustin Spurný, arcibiskupský rada, narozen 12. července 1903 v Třebčíně (farnost Slatinice), ordinován 5. července 1929, v Novém Hrozenkově působil od roku 1940 patrně až do roku 1976, zemřel 9. října 1993 v Kněžském domově na Moravci.

47) http://farnostnovyhrozenkov.cz/dtb/index.php?option=com_content&view=article&id=57&Itemid=71. I dále. Stránky mylně uvádějí obec Rudoltovice.

48) Klaudius Madlmayer, narozen 22. října 1891 v Bystřici pod Hostýnem, zemřel 30. března 1963 v Brně. Měl projektovat kostel v Karolínce, kapli sv. Antonína na Kosíři (k výstavbě nedošlo), projektoval areál kolem kaple sv. Antonína na Blatnické hoře, měl dohled nad opravou kaple sv. Antonína na Světině.

49) Samek 1999, 701 uvádí v Novém Hrozenkově mj. obraz sv. Mikuláše Tolentinského, původem snad z Rajhradu a také obraz sv. Prokopa, neznámého původu z poloviny 18. století, kterým je rudoltovický obraz sv. Mikuláše z Myry (též z Bari), biskupa, viz fotografie.

Autorem obrazu by mohl patrně být Josef Ignác Sadler (1725–1767), který dle Miláčková – Mlčák, 2011, 9 maloval i pro nedaleké Dvorce. – Kriestenův obraz Panny Marie Růžencové v Novém Hrozenkově zmiňuje Mlčák 1982, 71.

50) Za poskytnuté fotografie obou obrazů a pomoc děkuji Mgr. P. Markovi Poláčikovi, SVD, faráři v Novém Hrozenkově. – Josef Kriesten (Christen), narozen 2. ledna 1818 v Moravském Berouně, zemřel 30. července 1887 tamtéž. Malíř, sochař, štafíř, restaurátor, opravoval a navrhoval i kostelní nábytek. Působil v mnoha kostelech na Libavsku, odkud se jeho dílo, pokud se zachovalo, dostalo do širšího okolí.

51) V Novém Hrozenkově ho uvádí i Schenková (Schenkova – Olšovský 2008, 68). – Giovanni Battista Salvi, řečený Sassoferrato (29. srpna 1609 – 8. srpna 1685), italský malíř. – Téměř totožný obraz Královny svatého Růžence namaloval např. Alois Heinz (žil 9. září 1826 – 15. září 1903), viz Schenková – Olšovský 2008, 61.

52) Za pomoc s překladem děkuji Štěpánu Kohoutovi.

53) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4667.

54) V Kolbově kresleném plánu Rudoltovic jsou uvedeny dvě kaple. – Informace o křížích

viz např. SOkA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice, kniha č. 7 a karton 4. – Též zmínka o nadaci zřízené v roce 1925 Sofií Benkeovou na májové pobožnosti (2.000,- korun). – Zdrojem informací byly rovněž mapy a fotografie.

55) Bärner Ländchen 1977, 3, 137. – První obětí byl 6. srpna 1914 Alois Kröner z č.p. 50, další Josef Stanzl. O 1 – 54 Archiv obce Rudoltovice 1932, Gedenkbuch der Gemeinde (–1932).

56) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 6, karton 4930.

57) Akad. sochař Theodor Mallener se narodil v Olomouci 16. července 1892 v Olomouci, pokřtěn byl jako Theodor Johann Josef Maria. – SOkA Olomouc, O 1 – 54 Archiv obce Rudoltovice 1932, Gedenkbuch der Gemeinde (–1932). – Více o pomníku viz Krejčová, Jana: Pomníky padlým v první světové válce na Libavsku. Bude publikováno v příštím čísle POODŘÍ.

58) SOkA Olomouc, O 7 – 21 Archiv fary Rudoltovice 1749–1946, 4. karton.

59) SOkA Olomouc, O 1 – 54 Archiv obce Rudoltovice 1932, Gedenkbuch der Gemeinde (–1932).

60) Štěpán, 2011, 176, 177. – Na Kolbově mapě jsou zakresleny celkem čtyři mlýny.

61) Dle kněžských katalogů, nekrologií apod. Některé údaje převzaty z Krška 2007.

62) ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. E 7, karton 3256.

Prameny

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc
Arcibiskupská konzistoř v Olomouci (ACO) (1202) 1452–1950 (ZAO je správcem fondu, majitelem je Arcibiskupství olomoucké)

Sign. E 7, Investitury lokálních kaplanů, Rudoltovice, 1753–1901, karton 3256.

Sign. G 1, Stavby, přestavby, opravy kostelů, v tom Rudoltovice, 1887–1924, karton 4667.

Sign. G 6, Pořizování, opravy a svěcení soch, obrazů, pomníků, křížových cest, zvonů, v tom Rudoltovice, 1921–1925, karton 4930.

Inventáře far, v tom Rudoltovice, 1805, karton 8305.

Velkostatek Potštát /1388/ 1474–1955

Inv. č. 741, sign. Pub 70, Stavba obvodního kanálu při rudoltovické kaplance, 1793–1794, karton 48.

Státní okresní archiv Olomouc

O 1 – 54, Archiv obce Rudoltovice 1932
Gedenkbuch der Gemeinde (–1932).

O 7 – 21, Archiv fary Rudoltovice 1749–1946 (ZAO je správcem fondu, majitelem je Arcibiskupství olomoucké)

Knihy č. 7, Pokladní deník, 1897–1941.

1. karton, Účty a hospodářská korespondence, 1847–1938.

1. karton, Statuta spolku sv. Terezie, s.d.

1. karton, Protokoly schůzí spolku sv. Terezie, 1905–1938.

1. karton, Stavební úpravy, 1941–1942.

1. karton, Dva plány nových varhan, s.d.

2. karton, Inventář farního kostela, 1931–1940, tj. fakticky 1931–1937.

4. karton, Privilegia oltářů, 1926–1934.

Literatura

Bärner Ländchen, různé ročníky.

Botek, Franz: *Der resignierte Fürsterzbischof von Olmütz Dr. Theodor Kohn. Grundlinien, Beiträge u. Materialiensammlung zur vorurteilsfreien, sachgemässen Beurteilung seiner bischöflichen Amtstätigkeit*. Graz und Wien, Styria 1913.

Fra Domenico: *O zvonech našich věží*. In: *Růže dominikánská*, XXIV, 1910, č. 4, s. 119.

Glonek, Jiří: *Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá*. Společnost přátel Poodří, b.m. 2007.

Indra, Bohumír: *Zvonaři v Olomouci od poloviny 17. do 2. poloviny 19. století*. In: *Časopis Slezského muzea, série B*, 1978, 27.

Jarošek, Radim: *Malíř Oldřich Kittrich*. POODŘÍ, časopis obyvatel horní Odry, 2013, r. 16, č. 2.

Krejčová, Jana: *Libavsko v letech 1945 – 1950 s přihlídnutím k osudu církevního majetku*. In: *POODŘÍ. Časopis obyvatel horní Odry*, 10. r., 2007, č. 3.

Krška, Ivan: *Z dějin duchovní správy v Potštátě*. In: *Potštátský zpravodaj*, 2007, č. 3 – 10.

Malý, J.: *Vlastivěda moravská. 2. Místopis. Libavský okres*. Brno, Musejní spolek 1931.

Miláčková, Martina – Mlčák, Leoš: *Pozdní květ barokního malířství v Olomouci: Josef Ignác Sadler*. In: *Josef Ignác Sadler 1725 – 1767*. Muzeum umění Olomouc, Arcidiecézní muzeum Olomouc, Olomouc 2011.

Mlčák, Leoš: *Příspěvky k topografii malířství 19. století na Moravě a ve Slezsku*. In: *Vlastivědný věstník moravský*, 1982, č. 34.

Mlčák, Leoš: *Zvony olomouckého okresu*. (Katalog.) Umělecké památky olomoucké oblasti, svazek I. Okresní středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Olomouci, Olomouc 1986.

Mlčák, Leoš: *Zvony v Muzeu Komenského v Přerově*. In: *Střední Morava. Kulturněhistorická revue*, 1999, č. 9)

Sehnal, Jiří: *Barokní varhanářství na Moravě. 1. Varhanáři*. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně – Univerzita Palackého v Olomouci, Brno – Olomouc 2003.

Schenkova, Marie – Olšovský, Jaromír: *Malířství a sochařství 19. století v západní části českého Slezska*. Slezské zemské muzeum, Opava 2008.

Stief, Wilhelm: *Topographie des politischen Bezirkes Sternberg in Mähren, mit besonderer*

Berücksichtigung der Ortsgeschichte und Statistik nach amtlichen und autorisierten Quellen bearb. von... Sternberg, F. Pialek (1896).

Štěpán, Jan: *Plán větrného mlýna v Rudoltovicích z roku 1843.* In: Olomoucký archívni sborník, 2011, č. 9.

Theimer, J.: *Heimatbuch für den Bezirk Bärn.* Bärn, E. Hykel 1930, s. 458 – 465.

Vlastivěda střední a severní Moravy. Díl 2. Část 2. Přerov, Učit. jednoty v župě olomoucké 1942.

Wolný, Gregor: *Kirchliche Topographie von Mähren meist nach Urkunden und Handschriften.* 1. Abt., 5. Bd., Selbstverlag, Brünn 1863.

Za poskytnutí fotografií děkuji Jindřichu Machalovi.

Jana Krejčová

Kontakt: janakrejцова.atelier@seznam.cz

50 let od tragické události u Hůrky

Ladislav Jerguš

Ze slavnostního aktu 22. srpna 2009. Zleva: kpt. Ing. Jaroslav Jurek, plk. Bohumil Vlach, mjr. Jiří Dvořák, nrap. Evženie Dvořáková, plk. Václav Růžička, mjr. Josef Krause, por. Ludovít Macháček, nrap. Jaroslav Janečka, mjr. Ladislav Jerguš, pplk. Ing. Petr Procházka, mjr. František Roubínek, pplk. Karel Kollega, pplk. Slavomír Valečko a plk. Luboš Nantl. Foto z archivu Svazu letců ČR, odbočka Příbor.

Dne 22. srpna 1964 byla sobota. Zatažená obloha, oblaka nízko u země, ze kterých vypadával drobný déšť. Vidět bylo sotva na několik set metrů.

Na slovenském letišti Sliač probíhala generálka leteckého dne, který se měl uskutečnit za týden 29. srpna u příležitosti 20. výročí Slovenského národního povstání za účasti představitelů tehdejší ČSSR a SSSR. Shodou okolností to byla poslední cesta Nikity Chruščova ve funkci generálního tajemníka KSSS. Během této návštěvy byl zbaven funkce a nastala éra Leonida Brežněva, který se k nám tak „laskavě“ zachoval v roce 1968, když nás „zachránil“ před kontrarevolucí.

Na generálce leteckého dne se podílela značná část našeho letectva se vzletem na mnoha letištích. Aby nebyl narušen nácvik, bylo vyhlášeno omezení létání od výšky 500 metrů nad terénem na téměř celém území státu. Úkolem leteckého dopravního

pluku z Mošnova na vystoupení byl výsadek z 18 letounů IL 14 na závěr leteckého dne. Protože bylo provozuschopných letounů tak 21 až 22 a bylo potřebné plnit ještě další úkoly, byl každý letoun navíc velice vítaný. Zbytek letounů měl buď nějaké závady nebo byly v revizi. Každý letoun totiž musel po odlétání určitého počtu hodin na revizní prohlídku nebo velkou či generální opravu. Jeden takový se měl tu sobotu převzít z technického oddělení pluku v Přerově.

Nedávno zbudované letiště Mošnov nebylo ještě plně vybaveno. Chyběly hangáry pro technické opravy a revize, které se prováděly na letišti Přerov. Letoun po revizi musela převzít a zalétnout osádka, to znamená za letu zkontrolovat veškerá zařízení od motorů po poslední přístroj.

V uvedenou sobotu to měla provést osádka velitele 3. letky mjr. Emanuela Mikšíka. Zálet musel být proveden za normálních povětrnostních podmínek, to znamená za dohlednosti nad 5 km a malé nebo vysoké oblačnosti nad 1 500 metrů. Jenže jak bylo zmíněno, počasí tomu neodpovídalo. Bylo proto

U pomníku v Hůrce 22. srpna 2013. Zleva plk. Václav Růžička, mjr. Marián Pavlík, mjr. Ladislav Jerguš, plk. Bohumil Vlach, plk. Luboš Nantl, nrap. Jiří Ondráček. Foto z archivu Svazu letců ČR, odbočka Příbor.

Letoun IL 14 (z archivu Svazu letců ČR, odbočka Příbor).

rozhodnuto s letounem přeletět na letiště Mošnov a tam v pondělí provést zalétnutí. Jenže nezalétnutý letoun nesměl do oblak, a tak osádka prováděla let ve 100m nad terénem, i když tomu dohlednost neodpovídala. Naléhavá potřeba každého stroje vedla k porušení této zásady.

Po prolétnutí nad Hranicemi, pravděpodobně ve snaze vyhnout se hradu Starý Jičín, vybočila osádka doleva a při vší tragické smůle zachytila vršky stromů u obce Hůrka. Letoun následně ztratil rychlost a po dopadu došlo k jeho destrukci a požáru. Stačilo být cca o pět metrů výš a život deseti lidí by byl zachován. Bohužel i takové chvíle jsou součástí našeho života.

V troskách zahynuli: kapitán letounu, velitel letky major Emanuel Mikšík, pilot kapitán František Teplý,

navigátor nadporučík Ladislav Antoš, radista nadporučík Zbyněk Flek, palubní technik kapitán Jiří Juštík, palubní technik-kontrolor kapitán Bohuslav Janke, technik draky-motory kapitán Karel Sehnal, technik elektro nadporučík Ing. Jan Sklenář, technik rádio kapitán Josef Harabiš a rotný v záloze Antonín Šida.

Trpkým paradoxem bylo to, že kpt. Juštík zahajoval přeškolení na funkci palubního technika, a byl to jeho první a bohužel i poslední let...

Tato událost měla u „vrchnosti“ velice nepříjemnou odezvu, zvláště u politických orgánů. Proto se nesměla dlouho připomínat. Až v roce 1990, krátce po obnovení Svazu letců Československa a ustavení jeho odbočky v Mošnově, iniciovala tato výstavbu pomníčku, do níž se zapojila i obec Hůrka, a především tehdejší Sbor dobrovolných hasičů.

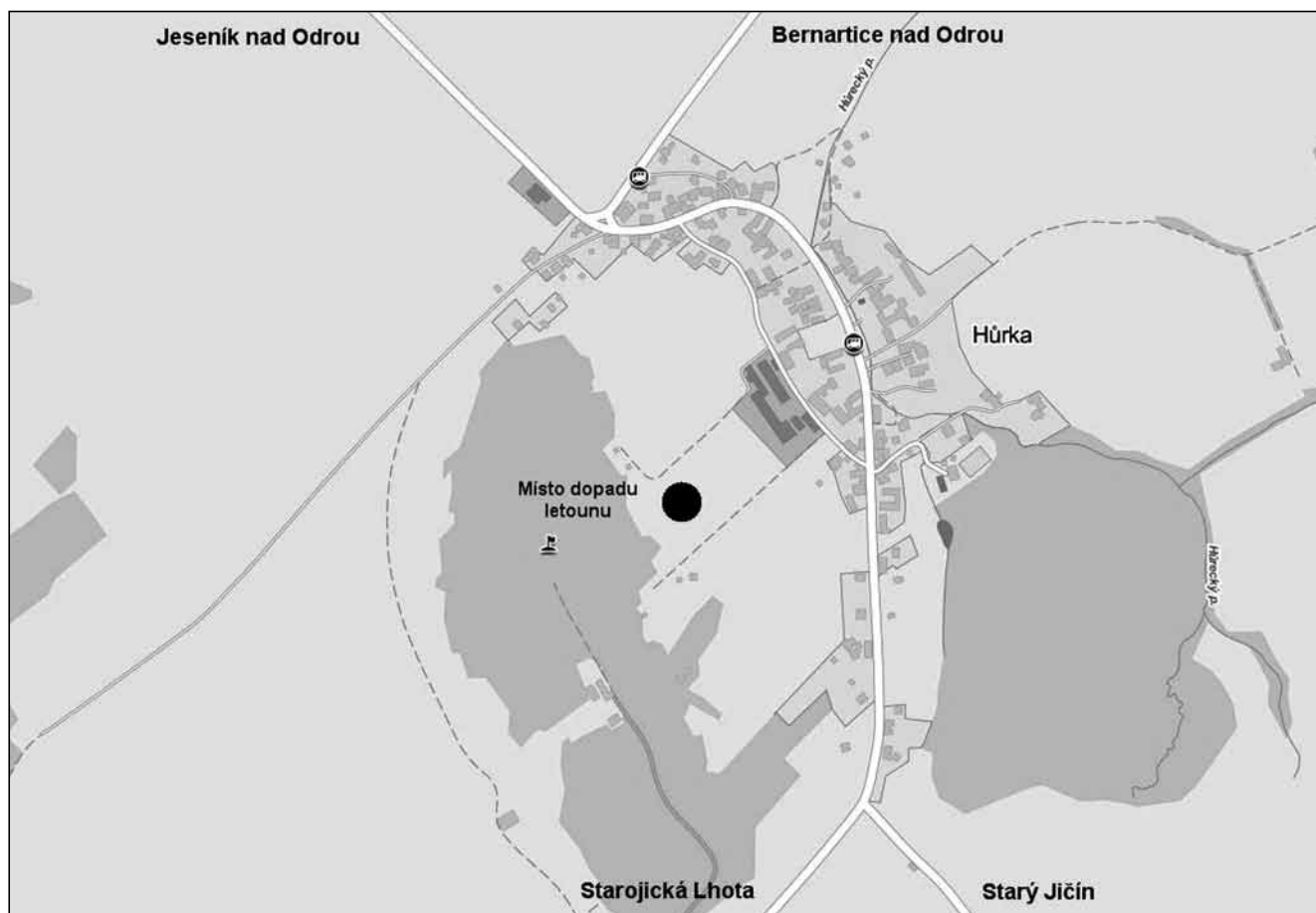
Ve dnech 26. výročí události byl v obci poblíž místa katastrofy odhalen pomník. Průvod byl zakončen u pomníčku malou slavností. Účastníky akce doprovázel průlety roj L 410, který vedl tehdejší velitel pluku plk. Mgr. Vladimír Pešta. Následovala letní slavnost v prostorách obce.

Po zrušení leteckého dopravního pluku o pomníček pečovali pouze náhodní příchozí nebo někdo z obce. Až po obnovení odbočky Svazu letců v Příboře v roce 1999 jsme započali s každoročními návštěvami ve výroční den události a v rámci toho docházelo i k opravám nebo novému nátěru. Bylo jen otázkou času, kdy si toho někdo z obce všimne. Stalo se tak před loňským výročím, když se

Havarovaný letoun nedlouho po dopadu na zem (fotografii zapůjčil pplk. František Trojka).

Lokalizace místa tragické události v Hůrce (mapový podklad: www.mapy.cz).

ozval předseda osadního výboru pan Daniel Glogar, že by se chtěl toho našeho aktu účastnit. Posléze jsme se domluvili, že před letošním kulatým výročím provedeme větší opravu památníčku a výročí si připomeneme nějakou větší akcí společně s obyvateli obce. Dohodli jsme se, že 23. srpna 2014 odpoledne proběhne pietní akt, který připravíme společně. Máme kontakt i na některé příbuzné, které budeme o našem záměru informovat.

Není to jediná událost, která bude mít v letošním roce v kulatém výročí. Mimo události z války, kdy si budeme připomínat např. vraždu dvou letců RAF nebo leteckou bitvu nad Moravou, od kterých uplyne 70 let, ale i tragickou smrt mjr. Františka Doležala v listopadu u Staré Bělé. Tento vyměnil svůj život za mnoho životů obyvatel jižního města v Ostravě. O tom blíže až příště.

Pár takticko-technických dat letounu IL 14

Letoun IL 14 je dvoumotorový dopravní letoun z konstrukční kanceláře Iľjušina. Naše továrna AVIA Letňany ho posléze vyráběla pod označením IL 14T, tedy transportní. Přesto bylo několik letounů pro ČSA upraveno pro osobní dopravu. Byl dále vylepšen a prodával se do několika zemí. Nejatraktivnější byla Indonézie a dále např. NDR a Bulharsko.

Rozpětí 31,70 m, délka 21,31 m, výška 8 m. Max. rychlost 450 km/hod., cestovní rychlost

290 km/hod. Dostup 7 400 m, dolet 1 900 km, váha prázdného letounu 12 500 kg, nosnost 3 850 kg. Max. vzletová hmotnost 18 000 kg. (hmotnost palivo+osádka 3 000 kg). Osádka 5. Dva motory AŠ 82T.

Mjr. v. v. Ladislav Jerguš

předseda Klubu vojenských důchodců a jednatel Svazu letců, odbočky Příboř

Po maturitě na gymnáziu v Brezne v roce 1955 nastoupil k armádě. Od roku 1957 jako voják z povolání působil nejdříve na Oblastnom leteckom dispečerskom stanovisku Slovensko ve Zvolenu. V roce 1961 byl převelen k leteckému dopravnímu pluku v Mošnově, kde působil jako palubní radista. V roce 1992 odešel z funkce náčelníka spojení – palubního radisty letky do důchodu. Na letounech IL14, An 26 a An 12 nalétal 8704 letů a 5727 hodin. Od roku 1993 je členem Rady Klubu vojenských důchodců v Příboře, posledních osm let jako její předseda. V roce 1998 inicioval založení Svazu letců ČR, odbočky v Příboře, kde působil a působí jako místopředseda a jednatel. O činnosti obou těchto organizací napsal řadu článků, jak do regionálního tisku, tak především do Zpravodaje SL ČR. Od roku 1961 žije v Příboře.

Kontakt: jerla@seznam.cz

Alois Hnatek – zapomenutý ředitel oderské firmy Schnek & Kohnberger

Pavel Kašpar st.

Při návštěvě oderského městského hřbitova jsem často bez zájmu procházel okolo vysokého pomníku z černé žuly se strohým nápisem „Alois Hnatek, 1857–1935“. Musím se přiznat, že jsem toto jméno z archíválií města Oder neznal a to až do doby, kdy jsem se, na prosbu příbuzné pana Aloise Hnatka, začal o jeho osobu i životní osudy podrobněji zajímat.

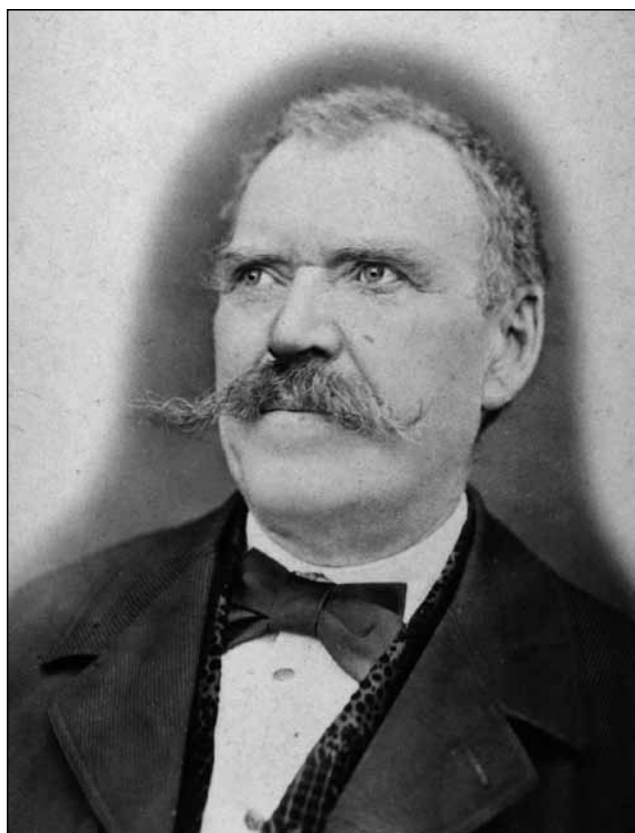
Hrobka Aloise Hnatka, sen. na městském hřbitově v Odrách (r. 2012). Foto autor.

Příběh začal v městečku Gross-Siegharts v Dolním Rakousku nedaleko hranic¹ České republiky. Právě zde se 18. června roku 1857 místnímu továrníkovi na textilní zboží Josefu Hnatkovi a jeho manželce Josefě rozené Egger narodil v domě čp. 1² jejich první syn Alois.³ Gross-Siegharts bylo v té době městem se 4 000 obyvateli s tradicí

rozvinuté textilní výroby⁴ a většina obyvatel také v tomto oboru pracovala. Otec Aloise – Josef Hnatek, zde v areálu zámku v roce 1860 založil továrnu na výrobu gumového zboží, kterou o pět let později rozšířil a přemístil do nových prostorů do ulice „Karlsteiner Strasse“.

Gross-Siegharts, dobová fotografie. V pozadí na levé straně je budova zámku, kde Josef Hnatek založil svou továrnu, www.ak-ansichtkarten.de

Josef Hnatek (*1822 / †1889), továrník v Gross-Siegharts, otec Aloise Hnatka, sen. Archiv Dr. Ute Liebau.

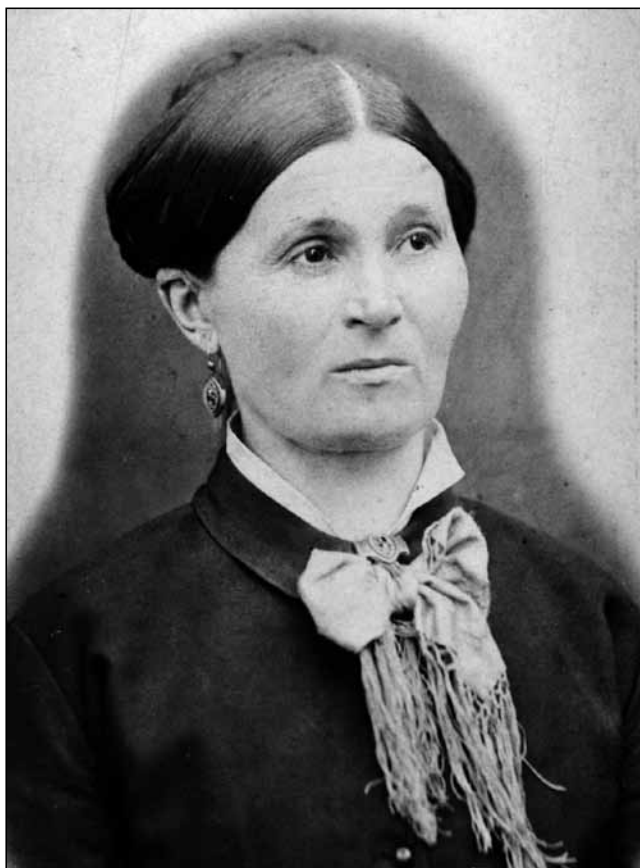
⁴Ve městě byly čtyři textilní továrny, přičemž v textilním průmyslu pracoval každý šestý obyvatel města.

¹Nejbližší větší města na české straně jsou Jindřichův Hradec a Znojmo.

²Dům čp.1 byla budova v areálu místního zámku.

³Alois měl celkem 14 sourozenců, přičemž tři zemřeli v dětském věku.

Zůstali: Leopoldine (*1859), Franz (*1860), Heinrich (*1862), Joseph (*1863), Rudolf (*1865), Julius (*1866), Maria (*1867), Friedrich (*1872), Ludwig (1873), Pavline (?) a Josefina (?).

Josefa Hnatek, roz. Egger (*1836 / †1907), matka Aloise Hnata, sen. Archiv Dr. Ute Liebau.

Alois Hnatek navštěvoval základní i měšťanskou školu ve svém rodném městě a ve studiu pokračoval na vyšším reálném gymnáziu⁵ v okresním městě Waidhofen an der Thaya.⁶

Waidhofen a. d. Thaya, dobová fotografie. Budova vyššího reálného gymnázia, www.ak-ansichtkarten.de

Po studiích nastoupil do továrny svého otce, kde se připravoval na převzetí řídicí funkce, které se ujal v roce 1880, kdy již vystupoval jako ředitel továrny. Seznámil se se slečnou Caroline Weinwurm z neďaleké obce Dietmanns a v roce 1883 s ní vstoupil

⁵Na tomto gymnáziu studoval i jeho mladší bratr Joseph - kmotr jeho dvou dětí narozených v Odrách, pozdější doktor práv a úředník ministerstva polního hospodářství ve Vídni. Je pravděpodobné, že Alois Hnatek po ukončení reálného gymnázia navštěvoval vídeňskou technickou universitu, která v té době ještě neudělovala akademické tituly.

⁶Thaya – německý název pro řeku Dyje.

do svazku manželského. Bydlel v Gross-Siegharts, v domě čp. 156, kde se jim ve šťastném manželství narodili tři děti – synové Alois,⁷ Carl⁸ a dcera Pauline.⁹ Dne 2. srpna 1890 však manželka Aloise – Caroline Hnatek umírá na „ochrnutí plic“ ve věku třiceti let a mladý vdovec Alois Hnatek se dvěma malými syny musel řešit nelehkou situaci své rodiny, včetně své další pracovní perspektivy.

Gross-Siegharts 1893. Alois Hnatek, sen. se svou matkou a dětmi Aloisem a Karlem z prvního manželství. Archiv Dr. Ute Liebau.

V nedalekém hlavním městě Rakousko-uherského císařství Vídni, založili v roce 1861 Isidor Schnek¹⁰ a Salomon Kohnberger¹¹ malou dílnu na elastické lemovky a šňůry, kterou v roce 1865 transformovali na veřejně obchodní společnost „Schnek & Kohnberger“ se sídlem na Biberstrasse 14. Z důvodu relativně vysokých provozních nákladů ve Vídni

⁷Alois Hnatek, jun. (*10. 10. 1885 Gross-Siegharts / † 30. 11. 1933 Krásné Březno u Ústí nad Labem).

⁸Karl Hnatek (*9. 10. 1886 Gross-Siegharts / † 28. 7. 1957 Salzburg).

⁹Pauline Hnatek (*1. 8. 1888 Gross-Siegharts / † 22. 3. 1889 Gross-Siegharts).

¹⁰Isidor Schnek (*14. 8. 1834 Třebíč / † 19. 5. 1886 Wien), jeho manželkou byla Janette, rozená Kohnberger – sestrou Salomona Kohnbergera. Isidor Schnek byl rovněž cenzorem úvěrového spolku První rakouské spořitelny, členem kuratoria nadace císaře Franza Josefa pro podporu drobného podnikání a d. Byl pohřben 21. května 1886 v židovské části (starý židovský hřbitov – I.TOR, skupina 5b, řada 1, hrob 19) vídeňského Centrálního hřbitova.

¹¹Salomon Kohnberger (*30. 7. 1838 Třebíč / † 12. 1. 1908 Wien). Od roku 1900 vládní rada.

Vídeň 1896. Rodina Aloise Hnatka sen. na oslavě šedesátých narozenin jeho matky Josefy Hnatek, roz. Egger. Pořadí osob v zadní řadě, zleva doprava: 1. bratr Leopold, 2. bratr Julius, 3. bratr Friedrich, 4. bratr Rudolf, 5. bratr Joseph, 6. Leopoldine – provdaná Schiefer, 7. neznámý, 8. sestra Pavlína, 9. bratr Franz, 10. manželka Luise, roz. Schwarz, 11. Alois Hnatek, sen. Sedící v přední řadě, zleva doprava: 1. Maria – manželka bratra Juliuse Hnatka, 2. sestra Josefína, 3. matka Josefa Hnatek, roz. Egger, 4. sestra Maria, 5. švagrová Maria, roz. Alesch – manželka bratra Heinricha, 6. bratr Heinrich. Sedící u stolku zleva doprava: syn Alois Hnatek, jun. a syn Karl Hnatek z prvního manželství. Archiv paní Erny Hnatek.

i rozšiřující se výrobě v oblasti alpakových¹² i tkaných vložek do bot a elastických provazů a pásků, přesunula firma svou výrobu roku 1866 do Oder a Kružberku¹³ v Rakouském Slezsku.

Továrnu v Odrách vedl mladší bratr Salomona – Eduard Kohnberger. Firma si pronajala v Odrách budovu čp. 93 po zrušené továrně na plátno Josefa Zimmermanna na Radniční ulici. Ve firmě bylo zaměstnáno 30 mužů, 20 žen a 10 dětí ve věku pod 14 let. Roční hodnota výroby dosahovala cca 90 000 zlatých. Protože manipulace s benzínem a terpentýnem byla z bezpečnostního hlediska uprostřed města velmi riziková, koupila firma v roce 1873 od Franze Hausnera pozemek o rozloze 34 arů a 145 čtverečních sáhů podél cesty do Louček na tehdejší „Vodní ulici“. Na tomto pozemku byla postavena hlavní tovární budova v neogotickém slohu podle návrhu vídeňského architekta Maxe Fleischera,¹⁴ do které se přestěhovala celá výroba z Radniční ulice. Výroba se dále zvyšovala a firma proto v roce 1881 postavila

12 Tkanina vyráběná ze srsti jihoamerické lamy – alpaky.

13 Pro uspokojení poptávky zavedla firma v Kružberku (Kreuzberg) centralizovanou výrobu gumových pracovních bot s převážně rukodělnou prací. Firma měla další pobočku v městečku Krucemburg na Vysočině.

14 Max Fleischer (*29. 3. 1841 Prostějov / †18. 12. 1905 Wien), významný vídeňský architekt, známý návrhy synagog.

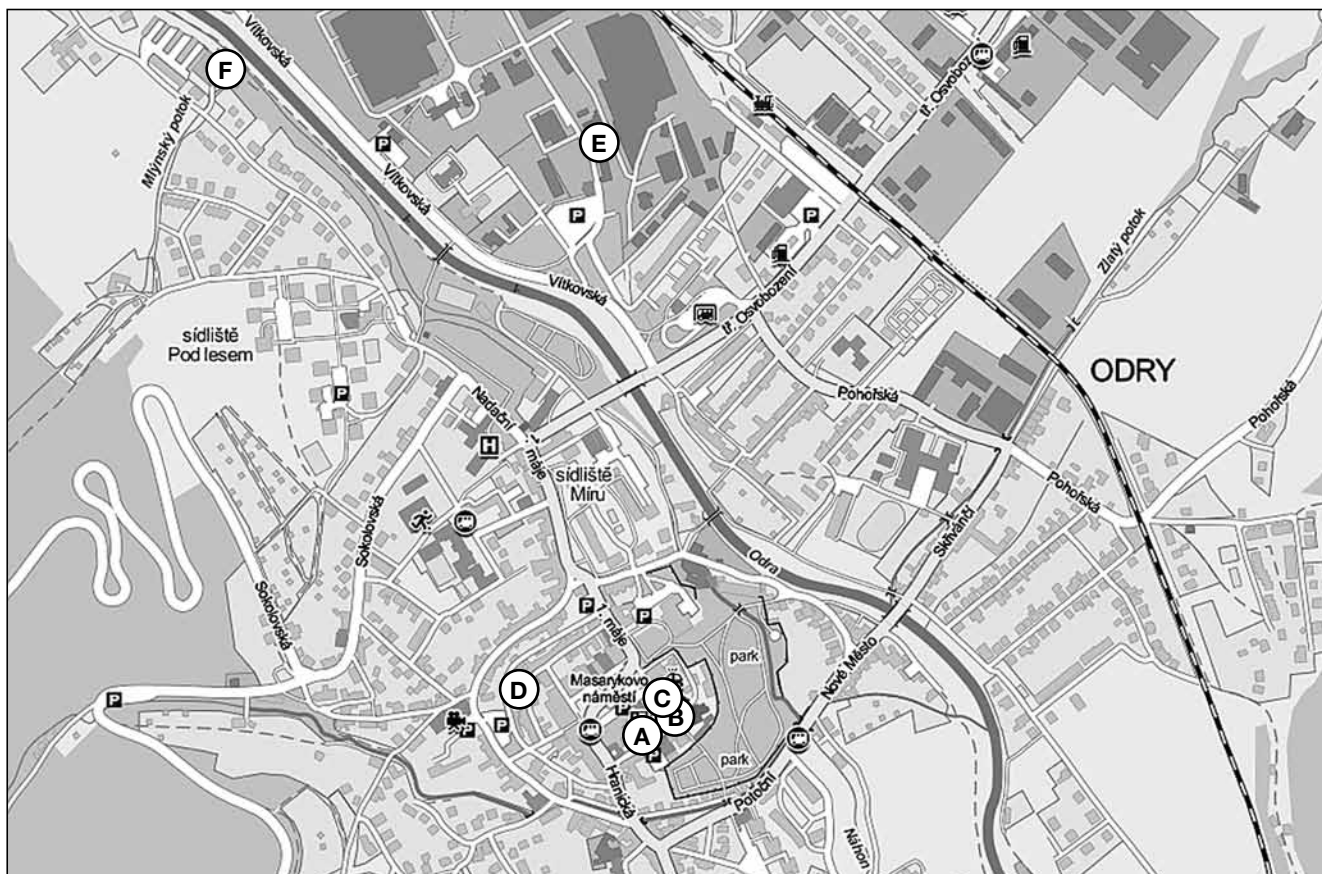

Salomon Kohnberger s manželkou Emilií, rozenou Loewy (1844 až 1912) a rodinou. Dobová rodinná fotografie, www.geni.com

dalších šest provozních budov. V roce 1890 zaměstnávala již tři úředníky, 60 mužů a 65 žen. Podnik vyráběl převážně lisované pryžové tahy pro holínky o celkové výši ročního obrátu 230 000 zlatých.

V době velkého rozvoje oderské firmy Schnek & Kohnberger, vstupuje roku 1891 do firmy Alois Hnatek. Neznáme dnes již okolnosti jeho rozhodnutí,

Rozmístění provozoven firmy Schnek & Kohnberger v Odrách. A – dům čp. 93 na Radniční ulici, B – dům čp. 6 rodiny Türk na Kostelní ulici, C – dům čp. 7 Aloise Hnatka, sen. na Kostelní ulici, D – dům čp. 77 na Okružní ulici, E – dům čp. 391, tovární budova v neogotickém slohu v areálu firmy, F – barvírna vlny a bavlny, Odrá-Nové Sady, čp. 82. Mapový podklad: www.mapy.cz

Odrá 1866. Budova firmy Schnek & Kohnberger na Radniční ulici čp. 93. Archiv Muzejního spolku Rolleder – Odrá, o. p. s.

*Odry 1873. Hlavní tovární budova firmy Schnek & Kohnberger u cesty do Louček (bývalá Vodní ulice).
Archiv Muzejního spolku Rolleder – Odry, o. p. s.*

ale jeho odborné zkušenosti a praxe v řízení podniku v Gross-Siegharts s podobným výrobním programem, byly zřejmě pozitivním a určujícím prvkem při jednání o jeho přijetí do oderské firmy. Alois Hnatek se ihned po vstupu do firmy zapojil jako vedoucí pracovník do jejího dalšího územního rozvoje.

V roce 1892 byla od Josefa Bellaka zakoupena v Odrách-Nové Sady textilní valcha, čp. 82 a adaptována na barvírnu ovčí vlny a bavlny. Bylo zde použito odstředivky s vodním i parním pohonem. Barvírna zaměstnávala 36 osob pod vedením dvou mistrů. V roce 1893 firma zakoupila na Okružní ulici od Bernharda Vogela další budovu, která byla zvýšena o jedno patro, včetně provedení montáže mechanických tkalcovských stavů.

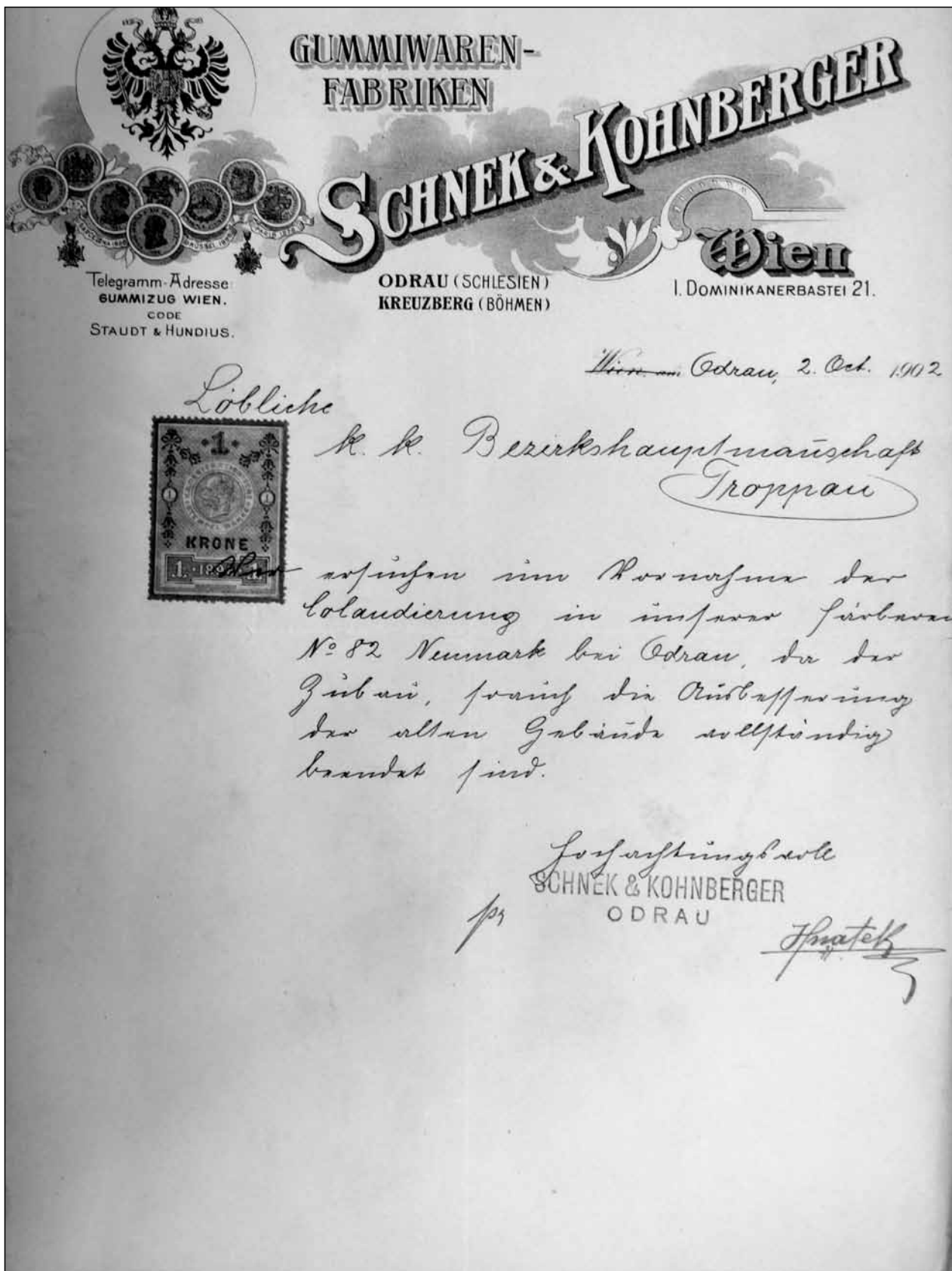
Velký podíl na rozvoji továrny v Odrách měl její šéf Eduard Kohnberger,¹⁵ kterého provázela pověst humánního člověka a zastávce chudých. Když v roce 1899 v 54 letech zemřel, převzal vedení oderské továrny jeho starší bratr a zakladatel firmy Salomon Kohnberger.

¹⁵ Eduard Kohnberger (*29. 3. 1845 Třebíč / † 26. 7. 1899 Odry). Byl pohřben v pátek 28. 7. 1899 v 11.00 v židovské části (starý židovský hřbitov – I.TOR, skupina 19, řada 1, hrob 20) vídeňského Centrálního hřbitova.

Barvírna vlny a bavlny firmy Schnek & Kohnberger v Nových Sadech čp. 82. Dobová fotografie. Archiv Muzejního spolku Rolleder – Odry, o. p. s.

Po příchodu do Oder v roce 1891 si Alois Hnatek pronajal byt v Kostelní ulici čp. 6 v domě Ferdinanda Türka. V sousedním domě čp. 7 bydlela rodina lékárníka Karla Schwarze se třemi dcerami. S jednou z nich, pohlednou 21letou Luisou, se Alois

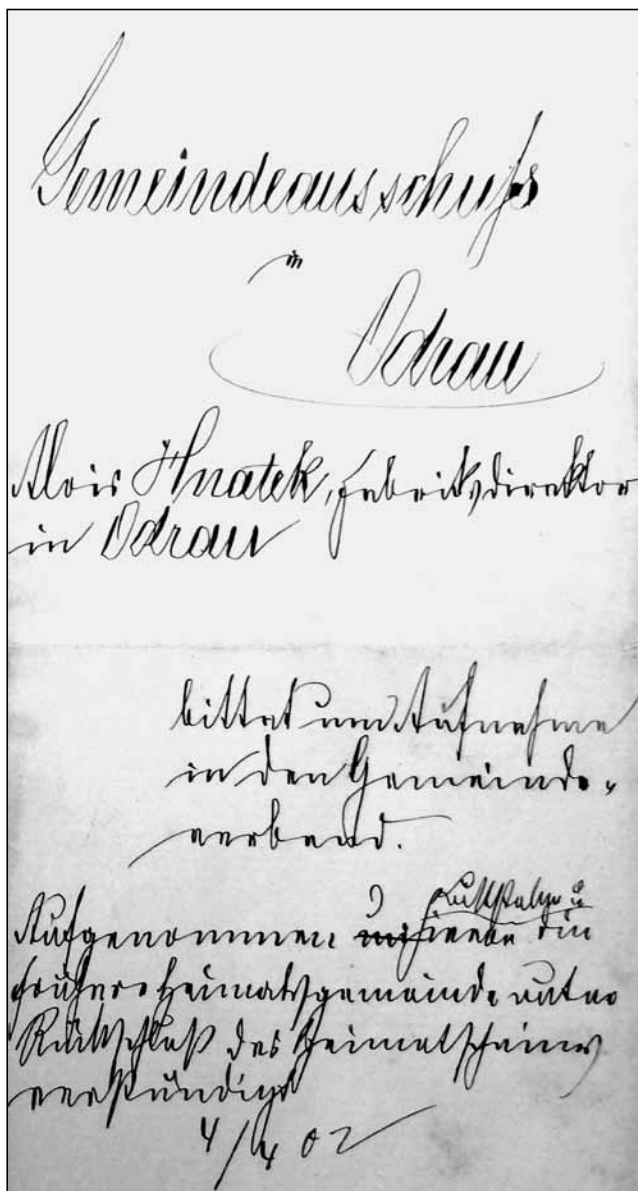
Korespondence Aloise Hnatka se stavebním úřadem v Opavě ve věci modernizace budovy barvírny čp. 82 v Odrách-Nové Sady. Soka Opava.

Odry, začátek 20. století. Pohled do Kostelní ulice. Dům Aloise Hnatka, sen., čp. 7 je na levé straně – druhý od kostela. Archiv Muzejního spolku Rolleder – Odry, o. p. s.

Odry 1899. Alois Hnatek, sen. s manželkou Luisou a dětmi na vycházce u „Třech smrků“ (pomístní název pro hranici tří katastrů – oderského, dobešovského a veselského). Archiv paní Erny Hnatek.

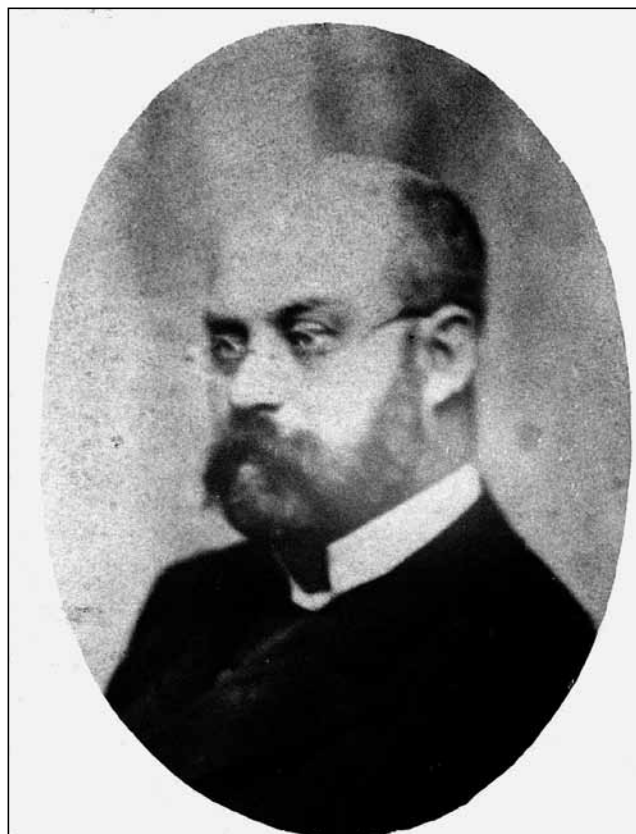

Udělení oderského domovského práva Aloisovi Hnatkovi a jeho dětem v roce 1902. Soka Nový Jičín.

Hnatek denně setkával a po dvou letech 7. února 1893 v oderském farním kostele sv. Bartoloměje spolu uzavřeli manželství.

Také jeho druhé manželství bylo opět šťastné, obdařené dalšími osmi dětmi. Jako první se v roce 1894 v domě čp. 6 narodila dcera Ida Josefa. V roce 1895 už manželé Hnatkovi bydleli ve vedlejší domě čp. 7, kde se jim narodil syn Johann Karel. Následovaly za sebou další děti – v roce 1897 Josefa Aloisia, v roce 1898 Otto Franz a v roce 1900 Fridrich Josef.

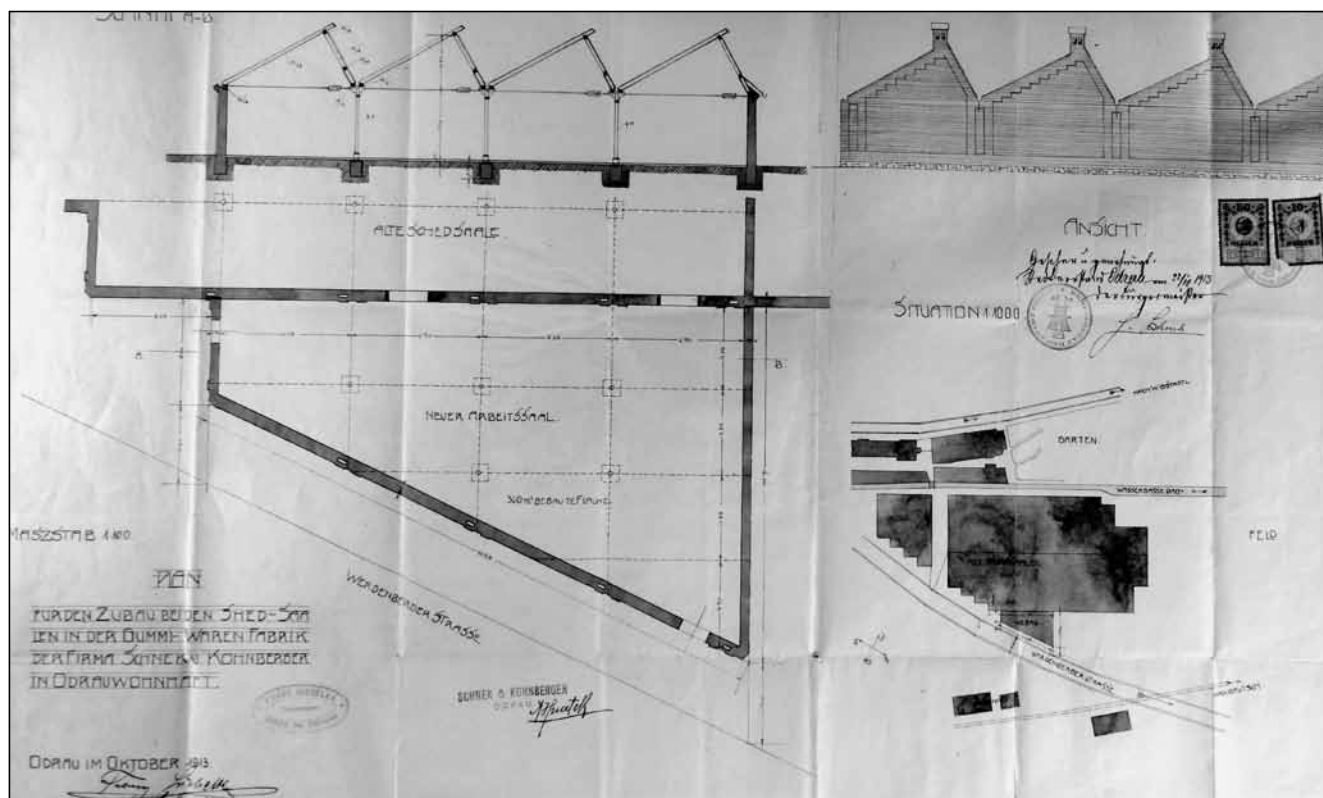
V roce 1901 se Alois Hnatek stává majitelem domu čp. 7 na Kostelní ulici a v následném roce se rozhodne zůstat v Odrách natrvalo. Dne 6. března 1902 proto žádá městskou radu o udělení domovského práva pro sebe, manželku a své děti. Z této žádosti se dovídáme, že pracuje ve firmě Schnek & Kohnberger jako ředitel. Dne

Karl Schwarz (*1842 / † 1917), lékárník v Odrách – otec Luisy Hnatek. Archiv Dr. Ute Liebau.

Alosie Schwarz, roz. Schimper (1856 / † 1924), matka Luisy Hnatek. Archiv Dr. Ute Liebau.

Odry, Schnek & Kohnberger 1913. Stavební plán přístavby budovy výrobní haly. Archiv Muzejního spolku Rolleder – Odry, o. p. s.

4. dubna roku 1902 je jeho žádosti vyhověno a rodina Hnatek je přijata do svazku občanů města Oder.

V dalších letech se manželům Hnatkovým narodily ještě další děti – v roce 1905 syn Walter Karl, v roce 1908 Josef Alois a v roce 1909 nejmladší dcera – Martha Josefa. V domě rodiny bývalo tak vždy veselo a plno, protože děti si přiváděly ze školy své spolužáky a navíc zde pobývaly i děti ze sousedního domu rodiny Türk. Jejich hry nezřídkou končily rozbitým nádobím a odřenými koleny. Vše to s úsměvem zvládala, včetně odpolední svačinky pro všechny děti, paní domu Luise Hnatek.

V roce 1903 byl Alois Hnatek zvolen náhradníkem do výboru městského zastupitelstva a v letech 1906 až 1909 a 1912 byl řádným členem výboru oderského zastupitelstva. V roce 1902 ředitel Alois Hnatek zastupuje¹⁶ firmu ve vnějších vztazích, přičemž se intenzivně věnuje stavebnímu rozvoji firmy. V letech 1902 až 1908 dále modernizuje barvírnu v Nových Sadech – její nadstavbou a zvětšením čistírny. Později se podílel i na projektové dokumentaci instalace zdroje – dynamu pro výrobu elektrického proudu pro osvětlení barvírny i části tovární budovy čp. 391. Rozvody osvětlení barvírny do hlavní továrny byly vedeny

¹⁶ Majitel firmy udělil Aloisi Hnatkovi tzv. „prokuru“, tj. právo zastupovat firmu ve všech právních úkonech, ke kterým dochází při provozu společnosti. Prokura se zapisuje do obchodního rejstříku a je tedy zřejmá všem obchodním partnerům. Prokurista se před své jméno podepisuje zkratkou „ppa“, nebo „pp“ („per procura“).

po dřevěných sloupech, převážně postavených na pozemcích továrny a částečně i na pozemcích cizích. Tyto rozvody přecházely přes starou silnici Vítkov – Odry a přes řeku Odru, přičemž nekolidovaly se státním telegrafním vedením, ani telefonním vedením Severní dráhy. Pro ochranu veřejnosti proti úrazům bylo pod vedením elektrického proudu instalováno síto. V roce 1907 ředitel Hnatek schvaluje stavbu strojovery a v roce 1913 rozšiřuje provozní prostory firmy přístavěním dalších hal s šedovými světlíky¹⁷ podél cesty do Vítkovy¹⁸ (Werdenberg).

V roce 1908 umřel ve Vídni majitel firmy Salomon Kohnberger.¹⁹ Dne 22. února roku 1910 byla firma transformována na komanditní společnost Schnek & Kohnberger pro výrobu gumového zboží se sídlem ve Vídni I, Biberstrasse 9, s pobočkou v Odrách. Jako hlavní společníci – komplementáři byli zapsáni Konrad Tiring²⁰ a Karel Mislap,²¹ závaznými společníky – komandisty se stali Hermann Schüller,²² Irene Tiring, Melanie Herrmann, Johanna

¹⁷ Šedový světlík – světlík jako součást pilovité konstrukce střechy.

¹⁸ Dnes již tato cesta neexistuje, zanikla při územním rozvoji firmy.

¹⁹ Salomon Kohnberger byl pohřben 15. ledna 1908 v židovské části (starý židovský hřbitov – I.TOR, skupina 51, řada 1, hrob 27) vídeňského Centrálního hřbitova. Společně s ním zde odpočívá i jeho manželka Emilie, rozená Löwy (†1912) a dcera Laura Stiassny, rozená Kohnberger (†1917) se svým synem Woldemarem Stiassnym (†1912).

²⁰ Konrad Tiring – vývozce ve Vídni III, Radetzkystrasse 8.

²¹ Karl Mislap, obchodník ve Vídni IX, Liechtensteinstrasse 44.

²² Hermann Schüller – vývozce ve Vídni.

Mislap, Martha Pollak²³ a Laura Stiassny.²⁴ Individuální prokuru měli oba hlavní společníci, kolektivní prokurou byli pověřeni David Wessely, Heinrich Mautner a Heinrich Frank.

V roce 1910 zavedl Arnold Schäfer²⁵ výrobu gumových řezaných nití, kterou ve firmě zprovoznili Angličan Wood a Němec Johann Herriger z Merhaimu.²⁶ Do roku 1920 vyráběla firma tento výrobek jen pro vlastní potřebu, později i pro tuzemské partnery, a od roku 1928 začala firma gumové řezané nitě vyvážet do zahraničí, včetně zámoří.

V roce 1912 převzal řízení firmy ředitel Arnold Schäfer,²⁷ který se nejvíce zaměřil na chemicko-technologický provoz. Byla proto zahájena výroba hadic, podpatků, lisovaných výrobků, pryžových desek a pryžových těsnění.

V červnu roku 1913 ředitel Hnatek zajišťoval stavbu výrobní haly a šatny pro dělníky a ještě v tomto

23 Irene Tiring, roz. Kohnberger – manželka Konrada Tiringa – vývozcice ve Vidni III, Radetzkystrasse 8, Melanie Herrmann – manželka továrníka ve Vidni VII, Lindengasse 13/15, Johanna Mislap, rozená Kohnberger – manželka Karla Mislapa – obchodníka ve Vidni IX, Liechtensteinstrasse 44, Martha Pollak, rozená Kohnberger – manželka Jacoba Hermanna – ředitele v Mailandu, Via venti settembre 22.

24 Laura Stiassny, rozená Kohnberger – manželka Dr. Sigmunda Stiassného – lékaře ve Vidni I, Giselstrasse 6.

25 Arnold Schäfer (*1876 Berlin / † ? Wien). Manželka Gisela Schäfer, rozená Stegerer (*1873 Berlin / † ? Wien). Dcera Ilse (*1906 Wien) zemřela v Odrách 20. 1. 1919 v domě čp. 386 na bývalé Vítkovské ulici (Wigstadlstrasse). Rodina bydlela od roku 1913 do roku 1931 v Odrách na Třídě 1. Máje (Bahnhofstrasse), čp. 260.

26 Specialista na technologii výroby řezaných nití z Kolína nad Rýnem (Köln). Merhaim je dnes čtvrtí Kolína.

27 Arnold Schäfer, od roku 1912 jeden ze tří úřadujících ředitelů firmy Schnek & Kohnberger. Dělu jejich kompetencí se nám nepodařilo v archívních dokumentech dohledat. V průběhu první světové války má ředitel Arnold Schäfer ve firmě dominantní postavení. Jeho zásluhou se podařilo udržet výrobu řezaných nití a zavést výrobu gumových hadic a těsnění.

Hrobka rodiny Kohnberger na starém židovském hřbitově vídeňského Centrálního hřbitova, kterou projektoval významný židovský architekt Wilhelm Stiassny, www.findagrave.com

roce vyřizoval povolení ke stavbě potěracího oddělení na parcele číslo 498/1 i budovy pro vulkanizaci na parcele číslo 524/2. V roce 1914 ochromila první světová válka výrobu zavedeného gumového zboží, ale když byla v roce 1915 prohlášena za důležitou

Odrů, Schnek & Kohnberger, 1908–1912. Pohled na firmu z Dobešovské silnice (Dobischwaldestrasse). Archiv Muzejního spolku Rolleder – Odrů, o. p. s.

Odry, Schnek & Kohnberger, 1908–1912. Pohled na výrobní budovu tkalcovny. Archiv Muzejního spolku Rolleder – Odry, o. p. s.

pro válečnou výrobu, získala významnou zakázku na stanové šňůry. V roce 1917 firma Schnek & Kohnberger obdržela další povolení k postavení provozní haly, parní kotelny, továrního komínu, strojovny a železniční vlečky. Na přípravě a schválení těchto staveb pracoval Alois Hnatek, vlastní stavby provedl oderský stavitel Josef Hurnik.²⁸

Po zhroutilí Rakousko-uherské monarchie v roce 1918 omezila firma Schnek & Kohnberger svou výrobu. Jejího obnovení dosáhla až v roce 1920.²⁹ A již v roce 1921 dodává na trh nové výrobky – míče, nepromokavé pláště, gumové punčochy a podvazkové pásy.

V prosinci roku 1922 byla listinou ministerstva vnitra založena v Praze I, Na příkopě 3 firma „Optimit, gumové a textilní závody, akciová společnost“, přičemž oderská firma Schnek & Kohnberger se stala její pobočným závodem s novým názvem „Optimit, Gummi und Textilwerke aktiengesellschaft, Filiale in Odrau“. Představenstvo akciové společnosti bylo voleno, s ohledem na požadavek nadpolovičního počtu členů – příslušníků Československé republiky s bydlištěm v tuzemsku, v následujícím

²⁸ Josef Hurnik (*1857 Opava / † 1925 Opava). Bydliště Odry, Vítěbská (Werdenbergstrasse) čp. 453.

²⁹ V červenci roku 1919 byli jmenováni ředitelé Arnold Schäfer a Alois Hnatek prokuristy (kolektivní prokura) komanditní společnosti Schnek & Kohnberger v Odrách.

Odry 1905. Alois Hnatek, sen. s rodinou na zahradě domu čp. 7 na Kostelní ulici. Zleva doprava, přední řada – sedící: Josefa Aloisia Schwarz, rozená Schimper - matka Aloisie (Luise) Hnatek, Fridrich Josef Karl, Otto Franz Josef, Alois Hnatek, sen., Johan Josef Karl. Zleva doprava, zadní řada: Ida Josefa, neznámá, Alois Johann, jun. (z prvního manželství), neznámý, Karl Josef (z prvního manželství), manželka Aloisie (Luise) Hnatek, rozená Schwarz. Archiv paní Erny Hnatek.

Odry 1931. Rodina Hnatek na zahradě domu čp. 7 na Kostelní ulici (Kirchengasse). Zleva doprava – stojící: Friedrich Hnatek, Ida Thomanek, rozená Hnatek, Karl Hnatek, Josefa Hnatek, Heinrich Thomanek, Johann Hnatek, Anna Hnatek, rozená Wurm – manželka Johanna Hnatka, Josef Hnatek, Walter Hnatek, Alois Hnatek, jun., Martha Hnatek, Otto Hnatek. Sedící zleva doprava: Grete Thomanek, Aloisie (Luise) Hnatek, Alois Hnatek, sen., Johan Gregor Hnatek – syn Johanna Hnatka (později manžel paní Erny Hnatek). Archiv paní Erny Hnatek.

složení: Konrad Tiring, Karel Mislav, Rudolf Mandl,³⁰ Ludvík Neumann,³¹ Karel Pollak,³² JUDr. Alois Brunclík³³ a Viktor Irmenbach.³⁴ Kolektivní prokurou byli pověřeni: ředitel továrny v Odrách – Arnold Schäfer, ředitel továrny v Odrách – Alois Hnatek a ředitel továrny ve Vídni III., Bachardgasse 24 – Heinrich Frank.

Alois Hnatek se ještě ve svých 65 letech, zapojuje do stavebního rozvoje firmy při zprovozňování dílen trikotového i pláštového oddělení a při rozšiřování výroby o plynové masky, klínové řemeny, profilové šňůry, gumové čluny a chirurgické zboží. O deset let později, v roce 1932, odchází do důchodu.

Bylo mu neuvěřitelných 75 let. Zasloužený odpočinek si však užíval jen tři roky. Umírá 7. dubna roku 1935 v Odrách, ve svém domě čp. 7 na Kostelní ulici. Na jeho poslední cestě ho 17. dubna 1935 vyprovodili oderský děkan Emil Pillich a jeho rodina za velké účasti zástupců a zaměstnanců firmy Optimit i obyvatel města Oder. Manželka Aloise

Hnatka, sen. – Luise přežila svého muže o 11 let, zemřela 18. července roku 1946 v Eutingenu v Německu.

Po smrti Aloise Hnatka zůstali a pracovali v Odrách až do vysídlení v roce 1946 jeho dva synové – Friedrich Hnatek s manželkou Wandou³⁵ a Josef Hnatek s manželkou Paulou,³⁶ dcera Ida³⁷ s manželem Heinrichem Thomankem a do sňatku v Opavě v roce 1942 i dcera Josefa Aloisia.³⁸

35 Friedrich Hnatek pracoval v akciové společnosti Optimit, gumové a textilní závody jako úředník. Oženil se 5. listopadu roku 1932 s Wandou Mendochou z Krakova. Bydli v Odrách, Nádražní ulice (Bahnsteig) čp. 411. Zemřel 13. února 1968 v Heidelbergu v Německu.

36 Ing. Josef Hnatek pracoval v akciové společnosti Optimit, gumové a textilní závody jako vývojový pracovník - specialita na elektroniku. V roce 1923 až 1928 získal ve Vídni vyšší vzdělání na Federálním výzkumném ústavu elektroniky. Po vysídlení pracoval u firmy Arnzt-Optibelt KG v Höxteru jako vedoucí oddělení klínových řemenů, kde zavedl nové technologie a uplatnil několik svých patentů. Oženil se 16. srpna roku 1934 s Paulou Sturm z Oder. Bydli v Odrách, Mendlova ulice (Mendelstrasse) čp. 618. Zemřel 15. července 1993 v Höxteru v Německu.

37 Ida Hnatek se 17. října roku 1918 provdala v Odrách za učitele večerní školy Dr. Heinricha Thomanka z Klokočůvku (Klein-Glockersdorf). Bydli společně s rodiči v Odrách na Kostelní ulici (Kirchengasse) čp. 7. Zemřela 15. ledna roku 1978 v Bad Kreuznach v Německu.

38 Josefa Aloisia Hnatek pracovala v akciové společnosti Optimit, gumové a textilní závody jako úřednice. V zápisech zasedání správní rady a valných hromad akciové společnosti je uváděna jako zapisovatelka. Provádala se 19. března roku 1942 v Opavě za Dr. Augusta Schütteleho. Zemřela 9. prosince roku 1952 v Eppelheimu v Německu.

30 Rudolf Mandl, ředitel Všeobecné české bankovní jednotky v Praze II, Maiánská 43.

31 Ludvík Neumann, ředitel Všeobecné české bankovní jednotky v Praze II, Na příkopě 3.

32 Karel Pollak, inženýr ve Vídni I, Esslinggasse 2.

33 JUDr. Alois Brunclík, advokát v Praze II, Žitná 53.

34 Viktor Irmenbach, advokát v Praze II, Sadová 9.

Jeho ostatní děti, včetně Otty Hnatka,³⁹ opustily v dospělosti své rodné město a s rodinami se usadily v severozápadních Čechách,⁴⁰ v Šumperku a později v Novém Jičíně.⁴¹

V současné době nám početnou a významnou oderskou rodinu Hnatek připomíná jen hrobka dlouholetého ředitele oderské firmy Schnek & Kohnberger – pana Aloise Hnatka, sen. na oderském městském hřbitově. A málokdo ví, že zde odpočívá muž, který se svou 40letou prací významně podílel na rozvoji oderské firmy Schnek & Kohnberger, později Optimit, a. s. i na rozvoji samotného města Oder.

Odry 1931 až 1934. Alois Hnatek, sen. s manželkou Luisou v okně svého domu čp. 7 na Kostelní ulici (Kirchengasse). Archiv Dr. Ute Liebau.

Poděkování

panu Wilfriedovi Türkovi a rodině Aloise Hnatka, sen., paní Edeltraud Hahn, rozené Hnatek, paní Dr. Ute Liebau, rozené Winkler a paní Erně Hnatek, rozené Reichardt za poskytnutí fotografií a informací o rodině Hnatek i panu Emilu Mateiciucovi za úpravu fotografií pro tisk a překreslení situačních plánů firmy Schnek & Kohnberger.

39 Ing. Otto Hnatek zemřel 3. listopadu 1976 ve Vídni, kde žil od roku 1942.

40 Ing. Alois Hnatek, jun. se 12. února roku 1921 oženil v Ústí nad Labem (Aussig) s Margaretou Brode. Zemřel 30. listopadu 1933 v Krásném Březnu (Schönpriesen).

Karl Hnatek se 24. února roku 1914 oženil v Radošově (Rodisfort) u Karlových Varů s Annou Lang. Zemřel 28. července 1957 v Salzburku v Rakousku.

Johann Hnatek se 4. července roku 1925 oženil v Benešově nad Ploučnicí (Bensen) s Annou Wurm. Zemřel 18. srpna 1962 v Simbachu v Německu.

Walter Hnatek se 30. března 1937 oženil v Liberci (Reichenberg) s Emilií Suttner. Zemřel 29. září 1962 v Norimberku v Německu.

41 Martha Hnatek se provdala 30. června 1934 v Šumperku (Mährisch Schönberg) za Waltra Thamma a pravděpodobně do roku 1946 žila s rodinou v Novém Jičíně (Neutitschein). Zemřela 9. října 1973 ve Wetzlar v Německu.

Použité zdroje

Böhm, Johann: *Gedenkbuch der Stadt Odrau*. Odrau 1929.

Rolleder, Anton (1903): *Geschichte der Stadt und der Gerichtsbezirkes Odrau*. Steyer.

Špírek, František (1966): *100 let závodu Optimit v Odrách*. Odry.

Heimatbrief der Stadt Odrau und Umbekung, č. 207–212 / 1984, str. 29.

Heimatbrief der Stadt Odrau und Umbekung, č. 213–218 / 1985, str. 165.

Zpravodaj Optimit Odry č. 2 / 91, str. 14–16.

Zpravodaj Optimit Odry č. 3 / 91, str. 9–11.

Zpravodaj Optimit Odry č. 4 / 91, str. 11, 12.

Zpravodaj Optimit Odry č. 5 / 91, str. 10, 11.

Optimit Gumové a textilní závody, a. s. Odry, protokoly ze zasedání správní rady, inv. č. 8, č. ev. jedn. 2, ZA Opava.

Optimit Gumové a textilní závody, a. s. Odry, protokoly ze zasedání správní rady, inv. č. 9, č. ev. jedn. 3, ZA Opava.

Korespondence a stavební plány firmy Schnek & Kohnberger, inv. č. 890, sign. XII/130, č. ev. 1123, Soka Opava.

Krajský soud v Opavě, oddělení firemních spisů – Schnek & Kohnberger, inv. č. 346, sign. AI146b, č. ev. jedn. 34, ZA Opava.

Optimit Gumové a textilní závody, a. s. Odry, osobní a rodinné doklady akcionářů, inv. č. 45, č. ev. jedn. 8, ZA Opava.

Optimit Gumové a textilní závody, a. s. Odry, plány celkové situace továrny a továrních objektů, inv. č. 5, karton 1, ZA Opava.

Sčítací listy živností pro obec Křížová, inv. č. 895, č. ev. jedn. 631, ZA Opava.

Sčítací operáty – Odrau r. 1890, inv. č. 1120, č. ev. j. 92, Soka Opava.

Sčítací operáty – Odrau r. 1900, inv. č. 1233, č. ev. j. 214, Soka Opava.

Sčítací operáty – Odrau r. 1910, inv. č. 1348, č. ev. j. 340, Soka Opava.

Evidence obyvatel města Odrau, 1820–1945. Archiv Muzejního spolku Rolleder.

Kartotéka říšských občanů města Odrau, 1941, inv. č. 2520, Soka Nový Jičín.

N, I-N, sig. Od I 17, inv. č. 1067 1831–1862, Odry, ZA Opava.

N, I-N, sig. Od I 27, inv. č. 1077 1824–1894, Odry, ZA Opava.

N, I-N, sig. Od I 40, inv. č. 11722 1895–1910, Odry, ZA Opava.

O, I-O, sig. Od I 33, inv. č. 1067 1881–1907, Odry, ZA Opava.

O, I-O, sig. Od I 38, inv. č. 10735 1907–1932, Odry, ZA Opava.

Z, I-Z, sig. Od I 28, inv. č. 1078 1874–1904, Odry, ZA Opava.

Odry, 2014. Kostelní ulice (Kirchengasse), čp. 7 – Muzeum Oderska. Do roku 1946 dům rodiny Hnatek. Foto autor.

Geburts-buch, Gross Sieghart, 1857–1910, St. Pölten, www.matricula-online.eu.

Traunung-buch, Gross Sieghart, 1883, St. Pölten, www.matricula-online.eu.

Toten. buch, Gross Sieghart, 1890, St. Pölten, www.matricula-online.eu.

Z, sig. ES V9, inv. č. 11523, 1889–1935, Suchdol – evangelická matrika, ZA Opava.

Archiv Dr. Ute Liebau.

Archiv paní Edeltraud Hahn.

Archiv paní Erny Hnatek.

www.fried.ikg

www.matricula-online.eu

www.ak-ansichtskarten.de

www.mapy.cz

Ing: Pavel Kašpar st.

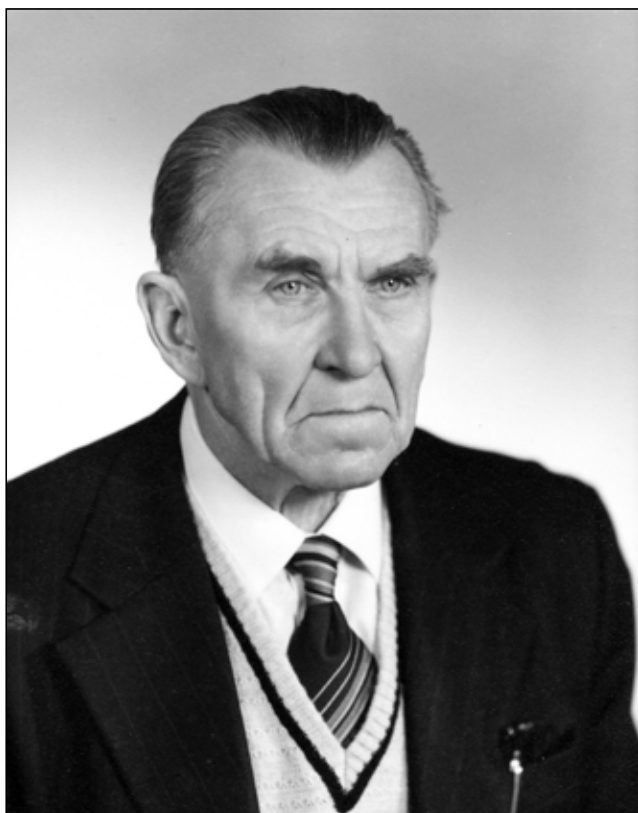
Kontakt: pkst1@seznam.cz

František Šustek ze Spálova

Radim Jarošek

Motto:

„Láskou k místu odkud pocházíme, počíná naše láska k celému světu.“

František Šustek (r. 1990).

V letošním roce si připomínáme stoleté výročí narození Františka Šustka – učitele, organizátora kulturního života, člověka, který svůj život zasvětil vlastivědě Spálovska a hudbě.

S jeho jménem jsem se poprvé setkal někdy na počátku devadesátých let, když jsem uviděl časopis Oderské vrchy. Byl to pro mne tenkrát objev, vlastivědná periodika mi byla vždycky blízká a toto se navíc přímo dotýkalo Poodří. Oderské vrchy byl jedním z podnětů, které nakonec vedly k vydávání POODŘÍ. Netušil jsem tenkrát, že je to již třetí období, co časopis vychází a jaké obtíže jeho vydávání sebou neslo.

Neznal jsem ani jeho duchovního otce Františka Šustka a ani později jsem se s ním osobně

nesetkal a k jeho dílu jsem se dostal až nyní při zpracování medailonu k jeho kulatému výročí.

Od přátel z Oderska jsem slyšel o šíři jeho zájmu i hloubce znalostí, ale i tak mě jen letmé seznámení s jeho prací ohromilo a naplnilo inspirativní radostí.

Nejbližší je mi jeho vlastivědná činnost a z té přímo dýchá nadšení pro „své“ Spálovsko. Nebylo na amatérské úrovni, systematickým a dlouhodobým úsilím se F. Šustek dopracoval k pečlivému poznání míst s nimiž spojil svůj život. Z jeho obširné korespondence, kterou si pečlivě zakládal v opisech, z jeho sešitů přeplněných poznámkami, vane dnes v době globalizace už pozapomenutý obrozenecký duch. Duch, který na odlehlem Spálovsku měl v sobě sílu strhnout další ke spolupráci na společném díle a nachází i další následovníky.

Celkem F. Šustek publikoval v různých periodikách více než 160 příspěvků, na dalších desítkách článků i publikací se podílel jako spoluautor. Jejich přehled přesahuje možnosti tohoto článku, a proto jsou uvedeny na webových stránkách časopisu POODŘÍ v sekci Osobnosti.

Věnoval se především kulturně-historickým a etnografickým tématům, jako jsou místní a pomístní jména, nářečí, větrné mlýny, lidové písně i tance, abych uvedl jen ta, která mu byla nejbližší, bylo jich však mnohem více.

I když se zaměřil na témata nepříliš konfliktní, musel překonávat překážky – ekonomické, politické i lidské. Shrnuje je věta v jeho dopisu z r. 1980, kde se dočítáme, že: „Napsat vzpomínky na poválečnou historii hudebního života v Odrách by bylo záslužné, horší ovšem bude je otisknout při dnešních obtížných poměrech v tisku. ... Historie není dnes „papaláši“ žádána, lidé však o ni zájem mají.“

Srovnatelnou šíři aktivit jako ve vlastivědě projevoval v hudbě, ať už jako aktivní hudebník nebo jako organizátor kulturních akcí. Hrál na několik nástrojů v množství souborů, učil v hudebních školách a především vychovával mladé hudebníky v dětských a mládežnických tělesech, které založil a vedl.

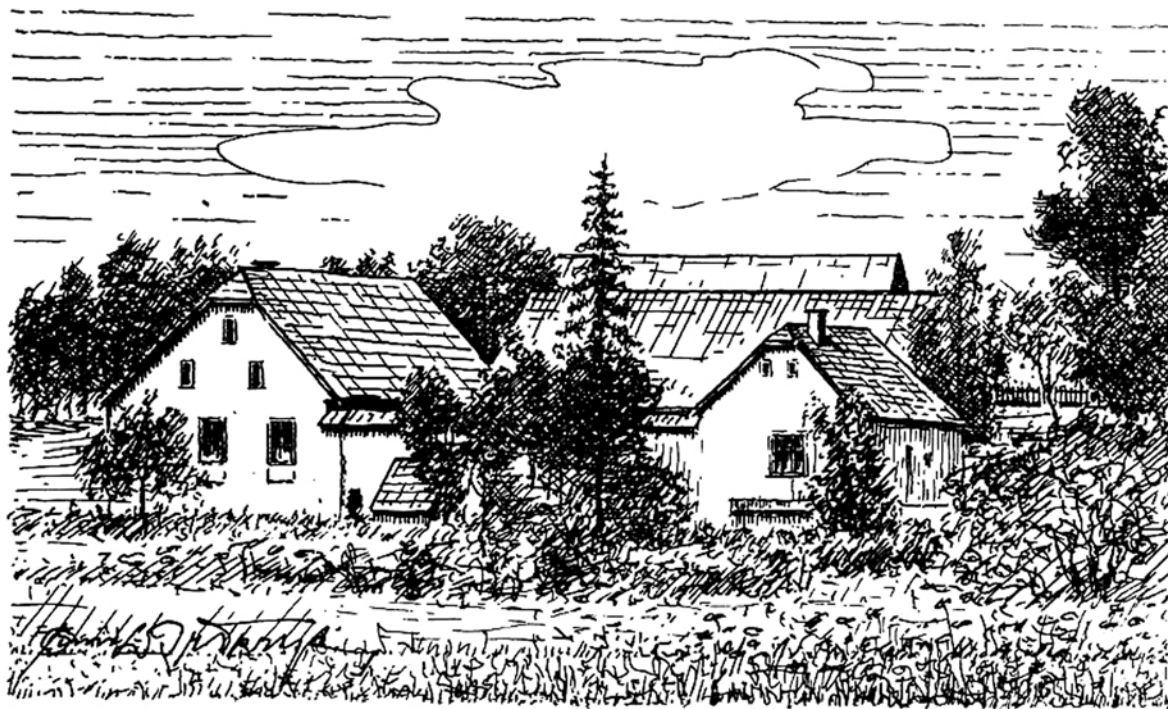
I po své sedmdesátce se F. Šustek ochotně dělil o své vědomosti se zájemci o vlastivědu na četných besedách a přednáškách a svým slovem

1738 - 1988

250 let rodové držby rodu Šustků na usedlosti č. 21 ve Spálově

Bývalá selská usedlost č. 21 ve Spálově, postavená v letech 1878–1881

Perokresba: Emil Přikryl, Bílovec 1988

provázel poznávací zájezdy, pořádané vlastivědným kroužkem. Ochotně se také věnoval studentům, kterým poskytoval materiál k diplomovým pracím. Obecní zastupitelstvo ve Spálově u příležitosti oslav osmdesátin udělilo F. Šustkovi čestné občanství obce Spálova za „celoživotní práci jubilanta na úseku školství, místní kultury a vlastivědy“.

František Šustek zemřel ve věku nedožitých 85 let v pondělí 12. července 1999.

Přišli se s ním rozloučit nejen spoluobčané, ale i řada vlastivědných spolupracovníků ze širokého regionu. Jeho odchod znamenal bolestnou ztrátu zejména pro obyvatele a vlastivědné pracovníky Spálovska, širokého okolí Vítkova a Oder, i když jeho celoživotní působnost významně přesahovala uvedenou oblast.

Dne 14. května 2005 (šedesáté výročí založení měšťanské školy F. Šustkem) mu byla slavnostně odhalena pamětní deska. Nachází se na průčelí základní školy ve Spálově a byla zhotovena kameňáckým Jakubík z Oder.

Pestrý a dlouhý život je obtížné shrnout do několika stran, navíc je obtížné psát o takové osobnosti, jakou F. Šustek nepochybně byl. Zvolil jsem proto trochu alibistické řešení – otiskujeme jeho vlastní životopis z r. 1992, doplněný krátkým stylizovaným rozhovorem. Následují úryvky z korespondence

s Rudolfem Míkem z Luboměře. Domnívám se, že právě ony jej velmi dobře a autenticky vystihují.

Vlastní životopis

Narodil jsem se 26. 7. 1914 ve Spálově (nyní okr. N. Jičín) v zemědělské rodině. Rodiče: otec František Šustek, rolník na gruntě č. 21 (nar. 9. 11. 1873 Spálov 21 – zem. 24. 10. 1945), matka Marie Šustková, roz. Klevarová (nar. 7. 12. 1871 Spálov 11 – zem. 9. 1. 1954), pův. švadlena. Měl

Pamětní deska ve Spálově.

jsem o 13 roků starší sestru Františku Šustkovou, učitelku (nar. 20. 2. 1901 - zem. 11. 10. 1941) a o 2 roky starší sestru Marii, která zemřela brzy po narození.

Rod Šustků je na Spálovsku doložen již v r. 1572, kdy jeho prapředek Matěj Šustek obdržel privilegia na „Zástružný“ vodní mlýn na Odře (č. 122) poblíž Klokočůvku pod Švédskou skálou nad ústím říčky Čermenky do Odry. Na tomto mlýně se rod Šustků udržel po 3 pokolení a odtamtud se rod rozšířil do Spálova, Luboměře, Barnova i do širšího okolí, i do německých obcí pod jménem Schustek. V současné době žije přímo ve Spálově kolem 40 rodin Šustků, takže je třeba jednotlivé rodiny rozlišovat pomocí „přezdisek“ (přezdívek).

Na našem gruntě č. 21 ve Spálově je rod Šustků usídlen v přímé linii od r. 1738 po meči již v 7. pokolení. Letos 1992 je tomu již 254 let. Před rodem Šustků sídlily zde rody: Skřehot, Klevar, Hradečka, Fisel a Strýk.

Na Spálovsku, v českých dědinách Spálov, Luboměř a Heltinov, zjistil genealog Ant. Brňák z písemných pramenů celkem 65 rodových držeb usedlostí v trvání přes 100 let po meči i po přeslici, a to ve Spálově 45, v Luboměři a v Heltinově 20. Pro srovnání uvádím: V letech 1937–1941 byly v Čechách uděleny pocty pamětními listy 128 rodům, jejichž příslušníci dokázali nepřetržité držení usedlosti v jednom rodě po meči nebo po přeslici nejméně po dobu 100 let (PhDr. Václav Davídek, Staré usedlé rody v Čechách, časopis Rodopisné společnosti, č. 4, Praha 1941). Z tohoto srovnání nepochybně vyplývá, že Spálovsko v tomto ohledu má patrně primát v českých zemích. Tím si vysvětlíme rodovou lásku k půdě, která bohužel pozdějšími zásahy do vývoje zemědělství v nedávné době byla vykořeněna.

Mé školní vzdělání. Obecnou školu jsem vychodil ve Spálově (5 tříd v letech 1920–1925), měšťanskou školu ve Vítkově (4 třídy v letech 1925–1929), pak jsem jeden rok pracoval doma v zemědělství, načež jsem vystudoval státní učitelský ústav ve Slezské Ostravě (4 ročníky 1930–1934 ukončené maturitou).

Zkoušku učitelské způsobilosti pro školy obecné jsem vykonal v r. 1936 ve Slezské Ostravě, zkoušku způsobilosti pro školy měšťanské (II. odbor: M, F, Ch, Bi) v r. 1940 v Hradci Králové. V r. 1942 jsem vykonal zkoušku z jazyka německého v Praze. Z vlastního zájmu jsem v r. 1946 navštěvoval přednášky národopisu na Karlově univerzitě v Praze. V r. 1951 jsem vykonal v Ostravě zkoušky způsobilosti pro vyučování hudební výchově a hře na housle na středních školách a v r. 1954 jsem absolvoval školení konzervátorů ochrany přírody a krajiny v Hoříně u Mělníka.

Novomanželé Marie, rozená Peringerová a František Šustek (Rozsochy, 4. června 1942). Foto zapůjčila Kamila Ambrožová.

Novomanželé Marie, rozená Peringerová a František Šustek (Rozsochy, 4. června 1942). Foto zapůjčila Kamila Ambrožová.

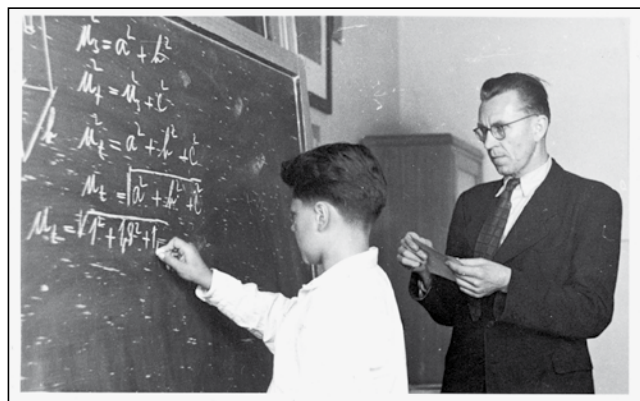
Po maturitě na učitelském ústavu jsem působil jako učitel v Jablunkově na Těšínsku (1934–35), v Oseku u Lipníka (1935–36) a v Zámorských u Kelče (září 1936). Vojenskou službu jsem vykonával od 1. 10. 1936 nejprve v Olomouci, pak v leteckém učilišti v Prostějově a nakonec u 5. leteckého pluku v Brně jako podporučík letectva.

Z vojenské služby jsem byl propuštěn až 15. 12. 1938 pro brannou pohotovost státu. Po měsíci nezaměstnanosti jsem byl od 26. 1. 1939 do 31. 10. učitelem v Hradešíně a v Semicích na okrese Český Brod.

Od 1. 11. 1939 jsem byl přeložen do Prahy, kde jsem v době okupace vyučoval na řadě škol, až do konce roku 1946. Ke konci okupace jsem byl na podzim 1944 totálně nasazen na stavbu elektrárny ve Štěchovicích nad Vltavou. Po osvobození Spálova (7. 5. 1945) jsem ve svém rodišti Spálově založil 14. 5. 1945 měšťanskou školu, na níž jsem byl do 31. 8. 1945 ředitelem (dovolená z Prahy). V té době jsem také zajistil 24. 5. 1945 otevření české měšťanské školy v Odrách.

Průkazka vojenského letce.

Ze závěrečných ústních zkoušek na střední škole v Odrách v r. 1952.

Od 1. 1. 1947 (po návratu z Prahy) jsem působil na měšťanských školách ve Spálově, ve Vítkově a v Odrách a dne 1. 3. 1954 jsem byl povolán do funkce inspektora kultury při tehdejší ONV ve Vítkově. V roce 1956 jsem se zase vrátil do školy ve Spálově, na níž jsem byl ředitelem do konce školního roku 1959. V Praze, ve Spálově, ve Vítkově a v Odrách jsem na školách, na nichž jsem působil, vedl úspěšné žákovské orchestry. Byl jsem proto požádán odborem školství ve Vítkově, abych přešel do hudebního školství, na což jsem přistoupil, protože mám hudbu rád.

A tak jsem od 1. 9. 1959 působil přes pět let jako učitel hudby na lidových školách umění, a to nejdříve 5 roků na LŠU ve Vítkově, pak ještě 7 měsíců na LŠU v Odrách. Od 1. 9. 1961 jsem zařídil otevření hudební školy ve Spálově, jako pobočky LŠU v Odrách. Věnoval jsem se především dětským hudebním souborům, smyčcovým i dechovým orchestrům, s nimiž jsem se pravidelně dostával v soutěžích umělecké tvořivosti do okresních a krajských kol, a třikrát jsem se dostal s orchestry i do ústředního kola, a to dvakrát do Prahy, jednou do Bratislavy. Protože mi však v r. 1965 nebyla uznána plná aprobace učitele hudby pro LŠU a v důsledku toho mi byl snížen plat, odešel jsem učit (M a Hv) od 1. 4. 1965 na základní devítiletou školu v Odrách.

Dne 1. 9. 1965 jsem se vrátil zase na ZDŠ ve Spálově, kde jsem znovu založil dětskou dechovou hudbu. Od 1. 8. 1969 jsem byl jmenován zástupcem ředitele ZDŠ v Jistebníku, kde jsem na škole založil pěvecký sbor a 30 člennou dětskou dechovou hudbu, a zde jsem také odešel 1. 8. 1975 do důchodu.

Ale i v důchodu jsem ještě podle potřeby vpomáhal na školách v Jistebníku, v Odrách a ve Spálově při zastupování učitelů. Poslední dětskou dechovou hudbu jsem vedl jako důchodce ve Spálově pod zřizovatelem JZD Průkopník po dobu 12 let, od 1. 11. 1978 do 1. 12. 1990. Od té doby

Pionýrský orchestr střední školy v Odrách (r. 1953).

Pionýrská dechová hudba a pěvecký soubor v Jistebníku v r. 1974.

již hudební soubory nevedu a věnuji se převážně vlastivědě Spálovska a okolí na území Oderských vrchů.

Co znamená být kulturním a tvůrčím pracovníkem na Spálovsku v Oderských vrchách?

Pracovat v kulturní a vlastivědné činnosti na zapadlém venkově znamená pustit se s odhodláním a chutí do každého úkolu, který je v dané době a prostředí nutný. Jako učitel jsem měl před sebou vzor Vilibalda Ševčíka, učitele a buditele na Spálovsku (1865–1915), o němž Vojta Beneš (bratr presidenta Ed. Beneše) napsal: „Vilibald Ševčík nevěřil, jako věřili jiní, že pro vlast lze pracovat jen v Olomouci a milovat ji jen v Brně. Byl přesvědčen, že vlast je a musí být vlastní svého lidu i tu mezi táhlými kopci, jimiž jde k severovýchodu Odry“.

Tak jsem také já po sedmiletém působení v Praze z vlastního rozhodnutí odešel do svého rodiště Spálova, kde jsem po osvobození založil se svými spolupracovníky měšťanskou školu (14. 5. 1945) a společně jsme se s nadšením pustili také do kulturní a vlastivědné práce. Založili jsme ve Spálově archiv a muzejní sbírku a brzy jsme začali vydávat časopis „Oderské hory“ (1947–50)

Jakým oborům jste se převážně věnoval?

Především to bylo povolání učitele. Domnívám se, že to byl nějaký rodový impuls, volání rodu, že jsem se rozhodl být učitelem. Moje sestra Františka tehdy studovala na učitelku ve Slezské Ostravě, a také můj dávný předek 6 pokolení přede mnou Jiří Weverka byl rektorem spálovské školy. Chovám po něm rodinnou památku Postilu z r. 1667, kterou získal podle vepsaného Ex libris s podpisem 8. Aprilis 1748. Můj předek Jiří Weverka se narodil 12. 2. 1700 v Pusté Polomi na Opavsku a ve věku devětatváceti let přišel do Spálova jako učitel v r. 1729, kde po 40 letech těžké učitelské práce zemřel 12. 10. 1771. Měl 5 dětí a jeho nejstarší dcera Marie Teresie se provdala roku 1764 za spálovského sedláka Jiřího Šustka na č. 21, mého přímého předka. Jiří Weverka přišel do Spálova v době velmi pohnuté, v době dlouholetých selských bouří proti útlaku vrchnosti. Slouží jistě k jeho ctí, že neohroženě pomáhal poddaným psaním žádostí, stížností a žalob. Utlačovaným je třeba vždy pomáhat.

Vedle pedagogické práce jsem se od dětství věnoval hudbě a od studentských let vlastivědě a národopisu (lidopisu) Spálovska a Oderských vrchů.

Krajina Spálovska a Oderských vrchů a jejich historie.

Mé rodiště Spálov leží v srdci Oderských vrchů nad horním tokem řeky Odry, 17 km severovýchodně od jejího pramene, uprostřed trojúhelníku, jehož vrcholy jsou města Vítkov, Odry a Potštát. Nadmořská výška Spálovska je v rozmezí od 500 do 600 m, takže podnebí je dosti drsné. Oderské vrchy

jsou převážně náhorní plošina, na níž jsou pole a vesnice, rozbrázděná hlubokými zářezy Odry a jejích přítoků se zalesněnými stráněmi údolí. Zvlněná krajina se skromnou dojímavou krásou poskytuje s kopců výhledy na Jeseníky (Praděd, Roudný) a Beskydy (Radhošť, Lysá).

K souvislému osídlení Oderských vrchů došlo nejvíce ve 13. století za tzv. velké kolonizace, ale archeologické nálezy dokazují, že sporadické osídlení zde bylo již dříve, v mladší době kamenné.

Spálovsko leží na rozvodí mezi Baltským a Černým mořem, a proto vždy v historii bylo hraničním územím: ve středověku bylo v hraničním hvozdu, v novější době vždy na hranicích krajů a okresů, navíc Spálovsko před vysídlením Němců tvořilo Český poloostrov v okolním německém osídlení. Tato skutečnost byla dříve příčinou národnostních sporů a nátlaků. Proto také Vilibald Ševčík v r. 1910 založil ve Spálově spolek Národní Jednota.

Jak jste začínal a pokračoval v hudbě?

Jako malý chlapec v předškolním věku jsem velmi rád hrál na foukací harmoniku a hrál si s píšťalkami. Moji rodičové oba rádi zpívali (otec hrál i na housle) a byli členy kostelního sboru, v němž matka zpívala soprán, otec bas.

Ve čtvrté třídě jsem začal chodit hrát na housle k místnímu varhaníku a kapelníku Antonínu Šimovi, který ve varhanickém kursu v Brně byl žákem hudebního skladatele Leoše Janáčka. Za jeden rok jsem přešel Malátovu školu na housle a varhaník mne začal brát na housle do kostelní hudby, která na mne velmi citově působila. Také zkoušky mší a vložek na faře se mi líbily. Pan farář Kyselák při zkoušení figurálek dával mužským zpěvákům po cigáru, zpěvačkám a mně po čokoládě. Když jsem chodil do měšťanky, hrával jsem ve Vítkově na školních besídkách a ve Spálově mne kapelník již stavěl na hry v kině Moravia ve Spálově (při němých filmech), a když jsem chodil do třetí a čtvrté měšťanky, tak mne stavěl kapelník již na I. housle na plesích a tanečních zábavách, ovšem s povolením školy a za dozoru rodičů.

Když jsem vystoupil ze školy, začal jsem hrát na půjčené violoncello. Uplatnil jsem se ve smyčcové hudbě Sokola při tehdy oblíbených operetách. Ale na koupení vlastního nástroje nebylo peněz. Sestra Františka, která v té době již chodila na učitelský ústav ve Slezské Ostravě mi vypravovala o tom, že na ústavě mají velký smyčcový orchestr a že velké nástroje dostanou studenti vypůjčit. Rozhodl jsem se tedy, že půjdu studovat na učitelský ústav, abych také mohl hrát v orchestru. A tak jsem na ústavě začal hrát převážně na cello. Učil jsem se nejdříve sám, pak mne prof. Jan Šoupal (sbormistr Moravských učitelů) dal studovat zdarma ke koncertnímu mistru ostravského divadla Bohuslavu Pavlisovi. Za odměnu jsem učil dva mladší

František ŠUSTEK
 hudbní školy v dílech
 742 37 SPÁLOV, č. 21
 okr. Nový Jičín telefon 96926

Vynášení smrti ve Spálově (16.3.1986).

1) Naše my Hraěnu, pákně přistojení, hde hu postavímy? ... atd.
 Na fojtovy vrato, fojtko bude ráda,
 že má kamardoto, a fojtko ešce rožy,
 že má oěrné oěi.

2) *volně*
 smrdná neděla, hdes klůěa daua? Daua semtych daua květně neděli.

3) *Hybně*
 Kará by dívka smrk nanásua, ta by pachókům gatě uátaua.
 no dýbovom kvátku

4) Zymu smy už vyněsi, vesno smy vém přiněsi, ponímámo krásná, podarujtě māsua, ... atd.

G. Šustek, Spálov 21
 26. 2. 1986

Notový zápis Vynášení smrti ve Spálově.

spolužáky pro školní orchestr tu látku, kterou jsem se sám naučil.

V hudbě jsem pokračoval a naučil jsem se hrát na tenor, trombón, pak klarinet a saxofon, klavír a akordeon a postupně jsem se naučil obstojně hrát na většinu běžných hudebních nástrojů. Již jako učitel jsem studoval housle a klavír na hudební škole v Přerově, a pak housle v Praze u prof. konzervatoře Oty Šilhavého, žáka prof. Otakara Ševčíka. Během své učitelské dráhy jsem hrál ve všech svých působištích s řadou kapel různých žánrů od tanečních a jazzových kapel až po symfonickou a komorní hudbu (např. v Praze v Pražském symfonickém orchestru dirigenta V. Šaka).

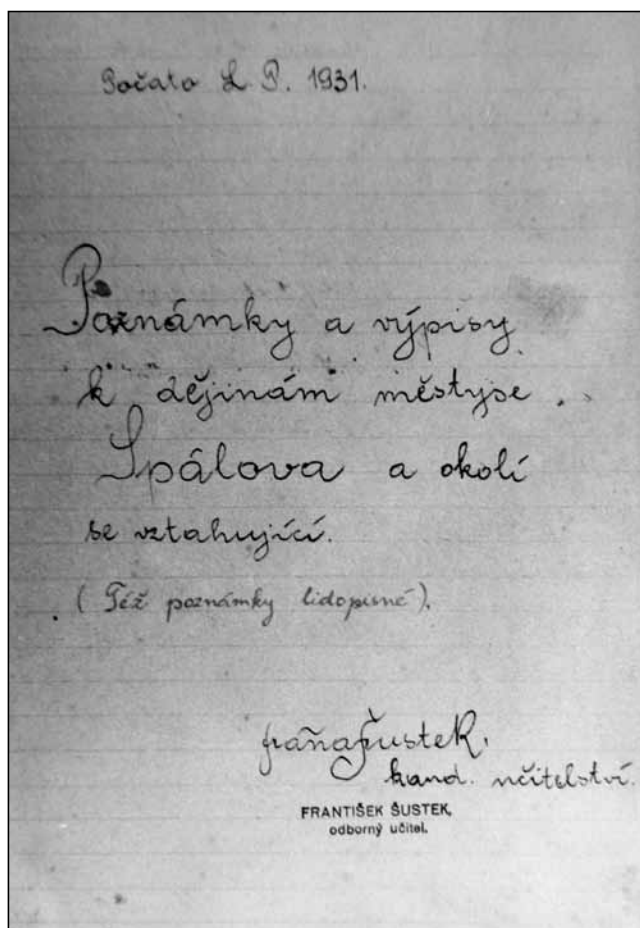
Eduard Mik a František Šustek v r. 1988 ve Spálově v restauraci U stromu.

V současné době (1992) již pomalu přestávám hrát, neboť mám potíže se šlachami na prstech při hře na klávesové nástroje (nedosáhnou oktávu) a také vypovídají zuby, kterých je třeba při hře na dechové nástroje.

Hudebních vědomostí a zkušeností jsem však plně využil při sbírání lidových písní a tanců na Spálovsku a při úpravách skladeb pro orchestr.

Jak jste pracovali ve vlastivědě a jaké jste museli překonávat překážky?

V r. 1932 jsem se zúčastnil vlastivědné přednášky luboměřského písmáka a kronikáře Rudolfa Míka u příležitosti 100. výročí povýšení Spálova na městečko a udělení dvou výročních trhů. Tato přednáška o historii Spálova mne tak zaujala, že jsem se začal o dějiny Spálova blíže zajímat. Jako student jsem bydlel ve Slezské Ostravě u spisovatele Antonína Hořínka, přítele Fr. Sokola-Tůmy a tajemníka Slezské matice osvěty lidové. Pan Hořínek měl bohatou vlastivědnou knihovnu, z níž jsem si mohl vypůjčovat knihy a časopisy a články řady vlastivědných spisovatelů Vinc. Praska, Frant. Slámy, Jos. Zukala, Vác. Hauera a knihy vydávané Maticí Opavskou. Navštěvoval jsem také přednášky a exkurze ostravského historika prof. Aloise Adamuse a přednášky spisovatele Vojtěcha Martínka. Od r. 1931 jsem si začal dělat poznámky a výpisky z literatury a z pramenů s názvem „Materiály“,

Titulní strana první rukopisné knihy „Materiály, poznámky a výpisů k vlastivědě a lidopisu Spálovska a okolí“ (osobní archiv).

kterých do současné doby mám již přes 30 rukopisných knih.

Za okupace, když Spálovsko připadlo do Sudet a naše vlast byla smrtelně ohrožená, šli jsme „ke kořenům“ a hledali jsme útěchu a spásu v historii a lidopisu. V r. 1942 jsme založili na Spálovsku Vlastivědný kroužek Oderské vrchy, jehož členy byli ze starší generace Rudolf Mík a Josef Král z Luboměře a spálovský rodák František Maršálek z Olomouce. Z mladší generace byli členy František Šustek, Josef Šustek a Antonín Brňák, všichni ze Spálova. Jako nejlepší a nejpilnější spolupracovník se brzy ukázal spálovský kronikář a genealog Antonín Brňák, který bohužel již nežije (9. 12. 1920 – 2. 11. 1979).

Současně vznikl tehdy také v Praze Kroužek rodáků ze Spálovska, jehož organizátory byli František Šustek, Ferdinand Štaff a Jan Freisler, všichni ze Spálova. Organizovali jsme společné přednášky a besedy a kupovali jsme pro zájemce ve Spálově a v Luboměři vlastivědnou literaturu v pražských antikvariátech, takže vznikly na Spálovsku dosti bohaté soukromé knihovny pro studium historické vlastivědy a lidopisu. Činnost rodáků v Praze jsme však museli brzy zastavit (scházeli jsme se v kavárně v Riegrových sadech na Vinohradech), protože nám hrozilo nebezpečí zatčení (po zatčení

Fotografie z roku 1970 zachycuje Bohumila Míka, Václava Kaplického, Františka Šustka a Antonína Brňáka.

a popravách Aloise Tilla, rodáka ze Spálova a jeho syna Jana v Praze).

Po osvobození naší republiky v r. 1945 trvalo tři roky, než se nám podařilo začít vydávat časopis „Oderské hory“. Vycházel v letech 1947–1950, načež byl úředně zastaven. Další časopis se nám s obtížemi podařilo vydávat pod názvem „Vítkovsko“ v letech 1958–1961 při muzeu ve Vítkově. Byl po zrušení vítkovského okresu také zastaven. Po několikaleté přestávce tzv. „Pražském jaru“ 1968 se podařilo dostat povolení k vydávání vlastivědného zpravodaje „Oderské vrchy“ v letech 1969–1972, ale také tento časopis byl úředně zastaven 12. června 1972.

Tráva pod balvanem nemůže růsti do té doby, než balvan někdo odvalí. Tak také my jsme museli čekat až na návrat svobody, demokracie a lidských práv, a mohli jsme v r. 1991 obnovit činnost vlastivědného kroužku jakožto spolku, a mohli jsme znovu začít vydávat vlastivědný zpravodaj Oderské vrchy, zatím bohužel se značnými finančními potížemi.

Na závěr

Dalo by se ještě hovořit o širokém významu a užitku vlastivědné a lidopisné práce. O důležitosti časopisů jakožto přípravy pro zpracování monografií. O autorech, jejichž díla považuji za vzory pro vlastní práci. O technice práce při sběru a zpracování materiálu různých oborů (sběr písní a tanců, slovník nářečí, soupis místních a pomístních jmen, pečeti a razítka, materiál z lidové architektury, starý způsob hospodaření, lidové kroje, rodopisné práce a j.). Víím, že při mém věku 78 let již asi nestačím udělat všechno, k čemu mám sebraný materiál. Ale je třeba udělat co nejvíce. K tomu je třeba udržet si zdraví, jasnou mysl a chuť k práci.

Návštěva u Eduarda Míka v Luboměři v květnu 1988. Zleva: Bohumil Mik, Eduard Mik, František Šustek, Rudolf Maršálek (Foto Stanislav Šindler).

Končím slovy Alexandra Humboldta: „Kdo něco chce, dokáže zpravidla víc než ten, kdo jen něco umí.“

Ve Spálově 28. července 1992.
František Šustek, Spálov 21.

František Šustek

Úryvky z dopisů Františka Šustka Rudolfu Míkovi z let 1942 až 1974

Praha 6. prosince 1942

O té fotografické práci by se daly napsat celé stránky, ale chci jen zdůraznit, aby každý snímek byl opatřen datem expozice, místem (číslo domu, trať a pod.) a jménem fotografa, jakož i názvem fotografovaného předmětu např.: „Větrák“ u Luboměře (v pozadí Liptáň) fotografováno 29. října 1942 foto Josef Šustek, Spálov 121.

Celou práci by bylo nejlépe organisovat takto: Pozvěte si spolupracovníky třeba na neděli odpoledne

S Rudolfem Míkem.

k sobě nebo si udělejte schůzku někde v klidné místnosti ve Spálově a vysvětlete jim podle knihy dr. Stránské postup při práci. Scházejte se tak asi jednou měsíčně a prodebatujte si úkoly a postup, dotazy, pochybnosti a návrhy. Kdyby byly mírové poměry, bylo by nejlepší vydávat pro Spálov s okolím vlastivědný sborník (asi jako „Kravařsko“ nebo „Záhorská kronika“), který by třeba nesl název „Oderské vrchy“ nebo podobně. V něm bychom

uveřejňovali drobné zprávy i větší statě o dějinách, lidopisu a vlastivědě Spálovska a okolí. Teprve po několikaleté takové drobné práci pustili bychom se do souborného díla.

Praha 5. února 1942

Lituji ztráty dvou lidí, kteří ještě mohli pro Spálovsko něco vykonat. Je to moje sestra Františka, s kterou jsme si vždy plánovali, že obnovíme starý lidový kroj (ona uměla krásně vyšít). Kromě toho zapisovala staré lidové tance, písničky i ukázky nářečí. Zнала práci se lnem od semene až po hotové plátno. To by bylo záhodno důkladně popsat. Bez ní to ovšem nedovedu a pak také nemám nyní se Spálovem kontakt. Druhý velmi nadaný člověk, který měl zájem o Spálovsko, byl můj spolužák (zemřelý) Leoš Grill v Hranicích. Pocházel z Bohumína, ale ženu měl z Jindřichova a již jako student se mnou navštívil Spálov. Byl všestranně nadaný malíř (také hudebník) a chtěl vždy v budoucnu přenést krásy spálovských zákoutí do oleje, akvarelu či perokresby. Byl také ochoten ilustrovat (když jsem s ním před ½ 2 rokem mluvil) náš vlastivědný časopis, který snad jednou budeme vydávat.

Další zajímavý zjev, který je charakteristický pro Oderské vrchy, je vedle nádherných a dosti hojných lesů, množství větrných mlýnů. Jejich počet je na mapě tak značný, že nikde jinde ve střední Evropě není jich takové množství pohromadě. Ale již také mizejí a je třeba je aspoň zachránit v popisech a snímcích. Souvisí to s tím důležitým zjevem, že v Oderských horách byly kolonizovány z větší části náhorní plošiny, kdežto strmá údolí zůstala zalesněna. Na těchto náhorních plošinách mohly větry dobře pohánět větrné mlýny, proto bylo v Oderských horách tolik větrných mlýnů, větrných motorů, pump atd. O tom by bylo záhodno vydat soubornou ilustrovanou studii, v níž by se zachytil počátek a vývoj těchto „větřáků“, život a práce mlynářů, názvosloví zařízení a součástek (česky i německy) atd.

Praha 16. září 1942

Škoda, že nemám tolik volného času, jak bych si přál. K tomu, abych mohl prostudovat a zapsat spálovské nářečí, lidové písně, zvyky atd., zkrátka spálovský folklor, potřeboval bych se více a častěji zdržovat doma. A to jde bohužel s velkými obtížemi.

Praha 14. října 1942

Bohužel nemám tolik času, kolik bych na to potřeboval. Hodně času (nejvíce) zkonsumuje škola (učím na pokusné diferencované hlavní škole v Praze-Nuslích), dále neméně hudba. Studuji housle, piano a hraji v Pražském filharmonickém orchestru (právě studujeme Dvořákovu symfonii „Z Nového světa“, Schubertovu „Nedokončenou“ a Beethovena)

a kromě toho hraji ještě v kavárně, abych si přivydělal nějaký groš.

Nyní pracuji právě na spálovském slovníku a jsem Vám velmi vděčen za Vaše cenné příspěvky. Mám již zapsáno kolem tisíce slovíček a frází. Je to práce zdlouhavá, ale velmi zajímavá.

Praha 2. listopadu 1942

Abych se zdokonalil v českém jazyce a mohl aspoň obstojně zvládnout úkol, který mám před sebou pro nejbližší dobu t. j. sepsat slovník spálovského nářečí, dal jsem se zapsat do kursů češtiny pro učitele hlav. škol. Tam aspoň v hrubých rysech probíráme historický vývoj čes. jazyka z praslovanštiny přes staročeštinu a středočeštinu po dnešní spisovný jazyk. Když jsme minulou sobotu (s dr. Mrázkem) probírali vývoj přechodníků a já jsem podotkl, že ve Spálově zní přechodník (kleče, klečíc, klečíce) „klečaci“ pro všechny tři rody a obě čísla, zvolal dr. Mrázek nadšeně: „To je pravá perla!“, a hned se ptal, odkud jsem a co je to za nářečí. Takový tvar se totiž v českých nářečích již dnes nevyskytuje a je znám z písemných památek spisovné češtiny ze 12.–13. století. Je to tedy archaism, který žije snad dnes již jen ve spálovštině.

Jak je to směšné; nářečí, které neuvědomělí lidé ve Spálově považují za sprosté a hrubé, je v očích vědce perlou. Nesmíme se snažit stůj co stůj mluvit spisovně; doma, v rodině, na dědině máme mluvit starou, poctivou spálovštinou (myslím tím i nářečí v Luboměři, které je ještě více zachovalé ve svých původních tvarech a vazbách).

Praha 18. listopadu 1942

Jsem tak zaneprázdněn, že dokončuji tento dopis až po třech dnech. Všichni učitelé musíme pracovat kromě školy 2 hodiny denně v zásobovacích a lístkových komisích na magistrátních úřadovnách. Tím ovšem trpí jak má vlastivědná práce, tak také má druhá láska – hudba. Musil jsem dočasně zastavit studium houslí a klavíru a přerušit spolupráci s Pražským symfonickým orchestrem.

Z vystoupení v Praze za okupace.

Praha 9. dubna 1943

Žákovský orchestr v Praze

... v neděli jsme měli besídku, jejíž program příkládám. Velmi se nám zdařila a kritika byla neobyčejně příznivá. Já jsem měl na starosti žákovský orchestr. Možná, budeme takto žákovské matiné na přání občanstva opakovat.

Dnes nehleďte na úpravu; píši skleněným perem a průpisem, abych měl opisy odeslaných dopisů. Pošlu ta skleněná pera také Vám a Brňákovi, aby vaše dopisy byly také zachovány v průpisech.

Vaše postřehy a výsledky bádání a pozorování jsou velmi dobré a důležité. Proto je nenoste v hlavě, ale co nejrychleji všechno co víte, přeneste na papír. Musíte si uvědomit, že všechno, co není napsáno odchází současně a nenávratně s nositelem myšlenek, byť by ty myšlenky byl sebelepší. Tímto způsobem již lidstvo o mnoho poznatků přišlo. I kdyby jiné věci touto Vaší činností trpěly, jednáte správně, protože Vaše práce se musí posuzovat z hlediska našich potomků, ne z úzkého hlediska přítomnosti.

Pro ostatní pracovníky jsem poslal řadu knížek. Prohlédněte si „Moravskou lidovou keramiku (Pepík Šustek), „Horňácko“ (p. Král, Luboměř) a pročtete si knížku Horák: „Náš kraj a lid“ s výňatky od našich nejlepších lidopisných spisovatelů. Mám radost, že jsme ve Spálově pohnuli zájmem o dějiny a vlastivědu a že si chlupci čtou hodnotné knihy místo bezcenných moderních románů a „Rodokapsů“.

Praha 16. září 1943

Pro Pepíka Šustka jsem poslal v balíčku polštářek a razítko, které má sloužit k popisování vlastivědných snímků. Snímek opatřený těmito daty bude mít dokumentární cenu. Tak na př. z ohniskové dálky, vzdálenosti od předmětu a velikosti obrázku dá se vypočítati skutečná velikost objektu (třeba stavení) i když již nebude státi.

Praha 7. října 1943

Mám k Vám velikou prosbu. Zajděte v neděli s Tondou Brňákem změřiti všechny detaily posledního větráku mezi Luboměřem a Lindavou (rozměry střechy, kabátu, křídel, výšky poschodí, celého větráku, všech trámů a kol s přísluš. náčrt) a pečlivě je zapište. Já se tam bohužel v nejkratší době nedostanu, a až bych se tam dostal, mohlo by být pozdě. Později pak přeměřte i větrák Balerů, třeba je nový, ale je to práce jednotlivce a má národopisnou cenu.

Bolelo mne srdce při vzpomínce na osud spálovského tisu, který zašel veřejností i světem nepoznan před několika lety. Kdyby se byl včas oznámil památkovému úřadu a přestaly se z něho lámat

větve (podle starodávného zvyku ke kocánkám na Květnou neděli), mohl státi podnes. Pamatuji si dobře, jak jsem z našeho gruntu vídával na Jankově zahradě před Kubicevým gruntem veliký, tmavý, jakoby zasmušilý a věky pamatující tis...

Bylo by záhodno, aby se všechny staré stromy sepsaly do archu na obecním úřadě a vyhláškou obecní pod pokutou bylo zakázáno jejich porážení.

Praha 14. listopadu 1943

Navštívil jsem Zemědělské museum v Praze a uviděl tam skutečně zajímavé lidopisné sbírky z našeho kraje, protože většina věcí by se u nás dala sebrat též a museum (třebas na zámku ve Spálově) zařídit.

Praha 13. prosince 1943

A nakonec ještě jednu bolest. Mám již Rolledra (Gesch. d. Stadt Odrau) skoro v hrsti, jen není ještě vyřešeno to zaplacení. To co oni požadují, (2kg špeku nemůže Pepík Š. ve Spálově sehnat. Nemohl by mi aspoň 1kg přenechat k tomu účelu p. Král a odpočítati si to z účtu za knížky? Promluvte s ním o tom a přispějte k tomu i Vaší snahou, aby mi ta vzácná kniha neutekla, protože bychom ji v budoucnu třebas již vůbec nesehnali. Nezáleží na tom, kdo ji bude mít, ale je třeba ji zachránit pro Spálovsko. Zaplatím každou cenu za „prostředek“ k nakoupení, jen abych tu knihu pro sebe a pro Spálovsko získal.

Praha 25. června 1944

Chtěl bych ještě s Vaší součinností uskutečnit jednu velmi důležitou věc, a to jest založit archiv význačných rodáků, občanů, starostů, hospodářů, kněží, učitelů, lékařů, řemeslníků atd. na celém Spálovsku. Představuji si tu věc podobně, jak již ji částečně realizoval Jos. Šustek ve Spálově v oboru fotografování, a to ve formě jakési abecední kartotéky. Jenže k fotografii každého jednotlivce připojili bychom životopis a popis jeho zásluh a práce. Až jednou budeme vydávat vlastivědný sborník, měli bychom již tuto osobní část archivu připravenou. Nejlepší by myslím bylo k tomu vypracovat dotazník, ten pak rozeslat příslušným osobám nebo jejich potomkům k vyplnění a sepsání, a po obdržení abecedně zařadit.

Praha 13. února 1944

Kdyby se mi tedy něco stalo, veškerou mou vědeckou a regionálně vlastivědnou literaturu odkazují do úchovy Vám s přáním, aby pak byla s Vašimi knihami po Vaší smrti uložena do knihovny archivu Spálovska, která by sloužila budoucím pracovníkům. V případě, že by celá rodina zašla, nechť náš statek ve Spálově je věnován celý ve prospěch zřízení vlastivědného a lidopisného musea Spálovska, archivu a knihovny, jakož i na zaplacení odměn pracovníkům, kteří budou o Spálovsku bádát a psát

a k založení vlastivědného časopisu („Oderské vrchy“ – vlastivědný časopis Spálovska a okolí.)

Praha 4. června 1944

Nevím sice ještě, jestli studijní dovolenou dostanu, ale už se na ni připravuji. Dávám si do pořádku kolo, abych mohl jezdit v létě (těžko se shání „obutí“), na zimu jsem si objednal výborné lyže (budou stát asi 2000 K !). Lyžařské boty mám ještě z dob míru, pracovní do škaredého počasí jsem si sehnal. Dostanu-li stabilní propustku, budu bydlet ve Spálově, když ne, pak mohu zdarma bydlet u p. Mikulíka ve Stříteži a budu domů dojíždět. ... Začal jsem již dříve také šetřit, abych měl také finanční základ pro tento důležitý, ale nerentabilní podnik. Budu muset velmi skrovně žít, abych s tím vyšel. Stačí, když se najím a vyspím; víc pro sebe nepotřebuji. Víím, že mne mnozí lidé nepochopí (i inteligence) a též mě někteří budou považovat za podivína nebo za blázna, ale tím se nedám odradit. Peníze a hmotný prospěch není všechno na tomto světě, jsou také jiné hodnoty a statky, které mají jinou cenu, než cenu peněz. Vám o tom ani psát nemusím, protože Vy nejlépe znáte takové vnitřní uspokojení, neboť jinak byste po denní dřině nemohl večer sednout za stůl a psát...

Jediná překážka, která se mi staví v cestu je slábnutí zraku. Je mi letos třicet let a pozoruji již dost zřetelně, že na dálku již dobře nevidím. Hodně jsem v poslední době četl v knihovnách a čítárnách, 4x týdně večer hrál, ba i četl v zatemněných elektrkách, a to si oči nedaly líbit.

Stálo by za pokus sestavit starou hudeckou kapelu, jak bývalo za starých časů, než přišla „dechová“ čili „plechová“ hudba – jak svědčí podnes přezdívkou: „Cymbál“, „Basník“ v Luboměři.

Praha 10. listopadu 1944

Byl bych rád, kdyby se mi povedlo, dostat se domů na rodný grunt a při tom se věnovat vlastivědě, dějinám a lidopisu svého rodiště a kraje. Zde ten život nestojí za nic. Člověk žije jak zvíře bez četby a bez kulturního osvěžení. Jen stále člověku

Rodinné foto ve Spálově za okupace (prázdniny r. 1941).

hrozí koncentrákem a tresty za sabotáž. Právě mi přišel výhružný dopis (po zeměd. dovolené), že mám ihned u firmy nastoupit, jinak že budu potrestán výchovným táborem. Schovám si ho na památku, aby potomci věděli, v jakém hrozném teroru jsme museli žít a při tom ještě duševně tvořit. Snad se můj návrat do Spálova s pomocí Boží uskuteční.

Odry, 22. března 1955

Jistě je Vám známo, že ve spolupráci s učitelkou Olgou Michalíkovou z Vítkova provádím sběr a popis starých spálovských a luboměřských tanců.

Olga Michalíková se mnou navštívila všechny staré tanečnický a tanečnice ve Spálově, v Luboměři i ve Stříteži a podařilo se jí všechny tance dobře popsat.

S Olgou Michalíkovou na sběru písní a tanců u Marty Mikové ve Spálově (Foto O. Weiner, 1955).

Po této přípravné práci v terénu vytvořila si z mladých učitelů a učitelek osmiletky ve Vítkově taneční soubor, který staré spálovské tance nacvičoval. Soubor se brzy rozrostl o mimoučitelské kádry a přešel k závodu Brokát ve Vítkově. Dnešní jeho název je Soubor písní a tanců „MORAVICA“ při ZK Brokát.

Při všech dosavadních vystoupeních vystupoval soubor v jednoduchých stylizovaných krojích dívek (modrotisková sukně a bílá halenka) a v tmavých kalhotkách a bílých košilích u chlapců. Na SLUT v Odrách zapůjčil si soubor lašské kroje od vysoké školy báňské v Ostravě, které jsou charakterem dosti příbuzné bývalým spálovským krojům. Toto opatření však natrvalo nestačí. Je třeba provést rekonstrukci spálovského a luboměřského kroje. Není rozumné do našeho kraje zanášet cizí kroje, např. slovácké, když se nám podařilo obnovit pěkný, vkusný a při tom líbivý kraj domácí.

Nový Jičín, 28. dubna 1958

První číslo Vítkovska vyšlo 28. března ke Dni učitelů ve Vítkově. Škoda, že máme možnost „Vítkovsko“ vydat nejvýše jen 4x do roka a jen v 16 stranách. Materiálu bychom měli jen ze Spálovska na čtyřnásobek. Škoda, že nemůžeme vydávat na Spálovsku sami „Oderské hory“. Snad

někdy naši potomci budou žít ve šťastnější době a budou mít ty možnosti, ovšem budou-li mít ten materiál, který máme my.

V Jistebníku 4. dubna 1972

Škoda jen, že se začínají stahovat mraky nad „Oderskými vrchy“. Ve středu 29. března t. r. jsem byl totiž informován tajemníkem OV KSČ v Novém Jičíně s. Karkoškou, že OV KSČ uvažuje o zastavení našeho časopisu, protože na okrese vycházejí dva vlastivědné časopisy a stačil by jeden (Vlastivědný sborník okresu N. Jičín). Zatím nevím, kdy tato pohroma přijde, ani čím jsme se proti vrchnosti provinili. Myslím, že OV jsou na výši, jak po stránce odborné, tak po stránce ideové, tak aspoň o nás píší všechny početné recenze v tisku.

Ve Spálově 8. srpna 1974

Prázdniny se chýlí ke konci a já 26. srpna již zase nastupuji ve škole v Jistebníku. Měl jsem již sice jít jako šedesátník na důchod, ale protože vedu v Jistebníku ve škole 30 člennou dětskou dechovou hudbu a 30 členný pěvecký soubor,

s nimiž často vystupuji v místě i v okolí, požádali mne místní činitelé i školský odbor v N. Jičíně, abych ještě dále učil. Nepodařilo se totiž zatím najít učitele, který by soubor mohl dále vésti tak, aby nezanikl a bylo by to i škoda, vždyť bylo nakoupeno již dosti nástrojů nových vedle zapůjčených starých. Slíbil jsem, že bude-li zdraví přát, že ještě jeden školní rok odučím v Jistebníku.

...

V jeho korespondenci najdeme dnes již obtížně uvěřitelný příběh, kterak se snažil obstarávat německy psanou vlastivědnou literaturu o Spálovsku a Odersku. V dopisu panu Erichu Vybíralovi (pozn. red.: bývalý žák a spoluhrač F. Š.) ze Spolkové republiky Německo (BRD) František Šustek píše:

Knihy z BRD není možno poslat ani do ČSSR ani (podle informací u Elišky) do DDR (pozn. red.: Německá demokratická republika), je však možno je poslat bez potíží do Rumunska. V Geře hrají dvě české kapely a jedna rumunská, muzikanti se znají a jeden rumunský kolega je ochoten Elišce (pozn. red.: dcera F. Š.) věc zařídit. Pošleš tedy knihy do Rumunska, odtamtud je v dubnu (tam bude na dovolence) přiveze rumunský hudebník

*Učitelův sbor základní devítileté školy v Jistebníku před pomníkem Petra Bezruče v červnu 1974.
Zleva: Milan Pasker, Arnošt Schönwälder, Jana Majerová, Vladimír Mrázek (ředitel), Danuše Lövyová, František Šustek, Jarmila Škrabalová, Antonín Bönisch a důchodce Vilém Hýl (Foto Stanislav Šindler).*

Elišce do Drážďan a ona mi je přiveze autem do ČSSR.

Pro doplnění ještě krátké shrnutí jeho hudebního života v Odrách

(z dopisu Vlastě a Miroslavu Šabršulovým z Uherského Hradiště, 18. srpna 1980)

Já sám jsem se hudebního života v Odrách zúčastnil jako mladý hudebník již v době 1 republiky a občas jsem vypomáhal na baskřídlovku v tehdejší Arbeiterkapelle (t.j. hudba Optimit) i v oderské taneční hudbě. Hrál jsem např. při slavnostním otevření nové obecné a měšť. školy (nyní Komenského školy); dne 26. června 1932), tehdy jako student II. roč. učit. Ústavu ve Slezské Ostravě.

Po osvobození v r. 1945 jsem organizoval záležitosti škol, kultury a hudby ve Spálově i v Odrách. Za pomoci dalších spolupracovníků jsme dne 14. května 1945 zahájili vyučování na nově otevřené měšťanské škole ve Spálově v zámku a 24. května 1945 jsme provedli otevření a zápis na měšť. škole v Odrách. Až do prázdnin jsem vedl obě školy, po prázdninách převzal funkci ředitele školy v Odrách František Vavřín. Vedl jsem tehdy spálovskou hudbu, která hrála již 9. 5. 1945 na oslavě osvobození Spálova a již tehdy hrála sovětskou hynnu (poprvé), kterou jsem napsal pro dechovou hudbu podle poslechu moskevského rozhlasu. Spálovská hudba pod mým vedením hrála brzy potom 20. května 1945 na první oslavě osvobození v Dělnickém domě v Odrách. 25. května jsem dostal v Odrách přidělen byt v přízemí vily u školy. Dne 2. června přijel do Oder z Prahy (a od rodičů ve Stříteži) můj přítel Jenda Freisler. 11. června přišel do Oder Frant. Vavřín a převzal funkci okresního škol. referenta, tehdy ustanoveného okresního národního výboru v Odrách. Když ustavení ONV nebylo schváleno, projevil F. Vavřín zájem o funkci ředitele měšť. školy. Protože jsem organizoval nově zřízenou měšťanku ve Spálově, postoupil jsem jmenovanému jak místo ředitele, tak i můj přidělený byt a zůstal jsem ve Spálově.

Na poli hudebním jsem ovšem v Odrách působil dále a spolupracoval jsem se spálovským rodákem Rudolfem Šimou, kolářem v Odrách, který v r. 1946 založil Městskou hudbu v Odrách. V této hudbě jsem pravidelně hrával já sám, tak i další členové dech. hudby ze Spálova.

Brzy potom (rok by se musel přesně zjistit) došlo k založení závodní hudby Optimit v Odrách, v níž jsem také hrával, jakož i Rudolf Šima a členové městské hudby, Došlo i k rozporům mezi městskou a závodní hudbou, jež byly pak odstraněny spojením všech hudebníků v závodní hudbě. A to bylo právě to období, kdy došlo k vytvoření jak velké dechové hudby, tak i hudby smyčcové i velkého orchestru tanečního. Vedoucím dechové hudby byl vojenský kapelník v důchodu

Karel Borde, který řídil i smyčcový orchestr, ved. taneční hudby byl Tadeáš Ligenza (trombónista).

V té době jsem byl od 1. 1. 1951 opět ustanoven v Odrách na měšť. škole, kde byl tehdy ředitelem Ad. Bystrouň. Zapojil jsem se plně do hudebního života, hrál jsem ve všech dospělých hudebních souborech v Odrách a kromě toho jsem vytvořil tehdy známý pionýrský orchestr v Odrách, který hrával nejen v Odrách a okolí, ale hrál i prezidentovi Zápotockému v Teplicích u Hranic a byl účastníkem okresních, krajských i ústředních soutěží (Vítkov, Ostrava, Praha). Kromě toho jsem založil také Mládežnický (svazácký) orchestr v Odrách. Když jsem byl v r. 1954 (od 1. 3.) jmenován okresním inspektorem kultury ve Vítkově, musel jsem Odry zase opustit.

Po třetí jsem se do Oder vrátil 1. 9. 1964, kdy jsem zde nastoupil na LŠU a vytvořil nový, tentokrát dětský dechový orchestr, a setrval jsem v Odrách pak ještě od 1. 4. 1965 do 31. 8. 1966 jako učitel na ZDŠ Komenského ul., načež jsem z Oder odešel trvale do Spálova, pak do Jistebníku (1969–1975). V Jistebníku založil a vedl od r. 1972 do Vánoc 1979 třicetičlennou dětskou dechovou hudbu. Ve Spálově pak založil novou dětskou dechovou hudbu od 1. 11. 1978. Ve Spálově hrál se svou dcerou Evou (učitelkou hudby v LŠU ve Spálově) housle a varhany i v souboru Sboru pro občanské záležitosti se ženským pěveckým triem při sňatcích a jiných kulturních příležitostech.

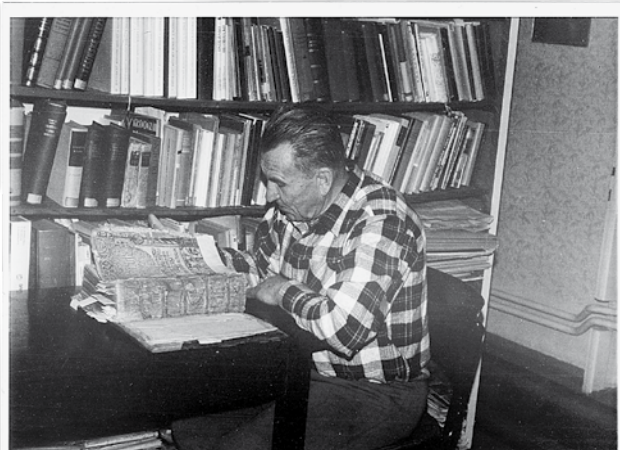

Orchestr ČSM v Odrách na večeru ruské hudby v Dělnickém domě 27. 11. 1953 (Foto K. Hrnčíř).

Poděkování

Za zapůjčení fotografií a dalších materiálů a pomoc Emilu Mateiciucovi, Pavlu Kašparovi st. (Archiv Muzejního spolku Rolleder – Odry, o. p. s.) a Kamile Ambrožové ze Spálova, dále Jaroslavě Šustkové, Josefu Klevarovi a Miloslavu Chytilovi ze Spálova.

Bohumilu Míkovi ze Spálova pak za zapůjčení korespondence.

František Šustek ve své knihovně v r. 1986 (Foto Antonín Ondřej).

Návštěva v „kulturní jizbě“ u Eduarda Mika v Luboměři. Zleva: František Šustek, Bohumil Mik, paní Čechová, Eduard Mik a Rudolf Maršálek (Foto Stanislav Šindler, r. 1988).

S Václavem Kaplickým.

S Antonínem Brňákem v r. 1955.

F. Šustek, r. 1956. ▲

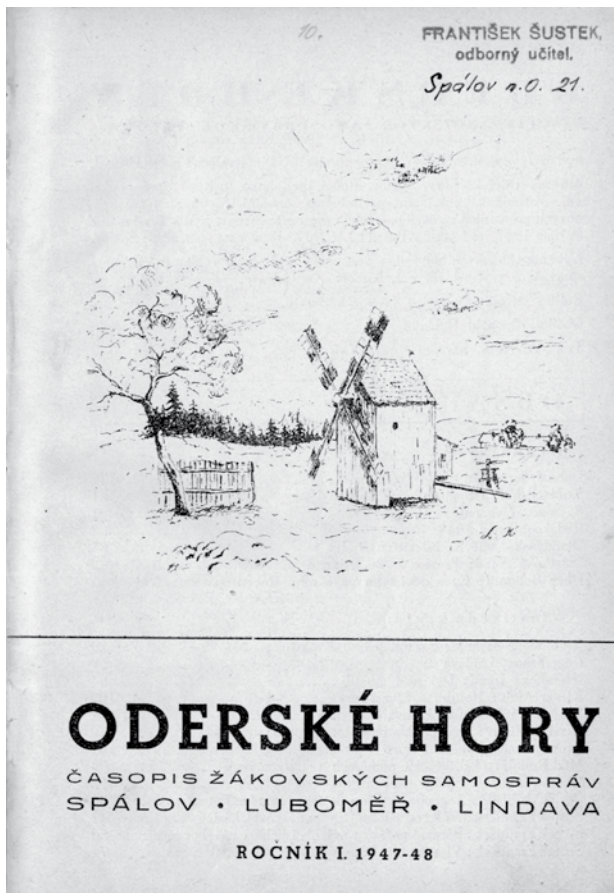
Učitelský sbor základní školy ve Spálově ve školním roce 1986/87.

*Sedící zleva: Dana Klezlová, Jiřina Peprná, Libuše Maršálková, Eva Gebauerová, Jana Popová, Anna Bazalová.
Stojící zleva: Miroslav Richter, Jiljí Šimiček, Jan Černý, František Šustek a Vladimír Busek.*

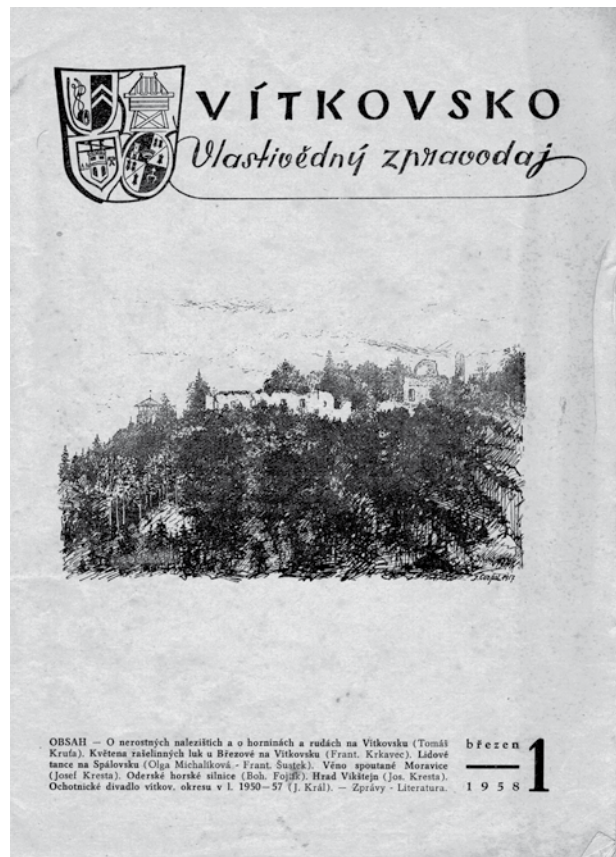

*Pionýrská dětská dechová hudba ve Spálově 3. 6. 1987. Žáci sedící zleva: Jan Šustek, Jitka Podešvová, Jarmila Šimičková, Pavla Feglerová, Kamila Sommerová, Marie Richterová, Zbyněk Haubelt, Luděk Remeš, Jiří Szmek, Daniel Šustek.
Stojící zleva: Petr Fegler, Lumír Šebesta, Miroslav Till, Lenka Podešvová, Martin Šustek, Pavlína Míková, Lada Remešová, Karla Sandlerová, Kamila Dohnalová a Marie Křížová (Foto Josef Šustek).*

Oderské hory – titulní strana prvního čísla.

První číslo Vítkovska.

Časopis Oderské vrchy začal vycházet v r. 1968.

Pod stejným názvem byly Oderské vrchy obnoveny v r. 1991.

Průzkum větrných mlýnů v Oderských vrších

Miroslav Rafaj

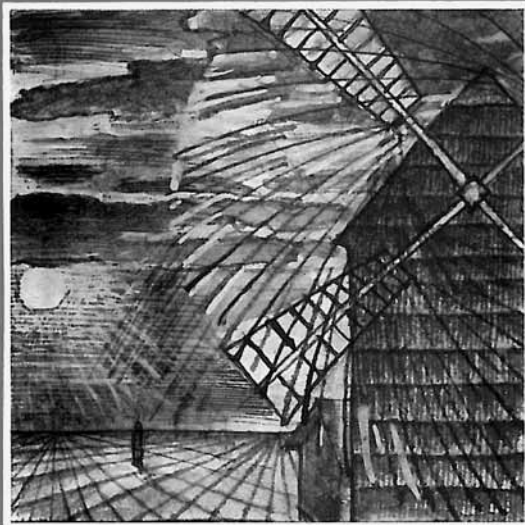
Šéfredaktor nakladatelství Profil v Ostravě Miroslav Rafaj ve své esejí „Ať zůstane naše práce ...“ věnuje svému bývalému učiteli, Františku Šustkovi, tento úryvek:

„Třetím krásným člověkem v mém životě je dosud žijící (chválabohu žijící) ředitel základní školy ve výslužbě František Šustek bydlící ve Spálově, okres Nový Jičín, číslo 21. Regionální vlastivědný pracovník, kulturní publicista, hudební skladatel, kapelník dechové hudby, zakladatel třinácti dětských hudebních orchestrů, krásný člověk, který mně stál v duši jako jeden z hrdinů mé novely Průzkum větrných mlýnů v Oderských vrších, neboť Jan Skýva – lamač v jakubčovickém kamenolomu – není nikdo jiný, než pan učitel František Šustek, jemuž přeji ze srdce dlouhá léta – má jich právě 72.

Ten mne naučil nezávislému myšlení, deroucímu se z kořenů vyrostlých a vrostlých do žuly kraje, ten mne naučil milovat etnografii, milovat folklór, milovat lidové umění a jemu jsem mnohým zavázán, jemu to budu chtít ještě splatit dalšími dvěma čísly svých novel, které mu budou věnovány.“

Tato esej byla otištěna v Literárním měsíčníku 1989, č. 2, s. 24, napsána však byla v roce 1986.

Miroslav Rafaj
PRŮZKUM
VĚTRNÝCH MLÝNŮ
V ODERSKÝCH VRŠÍCH

Začtème se do posledních řádků novely Miroslava Rafaje, která vyšla v nakladatelství Profil Ostrava v roce 1979.

V posledním prosincovém odpoledni šel Jan s dcerou silnicí k Luboměři. Šlapali opatrně ve vysokém sněhu k místu, kde stál Balerův větrák.

Zastavili se. Viděli odsud vesnici jako na dlani. Vinula se od západu k východu, porostlá lípami a kaštany, prostoupená třešňovými alejemi kolem okresních a polních cest. Červené střechy domků zářily ve zmrzlém odpoledni, báh kostela pableskovala ve sporých paprscích slunce, které právě zapadalo.

Pára jim stoupala od úst. Šli vrstvou sněhu k místu, kde, jak věřili, jednou bude stát větrný mlýn. Z údolíčka k nim doléhal halas ze vsi, změť zvuků a hlasů. Vlevo za Kocandou, u lesa, spatřili malé stádo srnčí zvěře.

Vydali se nazpět, chtěli naposled v tomto roce vidět na vlastní oči rodná místa. Zítřej začne nový rok. Oba věřili, že bude šťastný, naplní jejich představy o štěstí, v nichž splývá chuť s odvahou a citem. Skýva se usmíval. Šlapal pokorně vedle dcery a přemýšlel, co mu donese příští doba, na níž se nyní tak těšil.

U restaurace Pod lípami se k nim připojila Marta. Dlouho se nevraceli, vyšla jim naproti.

Kráčeli ve trojici nazpět. Mířili domů. Bylo Silvestra, Marta se těšila na program v televizi. Nadcházel čas, ten vzácný čas, v němž lidé myslí na svá tajná předsevzetí.

Mrzlo, bylo jiskřivě, jehličky sněhu se v mrazu ve světle pouličních lamp blyskotaly jako brilianty.

Už se šerilo. Nastávala chvíle, v níž se člověk rozhodoval o svém životě, o tom, co učiní, aby mohl klidně, šťastně a vroucně žít.

Sotva přišli domů, vzala Lenka otce za ruku a řekla mu: „Přeji ti, abys byl stále spokojený a šťastný.“

Skýva poděkoval a potom opakoval Lenčina slova jako své přání dceři: „Přeji ti, abys byla stále spokojená a šťastná.“

Lenka se dojatě usmívala a i Skýva zrozpačitěl. Marta už seděla před obrazovkou. Na stole byla přichystána mísa cukroví i láhev vína.

„Nový rok bude takový, jaký si ho uděláme,“ řekla Lenka.

„Tak bude šťastný,“ řekl rozhodně Skýva. Věřil tomu, uvěřila i dcera a to jim oběma vnuklo novou sílu žít a nacházet radost.

Vždyť Šrámek, Tkadleček, i místopředseda z okresu, i ti ostatní, muži z lomu, kteří už tolik udělali prospěšného pro lidi, mezi nimiž Skýva žije, věděli, co Jan chce. Proto za nimi znovu půjde a znovu jim řekne o svém snu a oni mu určitě ve jménu všech pomohou.

Udělá to, umiňoval si. Vždyť stejně jako oni chce pro lidi dobro. A tak se na ně upřímně těšil. Potřeboval, aby byl mezi nimi šťastný a oni všichni se cítili dobře vedle něho.

30 let Pony Expressu v Suchdole nad Odrou

Ludmila Tošovská

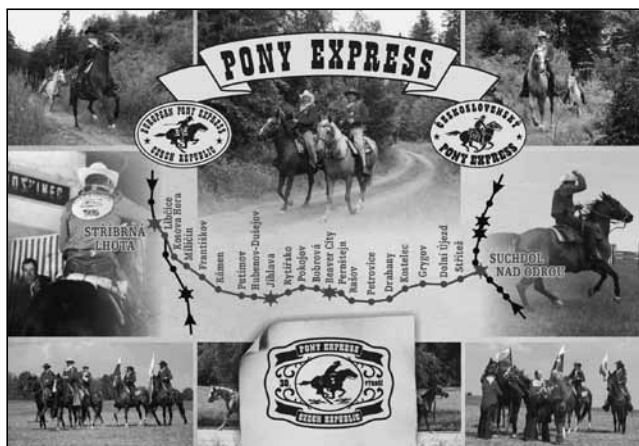
První Pony Express v Evropě se jel v Československu a cílovým místem byl Suchdol nad Odrou. Informace, která možná mnohé překvapí. Letos se pojedje již po třicáté a toto kulaté výročí si jistě zaslouží připomenout.

V roce 2014 převzal Western klub záštitu nad oslavami 30. ročníku Pony Expressu v Suchdole nad Odrou, které by měly být výjimečné svou programovou náplní i slavnostním hvězdicovým dojezdem jezdců Pony Expressu všech zúčastněných států v Suchdolu nad Odrou.

Co to je vlastně Pony Express?

Pony Express existoval v USA v roce 1860–1861, kdy bylo potřeba zajistit rychlou přepravu poštovních zásilek mezi západním a východním pobřežím USA. Dostavníky byly příliš pomalé, a proto byla vybudována štafetová trať, kdy poštu vezl jezdec v sedle koně. V roce 1861 došlo k propojení Atlantiku s Pacifikem pomocí telegrafu a Pony Express ztratil svůj význam. Původní trať měřila něco přes 650 mil a jezdci ji ujeli cca za 10 dní. Koneš se měnili na předávacích stanicích cca po 20 milích.

Současná výroční pohlednice s vyznačením historické trasy.

V USA se každý rok jede jízda po původní trati na počest dávných jezdců. V roce 1983 přišel pan Jindřich Bílek s partou nadšenců, kteří se scházeli ve Stříbrné Lhotě u Mníšku pod Brdy s myšlenkou uspořádat podobnou jízdu i v tehdejším socialistickém Československu. V Suchdolu nad Odrou byla druhá parta nadšenců pod vedením Bohumila Kašpárka „Hospodáře“.

Podařilo se jim to a v roce 1985 vyrazil první jezdec Československého Pony Expressu. Tehdejší trasa vedla ze Stříbrné Lhoty přes Jihlavu do Suchdolu nad Odrou. Od té doby se akce pořádá každoročně vždy koncem srpna. Především díky Jindřichu Bílkovi a bývalému Sherrifovi XPC Ludkovi „Cowpak“ Burianovi se jízda stala záležitostí již evropskou.

V roce 1990 došlo i k propojení Československého a Amerického Pony Expressu. Dne 24. května odletěli do USA jezdci Pony Expressu B. Kašpárek, J. Valchář, J. Pelc a P. Hanuš, hlavní organizátor J. Bílek a kameraman Trojan. Byli pozváni u příležitosti 130. výročí Pony Expressu v USA. Naši jezdci byli velmi úspěšní a guvernér Bob Miller 2. června 1990 vyhlásil dnem státního svátku Nevada na počest Československého Pony Expressu.

V Evropě se Pony Express jezdí na několika „větvičkách“ těmito státy – Slovensko, Česká republika, Polsko, Německo a Holandsko.

Myšlenkou je propojit čtyři moře – Severní ledový oceán, Atlantik, Středozevní moře a Černé moře. Uvidíme, jestli se to podaří.

V čem jezdí jezdci Pony Expressu?

Jezdí se ve westernové výstroji a v uniformě, která odpovídá uniformě původních jezdců Pony Expressu, tedy červená košile, žlutý šátek. Celá trať je rozdělena do úseků dlouhých cca 20 km, teoretický čas je 1:45 hod. na úsek (v praxi se jezdí i rychleji). Většinou se jezdí po dvojicích, kdy jeden ze dvojice veze brašny „mochillu“ s poštou. Jede

se za každého počasí ve dne i v noci s ohledem na možnosti koně. Celá evropská trať měří již něco přes 3 066 km.

Jezdci Pony Expressu při dojezdu Moravské východní větve v roce 2010.

Zleva: Josef Havrlant, Miloš Bidlo Lacina – předák MVV a Aleš Jemelka.

A jak se člověk může stát jezdcem Pony Expressu?

Jezdcem se může stát každý člověk starší 15 let, který vstoupí do organizace The Westerners International – CZ a to do jeho podsekcce Pony Express Corral. Po dobu členství dostává klubový časopis Prerie Express a má vstup na akce pořádané WI-CZ (Westernové městečko Beaver City, táboření Traperů...). Aby jezdecke sherrif corralu nebo předák větve přijal za člena Pony Expressu, musí být dle stanov „westernového vzezření a ducha“. Další podmínkou, aby měl jezdec šanci jet jako Nováček (Greenhorn), je pravidelná účast na jarním

a podzimním setkání jezdců (Burza a rozprava) a dalším plusem při výběru mezi mnoha zájemci je být aktivní při organizování jízdy nebo akcí kolem toho. O tom, jestli může jezdec na trať totiž hlasují na burze jezdců Pony Expressu a pokud Greenhorna znají a vědí, že už je nějakou dobu aktivní, má velkou výhodu proti těm, o kterých ještě nikdo nikdy neslyšel.

Co vezou za poštu?

Pomocí Pony Expressu se dá odeslat v podstatě jakýkoli dopis formátu C6 (pohlednicová velikost), pohlednice nebo korespondenční lístek. Na zásilku je nutné napsat místo určení v rámci trasy, adresu příjemce. Pokud zásilka jde v rámci území ČR, pak je nutné ji opatřit platnou známkou České pošty.

Pokud je místo určení jinde, než v ČR, vybírá se poplatek 30Kč za 1 zásilku.

Poštu je možné podat na poštovním úřadu Pony Expressu (Post Office), který je otevřený během jízdy v daném místě na trase (dle mapy jízdy Pony Expressu) a při westernových akcích, kde je otevřený poštovní úřad Pony Expressu. Také je možno pohlednici poslat on-line na www.ponyexpress.cz

Mochilla na přepravu pošty na koni.

Pony Express a současnost

Pony Express je od svého založení v roce 1985 nadšenci v Suchdolu nad Odrou a Mníškou pod Brdy až do dnešní doby zajímavým a poutavým koníčkem pro všechny jezdce a příznivce. Setkávají se zde lidé z různých společenských skupin, jedno však mají podobné, lásku ke koňům, k westernovému ježdění a k romantice ve volné přírodě. Jsou zde podnikatelé, chovatelé, živnostníci, ale také lékaři, úředníci a zaměstnanci různých odvětví. Všichni se scházejí ve svátek Pony Expressu, aby se společně pobavili, odreagovali se od každodenních starostí a načas se stali jezdci, pošťáky a organizátory historické koňské pošty, a přinesli sobě i vděčným divákům krásný zážitek. Pony Express se stal významnou nadnárodní společenskou událostí a těší nás, že sídlem Evropského i Československého Pony Expressu je právě Suchdol nad Odrou.

Burza – Jarní setkání jezdců a členů Moravské části Pony Expressu v Suchdole nad Odrou.

Jak se jede Pony Express v roce 2014?

Start je na Slovensku, v Polsku a Holandsku, projíždí se Německem a Českem a cíl je Suchdole nad Odrou – na Sokoláku v sobotu 16. 8. 2014 mezi 13–17 hodinou. Příjezd jezdců a oslavy 30. ročníku budou pro diváky zpestřeny velkou westernovou show a večerním country bálem. Přípravou

a organizací oslav byl pověřen místní spolek WESTERN KLUB (bližší informace – www.westernklub.cz).

Délka letošního Evropského Pony Expressu je cca 3 066 km a je rozdělena na 148 předávek – úseků po cca 20 km. Na jízdě 30. ročníku EPEA se bude podílet přibližně 296 jezdců. Nonstop jízda potrvá asi 304 hodin.

Kudy vede letošní trasa u nás?

Trasa české části Pony Expressu je dlouhá cca 946 km, má 6 větví a je rozdělena na 50 předávek po cca 20 km. Celkem se u nás na jízdě 30. ročníku Pony Expressu podílí cca 110 jezdců. Nonstop jízda trvá cca 85 hodin.

Trasa má šest větví:

Česká západní větev: Dolní Poustevna – Roudnice nad Labem – Stříbrná Lhota

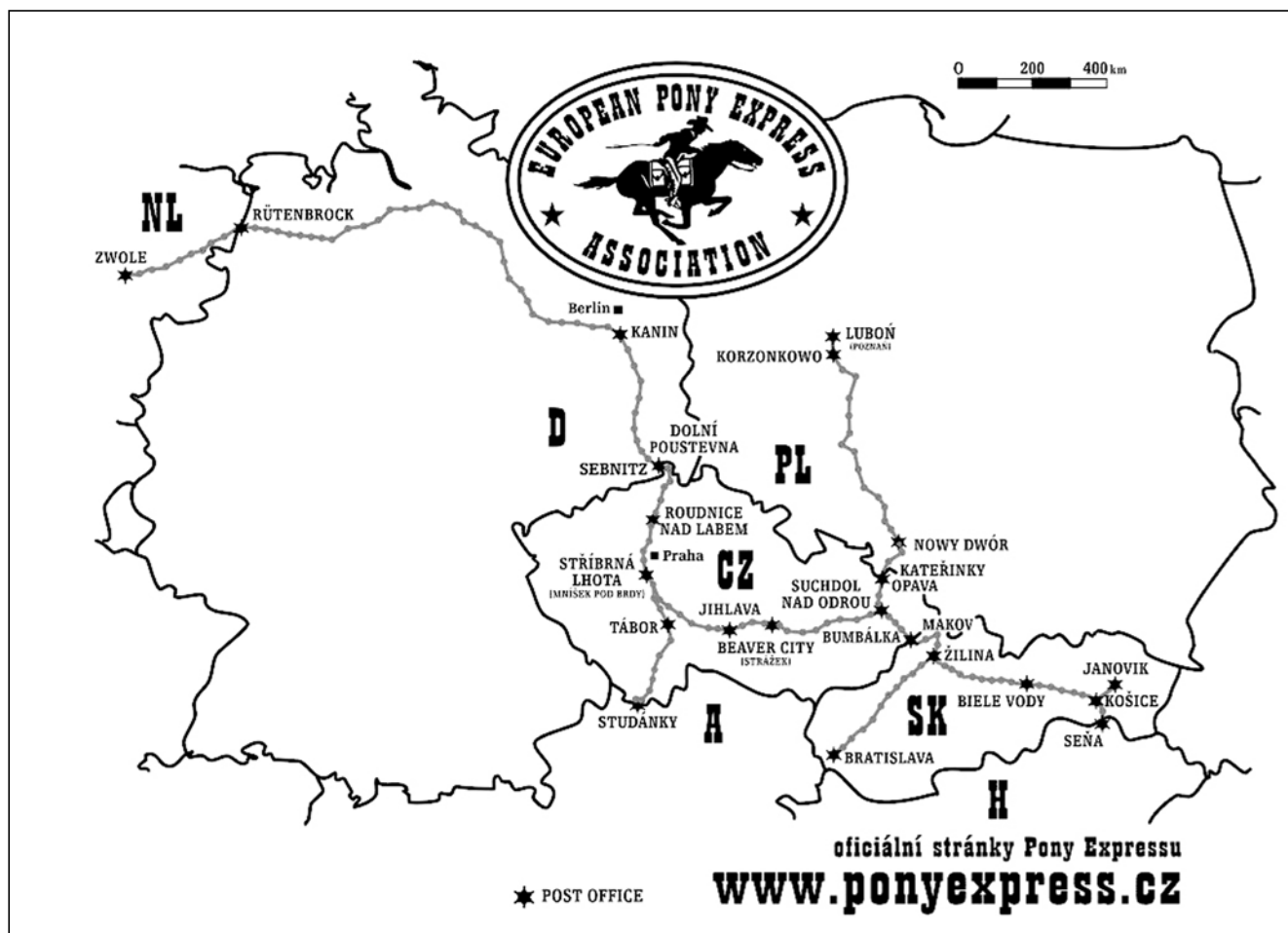
Česká jižní větev: Studánky – Tábor – Stříbrná Lhota

Česká východní větev: Stříbrná Lhota – Jihlava

Moravská západní větev: Jihlava – Beaver City – Suchdol nad Odrou

Moravská východní větev: Bumbálka – Suchdol nad Odrou

Moravská severní větev: Kateřinky – Opava – Suchdol nad Odrou

Současná trasa Evropského Pony Expressu. V označení Post Office je možno podat nebo vyzvednout zásilky.

Razítko poštovní stanice Post Office Suchdol nad Odrou.

Osobnosti Pony Expressu

Pony Express to jsou především zapálení lidé. Pojďme si představit české jezdce, kteří oblékají jeho typicky červené košile nejdéle. Všichni pocházejí z Moravy ze Suchdolu nad Odrou a Pohoře, což není náhoda – tudy totiž vedl nejstarší úsek Pony Expressu. Jde o Jana Valcháře a Josefa Havrlanta, kteří jako jediní mají odjetých všech 29 jízd Pony Expressu. Se stejnými léty „výsluhy“ je doplňuje nejstarší český postmaster Otto Mader. Miloš Lacina 28 jízd a Marta Matulová reprezentuje ženskou část Pony Expressu, v níž drží prvenství počtem 27 odjetých ročníků.

Jan Valchář je z pětky představovaných nejstarší, je mu 71 let. Zabývá se chovem koní a je předákem Moravské západní větve Pony Expressu. Jen o dva roky mladší Josef Havrlant je taktéž chovatelem koní, nyní již v důchodu. Otto Mader, povoláním stolař a kameník, je od prvopočátku Pony Expressu pošťákem v poštovním úřadu PE v Suchdole nad Odrou. Letos je mu 61 let. Kdo dobře počítá, došel k závěru, že všichni z tohoto trojlístku vyjeli na první jízdu Pony Expressu v roce 1985 již jako dospělí muži. To Miloši Lacinovi alias Bidlovi (profesí operátor lisovacího stroje), jenž už má na krku také víc než pět křížků, bylo tehdy teprve dvacet tři let. A Marta Matulová se vydala na svou první jízdu Pony Expressu jako šestnáctiletá.

Celá pětky „pamětníků“ se dostala ke koním v dětském věku. Honza Valchář v osmi letech a o šest let později si koupil svého prvního koníka. „Moc mě při tom podporovala moje maminka,“ vzpomíná. Také Josef Havrlant jezdí na koni od malička, což vyplynulo jaksi samo sebou, neboť jeho rodiče koně doma chovali. Ve dvanácti začali jezdit na koni jak Otto Mader, tak Marta Matulová. Martin otec pocházel z Vysočiny, kde měl hospodářství, a Marta získala svůj blízký vztah ke koním nejspíš už v genech – táhlo ji to k nim od mala. To Miloše Lacinu přivedla ke koním v jeho třinácti letech „banda“, se kterou se setkal u nich na chatě

Při dojezdu Moravské západní a Moravské severní větve v Suchdole nad Odrou v roce 2011.

Zleva: Deputy sheriff Lubomír „Luki“ Lukeš, Josef Ležák, Sheriff Polského Pony Expressu Katon, Lidka Tošovská, předák MZV Jan „Morgan“ Valchář, Marta Matulová, Postmaster Tereza Servátková, Jan Lesa, Martina Lesová.

V podřepu: Postmaster Otto Mader, Stanislav „Malý Bill“ Kutěj.

ve Spálovském mlýně a která jezdila na koních a propagovala western se vším všudy.

Pod taktovkou „otce“ Pony Expressu Jindřicha Bílka

Vzpomenou si tito pamětníci, jaké byly prvopočátky Pony Expressu v Česku, respektive v tehdejší Československu? Dozvídáme se, že hybatelem veškerého dění byl tehdy Jindřich Bílek, později nazývaný „otec Československého Pony Expressu“.

„V sedmdesátých letech se v Suchdole nad Odrou objevil westernový fanda Jaroslav Čvančara a spolu s Taxmeny sem přišel i Jindřich Bílek, který s námi přemýšlel, jak u nás zrealizovat koňskou poštu Pony Express, kterou viděl na návštěvě v Americe. Slíbili jsme, že mu pomůžeme,“ vzpomíná Jan Valchář. „Jindra byl výborný organizátor a manager a hned začal jednat, abychom dostali potřebné povolení. Musím vzpomenout předsedu obecního úřadu v Suchdole nad Odrou Ivana Bryneckého, který v době totálního režimu nám Pony Express nejen povolil, ale dokonce byl naším fanouškem a držitelem hvězdy sheriffa.“

Také Josefa Havrlanta přivedl k Pony Expressu Jindřich Bílek, který jezdil k Bohumilu Kašpárkovi (pozdějšímu Hospodáři) na ranč a všechny tam nadchl myšlenkou amerického Pony Expressu.

Ani popis začátků Pony Expressu od Miloše Lacinu nemůže vynechat Jindřicha Bílka. „Slíbili jsme mu, že když vymyslí trasu, my zajistíme jezdce,“ pokračuje Miloš Lacina. „Netrvalo to dlouho a trasa s dvacetikilometrovými úseky byla na světě. Moravská větev měla 12 úseků a vedla ze Suchdolu nad Odrou do Jihlavy, jež byla hranicí mezi Moravou a Čechami. Z Jihlavy do cílového Mníšku pod Brdy to bylo 8 úseků. Jednání o organizačních záležitostech probíhala u nás doma v kuchyni, protože jsme neměli žádnou klubovnu. Mezi zakládající

členy moravské větve patřili kromě nás například Bohumil Kašpárek alias Hospodář, Josef Pelc, Pepa Hanák a další, protože jsme museli obsadit všech 12 úseků a každý úsek absolvovali dva jezdci.“

◀ 1. PONY EXPRESS 1985 ▶

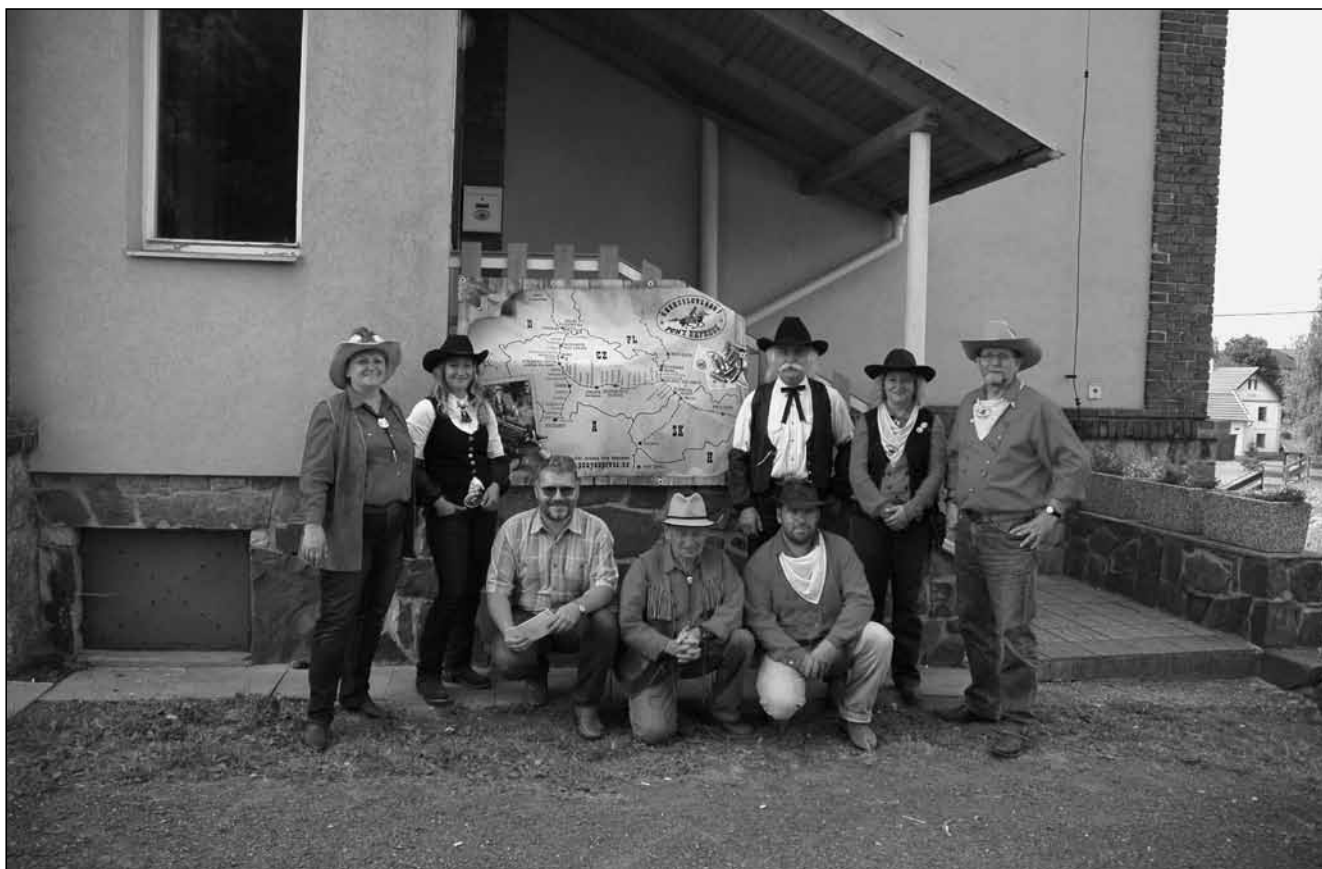

Historická kresba jezdce první jízdy v roce 1985.

Příjem pošty – Postmaster Otto Mader.

Začátky byly těžké, protože doprava jezdců a koní na úseky byla složitá. Jan Valchář si uchoval živou vzpomínku na tu úplně první jízdu, která se zdařila jen díky nadšencům, jež jim fandili a pomáhali. Při dojezdu do Suchdolu nad Odrou čekaly u Kulturního domu na jezdce stovky lidí. „Děkuji jim za to,“ vzkazuje, „bylo to úžasné.“ Ottu Maderovi zase utkvěl v paměti druhý ročník Pony Expressu,

Před muzeem v Suchdole nad Odrou při dojezdu Moravské východní větve na 29. jízdě Pony Expressu a při předání zdravotní od primátora Bratislavy starostovi městyse Suchdol nad Odrou.

Zleva: Ludmila Tošovská – organizátor, strážce pokladu, Alena Novotná – Postmaster, Ing. Richard Ehler – starosta Městyse Suchdol nad Odrou, Stanislav Kutěj – organizátor, Aleš Jemelka – jezdec, Otto Mader – Postmaster, Marta Matulová – jezdec, Lubomír Lukeš – Deputy sheriff.

kdy nejdříve poštu vypravil ze Suchdolu n. Odrou a potom ji zase na konci celé trasy, tedy v Mníšku pod Brdy, od posledního jezdce převzal a vydal. „Tehdy se ještě nevyužívalo služeb České pošty, a tak si každý adresát svoji zásilku vyzvedl v konečné stanici Pony Expressu,“ vysvětluje.

Téměř tři desetiletí, která od první jízdy Pony Expressu utekla, vryla do jeho tváře mnoho změn. „Za 29 let se toho událo mnoho,“ připouští Miloš Lacina. „Došlo k výrazné expanzi trasy do okolních států, k popularizaci westernového ježdění a k rozšíření povědomí o něm mezi obyvateli České republiky.“

„Trasa celé jízdy se prodloužila, i když my jezdíme většinou i teď stejné úseky jako na počátku,“ souhlasí s ním Josef Havrlant. Marta Matulová a Jan Valchář upřesňují: „Rozjeli jsme se do Evropy – k našemu Pony Expressu se přidali Slováci, Němci, Poláci, Holanďané, teď snad dojde i na Rakousko a Maďarsko, které by měly navázat na slovenské trasy současného Evropského Pony Expressu. Pro nás jezdce se ale nic zásadního nezměnilo – stále musíme být na úseku včas a naším hlavním cílem je doručit poštu.“

Upřesněme ještě, že Československý Pony Express se stal zakládajícím členem celosvětové organizace Westerners International pro Českou republiku. V Oklahomě je zaregistrovaný jako Pony Express Corral pod registračním číslem 1/121. A v roce 2010 dokonce dostal ocenění za propagaci westernu jako neaktivnější Corral v Evropě!

Co je to Western klub z. s.?

„Westernový klub jsme založili s myšlenkou dát dohromady lidi, kteří chtějí svou aktivitou podpořit všeobecný rozvoj westernových aktivit v lokalitě Suchdolu nad Odrou,“ říká *Ludmila Tošovská*. „Všichni vědí, že městy Suchdol nad Odrou je vyhlášenou kolébkou Pony Expressu s jeho vynikajícími jezdci a třicetiletou historií jízd Pony Expressu, že ve středu městyse je krásné muzeum Pony Expressu s mnoha již historickými předměty a dokumenty, že v Suchdolu nad Odrou žil a působil mezi milovníky koní a westernového života na Moravě všeobecně známý „Hospodář“, který na svém ranči hostil mnohé republikové celebrity a proslavil se právě jako jeden ze zakladatelů jízd Pony Expressu v tehdejším Československu atd.“

V Suchdolu a okolí žije dnes mnoho chovatelů koní a lidí, kterým se koně a westernový způsob života staly největším životním zájmem a stylem a je zde velké přírodní zázemí právě pro milovníky jízdy v sedle a krásná místa, která se nabízejí

k vyjížděním i táboření. Chtěli bychom, aby se aktivity jednotlivých westernových nadšenců spojily, aby se nám podařilo častěji pořádat westernové akce různého zaměření, i např. besedy, přednášky, výstavy a kulturní programy s westernovou tematikou. Vytváříme si i vlastní kulturní zázemí pro pořádání akcí. Máme již vlastní klubovnu, tvoří se zázemí pro country kapelu, taneční skupinu, půjčovnu westernových kostýmů atd. Rozjeli jsme každoroční náročné westernové projekty pro širokou veřejnost – Dětská výtvarná westernová soutěž s celorepublikovou působností, Suchdolský Country fest, Westernové závody s dostihem o sedlo aj. Pořádáme každoroční besedy „Vzpomínka na kovboje“ s promítáním, Westernový dětský den, Hubertovu jízdu, Josefovský country bál, posezení při kytarách atd. V místním muzeu se podílíme na tvorbě Westernové expozice Pony Expressu. Při naší činnosti se řídíme zájmem a ohlasy veřejnosti tak, aby naše působení přispělo v co největší míře pro zábavu, relaxaci a osvětu občanů Suchdolu nad Odrou a okolí a zároveň přispělo k oživení a rozvoji westernového zázemí v našem regionu.

Hlavní letošní událostí je samozřejmě 30. výročí Pony Expressu 16. 8. 2014. V rámci oslav proběhne otevření druhé části westernové expozice – Pony Express v Evropě.

O dalších akcích lze nalézt informace na internetových stránkách: www.westernklub.cz, www.suchdolskycountryfest.cz, www.ponyexpress.cz.

Ludmila Tošovská

Vystudovala střední zdravotní školu v Košicích, obor farmaceutický laborant, od roku 1985 pracovala v lékárně v Suchdole nad Odrou. Od r. 1993 soukromě podniká v oboru reklamy a tisku. Od dětství má blízko k přírodě a koním a v Suchdole nad Odrou našla zázemí, které ji tento vztah pomohlo rozvíjet. Od začátku se pohybovala kolem dění vznikajícího Pony Expressu v Suchdole nad Odrou. V současnosti je strážcem pokladu Československého a evropského Pony Expressu. V roce 2009 se stala spoluzakladatelkou občanského sdružení Western klub o. s., kde působí jako předseda sdružení. K jejím hlavním zájmům patří organizování a rozvoj westernového zázemí a pořádání westernových akcí v Suchdole nad Odrou.

Kontakt: Kletné 059, 742 01 Suchdol nad Odrou, e-mail: westernklub@centrum.cz, tel.: 775 609 672

Grafické práce (loga, pohlednice a mapy) – Vladimír Laco Morčínko.

Foto – Ing. Jaroslav Tošovský.

Je, nebo není to tak prosté?

Karel Sýkora

Kdo se v posledních letech pohybuje oderskými loukami od Staré Bělé ke Košatce, nejspíš s uspokojením hodnotí novou cyklostezku v Proskovicích, která byla otevřena v roce 2009, a další drobnosti. Cyklistům, běžkařům, rybářům a dalším návštěvníkům dobře slouží. Těmi drobnostmi mám na mysli můstky, lávky nebo informační texty. V proskovickém obecním zpravodaji se snažíme občany informovat o tom, co se „u nás“ stalo, nebo co se připravuje, a je sympatické, že dostávám prostor k tomu, abych to sdělil i širší veřejnosti. Ale nebudu pouze informovat – opakovaně vyzývám všechny k pořádku a klidu v naší krásné přírodě!

Všechno zmíněné konání někdy vyvolává otázky, na které je i není těžké odpovědět. Odpovědi jsou pak přijímány různě – někdy s obdivem, s poděkováním, s uznáním, v jiných případech s podivem a nevírou a někteří si možná ťukají na čelo. A při tom je to tak prosté a jednoduché!

První otázkou bývá – proč? Tím, co děláme chceme pouze pomáhat, pohyb a pobyt okolo Odry zklidnit, ulehčit nebo zvýšit bezpečnost. Ale pak

Most přes Ondřejnici je cyklisty i pěšími hojně využíván.

jsou ještě další otázky – kdo to platí, co za to a kdo to dělá?

Ale vraťme se trochu zpátky do historie. Změna od čistě přírodní krajiny kolem řeky Odry do její dnešní podoby byl proces, který trval staletí. Musíme smeknout před našimi předky, že nám předali

Stavba lávky Dalibor.

krajinu bohatou na přírodní krásy, která zároveň přinášela hospodářům užitek.

S tím souvisel i pohyb v ní. V Proskovicích byly odedávna mosty pro koňské potahy a lávky pro pěší přes Mlynsku struhu. Známa byla například lávka s obrázkem Svatého Jana, která byla poblíž zaústění struhy do Odry. Nacházela se tam již od zahájení provozu Severní dráhy Ferdinandovy, potom ale povodně a pochybná údržba vykonaly své a lávka i obrázek již nejsou. Podobně tomu tak bylo i na opačném konci Proskovic s lávkou přes Mlynsku struhu i můstkem přes Ondřejnici směrem do Košatky.

Pro mne osobně začala snaha o nápravu zmizelých lávek docela prozaicky. Bylo se třeba v zimě 1980–81 připravit na Bielu stopu SNP (těžký závod na běžkách z Kremnice do Banské Bystrice v rámci připomínání SNP). Tréninkový okruh Proskovice-Polanka-Oderský most v Košatce-Proskovice byl sice rovinatý, ale vhodný. „Přijdeš ze šichty, nazuješ běžky, oběhneš okruh a jsi zase doma.“ Když byla Ondřejnice zamrzlá – dobře. Když ne, tak se muselo až do Staré Vsi. Těch 6–8 km navíc spíše prospělo, ale večerní pohyb lesem není vždycky vhodný. Proto jsme tam už tenkrát neexistující most nahradili improvizovanou dvanáctimetrovou lávkou na oboustranně přístupném místě. Na proskovic-kém břehu byla ukotvena lanem, na košateckém byl skluz. Vzduť hladina lávku přečasto splavila k pravému břehu. Ale už od léta 1981 tam vedlo několik pěšinek a hlavně se starali rybáři – sami ji znovu usazovali a k našemu údivu tam vydržela čtyři zimy! Při jedné povodni ovšem vysoká voda lávku odnesla i s ukotvením...

Pak se níže po proudu do generální opravy alias nového a vysokého můstku pro pěší a cyklisty pustil proskovický patriot a bard Pavel Matěj. Můstek byl z dubových kmenů, pobitý fošnami a se zábradlím a nikdo ho nenazýval jinak než Kejbův most. Svoje poslání plnil skvěle. V té době začínala nová éra cyklistiky a pohybových aktivit vůbec, cyklistů valem přibývalo.

Na přelomu tisíciletí most přes Ondřejnici už chátral, stejně jako starší lávka přes Mlynsku struhu. Přechody po nich se staly nebezpečným dobrodružstvím, stav byl neúnosný. Bylo rozhodnuto provést generální opravu můstku do Košatky. Proskovické mládeži pod vedením Ing. Zdeňka Dvorského v součinnosti se Starou Vsí n. Ondřejnicí se to podařilo v r. 2007. Poctivá modřínová konstrukce byla zavěšena na řetězy a lávka dostala jméno Zdeněk. Vede na ni proskovická cyklostezka, která snad bude mít v dohledné době sestry v Košatce a ve Staré Bělé. O smyslu, významu a intenzitě využívání můstku i cyklostezky nejlépe svědčí tisíce uznaných slov a díků.

O lávce Dalibor přes Mlynsku struhu na starobělskou stranu jsem psal v POODŘÍ 2/2011. Ve Staré Bělé existuje otevřená místní akční skupina sokolů,

turistů, hokejistů a cyklistů, kterou vede výkonný náčelník Miloslav Hořínek. Své pestré sportovní a společenské akce prokládají budovatelskými skutky. Přijímají mezi sebe každého, kdo přichází s dobrým nápadem, radou, náladou a s chutí něco udělat. Spojili tedy své schopnosti s proskovickými mistry a předmětnou lávku „na počkání“ vyměnili a pojmenovali. Ve skupině se nacházejí dva zasloužilí inženýři – Dalibor Šuleř a Dalibor Šplíchal. Proto to jméno. O výhodnosti a smyslu tohoto starodáv-ného přechodu nejlépe svědčí vyšlapané cestičky. Někdy taky i odhozené odpadky – bohužel!

Dalibor nastartoval nebo předznamenal něco dalšího. Prohloubil pocity sounáležitosti se známými místy. A následovaly další drobné stavby – trojmezíky Krmelín-Stará Bělá-Stará Ves n. O. a Polanka n. O.-Stará Bělá-Proskovice. Byly obnoveny a pojmenovány můstky Miloslav a Ladislav, dvě studánky, Lojzova stezka přes mokřinu a společně s věřícími také kapličky s obrázky svatých tam, kde v Proskovicích i ve Staré Bělé bývaly odedávna. Není možné zapomenout ani na poslední můstky Břetislav v Proskovicích, Václav a Pavel v Krmelíně a Milan v Košatce. Nezapomínáme ani na agrárního a československého politika a vůdce rolnictva Antonína Švehlu a na „jeho“ lípy, v budoucnu snad i na jeho novou sochu ve Staré Bělé.

„Návrat tradic do krajiny“ je název déledobější akce místních patriotů. Její součástí byly i dvě následující aktivity.

Dne 17. 11. 2013 proběhl u proskovického hřbitova slavnostní akt u příležitosti nově instalovaných

Trojmezíky Krmelín-Stará Bělá-Stará Ves n. O.
(Foto Radim Jarošek).

vitrínky s obrázky svatých – sv. Anežky a sv. Marie. Pozvání přijali farář Římskokatolické církve Jan Czudek a farářka Církve československé husitské Gabriela Bjolková, kteří obrázky požehnali. Vitríny vyrobil pan David Poloch, oplechování Martin Kunz, obrázky dodal MUDr. Tomáš Folta ze Staré Bělé, skenování obrázků provedla paní Lucie Neuwirthová, úpravu vitrín paní Hana Sýkorová a připevnění na stromy pan Karel Sýkora a Martin Menšík. Obě zastavení obohatili svým výkladem pan Václav Nováček a kronikář Proskovic pan Jiří Lyčka.

Jednou z posledních akcí bylo umístění reliéfu sv. Huberta Mysliveckým sdružením Stará Ves n. O. na hranici katastrů Staré Vsi nad Ondřejnicí a Proskovic. Společnou hranici obcí tvoří Jarkovský potok a zde se nacházel – mezi zelenou turistickou značkou a silnicí Stará Ves-Proskovice na pravém břehu potoka – od pradávna obrázek Panny Marie. V minulosti tady vedla stezka nebo cesta, která spojovala obě vesnice.

Jmenované myslivecké sdružení, které má ve svých řadách i myslivce z Proskovic a Krmelína, se dohodlo v r. 2012 na zhotovení nového obrázku. Prvně však padl návrh na zhotovení dřevěného reliéfu sv. Huberta s tím, že později bude instalována i nová vitrínka s Pannou Marií.

Reliéf, společné dílo Jaroslava Lazeckého, Davida Sysla a Karla Sýkory, byl instalován již v létě roku 2013 a mariánský obrázek pak začátkem května 2014. Zhotovili ho stolař mistr David Poloch,

Svatý Hubert (Foto Radim Jarošek).

Jaroslav Lazecký a trubači (Foto Hana Sýkorová).

obrázek zajistili Martin Menšík a stolař mistr Josef Hořínek.

Požehnání tohoto místa 25. května 2014 bylo společné a připravili ho Úřad městského obvodu Ostrava-Proskovice a Myslivecké sdružení Stará Ves nad Ondřejnicí. Patrony byli starostka obvodu Ostrava-Proskovice paní Marie Matějová a senior MS pan Jaroslav Lazecký. Účast veřejnosti byla veliká a celá akce byla s uznáním hodnocena. V místě je třeba ještě opravit studánku, to se s největší pravděpodobností podaří ve spolupráci staroveských a proskovických (+ košateckých) aktivistů.

Proč to všechno aktivisté ze Staré Bělé, z Proskovic, ze Staré Vsi nad Ondřejnicí nebo z Košatky dělají, na to asi nejlepší odpověď nalezneme ve dvou „Vyznáních“ v POODŘÍ 2/2011 od Štěpána Neuwirtha z Polanky n. O. a Elišky Krejčíčkové ze Staré Bělé. K tomu v podstatě není co dodat. Formy vyznání nemohou být vždy totožné, svou podstatou jsou ale shodné.

Vždyť jsme na pravém břehu Odry, na loukách a v našich příoderských vesnicích prožili dětství a mládí. Válečné a poválečné ročníky tam bývaly s rodiči více než často a vzpomínky nejdou vymazat. Vedle polních prací (sena a otavy) to bylo koupání, plavení koní, hry, randění, sportování nebo rybaření a spontánní pozorování přírody. Někdy vzájemné škádlení s polanskými, výškovickými nebo košateckými „protivníky“. To trvá tak nebo onak pořád.

Dnes domovinně prospíváme aktuálně, jak umíme (a neumíme toho málo!) a jak jsme schopni. Tím

Farářka Církve československé husitské ze Staré Bělé Gabriela Bjolková při promluvě (Foto Miluše Jančová).

vlastně pomáháme nováčkům u Odry, kteří úplně jinými způsoby a jiným tempem než my poznávají a přistupují k tomu, co nám bylo (a je) vlastní. Aby si naše potomstvo i hosté těchto míst vždy vážili a přírodu Poodří ctili. Možná se i zamyslí nad nekonečnou dřinou předků.

A dostávám se k prozaické otázce zmíněné v úvodu článku – kdo ty opravy platí? A co za to? Jistě, zadarmo to není. Něco málo uhradí úřady městských obvodů, přijímáme taky dary a sami přispíváme. Nářadí a nějaká ta fošna nebo montážní prvek se doma vždycky najde, pracujeme bez nároku na mzdu. Naopak – i svačinu a „ochranné tekutiny“ si přineseme ke stavbě, kolaudaci nebo na křtiny. Nesmím zapomenout ani na to, že když my, organizátoři, někoho požádáme o radu, pomoc, dar nebo spoluúčast, nebyli jsme nikdy odmítnuti! Naše věková struktura a se vši skromností naše bohaté praktické i teoretické zkušenosti a dovednosti hrají též svou roli. Když pak přichází mládež, tak to „všechno frčí“.

Tak my, většinou důchodci, přinášíme k Odře i na jiná místa pomoc. Kdybych citoval T.G.M., tak přesněji provádíme „drobnou práci“ a kdybych parafrázoval J.F.K. tak by to znělo asi jako „...co ty dáváš a přinášíš rodnému kraji“?

Za všemi akcemi místních patriotů je zapotřebí vidět množství organizační práce jednotlivců. Představme si alespoň jednoho ho z nich – pana **Miloslava Hořínka**, předního starobělského veřejného činitele.

Narodil se v r. 1947, po maturitě na Střední průmyslové škole strojnické v O.-Vítkovcích se stal konstruktérem strojů a zařízení ve Vítkovických železárnách.

Je ženatý, s manželkou Marcelou mají syna a dceru a čtyři vnoučata. Celá rodina se společensky angažuje. Miloš se stal členem Sokola Stará Bělá v raném dětství ve cvičení všestrannosti. Soutěžít začal v lehké atletice, již jako žák vynikal ve skocích. V r. 1966 byl spoluzakladatelem oddílu odbíjené a později odboru turistiky. V r. 1969 se stal poprvé členem výboru TJ SOKOL Stará Bělá a stále je v jednotě aktivně činný.

V zastupitelstvu Staré Bělé byl celkem pětkrát, z toho 12 roků místostarostou Městského obvodu Ostrava-Stará Bělá.

V současné době je neformálním náčelníkem turistů ve Staré Bělé, organizuje tradiční zájezdy a výlety pro pěší turisty, lyžařské vyjížďky, cykloturistické krátkodobé i vícedenní akce. Stovky turistů pod jeho vedením poznávaly a poznávají tradiční i nová a krásná místa. Ročně připravuje a realizuje 30 až 35 sportovních a deset společenských akcí(!). Podílil se i na velmi úspěšném (od r. 1972) pochodu Starobělská Zámčiska – koná se vždy poslední dubnovou nedělí a mj. se pochodem připomíná i výročí osvobození Staré Bělé v r. 1945. O proslulosti Starobělských Zámčisek svědčí doslova masová účast stovek pochodníků, kteří v krásném jarním počasí a ve výborné náladě znovu a opakovaně obdivují zajímavé okolí Staré Bělé včetně oderských luk. Velikou pozornost a konkrétní činnosti věnuje asi dvacet roků značení v KČT.

PaedDr. Karel Sýkora

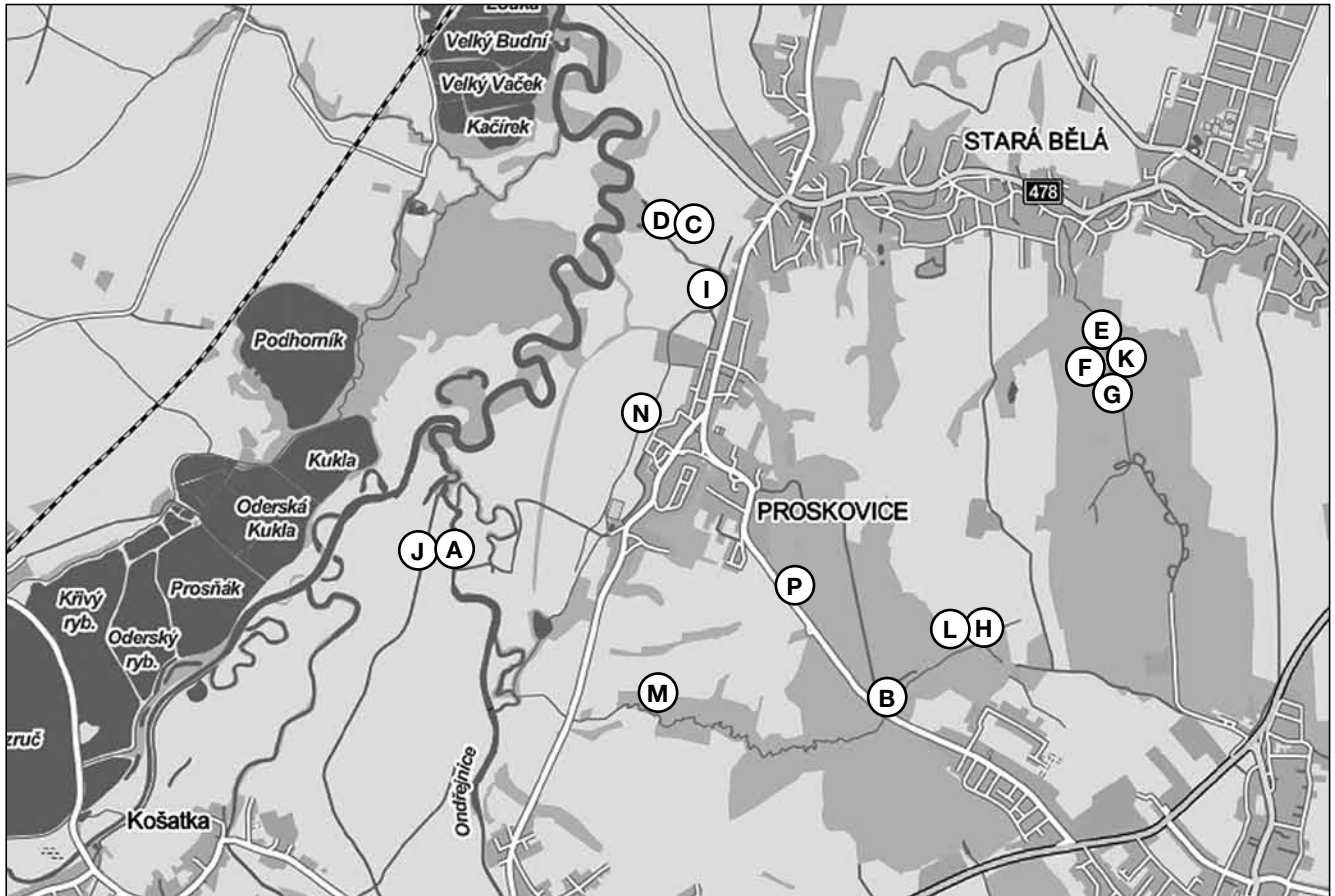
Kontakt: karel.sykora@volny.cz

Mapu připravil Miloslav Hořínek.

Upravená studánka potěší... (Foto Radim Jarošek).

A Most Zdeněk, B Trojmezník Stará Bělá – Krmelín – Stará Ves, C Most Dalibor, D Trojmezník Stará Bělá – Polanka – Proskovice, E Most Miloslav a most Ladislav, F Karlova studánka, G Lojzova stezka, H Most přátelství Václav, I Lávka Břetislav, J Lávka Milan, K Panna Maria, L Lávka Pavel, M Svatý Hubert a mariánský obrázek se studánkou (asi 100m od sebe), N Švehlovy lípy, P Obrázky svatých nedaleko proskovického hřbitova. Mapový podklad: www.mapy.cz.

Místa k zamyšlení Cesty k pramenům

Radim Jarošek

Vycházky k pramenům bývají spojené s trochou dobrodružného očekávání. Jak asi vypadá pramen „našeho“ potoka?

Je to různé a záleží na tom, kam nás potok zavede. Někdy dorazíme k upravené studánce nebo prameništi.

Pokud však potok pramení v zemědělské krajině podhůří, bývá to zážitek často spíše neveselý. Potůček se mění ve stružku na dlaň širokou, ztrácí se v kdesi kopřivách, lépe se držet nad ním a jít po poli. Pak voda zmizí zcela, rovný, hluboký příkop po pár desítkách metrů končí, jsme u cíle. Nacházíme polorozpadlé betonové čelo drenážní výusti ukryté v bezových keřích. Dále pokračuje linie zkruhlí na melioračním hlavníku až k obzoru. Posmutnělé ticho...

Myslím, že likvidace tisíců bezejmenných vlásečnic při scelování pozemků a melioračních pracích patří k tomu nejhoršímu, čím jsme krajinu poškodili. Věc to není nijak nová, systematické

plošné odvodnění se začalo u nás ve větší míře provádět již od druhé poloviny 19. století. Ale právě o tu míru jde... od 50. let 20. století nabrala zemědělská exploatace krajiny nejvyšších obrátek – od plošného scelování pozemků s likvidací sítě polních cest a drobných prvků krajiny, přes aplikaci „chemie“ v podobě průmyslových hnojiv a přípravků na hubení plevelů, po nástup těžké mechanizace. Pak přišly tzv. náhradní rekultivace, často až megalomanských rozměrů, za zemědělskou půdu obětovanou výstavbě. Ty byly většinou spojeny s rozsáhlými plošným odvodněním. K tomu je nutné připočíst současný prudký nárůst nevratných záborů půdy pro výstavbu a také neblahé snížení počtu pěstovaných plodin.

Zemědělské zprůmyslnění krajiny zasáhlo nejen nížiny a střední polohy, tam už mnohde ani nebylo co dalšího rekultivovat a odvodňovat, ale postupovalo výše do hor. Nicotné a mnohdy pouze občasně potůčky s páskem vrb a olší nebo

jen lemem trávy na březích se ztrácely jeden za druhým a místo nich vyrůstaly ze země ony betonové zkruže, mrtvé připomínky dřívějšího toku. Nenechme se však mýlit jenom pohledem na zkruže, které jsou nápadné – co nevidíme, jsou celé na ně napojené systémy podzemních trubkových drenáží, odvodněna byla celá povodí.

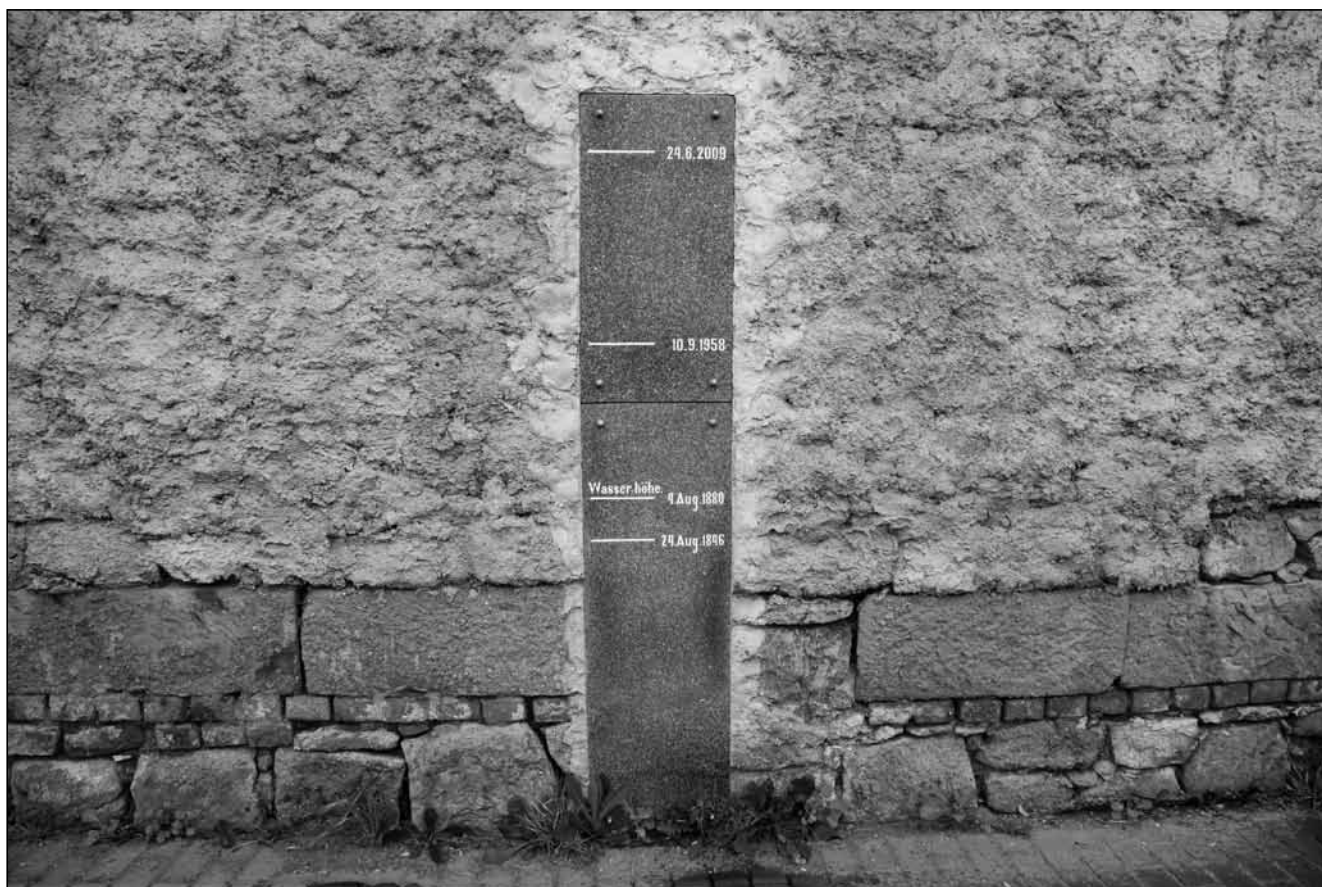
Voda z deště nebo tajícího sněhu přišla a rychle odešla, zanedlouho se mohlo vyjet na pole. Něco za něco, na jedné misce vah rychleji obesychající pole přizpůsobená technice a výměra polí větší o odvodněné mokřiny, na druhé misce závaží toho bylo – a je doposud – podstatně více.

První závaží na naší pomyslné misce vah souvisí s estetikou – drobnokresba krajiny, kterou nacházíme na obrazech a starých fotografiích, byla nahrazena velkými záplatami polních honů. Mělký járek polního potůčku – pár stromů v údolnici, kousek trávy, pás keřů, podemletý břeh, tůňka ve dně. Vlastně nic zvláštního, nejsou to povětšinou žádné mimořádně hodnotné kousky přírody. Jde ale o četnost těchto drobných krajinných struktur, jak se jim dnes říká. Nebo možná výstižněji o jejich mnohočetnost. Trochu se nabízí analogie s kříži a kapličkami, obyčejné a všudypřítomné. Právě v mnohosti je jejich krajinné bohatství.

Dnešní jednodušnost vítězí nad různorodostí a krajina se přizpůsobuje technice. Zvykli jsme si, již pár generací nezná z vlastní zkušenosti nic jiného, než stávající velkoformátové měřítka krajiny v nížinách a často i v podhůří. Připadá nám to tak v pořádku, naše nároky na estetiku krajiny se snížily.

Jaké další závaží je na druhé misce vah? Potůčky jsou místy k životu pro mnoho živočišných i rostlinných druhů, kterým otevřená krajina polí a luk vyhovuje. Snad nejnápadnější jsou ptáci zemědělské krajiny, jejichž symbolem je skřivan. Uvidíme jich méně, než tomu bylo ještě před několika desetiletími, stejně tak i polních vrabců, pěnic, čejek, slavíků, tuhyků... Biodiverzita, tedy druhová pestrost, souvisí s pestrostí stanovišť, míst, která potřebují ke hnízdění, k úkrytu, pro sběr potravy.

Přejdeme k dalším závaží – je jich více a bezprostředně se dotýkají nás samotných. Zima 2013/2014 byla chudá na srážky, jaro bylo rovněž celkově podprůměrné. Vydatné, avšak krátkodobé deště především z bouřek v druhé polovině května pohrozily spíše lokálními povodněmi. Voda zvýšila stavy některých polooprázdňných přehrad, ale celkově odtekla, krajina ji nemá jak zadržet. Nejvíce vody totiž zachytí půda, mnohem více než vodní nádrže.

Hladiny velkých vod v Kuně – ta nejvyšší, 184 cm, jak vidno, patří bleskové povodni v červnu 2009. Krajina by jistě nestačila pojmout značné množství vody tehdy spadlé, ale každý centimetr, o který by byla hladina nižší, je jistě dobrý... Naštěstí je prozatím většina přivalových povodní menších – v jejich případě by brzdící efekt pestré krajiny byl významnější.

Tabule je vsazena do zdi u hlavní silnice u hřiště nedaleko zámku. GPS: 49°38'42.919"N, 17°59'27.621"E (Foto Radim Jarošek).

Jedna z lokálních bouřkových povodní v květnu 2014 – proud z polí nad Studénkou se přelévá přes cestu (Foto Ivan Bartoš).

Hovoříme o rozptýlené retenci. V pórech půdy se voda zadrží a pozvolna pak zasakuje do hlubších poloh, do podzemních zvodní – jsme u našeho vysychajícího pramene. Půda tak zmírňuje extrémní situace, silné srážky i dlouhá sucha, půda pracuje jako přírodní akumulátor, který nabíjí nebe. Odvodnění tyto funkce zhoršuje, rychlým vysušením, odvedením vody se rok za rokem mění struktura půdy, houba se stává tuhou, křehkou, nepružnou, méně porézní. Podorniční vrstva se utužuje, stává méně propustnou a zasakování do hlubších poloh se zhoršuje. A zásoby podzemních vod postupně klesají. Plíživě nenápadný proces. Vodní režim krajiny se mění a s ním i místní počasí, malý vodní oběh, tedy koloběh vody v nevelkém území, se ztrácí. Holý povrch pole bez vegetace se z tohoto pohledu podobá poušti – hra energií, v níž voda je důležitým hráčem.

Dvě čísla pro srovnání – zatímco kvalitní černozem zadrží až 400 litrů vody na jednom metru čtverečním, degradovaná půda jen zhruba 60 litrů.

Co naopak přibývá, a s malým vodním oběhem úzce souvisí, jsou přívalové srážky, které jsou v posledních letech častým tématem zpráv.

Povodně bývají zlé. Kruté zážitky z nedávných let jsou ještě v paměti a jsou stále tu a tam připomínány dalšími bleskovými povodněmi.

A pak je tady snad nejtěžší závaží na již tak zbytnělé misce mínusů zemědělsko-průmyslové krajiny – plošná eroze a snížení půdní úrodnosti. Problém, který má dopad nejen na nás, ale hlavně na generace těch, kteří teprve přijdou. Půda se vytváří pomalu, rychlost jejího úbytku je mnohem větší. Splavená ornice zanáší koryta vodních toků i celé nivy, přehrady – to co dole nadbývá, chybí nahoře. Především to byly nespočetné úzké meze a hustá síť polních cest, které dříve pomáhaly brzdit erozi; stejně tak jako pásy keřů, skupiny stromů, kamenice, zatravněné plošky. Na dlouhých holých svazích se eroze „rozeběhne“ mnohem snáze než tam, kde krajina připomíná pestrou mozaiku. Každý kamínek krajinné mozaiky se lišil velikostí, pěstovanou plodinou, způsobem obdělávání – mozaika v prostoru i čase.

Víte, jaký je protierozní ochranný účinek plodin? Přiřadíme-li nechráněné půdě bez vegetačního pokryvu číslo 100, pak u kukuřice, brambor, cukrové řepy bude toto číslo 50, u obilovin, řepky

v rozpětí 10 až 25 a u trvalých travních porostů a jetelovin 0,5 až 2. Jinými slovy louka chrání půdu před účinky eroze zhruba padesátkrát více než kukuřičné pole. Ale i zde můžeme mnohé vylepšit – třeba takovou maličkovitostí jako způsob setí. U setí po spádnici je u kukuřice procentický koeficient 100, případně, že sejeme po vrstevnici klesne až na 36 a bude-li kukuřice zaseta spolu s ozimým obilím pak se dostáváme až k číslu 3.

Mizející ornice je jen polovina tohoto zásadního půdního problému. Ta druhá se týká její úrodnosti. Je to komplexní pojem, v němž jsou dva klíčoví hráči – půdní struktura a její oživení organismy. Obojí souvisí s tím, jak spolupracujeme s vodou, jak půdu živíme, zda umělými náhražkami – průmyslovými hnojivy nebo biologicky plnohodnotnou „stravou“, a také čím a jak ji obděláváme.

Trochu jsme se od našeho potůčku vzdálili – jistě nelze vše házet na vrub jen likvidaci drobné vodní sítě a plošnému odvodnění; faktorů, které jsou ve hře je více. Tyto však patří k nejvýznamnějším.

Na všem uvedeném je snad nejvíce nebezpečné to, že jde o plíživý proces, který působí nenápadně, plošně a dlouhodobě.

Pomalou si zvykáme na fádnost krajiny, na jarní sucha, na letní přívaly, na ubývající skřivany i čmeláky – o to rychleji přibývá poldrů nad obcemi a sněžných děl na sjezdovkách v horách. Co vnímáme my jako ztrátu, bude pro budoucí výchozí stav, do kterého se narodili.

Inkubační doba je doba, za níž se choroba projeví. U lidských nemocí její délku známe, u krajiny ji začínáme poznávat. Když se nemoc projeví, začíná se s léčbou. V tomto případě bude lepší nasadit nikoliv anti- ale pro-biotika. Nebo zůstaneme u toho zvykání?

Traktor za sebou zvedá závoj prachu – to není fotografie ze suchého léta, datum jejího pořízení je 13. dubna 2009 (Foto Radim Jarošek).

Poznámka

Výnikajícím zdrojem informací o studánkách je národní registr pramenů a studánek: <http://www.estudanky.eu/>

Další fotografie a mapy v barevné příloze.

Zdroje

CENIA, Česká informační agentura životního prostředí: <http://kontaminace.cenia.cz/>

Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i. – Webový portál Informační systém melioračních staveb ČR: <http://meliorace.vumop.cz/mapserv/meliorace/index.php>

Ing. Radim Jarošek

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Poodří a krajské středisko Ostrava
Kontakt: radim.jarosek@nature.cz

O Zámečnickově kříži v Bartošovicích

V Bartošovicích v zahradě domu č. 72 stál na vysokém kamenném podstavci kříž, který byl nazýván Zámečnickův kříž. Je s ním spojen tento příběh:

„Psal se rok 1814. V bartošovické pálenici (č. 138) bylo zase živo. Válka se vleče, drahota je hrozná, rozprávěli hosté. Atmosféra v lokále byla dusná. Tu z ničeho nic vyskočil zámečnický mistr Josef Kaimer, popadl železnou tyč a udeřil Matyáše Demla, hospodáře ze zámku, který se zde zastavil na sklenici piva, tak prudce do hlavy až upadl do bezvědomí. Začal zmatek, někteří se vrhli na zámečníka, jiní se sklonili ke zraněnému a snažili se mu pomoci.

Zámečnický hospodář se probal z bezvědomí, měl však nebezpečně vypadající krvavé rány. Zámečnický jistě bude pohnán za napadení k soudu... Útočník náhle vystřízlivěl, kál se a dobrovolně slíbil přijmout

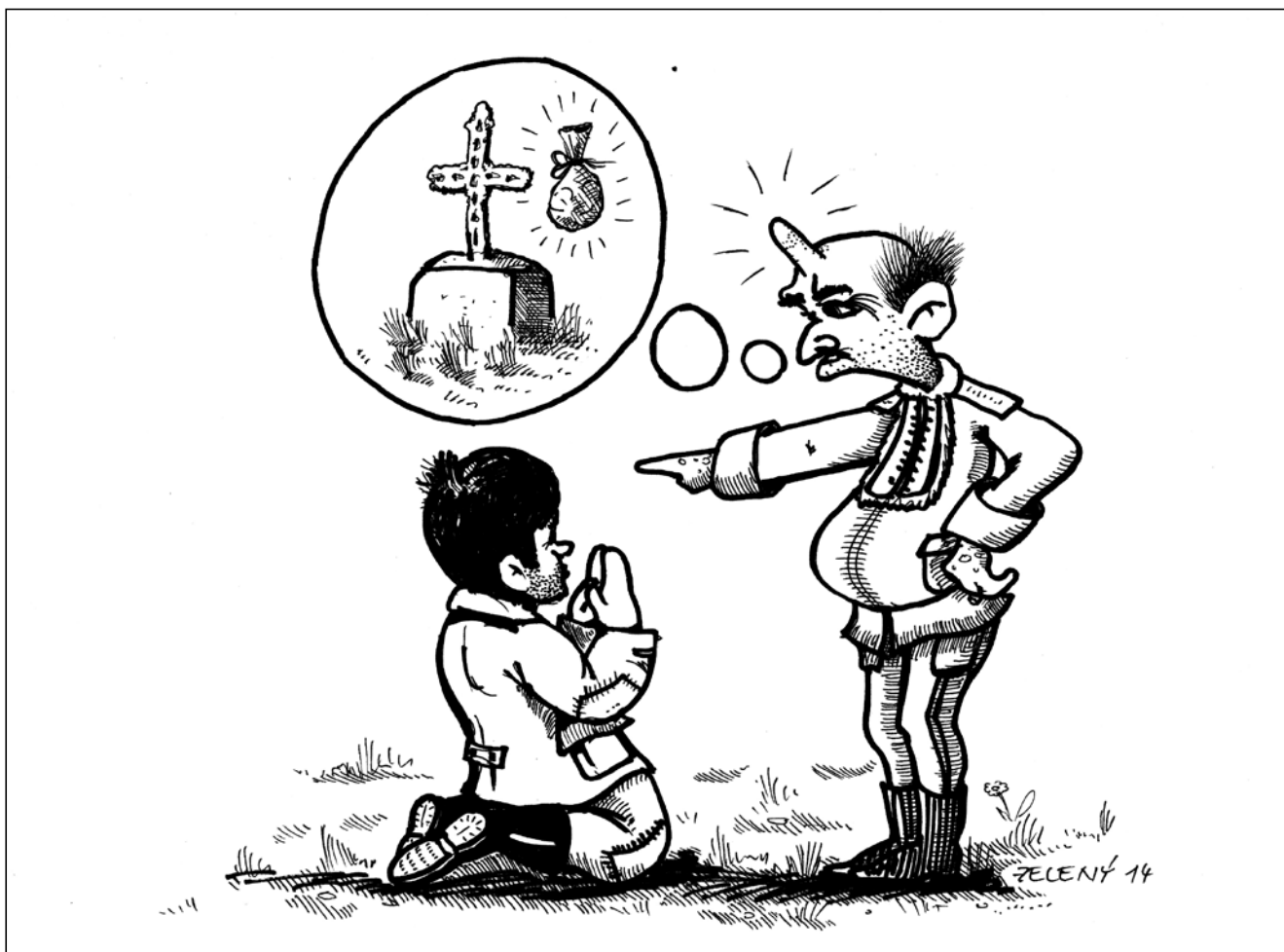
trest. Hospodář byl dobrák a nabídnul mimosoudní urovnání – zámečnický mistr měl postavit kříž a pro jeho udržování složit částku 50 zlatých. Tak se i stalo, Kaimer vše splnil a kříž byl vztyčen.“

Podle záznamů z bartošovické farní kroniky byl v r. 1848 původně dřevěný kříž obnoven a v roce 1883 nahrazen křížem železným na kamenném podstavci. V roce 1945 kříž ještě stál. V seznamu robotních povinností na bartošovickém panství z r. 1777 je na domě č. 177 veden zámečnický mistr Antonín Kaimer, Josefův otec, s tím, že jeho rodina musí ročně odpracovat 26 dnů.

Zámečnickův kříž byl tak svým způsobem smířčí kříž, kterým Josef Kaimer odčinil svůj čin.

K tomu ještě zajímavý dodatek – o Josefu Kaimerovi se traduje, že si zhotovil sám lokomobilu,

Ilustrace Jiří Zelený.

kterou měl umístěnou v kůlně. Podcenil však sílu páry, stroj explodoval a výbuch způsobil velkou škodu. Jistě byl pak lidmi vysmíván a kdo ví, zda tato událost nějak nesouvisela s rvačkou v hospodě...

Literatura

BURKART, Maria (1966): *Geschichte der Gemeinde Partschendorf*. 200 s.
ULLRICH, Josef (2000): *Volkssagen aus dem Kuhländchen*. Alte Heimat Verein, Leer (původní vydání v r. 1925).

Z činnosti Regionu Poodří v 1. pololetí roku 2014

Kateřina Křenková

V prvním pololetí se valná hromada Regionu Poodří konala v měsících březnu a červnu. Na svých jednáních se zabývala ekonomickými záležitostmi svazku, možnostmi získání dotací a realizací již probíhajících projektů. Řešeny byly úkoly vyplývající z členství v MAS Regionu Poodří, o. s. a Destinačním managementu, o. p. s.

Počátkem roku bylo předloženo závěrečné vyúčtování dotace z Moravskoslezského kraje na projekt „Rozvoj venkovského života v obcích Regionu Poodří“. V rámci něho proběhly v roce 2013 dva semináře pro zástupce obcí, byly uhrazeny poradenské a konzultační služby, proběhla aktualizace webových stránek svazku a finančně byly podpořeny tradiční akce Hry bez venkovských hranic, Ocelový muž – ocelová žena a Otvírání Poodří.

Žádost o dotaci z Programu obnovy venkova Moravskoslezského kraje byla podána i v letošním roce.

V prvním čtvrtletí se Region Poodří v rámci činnosti Destinačního managementu, o. p. s. prezentoval na výstavách cestovního ruchu v Brně, Praze, Bratislavě a v Ostravě. V červnu se pracovnice Informačního centra Regionu Poodří zúčastnily akce „Den výletů a turistiky“ v Klimkovicích, kde prezentovaly turistickou oblast Poodří.

Průběžně je řešen projekt „Cyklostezka Odra – Morava – Dunaj v Moravskoslezském kraji“, jehož nositelem je Region Poodří a partnerem projektu je Statutární město Ostrava.

Z akcí tradičně pořádaných Regionem Poodří se 17. května konal 13. ročník Otvírání Poodří,

spojený s pooderským kořtváním. Tentýž den proběhlo slavnostní otevření „Domu přírody Poodří“ ve Stanici pro záchranu volně žijících živočichů a návštěvníci si mohli v odpoledních hodinách prohlédnout nově otevřené návštěvnícké středisko. Vlivem nepříznivého počasí probíhal program v omezeném rozsahu a většina aktivit, které se měly konat na nádvoří, byly přesunuty do zámku. Déšť a vítr neodradil zájemce o procházku Zámec-kou naučnou stezkou s průvodcem a ornitologem. V zámku byly nabízeny regionální výrobky se znač-kou „Moravské Kravařsko – regionální produkt ®“, připravena byla prezentace činnosti Regionu Po-odří, MAS Regionu Poodří, o. s., otevřeno bylo Informační centrum Regionu Poodří se širokou nabídkou propagačních materiálů a bylo možno zhlédnout výstavní expozici Moravského Kravařska. V odpoledních hodinách program zpestřilo vystou-pení pěveckého souboru Ondráš z Nového Jičína a vystoupení country kapely Kondoři. V průběhu celého dne byla nabízena tradiční domácí kuchyně, zabijačkové speciality.

Ve 13.00 hodin bylo zahájeno kořtování pooder-ských pálenek. V kategorii jabkovice bylo dodáno 15 vzorků, v kategorii slivovice 14 vzorků a v ka-tegorii hruškovice 7 vzorků. Členové degustačních komisí neměli rozhodování jednoduché, rozdíly mezi kvalitou jednotlivých pálenek byly minimální, nakonec však museli rozhodnout.

Na prvních místech a králem Poodří pro rok 2014 se v jednotlivých kategoriích pálenek stali:

V kategorii jabkovice pan Petr Dvorský z Pet-řvaldíku, v kategorii hruškovice pan Libor Janošek z Petřvaldíku a v kategorii slivovice pan František Štůrala z Bílova.

První tři místa ve všech kategoriích byla oceněna cenami a diplomy, všichni členové v degustačních komisích obdrželi tradiční štamprlíky a družstvo láhev šampusu.

V sobotu 7. června 2014 se v Bernarticích nad Odrou konal 16. ročník Her bez venkovských hranic. Již od rána hřálo sluníčko, které napovídalo, že soutěžení v tomto počasí nebude jednoduché. Ke společnému klání obcí se dostavilo 17 družstev členských obcí Regionu Poodří. V osmi netradič-ních soutěžních disciplínách, které byly tematicky spjaty se životem v obcích, o čemž svědčí i názvy jednotlivých soutěží – Na statku, Hon na srnky, Bernatské koláče, Švestky do kvasu, Trénink pa-měti, Hasiči v akci, Tesařská zručnost a Sokolský slet –, zvítězilo družstvo z Kateřiníc před druž-stvem z Jeseníku n. O. a Bernartic n. O. Všichni soutěžící obdrželi dřevěné placky s emblémem Her bez venkovských hranic, první tři nejúspěšnější poháry a družstvo Kateřiníc navíc pohár putovní.

MVDr. Kateřina Křenková

Kontakt: obec@bartosovice.cz

Z Her bez venkovských hranic v Bernarticích nad Odrou (Foto Jana Stavinohová).

Jak je to s „Poodřími“

Oldřich Usvald, Pavlína Ambrosch, Radim Jarošek

Poodří je geografický název, který nemá jednoznačné územní vymezení a není divu, že různé organizace, které mají „Poodří“ ve svém názvu, jej vnímají s ohledem na svou činnost různě.

A taktéž není divu, že si je pak mnozí pletou a zaměňují. Připravili jsme proto informaci o některých z nich – chráněné krajinné oblasti Poodří, Místní akční skupině Regionu Poodří, turistické oblasti „Poodří – Moravské Kravařsko“ i našeho časopisu POODŘÍ – se stručnou charakteristikou a mapovým vymezením.

Chráněná krajinná oblast Poodří

byla zřízena vyhláškou Ministerstva životního prostředí č. 155/1991 Sb. Sídlem správy je budova tzv. Starého zámku ve Studénce (2. května čp. 1).

Plošná výměra činí 81,5 km². Území tvoří zachovalá údolní niva řeky Odry s pestrým mikrorelíefem. Poodří je typické a ojedinělé zachovalým vodním režimem s každoročním zaplavováním rozsáhlých částí nivy. V národním měřítku je významné

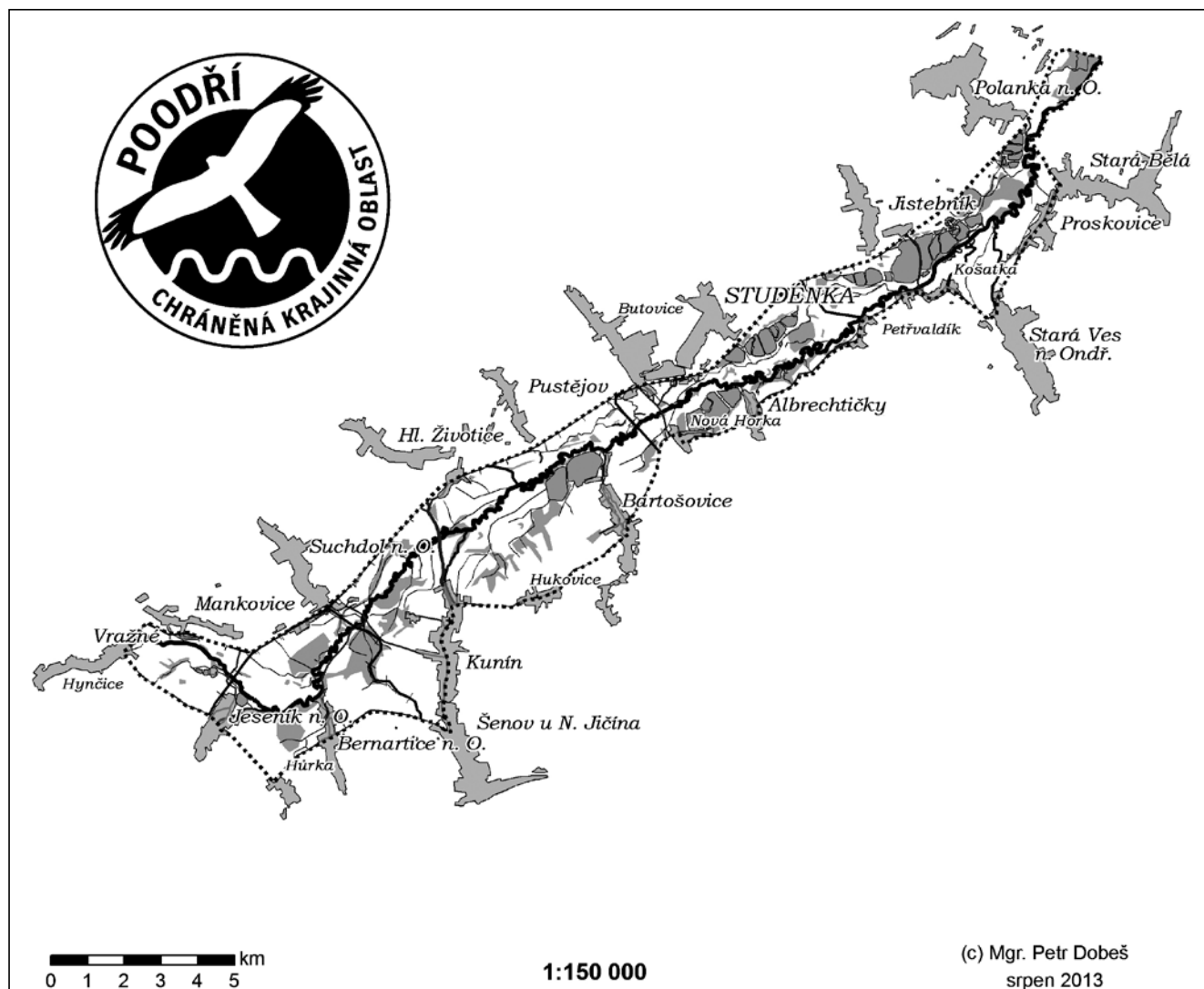
charakterem meandrujícího toku Odry s navazujícími systémy mrtvých ramen a tůní, značným podílem trvalých travních porostů s hojnou rozptýlenou zelení, lužními lesy a v neposlední řadě rozlehlými rybníčními soustavami.

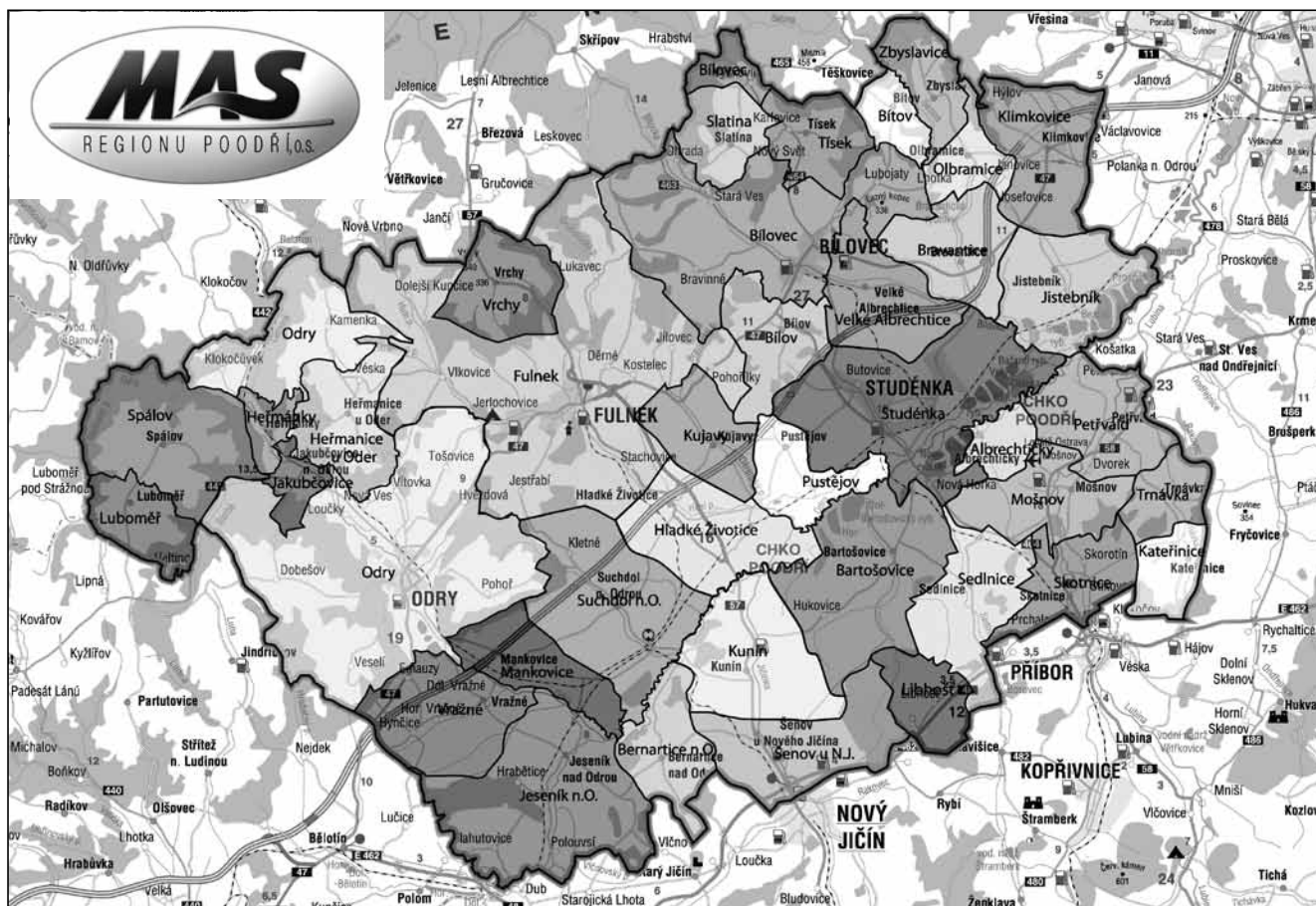
Cílem ochrany je postupná obnova hodnot krajiny, jejího vzhledu a typických znaků a vytvoření a rozvíjení ekologicky optimálního systému všestranného využívání krajiny a jejích přírodních zdrojů.

Ve znaku CHKO Poodří se nachází dravec moták pochop, který je typickým obyvatelem rákosin rybníčné krajiny.

V současné době se schvaluje nová zřizovací vyhláška, kdy dojde k drobným úpravám hranice oblasti. Ke změnám dochází u některých průmyslových areálů, které budou vyjmuty. Naopak bude Poodří rozšířeno o část nivy Bílovky za hlavní železniční tratí.

<http://poodri.ochranaprirody.cz/>

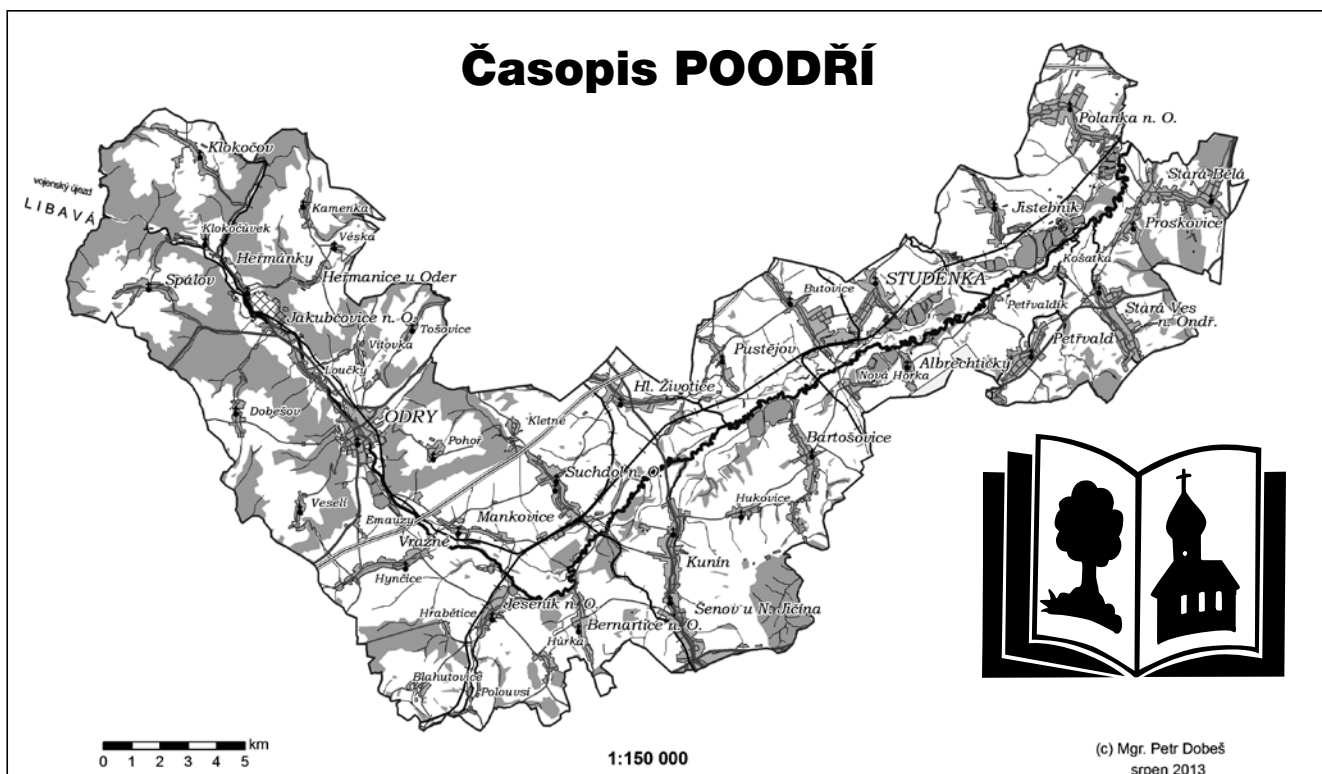

Turistická oblast „Poodří - Moravské Kravařsko“ sdružuje v partnerství Mikroregion Odersko, Region Poodří, města Bílovec, Fulnek a Studénku.

<http://www.moravskekravarsko.cz/>

Místní akční skupina Regionu Poodří (MAS)

Místní akční skupina Regionu Poodří je občanské sdružení, které bylo založeno v roce 2004, má sídlo na zámku v Bartošovicích. Sdružuje zástupce samospráv, neziskového sektoru a podnikatelů.

V plánovacím období EU 2007–2013 sdružení realizovalo strategii rozvoje „Poodří plné příležitostí“ a působilo na území členských obcí Regionu Poodří, města Studénky a Libhoště, tj. na území 23 vesnic.

V plánovacím období 2014–2020 působí na území obcí Regionu Poodří, Mikroregionu Odersko, Sdružení obcí Bílovecka, města Studénky, Fulneku, obcí Libhošť a Vrchy, tj. na území 39 vesnic. MAS Regionu Poodří zaujímá rozlohu 621,03 km² a sdružuje přibližně 68 508 obyvatel.

<http://www.mas.regionpoodri.cz/>

Časopis POODŘÍ

Územní působnost, kterou jsme si pro časopis stanovili, je dána Odrou a jejím nejbližším okolím. Patří sem obce a města od pramene Odry až po jižní okraj Ostravy, které svým katastrem souvisí s řekou a spolu s nimi i jejich místní části a dále celý Vojenský újezd Libavá. Toto vymezení není striktní, a tak se v časopise objevují příspěvky i z jiných míst – jako například o Hraničních meandrech Odry u Bohumína. Ostravu, vyjma Polanku n. O., Proskovice a Starou Bělou, které mají venkovský charakter, do něj nezahrnujeme. Mapa viz předchozí strana.

Drobné zprávy

Dům přírody Poodří

Záchranná stanice v Bartošovicích otevřela ve svém areálu v květnu 2014 nové návštěvnické centrum Dům přírody Poodří.

Středisko zábavnou formou seznámí zájemce s přírodou chráněné krajinné oblasti Poodří. Má tři části – vnitřní přírodovědnou interaktivní expozici, zahradní část s vodními a hracími prvky a víceúčelový sál.

Dům přírody Poodří bude pro individuální návštěvníky otevřen v červenci a srpnu denně od 9:00 do 17:00, přičemž v celé hodiny začínají komentované prohlídky expozice živých zvířat. Od dubna do června a v září a říjnu je otevřeno o svátcích. Bližší informace viz www.csopnj.cz.

Mobilní aplikace o přírodě CHKO Poodří

Na Správě CHKO Poodří vznikla unikátní mobilní aplikace pro mobilní telefony a zařízení s operačním systémem Android.

Aplikace Poodří ukazuje místní přírodu, krajinu a její obyvatele očima správců území, kteří se v něm denně pohybují. Cílem bylo představit Poodří netradičním způsobem a ukázat návštěvníkům i místa, která v jiných průvodcích nenajdou. Doporučujeme stáhnout aplikaci přes službu Google Play.

Jeseník n. O. a Evropská cena obnovy venkova

Obec Jeseník nad Odrou, vítěz Vesnice roku 2014, postoupila do další soutěže, tentokrát Evropské ceny obnovy venkova, kde se utkala s vybranými obcemi z celé Evropy. Přestože se celkovým vítězem stala maďarská vesnice Tihany, je samotný postup mezi nejlepší v Evropě velký úspěch.

Galerijní ulice v Jistebníku

V jedné jistebnické ulici se rozhodli, že je škoda, když jsou z ulice vidět jen stále vyšší a vyšší ploty a že lidé už ani nevědí, kdo a jak si tam žije. Fotograf Jan Lipina proto své sousedy vyfotografoval i s kusem jejich příběhu a velkoformátové fotografie si pak všichni připevnili na fasádu svých domů. Na tuto první akci navazují další – podívejte se na: www.galerijniulice.cz.

Přírodní rezervace Kotvice

K 21. 2. 2014 byla nově vyhlášena přírodní rezervace Kotvice u Studénky. Původní rezervace, vyhlášená již v roce 1970, byla tvořena pouze rybníkem Kotvice a přilehlými lesy na ploše 60 hektarů. Nová rezervace zabírá plochu více než dvojnásobnou a kromě samotného rybníku Kotvice zahrnuje také rybník Nový, přilehlé louky s tůněmi a mokřady, bývalou zámeckou oborou v Nové Horce a porosty dubohabřin ve svazích nad rybníky.

Obstwald – cesta Hrabětickým lesem

je název výstavy v Muzeu Oderska v Odrách, která je věnována Hrabětickému lesu. Na netradičně pojaté výstavě zachycující vnímání lesa lidmi v průběhu historie mohou návštěvníci zhlédnout i k tomuto účelu natočený stejnojmenný krátký film.

www.muzeumoderska.cz/

Muzeum městského práva Katovna v Odrách

je dalším oderským muzeem. Provozuje ho Muzejní spolek Rolleder o. p. s. a v letošním roce postupně rozbíhá svou činnost. Více lze nalézt na: www.katovna-odry.cz/katovna/

Šakal, škeble a puštička

O zástřelu šakala obecného poblíž Hukovic počátkem července 2014 proběhlo v médiích hned několik zpráv. Novým, méně nápadným druhem v Poodří (a možná i v celém povodí Odry) je nepůvodní škeble asijská (*Sinanodonta woodiana*). Byla zjištěna v Poodří na několika místech především v rybníčních strouhách a drobných tocích.

Hodnotným, nově zjištěným druhem pro Poodří je kriticky ohrožená nenápadná vlhkomilná rostlina puštička pouzdernatá (*Lindernia procumbens*).

Oprava čísla 1/2012

V příspěvku „Pramen Odry a Karel Ferdinand Schertz“ je na s. 31 v pravém sloupci nahoře uvedeno, že u pramene Odry stál starobylý platan – správně javor.

Dřevokazné houby Poodří

Foto Helena Deckerová

Rozsáhlé povlaky kornatce rozvitého vznikají srůstáním menších plodnic. Přírodní rezervace Černý les u Šilheřovic.

Kornatka dubová v zimním hávu. Vřesina u Ostravy.

Chladnomilná *Eichleriella deglubens* roste na topolech. Halda Lučina, Slezská Ostrava.

Dřevomor velký se úspěšně šíří v lužních lesích Poodří. Obora u Nové Horky.

Zajímavě tvarovaný dřevomor plazivý na padlém buku. Přírodní rezervace Černý les u Šilheřovic.

Rosolovka mozkovitá shlíží na svět z kminku dubu. Vřesina u Ostravy.

Černorosol chrupavčitý se specializoval na dřevo lípy. Děhylov.

Kůru na větvích lísek proráží v předjaří kornice otrubičnatá. Přírodní památka Turkov.

Bílé polštářky na pahýlu listnáče patří nehojné ostroporce lužní. Obora u Nové Horky.

Závojenka hnědofialová má ráda humózní zem se zbytky dřeva. Přírodní památka Turkov.

Teplomilná bedla Bresadolova na zatravněné mulči v zámeckém parku ve Frýdku-Místku. Foto J. Lederer.

Límcovka měděnková je barevnou ozdobou našich lesů. Přírodní rezervace Černý les u Šilheřovic.

Krajinná mozaika

Letecký pohled zachycuje vzhled krajiny v roce 1955 se stovkami plošek polí, luk, pastvin...

*V současnosti jsou jich jen desítky – přibýlo rozptýlené zeleně, ale celkově se „krajinné zrno“ mnohonásobně zvětšilo.
Zdroj: CENIA, Česká informační agentura životního prostředí.*

Firma Schnek & Kohnberger, Odry – situace 1904

Tovární objekty: 1 – hlavní tovární budova čp. 391, 2 – budova čistírny a apertury, 3 – kotelna, 4 – tkalcovna, 5 až 7 – výrobní haly s šedy (pilovými světlíky), 8 – stolárna, zámečnické dílna a ubytovna, 9 – stáje

Ostatní objekty: a – květinová zahrada, b, c – kůlna, d – sklep, e – rybník, f – skleník, g – zeleninová zahrada, h – obytný dům

Podle náčrtu dle situačního plánu oderského stavitele Franze Juchelky z roku 1904 (Soka Opava) překreslil Emil Matejciuc.

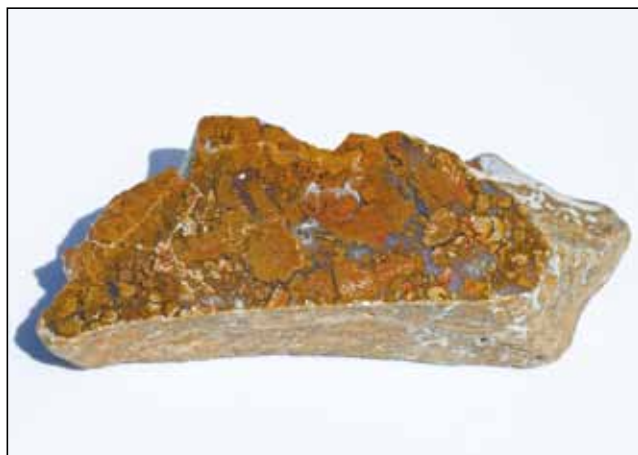

Řeka jako muzeum

Foto Jiřina Chalupská

Broušený silicit, 75 mm x 32 mm, Odra, Proskovice.

Broušený silicit, 50 mm x 50 mm, Odra, Proskovice.

Broušený silicit, 63 mm x 30 mm, Odra, Hraniční meandry.

Broušený silicit, 50 mm x 25 mm, Odra, Proskovice.

*Achát nebroušený, opracovaný jen vodním tokem,
45 mm x 40 mm, Odra, Proskovice.*

Ametyst broušený, 60 mm x 40 mm, Odra, Proskovice.

Pseudofosilie – dendrity, 10 cm x 7 cm, pole u zemědělského družstva, Stará Bělá (obdobné exempláře se nacházejí i v Odře).

Těšinit, 30 mm x 20 mm, Odra, Stará Bělá.

Pseudofosilie – precipitáty kolem kořenů, délka 6 cm až 10 cm, Odra, Stará Bělá.

Jaspis broušený, 35 mm x 25 mm, Odra, Proskovice.

Leštěný kus subfosilního dřeva, jde o řez z kmenu datovaného do období od roku 1508 do 1125 př. n. l. (POODŘÍ č. 3/2010), Odra, Polanka nad Odrou, 14 cm x 9 cm.

*Jsme největším firemním
dárcem v oblasti ochrany
přírody v České republice.*

Blíž přírodě

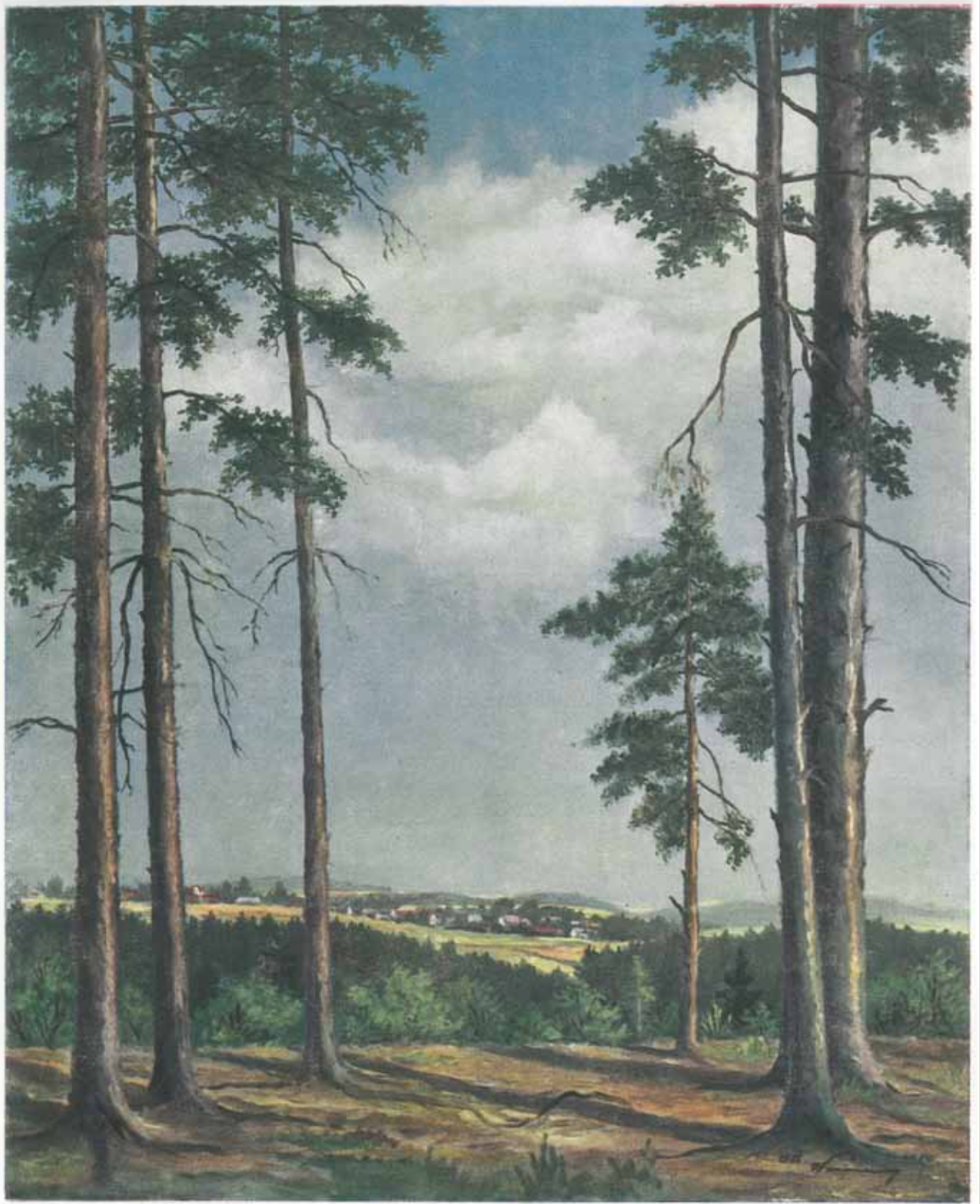
www.net4gas.cz

Pojďte s námi na výlet!

- Navštivte přírodně cenné lokality po celé České republice.
- Vydejte se s námi pěšky, na kole či s kočárky na naučné stezky.
- Sledujte rostliny a živočichy z vyhlídek a pozorovaten.
- Objevte s námi orchidejové louky, pralesy a památné stromy.
- Podívejte se do nitra obnovených rašelinišť a mokřadních luk.

Vyberte si výlet na www.blizprirode.cz
a vyrazte s NET4GAS a ČSOP do přírody!

Otto Weiner: SPÁLOV, dolní konec (pohled od Dobešova)

Štěrky: Svoboda, Brno

Tisk: Moravskoslezské tiskárny, provozovna Odry

Součástí prvního čísla časopisu Oderské hory z r. 1947–48 byla barevná příloha – pohled na Spálov na obraze Otto Weinera.